ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 456

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 1 Sept. 1929

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897; CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Virtuţi de diletant şi fatalităţi de artist

Pentru demonstrarea conflictelor între scrupul critic şi realizări, Flaubert rămâne preparatul clasic. In el, de la intuiţie la expresie spiritul înainta cu opinteli sufocante şi isbucniri paroxistice. Mişcarea dela iritaţia interioară până la descărcarea expresivă era normal conştientă; luciditatea devenea tortură; spiritul se sfâşia între aprehensiunea aşteptărilor şi pasivitatea nehotărîrilor.

Diletanţii definitivi, după scurte osteneli, se potolesc în voluptatea mediocră a pasivităţii: omul ia o carte favorită şi — la figurat totdeauna, adeseori la propriu — adoarme cu ea. Insă artistul trebuie să voiască pân'la capăt şi din fiinţa lui nu poate lipsi optimismul elementar al faptei, ori că ajunge să se joace cu condeiul ca Goethe, ori că rămâne să se căsnească în gimnastice superfine ca Mallarmé. De s'ar tângui cochet, pân'la moarte, pe tema etern utilizabilă a sărăciei limbajului, artistul nu respiră, până ce nu alege cuvântul şi-l scrie. Oricât ar blestema el păcătoşia radicală a materialului expresiv, artistul crede în realizarea frumuseţei; această credinţă e implicată în natura lui. Pentru diletantul inteligent, conştiinţa greutăţilor se preface în tiranie paralizantă; şi când în el virtutea rezignării depline e prea slabă, realizările la care se lasă ispitit îi sunt pe veci motiv de otrăvicioase regrete.

Când sunt în joc forţe neobişnuite, artistul îşi face uneori un fel de indiferenţă superumană. Aşa ajunge Goethe la ideia că realizarea este, oricum, respectabilă, şi recomandă adoraţia *pozitivului* ca atare. Inţelepciunea aceasta înseamnă, în definitiv, anularea oricăror scrupule. „Cel ce făptueşte, nu cunoaşte mustrare de cuget" — *der Handelnde ist gewissenslos* —: el a spus aceasta, artistul-tip Goethe. Artistul e făptuitor cu orice preţ. Inegalitatea creaţiilor sale, luate în amănunt, e imensă; şi nepăsarea lui în debordantă fecunditate are, pare că, prestigiul puterilor oarbe. E superbă indiferenţa celui ce aruncă lumii, egal, verva lui Mephisto şi didactismul fad al *Divanului occidental — oriental.*

Scrupulul este salvarea — sau şi pierzania — diletantului, dar scrupulul este şi suveranul artistului care nu vrea să fie decât artist. Diletantul e salvat, când se duce să doarmă cu un clasic preferat în mână, retras în modestă odihnă, fiindcă s'a judecat cu toată asprimea pe care i-o impune priceperea lui meticulos cultivată. Amiel va ajunge exemplu şcolar de diletant în pierzanie: n'a avut prudenţa să nu vorbească prea mult de simţul prea ascuţit al perfecţiei, de descurajarea în care-l aruncă pigulirea supradelicată a operelor cu cea mai masivă autoritate; n'a avut nici puterea să rămâie cetitor pe viaţă. Un scrupul suprem al diletantului e groaza de a se repeta, şi-i place cu amărăciune să însemne repetările în cărţile maiştrilor.

Din piramidele de caiete ale lui Amiel a scos amicul său Scherer două volume de proporţii uzuale, — şi ce jalnic se desfăşură în ele comedia afurisitelor repetări! Dar Amiel a publicat şi un volum de traduceri din poeţi germani, şi o monografie despre Rousseau — o maculatură tristă de tot, în nemotivarea ei deplină.

Groaza de repetare vrea să zică groaza de banal. Să te deosebeşti, cât de tare, de tine însuţi caşi de ceilalţi — e un imperativ de o asprime zmintită; şi altul nu este pentru artistul modern. Alte vremi au practicat arta sub dogma corectitudinii. Noua, aceste vremi nu ne sunt decât o idilă demodată: trăim în fanatismul originalităţii.

Groaza de banal şi ura repetării ne frământă în fierbinţeală cronică. In delirul afirmării individuale, şi tremurând după himera unicităţii se trudeşte creaţia artistului în vremea noastră. Tortura lui bizară stă în concurenţa aceasta dintre un maximum de răscolire a fiinţei sale intime, şi un maximum de operare conştientă.

Să-şi păstreze optimismul robust al fecundităţii, rămânând năzuros ca diletantul care, în luciditatea neîndurată, stă aplecat pe marginea paralizării depline: acesta-i, acum, paradoxul acrobatic şi glorios al artistului.

* * *

Pentru artistul literar, forma cea d'intâi a banalului care vine să-i stârnească revolta şi scârba, este însuşi materialul expresiv unde are să lucreze: vorba. Linia muzicală şi acordul, culorile şi formele plastice, te întâmpină şi ele înţepenite în calapoade desgustător convenţionale; dar faţă cu aceste artistul îşi simte pe loc puterea de a le sparge aproape după voie. Limba e însă convenţia teribilă a majorităţii maxime. Cătuşele cele mai grele ale tiraniei banalului sunt cuvintele, şi robia limbajului este cea mai insidioasă. Fiecare cuvânt ascunde duşmani nenumăraţi şi neprevăzuţi ai gândirii şi viziunii personale. Dacă lucrătorul literar nu sparge cu totul arhitectura convenţională a vorbirii, cum a făcut Mallarmé, el nu poate obţine decât abateri şi noutăţi infinit modeste, pe graniţele tiparelor greoaie ale vorbirii comune. E caracteristic că, în arta literară s'au stramutat dificultăţile, instituindu-se ca merit superior nu originalitatea, ci corectitudinea: o elită statornicea o vorbire de o stricteţe necunoscută graiului majorităţii, şi se propunea artistului gloria supremă de a se conforma punctual acelei vorbiri restrânse. In literaturile cu fanatism gramatical, ca în cea franceză, se şi fixează nelipsit acea maximă, umflată de copilăros orgoliu scolastic: în limba noastră se poate spune, fără rest, orice s'ar naşte în vre-un spirit sau suflet, oricare ar fi.

Dar oricând şi pretutindeni, comfortabila metodă de a repeta şi a se repeta fără pudoare şi-o adăpostesc literaţii abili şi cu orice preţ fecunzi, sub firma, ea însăşi minunat comfortabilă şi indestructibilă a clasicismului. Această uzanţă e glorificată apoi ca artă naţională, artă sănătoasă. Estetica acelor producători de vorbă curgătoare industrioşi şi comozi, constă în acreditarea autoritară a stilului transparent şi higienic ca Buna-Dimineaţa.

Artiştii reprezentativi ai epocei noastre nu se pot consola nici stimula cu această profitabilă idilă de artă. Toate intenţiile şi realizările lor o neagă.

Artistul simte acum exagerat conturele tradiţiei în sânul căreia lucrează. El trebuie să ucidă banalul multiplu pe care-l revarsă mediul literar în total, genul şi literaţii favoriţi ai majorităţii cetitoare; şi să vegheze ca scrisul lui să nu se prefacă pentru el însuşi în rutină confecţională. Atitudinea primă în experienţa artistului este insociabilă. Sub controlul acestei atitudini se crează expresia nouă, a cărei viaţă se va uza în banalitatea implicită a întrebuinţării sociale.

Forţele banalului sunt diverse, şi unele maliţioase.

Baudelaire întreba în gura mare, peste masa cafenelei: „ai mâncat dumneata vreodată creier de copil de ţâţă?" — şi urma apoi să povestească tare: „După ce am omorît pe tată-meu..." Spaima de banal îl arunca tocmai în braţele acelui soiu de originalitate care-i accesibilă banalilor. Fixând prea mult, deşi cu un înverşunat dispreţ, prostimea, poetul şi-a deformat vederea. Astăzi, pe unii — şi nu fără solid motiv — pretenţiile de gândire filosofică în versurile lui ne surprind: banalitatea acestei gândiri e paradoxală. Dispreţul de burgheji îl orbise. Efectele sărăciilor bizare cu care obişnuia să sperie cafeneaua, îi slăbiseră controlul pe planurile superioare ale spiritului. Tot comparându-se cu banalii de cea mai joasă treaptă, poetul se lăsă înşelat a se închipui cugetător.

Exemplul e grav de ajuns.

PAUL ZARIFOPOL

De vorbă cu d. I. A. Bassarabescu

Producţia literară şi starea culturală

— Cum priviţi literatura noastră actuală?

— In comunicarea pe care am făcut-o anul trecut la Academia Română *„Două epoci din literatura română"* mi-am spus părerile asupra literaturii actuale.

Marele război, care a adus atâtea răsturnări în diferite ramuri de activitate omenească, nu şi-a manifestat încă efectele lui puternice în opera scriitorilor români contemporani. Şi am impresia că şi 'n literatura celorlalte popoare se petrece acelaş fenomen.

Străbatem un gol: Pe deoparte genul literar vechiu se depărtează de felul de a înţelege şi simţi al generaţiei actuale ameţite de maşinismul care a început să *electrifice* prin încercări îndrăzneţe până şi concepţiile scriitorilor. Pe de altă parte *modernismul adoptat cu stângăcie în proza şi mai ales în poezia românească* aduce adesea zâmbetul pe buze. Cu cel dintâi a început să ni se urască; cel de al doilea e privit ca o enigmă.

Se aşteaptă aici — ca pretutindeni — o reacţiune, punerea la punct, sau mai precis opera care să se pună la unison cu vremea şi să creeze directive nouă, şcoli literare neprevăzute încă.

In nici un caz însă, literatura nu va putea fi înghiţită de practicismul zilelor grele, actuale. Se înşală pesimiştii care cred că cinematograful va putea înlocui cândva meşteşugul scrisului. Sufletul omului şi mai ales al omului tânăr nu poate găsi niciodată o hrană reală în artificiul filmului lipsit de puterea verbului, de coloritul frazei, de atâtea scânteieri ale talentului autorului

Scriitorii tradiţionalişti

— Mai avem oare scriitori tradiţionalişti care să continue drumul clasicilor noştri, fără a se abate de la evoluţiile culturale propriu zise?

— Din fericire avem şi scriitori tradiţionalişti care continuă calea clasicilor noştri, dar în alt sens: în dorinţa de a deveni şi ei „clasici" — în viitor. Spun tradiţiţionalişti „din fericire", fiindcă mă gândesc cu groază: ce s'ar alege de literatură în ziua când principiile distructive ale iconoclaştilor, care proscriu tradiţionalismul, ar triumfa.

Nu citez şi n'am să citez nici un nume. In comunicarea mea dela Academie am pierdut din vedere, fără voie, să aşez la locul cuvenit câţiva scriitori meritoşi şi am remuşcări. Las însă criticilor răspunderea grea de a trage consecinţe plăcute şi neplăcute din felul citaţiilor, al ierarhizărilor şi al aprecierilor sincere sau interesate.

Romanul românesc

— Ce credeţi despre romanul românesc?

— Intrebarea d-tră îmi îndreaptă fără voie privirile spre literatura franceză, de la care se inspiră — orice s'ar zice — autorii noştri de romane. Şi dacă în ţara fraţilor *Tharaud* romanul trece azi printr'o criză, la noi nu poate fi vorba nici cel puţin de atât.

Vorbind de romane critica autorizată franceză se plânge de asfixie, vrea aer liber şi învinueşte romanul că s'a rătăcit pierzând calea spiritului şi a inimii; cere romanului subiecte cu scene din care omul real să nu lipsească.

Critica franceză aşteaptă o renaştere a romanului, pe când noi deabia îl începem.

Greşeala principală a *stupidului* secol al nouăsprezecelea în literatură — spune *Jacques Bainville* în lucrearea sa „Le salon d'Aliénor" — e că a făcut din roman o operă de artă.

Henri Massis socoteşte romanul de până acum gen foarte uşor care n'a fost supus nici unei reguli şi de aceia a şi fost încercat de toţi nechemaţii. Ba încă se pare că e unicul gen la care recurg cei fără talent, când cred că au ceva de spus în literatură. Toate aceste: consideraţiuni pentru o literatură matură cum e literatura franceză. La noi—trebuie să păstrăm proporţiile—dacă nu uităm de când suntem şi ce am fost în literatură până acum, începuturile din ultimul timp sunt destul de bune şi dovedesc — cum s'a dovedit şi în alte ramuri — firea artistică şi puterea de adaptare a Românului.

Nuvela românească

— Dar nuvela românească?

— Nuvela e genul cel mai încercat şi care a dat rezultate mai satisfăcătoare; ea se potriveşte şi cu societatea noastră nouă, încă săracă în peripeţii şi cu puterea de concepţie a majorităţii cititorilor noştri, nepregătiţi până în prezent să caute în adâncul proceselor psichologice cauza atâtor conflicte interesante şi să scoată din ele învăţămintele trebuincioase.

E îmbucurător, prin urmare, că nuvela a luat de la un timp o mare întindere şi scoate la iveală talente reale care netezesc calea scriitorilor de mai târziu către romanul sănătos, durabil şi deci clasic.

Generaţia nouă

— Mediul nostru cultural şi artistic are vre-o înrâurire asupra nouei generaţii?

— Găsesc un răspuns potrivit la această întrebare în ceiace s'a scris şi s'a desbătut asupra examenelor de bacalaureat. Ar fi mult, foarte mult de vorbit în această privinţă. Adaog şi eu părerea mea, fiindcă am luat parte la toate aceste examene din ultimii ani şi mi-am putut da seama de înrâurirea mediului nostru cultural şi artistic asupra nouei generaţii.

In genere tineretul nostru — afară bine 'nţeles de unele excepţii fericite — nu citeşte sau nu ştie ce trebuie să citească. Educaţia culturală şi artistică — pe lângă ce-i dă liceul — şi-o face din ziare, din ziarele de reclamă, din revistele ilustrate, din cronica literară şi artistică, şi—ceiace e mai rău — din stilul violent şi trivial al articolelor aşa zise politice, care toarnă în sufletul ti-

(Continuare în pag. II-a)

CONCURSUL „ADEVERULUI LITERAR"

NEPOATA

— Pune pantofiorul în picior !... Aşa !... Acuma hai să-l punem şi pe ăsta !...

Gârbovită, cu părul nins de vreme, cu ochii mici şi galeşi, bunica, cu mâna tremurândă, încalţă încet şi tacticos nepoata. Fetiţa întinde un picior, apoi altul !

— Aşa !... Gata !... Acum hai să punem rochiţa cea roşie pe care ţi-a adus-o Moş-Crăciun.

Incet, bunica se îndreaptă spre şifoniera veche de nuc cu uşa cu oglindă, scoate o legătură de chei, caută una, apoi vâră cheia în broască, o răsuceşte şi uşa se deschide cu un scârţâit prelung. Un miros de levănţică pătrunde în odaie. Bunica se apleacă şi ia din raftul de jos o rochiţă roşie păturită frumos şi o pune alături pe pat. Scoate apoi o rochie neagră, o desprinde încet de pe umăr, o scutură, apoi o ridică 'n sus cu grije şi se duce la geam să vadă la lumină dacă nu cumva „o fi pişcat-o afurisitele de molii". După ce a întors-o de mai multe ori şi pe faţă şi pe dos, o pune alături pe un scaun. Fetiţa a prins pisoiul cel negru, de coadă şi se fugăreşte cu el pe sub masă !

— Lasă acuma pisoiul şi adu rochiţa la bunica să te îmbrace, că se face târziu şi nu mai auzim Sf. Evanghelie — o îndeamnă blând bunica.

Fetiţa a mai fugit odată în jurul mesei, apoi s'a oprit în faţa rochiţei roşii. A luat-o uşor cu amândouă mânile şi cu ochii ţintă la ea, a adus-o bunicii !

— Bagă capu' pe-aici... şi acuma vâră mânile !... Incet !.... Aşa !... Ia te uită ce „gigea" e fetiţa !

Şi bunica se apleacă încetişor, prinde capul bălai cu mânile uscăţive şi o sărută în creştet. Fetiţa o priveşte cu ochii mari, curioşi, apoi, deodată, dă fuga la oglindă. Bunica zâmbeşte şiret, cu ochii mici şi galeşi.

Prin geamul larg deschis pătrund miresme de primăvară. Caisul din faţa casei pare nins cu flori mici şi albe. Frunzele freamătă uşor în adierea vântului. Din depărtare străbate glas de clopot. Bunica îşi face semnul crucii, apoi ia repede fetiţa de mână şi o duce „dincolo".

— Să stai cuminte aici până mă îmbrac şi eu ! Vezi să nu-ţi boţeşti rochiţa sau să te murdăreşti!

Fetiţa a dat din cap, apoi a fugit la canapea, unde, uitată într'un colţ, păpuşa, cu capul zbârlit, stătea aruncată !

Bunica s'a dus să se îmbrace. Şi-a pus rochia neagră, a netezit-o încetişor pe la poale cu mâna-i uscăţivă, apoi, dintr'o cutie veche de ghete a scos o pereche de pantofi cu şireturi, tot negri ! Dintr'o pungă mare de hârtie, îngălbenită de vreme, a scos cu grijă o pălărie veche şi mititică. S'a dus în faţa oglinzii dintre ferestre şi-a pus-o încet, cu luare aminte şi a legat panglicile de catifea sub bărbie. S'a mai uitat o dată în oglindă, a mai aruncat o privire cercetătoare prin odaie, apoi s'a dus dincolo.

Fetiţa a lăsat păpuşa la o parte, s'a dat jos de pe canapea, a asvârlit păpuşa iar în colţul de unde o luase, şi a dat fuga la bunica. S'a uitat la ea cu ochii mari şi plini de curiozitate, apoi i-a şoptit, sfioasă parcă:

— Bunicuţo, matale de ţe n'ai lochiţă loşie ?!

Bunica a prins să zâmbească îngăduitoare, apoi, netezind-o blând pe cap i-a spus :

— Numai copiii poartă rochiţă roşie; bunicele — nu!

Fetiţa n'a mai spus nimic ! Bunica, şi-a luat din cuer umbrela veche cu cap de gâscă 'n vârf, a ieşit în curte, a închis cu băgare de seamă uşa dela „antreţel", a scos cheia din broască şi a vârît-o în săcuşorul negru de mătase lucrat cu mărgeluşe. S'a mai uitat odată prin curte apoi, cu mâna stângă ţinând umbrela iar cu cealaltă nepoata, a pornit cu paşi mărunţi şi repezi spre Biserică!...

VALENTINA MANOLESCU
Cl. VII, Institutul „Societăţii Ortodoxe",
Galaţi

NOTA. — Bucata aceasta a obţinut, la concursul şcolar al „Adevărului literar", premiul al III-lea de 2.000 lei.

Sorana Ţopa

PAŞII

Toc! Toc!
Aşa pornesc
Din loc în loc:
Toc! Toc!
Toc! Toc!
Aud mereu cadenţa lor :
Paşi care râd, paşi care dor
Chemaţi de Nimeni ca să-i poarţi
Pe căi senine, prin noroi, —
Suflete vii, suflete moarte,
Aşa, mereu, doi câte doi,
Din goluri desprinşi,
Spre goluri împinşi,
De 'nşiruiri de clipe oarbe...
In veci: Toc! Toc! tot înainte.
La capăt — uitarea lacom îi soarbe
In umede guri de morminte...

SORANA ŢOPA

neretului, încă din anii fragezi, otrava dispreţului, a nepăsării şi a pesimismului, care-i face de timpuriu blazaţi, materialişti, lipsiţi de entusiasm şi de busolă şi interesaţi până la laşitate.

Bine înţeles vina nu e a copiilor noştri, ci a celor care au în mână puterea de a recurge la ajutorul forţelor reale şi nu recurg. Pentrucă atâta timp cât propaganda culturală va fi încredinţată agenţilor politici şi ateneele populare vor fi lăsate pe mâna speculanţilor şi a compromişilor — cum cunosc cazuri concrete — mediul nostru cultural şi artistic va avea trista însărcinare pe care o are şi o constatăm azi cu toţii.

Constat cu mâhnire că pilda lui *Titu Maiorescu*, — care când descoperea un talent, chiar fără să-l cunoască, îl scotea în evidenţă, — n'a dat roade, n'a fost de nimeni urmată. Talentele îşi găsesc refugiul pe unde pot şi-şi iau oxigen din preţuirea câtorva desinteresaţi.

In câmpul propagandei culturale, care e destul de întins şi-şi are de mult timp loc în budgetul ţării, mişună alţii...

Noulle curente literare

— Ce credeţi despre nouile şcoli poetice?

— Expresionism, futurism, dadaism, etc., sunt invenţiuni de esenţă franceză, sau mai bine zis, tot atâtea dovezi elocvente că pe un loc necultivat îşi pot face uşor apariţia bălăriile: ici o frunză de lipan, colo o pătlagină, mai departe un scaete. Lipsesc: secera, plugul şi sămânţa. Acestea când vor veni, toate celelalte au să rămână simple ironii, semne ale unor vremuri de tranziţie — poate cam de lungă durată — în legătură cu starea economică, socială şi, dacă vreţi, şi internaţională a anilor post-belici, fiindcă toate acestea, mai ales în vremuri turburi, au repercusiune până şi în manifestările artistice şi literare.

Critica literară

— Ce credeţi despre critica literară?

— Despre critica literară mă abţin să fac reflecţii multe, fiindcă...*timeo Danaos!* Mă mulţumesc cu o dorinţă: aş vrea ca într'un critic să pot vedea un simplu cetitor — setos de literatură — mai talentat decât cetitorii obişnuiţi, mai entusiast, mai cult, mai priceput în a da preţuirilor sale o formă artistică, însă păstrând din calităţile cetitorului una singură: aceia de a nu ţine socoteală de scriitor personal, de a nu vrea să ştie cine e şi de unde vine şi de a-i preţui lucrarea în sine caşi cum ea ar fi anonimă.

Critică pe grupări, critică pe reviste, critică pe saloane literare, pe oraşe sau pe bilete de recomandaţie nu înţeleg şi nu văd ce îmbunătăţiri poate aduce. Complotul laudelor sau acel al tăcerii — o, mai ales conspiraţia tăcerii! — nu pot folosi culturii literare. Pot satisface însă ambiţiuni, vanităţi şi mai ales dorinţi de răsbunare ale unor suflete pădureţe şi bicisnice.

Proecte

— Ce proecte literare aveţi?

— Proectele mele literare sunt de dată aşa de veche, că au început să se topească în negura vremurilor! Sunt mari şi mă silesc să nu le las pieirii... Aş vrea să scriu mult, cât de mult. Iată un proect. Punerea lui în aplicare însă a fost şi-i mereu amânată.

Literatura nu e încă la noi o meserie. Cine a izbutit să şi-o facă meserie, grozav de priceput şi dibaciu meşter a fost şi-l admir.

Eu atâta ştiu: că multe din clipele mele bune, când simţiam îndemnul să mă aşez la masă şi să scriu mi-au fost *furate* — da, *furate*, de alte îndatoriri care nu îngăduie răgazuri.

La rândul meu a trebuit să-mi fur ceasurile pentru scris. Şi le-am furat de cele mai multe ori din odihna nopţii.

Din toate acestea vă rog să nu trageţi concluzia că n'am proecte literare. Am nu numai proecte, dar şi subiecte.

Sunt însă în aşteptarea momentului pe care-l urmăresc de cel puţin două decenii cu aceleaşi îmbărbătări de unul singur, cu aceleaşi idealuri trandafirii, cu aceeaşi credinţă că va veni o minune din basme, un Făt-Frumos al literelor care să facă şi din literatură o meserie.

Şi atunci împlini-se-vor proectele şi voi putea spune cât sunt de mari...

Criza cărţii

— Ce credeţi despre criza cărţii?

— Fără îndoială, există la noi în deosebi o criză a cărţii. Cititorul român şi-a pierdut încrederea în valoarea reală a operelor originale ce i se pun la îndemână. Vitrina librăriilor e supra-încărcată, din cauza lipsei de scrupul a unor editori, care — pentru a plăti cât mai puţin producţia literară şi a câştiga cât mai mult din titluri sgomotoase — nu se uită nici de la cine adună materialul, nici cum îl adună şi nici nu se întreabă ce efecte morale ar putea să aibă cartea pe care o editează, în massa cititorilor.

Pe de altă parte, gustul publicului cititor, denaturat printr'o totală lipsă de educaţie datorită răsboiului, se găseşte la un nivel scandalos: în mâna elevilor de liceu, şi mai ales a fetelor din învăţământul secundar, veţi găsi — fie făţiş, fie furişat — broşuri şi chiar volume emanate nu mai ştiu din ce lupanare tipografice; şi dacă, întâmplător, îndrăsneşti să atragi atenţia micului cititor asupra impietăţii ce săvârşeşte, el te priveşte cu milă ca pe un răsuflat, care ai rămas înapoi cu *moda* în literatură.

E drept că şi mulţi dintre scriitori îşi paralizează munca şi talentul pentru o bucăţică de pâine, pe care editorul pare a i-o întinde cu generozitate. Fiindcă generozitatea adevărată, care ar trebui să se reverse asupra celei mai valoroase pături sociale, aceia a scritorilor, lipseşte la noi cu desăvârşire şi scriitorul adevărat e împins spre umilinţă, prin însăşi educaţia noastră plină de lacune.

Criza cărţii ar putea fi înlăturată în primul rând prin sprijinul larg pe care ar trebui să-l dea talentelor adevărate ziarele de mare tiraj. Ele au în mâna lor toată puterea de a lansa talente noui şi de a întreţine focul sacru în cele consacrate; cu o condiţie însă: fără ură şi fără părtinire, întocmai ca la Curţile cu juraţi; şi mai ales, înlăturând cu desăvârşire orice spirit de cenaclu, de bisericuţă, de coterie, de aşa numită şcoală literară, care — într'o literatură săracă, cum e a noastră — nu există încă.

Dar... e cu putinţă lucrul acesta? E rândul meu să te întreb şi eu pe d-ta.

* * *

Vara trecută am petrecut-o cu eminentul prozator în munţii Slănicului de Moldova. Am notat convorbirea şi am transcris-o — dar rătăcită prin volume diferite, n'am găsit-o decât zilele acestea.

Cum vor observa şi cetitorii, constatările d-lui I. A. Bassarabescu făcute în August trecut, n'au pierdut nimic din actualitatea şi interesul lor.

C. SATEANU

606 Calomnii
despre medici, medicină şi clienţi

Sunt mulţi oameni, care socot că un singur sonet publicat de un medic îi dăunează profesiunii mai mult decât cincisprezece nopţi de joc de cărţi.

* * *

In antichitate, medicul, filozoful şi preotul erau întruniţi într'una şi aceiaşi persoană. Astăzi se găsesc în aceeaşi persoană un medic, un negustor şi un politician.

* * *

Medicii prin faptul că vin necontenit în contact cu tot soiul de intimităţi, dau în mod fatal, un contingent relativ mare de flecari şi mahalagişti. Aşa numitul secret profesional constituie la cei mai numeroşi, mai mult o obligaţie formală, în orice caz, un veşnic postulat etic. Când îţi vorbesc de vreun bolnav, îi indică profesiunea, înfăţişarea fizică, starea civilă, cartierul, nevasta şi alte câteva caractere specifice. „Secret profesional" rămâne doar numele, pe care îl ghiceşti singur.

* * *

Un doctor pesimist nu e agreabil bolnavilor, fiindcă, văzând totul în negru, inspiră spaimă chiar în cazurile cele mai simple. Un doctor optimist nu e agreabil bolnavilor, fiindcă — văzând totul în roz, — seamănă linişte şi nepăsare chiar în cazurile cele mai grave. Un doctor, care nu e nici pesimist, nici optimist, nu e agreabil bolnavilor, fiindcă nu inspiră spaimă dacă e grav cazul şi nu seamănă linişte suficientă, dacă e un caz simplu.

* * *

Sunt medici, care în timp ce ascultă spatele unui bolnav, închid ochii pe jumătate sau în întregime, — unii spre a se concentra mai mult, alţii spre a da iluzia că un diagnostic e chestie de... inspiraţie.

* * *

O consultaţie dată nu se mai poate lua înapoi.

* * *

Dacă într'o societate, în care se află şi un doctor, se discută despre medicină, se poate întâmpla să se ceară şi opinia lui, — dar asta tocmai la urmă.

* * *

Sunt bolnavi, a căror îndărătnicie nu admite un alt diagnostic decât acela pe care îl sugerează ei. Un pacient, care nu voia să sufere de stomac — boală găsită de câţiva doctori consultaţi — a vizitat pe atâţia medici, până când a dat de un... mamoş, care i-a găsit stomacul în ordine.

* * *

Sunt unii doctori, care dând iluzia că îşi iubesc ştiinţa, nu iubesc decât banii.

* * *

Unul din numeroasele mijloace de a recruta clienţi este acela de a semăna cu discreţie nelinişte. Ea operează cu o fatalitate de neînlăturat şi nu ia capăt decât în cabinetul abilului semănător. Aşa de pildă, un medic chemat într'o familie pentru un caz mai mult sau mai puţin uşor, spune cucoanei la plecare, din pragul uşii şi mângâind pe una din odraslele ei: — „Nu-mi place de loc obrazul copilului ăstuia!"

* * *

Un medic chemat la un alt medic simte exact inversul celor ce încearcă la un pacient obişnuit: e sincer afectat şi nu-i place să-l îngrijească.

* * *

Un mamoş bătrân, om tare inimos, care cu toată greutatea vârstei, îşi oferea entuziast şi de multe ori desinteresat serviciile chiar şi celor mai umili, fu chemat într'o noapte la o femee care se chinuia în durerile naşterii.

Drumurile târgului erau impracticabile şi pentru a putea ajunge în mahalaua bolnavei, despărţită de centrul târgului printr'o apă, trebuia să treacă pe o punte de lăţimea unei scânduri şi care avea o şubredă balustradă numai de o singură parte.

Bătrânul doctor îşi puse cele două perechi de ochelari şi păşi cu teamă pe punte. Inaintea lui mergea omul, care-l solicitase, luminând drumul cu un felinar, în care ardea un muc de lumânare de seu.

Deodată însă, se aude un glas de cealaltă parte a punţii:

— Nu mai trebuie!... E un băiat!...

Insoţitorul doctorului stinse brusc felinarul şi dispăru pe punte. Bătrânul mamoş cu cele două rânduri de ochelari, scrută noaptea şi adâncul apei, pipăi tremurând balustrada şubredă şi ca un orb rătăcit căută cu desnădejde malul...

DR. OTORIN

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢII
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD

„Aş vrea să ştiu"

SAM DELA FOLTEA

Cine a inventat ceasornicul şi de când datează?

In vechime se utilizau pentru măsurarea timpului instrumente bazate pe mişcarea soarelui şi căderea uniformă a unei substanţe într'un vas gradat. Au existat astfel ceasornicul de soare, ceasornicul cu nisip şi ceasornicul cu apă. Astronomul danez Tycho-Brache introduce pentru prima oară un ceasornic cu mercur în locul celui cu nisip. Ceasornicul modern cu mecanismul format din angrenaje şi rotiţe dinţate a apărut mult mai târziu, şi nu se cunoaşte exact numele primului inventator. In secolul al XII-lea după Christos găsim în mânăstirile creştine aceste ceasornice, care funcţionează prin bătăi regulate. In ceeace priveşte ceasornicul de buzunare, pe care îl utilizăm astăzi cu toţii, primul model a fost construit pe la 1500 d. Chr. în Nürnberg de către lăcătuşul german Peter Hendlein.

N. ALVANI, Braşov.

Cum se măsoară înălţimea munţilor şi adâncimea mărilor?

Inălţimea munţilor se determină printr'un procedeu elementar de trigonometrie. E suficient pentru aceasta să fixăm o bază de operaţie, alegând două puncte pe terenul dela poalele muntelui, din care vizăm pe rând, cu ajutorul unui teodolit, vârful muntelui. Cunoscând unghiurile formate respectiv de aceste două raze vizuale cu direcţia bazei de operaţie pe teren şi cu verticala locului, precum şi distanţa între aceste două puncte, putem determina cu uşurinţă înălţimea muntelui deasupra nivelului terenului considerat.

In ceeace priveşte măsurarea adâncimii mărilor, problema este mai complicată, operaţiunile directe fiind foarte anevoios de executat în acest caz. Un procedeu dintre cele mai interesante este cel preconizat de fizicianul francez Langevin. Acest procedeu este o aplicaţiune a aşa numitelor *„unde ultra-sonore"*, vibraţiuni înrudite cu obişnuitele unde sonore, dar având o frequenţă de vibraţie mult superioară (câteva zeci de mii pe secundă), ceeace le împiedică să fie perceptibile pentru urechia noastră. Undele ultra-sonore au o viteză de propagare constantă în acelaş mediu, viteză care este în apă de 1500 m. pe secundă; deasemenea ele se reflectă în atingere cu anumite obstacole, cum ar fi de exemplu fundul mării, stâncile, icebergurile, etc.

Proectând dela suprafaţă în adâncimea mării un fascicol de raze ultra-sonore, ele se vor reflecta la fund, revenind astfel din nou la suprafaţă. Din măsurarea precisă a duratei de timp scursă între momentul emisiunii undelor şi acel al captării lor la suprafaţă, se poate deduce, prin cunoaşterea vitezii lor de propagaţie în apă, adâncimea fundului

Procedeul pentru producerea, emisiunea şi recepţionarea undelor ultra-sonore este bazat pe particularitatea descoperită de soţii Curie la cristalele de quarz, şi cunoscute sub numele de fenomen *piezo-electric*.

Se ştie, într'adevăr, că aplicând unui asemenea cristal un curent electric alternativ de mare frequenţă, cristalul intră într'o stare de vibraţie extra-rapidă, dând loc la un număr de oscilaţiuni egal cu acel al frequenţei curentului alternativ utilizat. Cufundând cristalul în apă, se comunică lichidului aceeaşi stare de vibraţie rapidă, ceeace dă naştere undelor ultra-sonore. Fenomenul utilizat în sens invers serveşte pentru captarea undelor. In cihpul acesta, între multe alte aplicaţii, undele ultra-sonore furnizează şi un mijloc foarte precis pentru determinarea profilului fundului mării şi al oceanului.

G. FORGE, C-Lung.

Cum a luat naştere salutul, şi care sunt modalităţile lui la diferitele popoare?

Salutul îl găsim în antichitate la cele mai multe popoare. Astfel Ebreii se salutau între ei cu formula: „pace ţie!". Elenii se întâmpinau întotdeauna cu exclamaţia: „bucură-te!". Romanii obişnuiau să-şi spună la întâlnire: „ave!" (fi salutat), la despărţire: „vale!" (cu bine) şi în general: „salve!". In urmă s'a stabilit o uniformizare a salutului la diferitele popoare, deşi întâlnim încă numeroase variante. După cum rezultă din examenul tablourilor vremii, exista încă în secolul al XV-lea după Christos obiceiul salutului prin descoperirea capului, practicat însă numai de inferior faţă de superior. In urmă s'a introdus obiceiul de a se strânge mâna, îmbrăţişarea prietenească, precum şi formulele: „bună ziua", „bună seara", etc. In sudul Germaniei şi în unele ţări catolice se obişnuieşte încă formula religioasă: „Dumnezeu cu tine!", introdusă cel dintâiu de Papa Benedict, al XIII-lea în 1728, când salutând pe credincioşi, rostia cuvintele: „lăudat fie Domnul", la care aceştia răspundeau „amin". In Austria se obişnuieşte formula de salut: „servus". In Turcia salutul se exprimă prin încrucişarea braţelor pe piept şi aplecarea capului. Arabii întâmpină pe cei cu care se întâlnesc prin: „pace vouă", apăsându-şi pieptul cu mâna stângă.

In afară de aceste diferite practici, religia dictează Mahomedanilor variate formule de salut, pe care credincioşii le întrebuinţează exclusiv între ei.

Moravuri asiatice

Popoarele asiatice au specialitatea foarte meritorie de a nu preţui, ca burghezul european, acel lucru ridicol şi neînsemnat care este viaţa omenească. Iată de ce Ruşii, Chinezii, Indienii, Japonezii nu se impresionează din cale afară în faţa unui cataclism de zece ori mai grozav decât ar trebui pentru a demoraliza pentru o sută de ani întreaga Europă.

Astfel, bunăoară, sunt furtunile, extrem de frequente de pe Marea Chinei, mare renumită pentru diabolicele ei „tornade". Or, pe lângă mulţimea şi intensitatea vânturilor, se mai adaogă încă două împrejurări : marina comercială chinezească e foarte primitivă din punct de vedere material technic, — şi, al doilea, chinezul e poate cel mai întrepid navigator din lume.

Spuneam că corăbiile sale sunt proaste. Intr'adevăr, un vas chinezesc actual este aproape identic cu acele caravele pe care Cristof Columb sau Pisarro sau Cortez, sau del Cano întreprindeau odinioară călătoriile lor. Corăbii foarte puţin profunde, ele îşi menţin echilibrul nu prin adâncime, ci prin grosime, prin lărgime. Ceeace face ca unghiul tangajului să fie de o mare amplitudine. De-aceia, chiar în zile de calm perfect, pe când cele mai mediocre vapoare europene lunecă de parcă nici nu s'ar mişca, cele mai perfecţionate dintre corăbiile chinezeşti reuşesc totuşi să se balanseze frenetic şi disperat, aproape udându-şi vârfurile de catarg !

Dar puţin importă ! Ce-i pasă chinezului dacă vasul se clatină sau nu. Pentru el, tot ce pluteşte pe apă e bun pentru navigaţiune. Un călător, care mergea într'un gigantic transatlantic american, povesteşte cum odată, în largul mării Chinei, a văzut un lucru pe care la început nici nu voia să-l crează : o plută, o simplă plută, cu doi oameni pe ea : un bărbat şi o femee, probabil soţul şi soţia. Amândoi vâsleau de zor. Pasagerul transatlanticului era convins că avea de a face cu o epavă a vreunui vas naufragiat. Dar acei ce cunoşteau mai bine moravurile chinezeşti l-au scos imediat din eroare. Cei doi oameni nu erau înecaţi, ci cetăţeni care îşi vedeau de treabă. Aveau un interes oarecare, căutau pe cineva, sau căutau să pescuiască. Indiferent. Fapt este că, pe o simplă plută se aflau în larg, la o distanţă dela care nu se mai vedea ţărmul, doi oameni, care zâmbeau deopotrivă vieţii şi morţii, oameni fără teamă (şi, de-aceia, şi fără adevărat curaj).

Marinarul chinez nu-i curajos. E întreprid. Nu-şi învinge teama de moarte într'un chip eroic. Pur şi simplu nu o are. Că va supravieţui sau nu, şansele sunt cam egale pentru el; egale atât în sens matematic cât şi moral.

Iată de ce, atunci când vine o „tornadă" pe Marea Chinei (şi vin destul de des) zeci de mii din acele vase arhaice gen caravelă îşi găsesc sfârşitul în profunzimile lichide. Dar nimeni nu ia seama la astfel de banale şi neînsemnate fapte diverse. Şi îndărătul oricărei veşti de acest fel, anunţând câte o enormă hecatombă, Chinezul găseşte un gând aproape inconştient : gândul că în China se nasc atât de mulţi chinezi, încât puhoiul de viaţă triumfă împotriva tuturor acestor neînsemnate mizerii ale soartei.

Un alt caz tipic pentru asemenea reacţiuni în faţa nenorocirii este acel al atitudinii poporului japonez cu prilejul groaznicului cutremur care acum câţiva ani a dărîmat Jokohama şi multe alte oraşe înfloritoare.

Evenimentul se poate spune că a impresionat mai mult pe Europeni decât pe Niponi. Aceştia din urmă au privit fenomenul mai de grabă cu optimism. Două fapte ni-o dovedesc în chip plastic.

Intâi : guvernul interzice să se reclădească imediat oraşul în ruine.

Al doilea : guvernul caută să atenueze importanţa catastrofei, să o prezinte ca mai puţin gravă decât fusese în realitate.

De ce interzice guvernul reclădirea imediată ?

Desigur că, în primul rând, pentrucă tot *imediat* populaţia supravieţuitoare s'a repezit să refacă ceeace se distrusese. Ca şi când nimănui nu i-ar fi trecut prin minte că locul e periculos, cu o admirabilă facultate de a uita nenorocirea ce numai câteva săptămâni înainte, transformase strălucitorul oraş al Yokohamei în cimitir, într'un cimitir enorm şi într'o groapă de ruine. Ca şi cum nimic dezagreabil nu se întâmplase vreodată acestui colţ de pământ, Japonezii veneau cu lemn şi cu carton să refacă iute ceeace, printr'o eroare a Zeilor, pierise subt flăcări, cutremure şi vânt.

Iar guvernul se crede nevoit să stăvilească acest elan prea mare de optimism.

Dar care era argumentul guvernului ? Socoteala lui era aceasta : Lemnul şi cartonul sunt materiale uşoare, şi mai ales uşor inflamabile. Un cutremur, care acolo este întotdeauna însoţit de uragane năprasnice, urmat de incendii monstruoase, poate să mai vie. Şi pentru cazul acela trebue să se interzică de a se mai suferi ca acum. Trebue perfecţionate mijloacele de construcţie de case. Trebue un material care în tot cazul, să reziste mai bine elementelor.

Aşa dar guvernul se gândeşte la catastrofă, mulţumindu-se a-i opune rezistenţă mai mare. Aci optimismul e cu atât mai remarcabil cu cât nu poate fi învinovăţit de nesimţire — cum cu drept cuvânt se face de atâtea ori. Este un optimism complect.

Cât despre al doilea fapt, constatăm acelaş sentiment. Statul găseşte că e inutil să se demoralizeze omul aşa de repede şi de tare. Şi atunci se va sforţa el ca, atât în ţară cât şi în străinătate vestea să fie îndulcită. Un guvern european ar fi umflat cataclismul, l-ar fi prezentat ca ceva unic şi ar fi aşteptat subvenţii importante. Japonezii din contră, îi atenuează toată grozăvia.

Dar instituţia hara-kiri-ului la care Japonezul nu voeşte a renunţa ? Toate faptele petrecute în societăţile asiatice — nenorocirile fizice, geologice, precum şi gândurile locuitorilor — dovedesc sentimentul acesta — în unele privinţi vrednic de toată admiraţia — sentimentul de nesocotire a vieţii omeneşti.

In deosebi nenorocirile de ordin elemental. Dar despre acestea vom vorbi poate într'un alt articol.

D. I. SUCHIANU

Iane Carabăţ

de I. C. VISSARION

Intr'o zi, pe vremea sapei de-a doua oară, am plecat dela loc să aduc apă rece cu urciorul şi am lăsat copiii să sape singuri.

Când m'am întors, am venit nebăgător de seamă pe o hoagă de pe loc şi am vrut s'ascult ce vorbesc ei.

Băiatul plângea şi spunea soru-si:

— Uite, nu e mai bine să mor eu?!... La zece ani să sap mereu-mereu! Dacă tata ăsta nu face o sapă să sape singură, de ce mai m'a făcut pe mine?...

Am ieşit din hoagă şi i-am văzut obraji şiruiţi de lacrămi.

— Ei haide, taci băeţel, că se isprăveşte şi sapa asta şi-o să facă Dumnezeu porumb, mai mult la noi ca la toţi ceilalţi... O să vezi tu!... Şi dacă vrei să fac eu o sapă, care să sape singură, uite am să mă căsnesc să fac una!.... Să-ţi fac un scaun lângă ea, să te aşezi pe el, să suceşti un şurub, iar sapa cu scaunul, să pornească pe loc, şi să sape pe unde-i vrea tu...

Şi am imaginat pentru copil o poveste frumoasă, cu un fel de sapă mânată de soare, despre care cred şi acum că chiar se poate face!...

Ploi au căzut la timp. Şi a trecut vremea. Porumb încărcat de cotolani ca pe locurile mele, nu se mai găsea pe nicăeri. Se încrucişau ştiuleţii printre rânduri de nu puteai să treci. Parcă însuşi Dumnezeu venise şi altoise câte trei şi câte patru cotolani pe fiecare fir. Nu lăsasem în cuib decât două fire!... Pe jos nu se găsea însă nici un fir de buruean, căci îl stârpisem pe tot cu sapa.

Spre toamnă venea lumea să vadă porumbul meu şi se mirau toţi de atâta rodnicie.

La toţi ai mei ne era drag porumbul săpat de noi şi simţeam nevoe şi plăcere, să ne ducem şi să ne plimbăm prin el.

Fierbeau copiii ştiuleţi cu căldarea, mâncau şi se bucurau că e făcut prin munca lor.

* * *

Intr'o dimineaţă, cum se crăpase de ziuă, mă dusei la porumb, să-l văz. N'aveam obiceiul să-l văz la o aşa vreme, dar în dimineaţa aceea, m'am dus să-l văz, nu ştiu de ce.

Intrai în el prin marginea dinspre miază-noapte.

Alături aveam, tot a mea, o livadă de fân. Văzui boabe risipite pe jos printre muşuroaie, şi apoi văzui că ştiuleţii pe fire erau mâncaţi pe jumătate de cai.

Simţii de necaz un fior prin corp.

Străbătui pe margine locul de la un cap la cellalt şi văzui pe livedea de alături urmele a trei cai şi a unui om încălţat cu opinci, rămase pe iarba plină de rouă.

Pornii repede pe urme, până intrai într'o ogradă şi ajunsei la ieslea săteanului Radu D. Ştefan.

De la iesle, caii lipseau.

Paşii omului încălţat cu opinci se arătau amestecaţi prin urmele cailor, ceeace arăta că omul adusese caii acasă din dărăt.

Mă furişai de la ieslea rumânului ca să nu-i dau de veste că l-am dovedit că el mi-a mâncat porumbul cu caii, şi mă dusei repede la jandarm.

— Domnule Osăceanu, haidi acum, până nu se ia roua, că nea Radu D. Ştefan, sau băiatul lui, Nae, mi-a mâncat porumbu din ogradă cu caii.

Jandarmul se mai codea.

— Haide, că fac cinste!

Jandarmul îşi puse puşca pe umăr şi merse cu mine. Văzu urmele celor trei cai pe livede, şi urmele încălţatului cu opinci, înumărarăm porumbii mâncaţi, şi găsirăm o sută nouăzeci şi cinci de ştiuleţi.

Jandarmul zise:

— Să punem două sute, ca să fie număr rotund, lesne de ţinut minte, că poate am greşit din numărătoare... şi cinci mai mult ori mai puţin nu e nimic.

— Fie şi două sute.

Merse şi el apoi pe urmele lăsate pe rouă până ajunse, cum ajunsesem şi eu, la ieslea lui nea Radu D. Ştefan.

— Ei da, ăsta este hoţul... e cu ochi şi cu sprâncene!

Il strigarăm.

Ieşi femeia lui.

— Unde e, lele, bărbatu dumitale?

— Nu e acasă... nu ştiu unde s'o fi dus.

— Da Nae, băeatul dumitale, unde e?

— E dus d'aseară la Argeş cu caii la iarbă.

— Şi n'a mai venit d'aseară băeatul dumitale cu caii la iesle?

— N'a mai venit.

— Câţi cai aveţi?

— Trei cai, da sunt nişte toroape... nici rumânii nu le-au luat şi nici Nemţii n'au avut ce face cu ele... nişte toroape!...

— Băeatul dumitale e încălţat cu opinci?

— Păi de unde era să mai încalţe ghete pe vremea asta?...

—Uite, lele, băeatul dumitale a mâncat cu caii două sute de porumbi lui domnu Iancu....

— Nu e adevărat! Nu e adevărat! începu ea să strige şi să dea din mâini. Cine e ala să-l ţie de mână pe băeatul meu, că i-a mâncat porumbu şi să mi-l facă de ruşine, că-l spurc acuşi, de nu se mai spală cu toată apa Argeşului?

— Domol, ţaţo, domol!... c'apoi nu te mai judec eu, jandarmul rumân, ci chem pe Bulboacă, jandarmul ungur, care te-ar duce pe urmele ce le-au făcut pe rouă caii dumitale şi băiatul dumitale, încălţat cu opinci şi te-ar da cu capul de urme, d'acolo de la loc, până aci la ieslea dumitale, unde se opresc...

E prins băiatul dumitale, ţaţo, e prins!... A făcut-o, şi de nu sunteţi oameni de înţeles, apoi trebue s'o păţiţi!... Du-te de vezi şi dumneata urmele pe rouă de unde vin la ieslea dumneavoastră.

Femeia nu mai zise nimic.

Jandarmul mă întrebă pe mine:

— Ce pretenţie ai, domnule Iancu?

— Pretenţia mea e de creştin, domnule! Să-mi dea cei două sute de porumbi, paguba, şi să nu mai bage altă dată caii să strice. Dacă nu vrea să întoarcă paguba, îi faci proces şi-l dai judecăţii!

A rămas ca jandarmul să-l cheme la post când o veni cu caii şi să vadă ce e de făcut.

Pe seară, jandarmul mi-a spus, că Nae s'a obligat să-mi dea două sute de porumbi, când o începe culesul.

Am primit împăcăciunea asta şi nu i s'a mai făcut nici un proces.

* * *

Pe la jumătatea lui Septembrie, de la Etapă a venit deslegare, că avem voe să ne culegem porumburile.

Am început şi eu culesul.

Mi-am cules porumbu din ograda casei, pe cel de la Măgură şi mai aveam de cules un peticuţ de câteva prăjini în lunca Argeşului.

Intr'o zi, în lipsa mea d'acasă, Nae al lui nea Radu, cel care-mi stricase cu caii porumbul, mi-a adus o sută de cocoloaşe de porumb, drept despăgubirea celor două sute de porumbi.

Cum nu m'am brodit acasă, nevasta n'a vrut dintru întâi să-l primească, spunându-i că sunt cocoloaşe mici şi apoi numai o sută în loc de două, el însă a lăsat porumbul în bătătură şi-a plecat.

Când am venit, nevasta mi-a spus de întâmplarea asta, m'am lipsit de pretenţia celeilalte sute şi am zis:

— Nu e nimic. Ducă-se şi asta. Din gura lupului nu mai poţi scoate ceva întreg.

Şi au trecut vre-o două zile.

Hotărîsem tocmai să culeg şi peticuţul de porumb din luncă, când un băiat veni la mine şi-mi spuse, că de ce am cules porumbu dela luncă tot, şi am tăiat coceni numai pe o lature, iar pe laturea cealaltă am lăsat cocenii netăiaţi?

— Dar eu nici n'am cules la luncă, băeţel...

Nu mi-ei fi cunoscut tu locul...

— Ba îl cunosc, îl prea cunosc. Este cules tot, iar după o lature sunt tăiaţi şi cocenii.

Intrigat plecai la luncă.

Acolo, într'adevăr locul meu fusese cules de porumb în întregime, iar pe jumătate, adică o lature, cocenii fuseseră tăiaţi şi luaţi.

Văzui în lungul locului o urmă de căruţă cu urme de cai.

— Doamne, cine să-mi fi furat porumbu şi cocenii? Asta nu e numai pagubă, asta e şi bătae de joc!..

Simţii mare necaz.

Mă uitai în sus şi gândindu-mă cu câte lacrimi săpaseră copiii mei acest porumb, zisei:

— Fă, Doamne, să se tae gâtul aceluia, care mi-a furat porumbul şi cocenii, cum a tăiat şi el cocenii şi i-a luat cu porumb cu tot!..

Şi am plecat acasă.

Spre sat, pe la începutul pădurii, m'am întâlnit cu un băieţaş care urma la şcoală.

I-am zâmbit şi l-am luat de mână.

— Ia ascultă, mă neicuţule, stând tu de vorbă cu copiii care păzesc vitele pe câmp, n'ai aflat cumva de la ei, cine mi-o fi cules şi mi-o fi furat porumbul din luncă cu coceni cu tot?...

Copilul zâmbi, se uită în sus la mine şi-mi spuse şoptit:

— Să nu mă spui, că mă bate şi tata...

Porumbu ţi l-a furat Nae al lui nea Radu!

— Da tu, de unde ai aflat?

— L-am văzut eu şi Stan...

Tăcui şi mă gândii, ce trebuie să fac.

Cele o sută de cocoloaşe de porumb, fuseseră aşa dar furate de la mine, alese dintre cele mai mărunte şi date mie drept plata pagubei!...

Imi furase porumbul, să zică că-mi întoarce paguba!....

Făgăduii băeatului că n'o să-l spui şi mă dusei la jandarm. Ii spusei tot ce-am păţit şi ce-am aflat.

Jandarmul îmi spuse:

— Dacă ai făgăduit băiatului că n'o să-l spui, cum poţi să-l scoţi de martor? Poate să chem pe Stan al Pigoiului şi dac'o vrea să spuie, bine, bine, dacă nu, n'avem ce-i face....

Mă gândii, mă răsgândii, la ce ceartă o să se facă, ce ocări, ce sudălmi pe mă-sa lui Nae că-i fac băeatul de râs şi... zisei:

— Lasă-l în plata lui Dumnezeu!...

Şi lăsat a fost.

I. C. VISSARION

Râsul

Prima dată m'am fotografiat la bâlciu la Slatina, acum douăzeci de ani, când am învăţat să număr până la zece, să suflu nasul şi să nu mă rătăcesc de casă, când eram trimis de mama să cumpăr sare dela cârciumă şi să chem pe tata la masă, tot dela cârciumă...

A doua oară, m'am fotografiat în grup cu toţi colegii în clasa II-a liceală pe care-am isprăvit-o mai înainte de termen, fiind eliminat pe viaţă din toate şcolile, pentrucă răsturnasem tabla în capul profesorului de matematici pe când se afla în „exerciţiul funcţiunii", explicând o problemă.

De-atunci, am încercat să mă fotografiez în mai multe rânduri, dar n'am avut tăria să suport chinul acesta.

S'a 'ntâmplat însă, ca o femee pe care-o iubeam, să-mi ceară fotografia. Prevedeam o nenorocire, fiindcă mi-se bătea ochiul stâng de câteva zile. Am încercat s'o conving:

— *Nu-ţi face ţie chip cioplit...*

— Mă iubeşti?

O iubeam, fireşte. Şi iubirea presupune sacrificii... M'am dus, aşadar, la fotograf.

— Bust?

— Da!

Călăul mă invită p'un taburel şi-mi vârî jumătate din cap într'un semicerc de tinichea.

— Un moment...

— Gata? — întreb eu.

Gâdele zâmbi superior:

— Aş, nici n'am început!

Se'nvârti de câteva ori prin atelier, potrivi nişte paravane, plimbă aparatul pe rotile încoaci şi'ncolo, apoi îl opri drept în faţa mea, la oarecare distanţă. Avui sentimentul că stau în faţa unei mitraliere încărcate...

— Aşa!

— Gata?!

— Acum începem... aveţi răbdare.

Aş fi avut chef s'o iau la sănătoasa, dar gândul că femeia aşteaptă portretul, mă ţintui locului.

— Lăsaţi umerii mai jos.

— Nu pot!... Rămâne gâtul prea lung şi cu capul ăsta mare...

— Aveţi un cap foarte interesant..., — cercă să mă îmbuneze, imbecilul!

— Merçi!

— Uitaţi-vă la tabloul acela... nu vă'ncruntaţi... Puneţi mânile pe genunghi!... Bun...

— Pot să răsuflu?

— Desigur... dar să nu mişcaţi...

Inţepenisem pe scaun, palid şi asudat. Aveam sentimentul că dac'aş fi vrut să deslipesc capul de tinicheaua semicercului, mi-ar fi fost cu neputinţă. Mă uitam fix la un tablou pe care nu-l vedeam, răsuflam pe furiş, iar membrele şi gâtul înţepeneau în rate.

Mă ţinu în această încordare vreo cinci minute, învârtindu-se de jur împrejurul aparatului, potrivind luminile şi paravanele...

— Gata?!

— Un moment!

Ştiu eu la ce mă gândeam? Că mă văzui în vestminte de ginere, cu frac şi cilindru, la braţ cu o domnişoară pe care n'o cunoşteam. Dar mă văzui atât de grav şi de caraghios şi de nenorocit, încât râsul începu să se svârcolească în mine. Incruntai sprincenele şi privii cu încăpăţânare tabloul pe care mi-l arătase fotograful, căutând să mă gândesc la lucruri triste. Degeaba! Strânsei, violent, râsul în dinţi după ce svâcnise din piept, şi-mi stăpânii nările, care se umflau şi tremurau...

— Nu vă'ncruntaţi!... aşa! Ga...

Râsul îmi scăpă printre dinţi.

— Ce'nseamnă asta, domnule?! — strigă fotograful. Vă jucaţi?

Nu mă jucam. Dar râsul, pe care-mi era cu neputinţă să-l stăpânesc, mă'ncovoia, hohotind, pe taburel, apoi mă purtă dela un capăt la celălalt al atelierului...

— Liniştiţi-vă, domnule! — strigă fotograful înspăimântat.

— Nu pot.. nu vezi că nu pot?!...

Râdeam ascultându-mi râsul, şi mă uitam, pe rând, la tabloul pe care mi-l arătase fotograful, la aparat şi la paravane. Aveam o poftă drăcească să mă tăvălesc pe jos, dar îmi adusei aminte că am haine noui, pe care le'mbrăcasem în vederea acestui eveniment...

— Ei, destul!... aşezaţi-vă din nou pe taburel...

— Cum? n'am isprăvit?!...

Şi iarăşi mă pornii pe râs, întorcându-mă, brusc, cu faţa spre unul din pereţi ca să nu mai văd figura caraghioasă a fotografului. Dar mă întâlnii atât de groaznic în oglinda în care mă văzusem altfel când intrasem în atelier, încât hohotul mi-se opri gâlgâit în gât, şi rămăsei ţintuit locului. Mă uitam fix, cu ochii holbaţi şi plini de lacrimi în ochii mei, cu gura înţepenită într'un rânjet cu dinţi albi şi mari, pe care eu îl credeam râs...

— Haide, domnule, că m'aşteaptă clienţii! — zise fotograful blând, şi mă luă de braţ.

M'aşezai în neştire pe taburel, lăsându-mă în voia fotografului. Eram trist, şi aveam senzaţia că ceva din mine rămăsese în oglindă...

— Aşa!... bun!... capul puţin mai la dreapta...

— Pot să tuşesc?

— Iar începeţi?

— Ba nu..., dar mă'neacă ceva...

De astă dată, mă'neca plânsul!

— Zâmbiţi puţin... sunteţi prea sinistru...

— Nu pot!

— Asta-i acum!

Şi fotograful începu să râdă, ca să mă facă să zâmbesc. Mie-mi venea să plâng însă râsul de adineauri...

— Dar zâmbiţi puţin, pentru numele lui Dumnezeu! Gândiţi-vă la ceva vesel...

— Nu pot... prinde-mă cum sunt şi isprăveşte odată...

— Gata!

. . . .

Când m'a văzut femeia pe care o iubeam, în seara acelei zile, abătut şi trist, m'a întrebat îngrijorată:

— Dar ce-ai păţit?! Ai un cap atât de macabru!...

Răspunsei şoptit şi 'ndurerat:

— Râsul... Mi-am lăsat râsul în oglinda fotografului...

MIRCEA DAMIAN

Dimitrie C. Ollănescu-Ascanio

Critic al generaţiei literare dintre anii 1890—1905, aceea care număra între reprezentanţii ei pe *Delavrancea*, Bengescu-Dabija, Anghel Demetriescu, *Caragiale*, *Coşbuc*, Ollănescu, *Haşdeu*, Haralamb Lecca, *Pompiliu Eliad*, Teodor Şerbănescu şi alţii, d. N. Petraşcu reapare în piaţa literară contimporană, după un lung intermezzo, cu un volum de amintiri despre Dimitrie C. Ollănescu-Ascanio 1), poet, dramaturg şi nuvelist, dar, mai presus de toate, traducător în româneşte al marelui Horaţiu.

Volumul este cel dintâiu dintr'o serie intitulată „generaţia artistă" (ultimul pătrar al secolului al nouăsprezecelea), generaţie care a adus în viaţa intelectuală românească o nouă preocupare, pe lângă cele vechi, şi anume preocuparea de artă, preocupare care — spune prefaţa autorului — lipseşte aproape cu desăvârşire mai înainte. Este în această afirmare a d-lui Petraşcu oarecare adevăr: generaţia penultimului pătrar al secolului al nouăsprezecelea, de pildă, n'a numărat atâţi artişti cât a avut de înregistrat generaţia de care ne vorbeşte d. Petraşcu; condiţiunile de exprimare n'au fost poate atât de prielnice şi însăşi limba noastră literară nu trecuse prin laboratorul plastic al lui *Mihail Eminescu*. Dar trebue să recunoaştem generaţiei antecedente celeia pe care o numim *„artistă"*, o calitate care a lipsit, în genere, acesteia din urmă, în tot cazul după Eminescu: pe când, ca să ne servim de un exemplu, *Alecsandri* sau *Russo* erau naturi eminamente poetice (fără să fie, din condiţiunile stabilite mai sus, şi artistice sau într'atât de artistice deşi, în această perioadă arta stă în majoritatea pastelurilor lui Alecsandri sau în ritmul larg de epopee al lui *Bălcescu)*, o bună parte din reprezentanţii perioadei sau generaţiei d-lui N. Petraşcu au fost, de cele mai multe ori, şi, fireşte în afară de Eminescu, remarcabile personalităţi artistice, dar naturi poetice curente. Nici Bengescu-Dabija, nici Teodor Şerbănescu, nici *Haralamb Lecca* şi nici chiar Ollănescu-Ascanio, recunoscuţi ca scriitori-artişti, n'au rămas în literatură ca scriitori-poeţi, creatori de adevărate realităţi poetice. Singurii din această perioadă, care au fost şi *„mari artişti"* dar şi *„adevăraţi poeţi"*, au fost: Eminescu, Caragiale şi Coşbuc.

* * *

Inaugurând o serie de scurte monografii — le-am numi : schiţe de istorie literară — singur d. N. Petraşcu recunoaşte că n'a încercat mai mult: nici o documentată cercetare a vieţii, nici o largă caracterizare a operei poetului. Autorul şi-a dat curs liber amintirilor sale: „Amintirile ce le avem despre acest început de viaţă nouă („generaţia artistă", nota recenzentului) şi despre poeţii şi artiştii cari au dat impulsul acelei vieţi şi pe care i-am cunoscut în mare parte de aproape, ne îmbie să le împărtăşim şi altora şi să notăm felul talentelor lor, particularităţile firii lor, dragostea lor de artă, truda fiecăruia de a realiza cât mai mult idealul său, apucăturile şi curiozităţile lor chiar, cu un cuvânt: tot ce caracteriza şi deosebia fiinţa fiecăruia din ei". Lucrarea d-lui N. Petraşcu trebue privită, prin urmare, numai sub această înfăţişare. Se pot totuşi deosebi, în acest volum, două părţi distincte: aceea în care sunt expuse momente şi scene din viaţa poetului; a doua, în care, printre câteva amintiri, sunt notate impresiile autorului asupra operei lui Dimitrie Ollănescu-Ascanio, cu scurte caracterizări literare.

In cea dintâi preocupare a d-lui N. Petraşcu se remarcă uşurinţa cu care fixează portretul fizic şi moral al poetului, precum şi vioiciunea cu care e prezentat materialul acesta memorialist. Iată-l pe Ollănescu întreg în cele câteva rânduri ce urmează: „Inalt, frumos la corp ca şi la faţă, care-i albă şi fină; părul negru şi lucios bătând în albastru; cu o cărare dreaptă şi subţire ca undreaua, lângă care pieptănătura, dată spre tâmple, părea ca de acolo; cu streaşina părului proaspăt pierdută dinapoi, atinsă, s'ar fi zis, în fiecare zi cu foarfeca, de-i dădea pururea o înfăţişare de adolescent; favoritele abia mijind, tot negre; ochii deasemenea negri şi strălucitori; sprincenele subţiri, mustaţa rasă, umbletul legănat, cu o uşoară înclinare a capului în cadenţa pasului; atitudinea serioasă ; gesturile rari şi precise; privirea de sus, cu un aer de mândrie care ţinea la distanţă şi care-i creştea şi mai mult frumuseţea dându-i ceva de îndepărtat, ceva cu greu de apropiat, ca un fel de fruct oprit; glasul puţin gutural, graiul neaoş românesc. Îmbrăcămintea, a unui om discret în eleganţă, fără nimic exagerat, nici ostentativ, dar totdeauna foarte curată şi în culori închise. De departe, înfăţişarea lui părea a unui străin, a unui diplomat apusean; deaproape, îi recunoşteai numai decât trăsăturile curat româneşti. Din toată fiinţa-i se desprindea un farmec, pe care puţini oameni în lume îl au".

Sunt arătate mai departe prieteniile literare ale poetului, misiunile însemnate pe care le-a avut în străinătate, ca trimis al Statului, o seamă de anecdote care întregesc portretul moral al lui Ollănescu, apoi rolul pe care l-a jucat ca susţinător şi colaborator al revistei *„Literatură şi artă română"*, care, se ştie, apărea sub conducerea efectivă a d-lui N. Petraşcu. Toate acestea sunt povestite cu multă căldură, într'un ton natural şi într'un stil adecuat stărilor sufleteşti ale povestitorului.

In caracterizările sale literare, d. N. Petraşcu, deşi nu părăseşte totdeauna firul istoric, şi deşi de cele mai multe ori, caracterizările acestea sunt simple expuneri ale subiectelor şi ale motivelor de inspiraţie — isbutesc uneori să arate fizionomia generală a operei lui Ollănescu-Ascanio.

Dimitrie Ollănescu a fost un optimist. Simţirea lui, ca o „harpă eoliană" înregistrează totul, aspectele variate ale naturii sau ecoul propriilor lui senzaţii. Iată-i crezul artistic în „Reînviere":

Lăsaţi-mă să cânt,
E primăvară —
Şi cântecele sânt
Sublima scară
Ce leagă cerul de pământ...
Iar rugăciunea mea cu dorul
Şi dragostea ce-mi umple pieptul,
Inalţă-se către Mântuitorul
In cer de-a dreptul...

Poezia lui originală cuprinde cântece amoroase, ode, cântece ostăşeşti, satire, apoi câteva comedioare amuzante *(Pe malul gârlei*, După războiu, Pribeagul, Primul bal) şi câteva nuvele realiste *(Fata spânzuratului*, Banul alb, Burdumba). A urmat seria traducerilor din *Horaţiu*, reuşind să redea în româneşte, în versuri rimate, frumuseţea versului horaţian, luând din textul latin „mai mult floarea şi parfumul poeziei decât strictul înţeles literar", după cum pretinde d. N. Petraşcu. In oda *„Ad Thaliarchum"*, pe care o citează d. Petraşcu, şi pe care o reproducem şi noi mai jos, se pare totuşi că Ollănescu a avut întotdeauna în vedere, bine înţeles atât cât i-a permis limba şi versul românesc, redarea exactă a textului, deşi cineva îi imputa (nu-mi amintesc cine, când şi unde) că în unele ode — desigur din cauză că limba noastră nu e într'atât de sintetică, cum e limba latină — a înmulţit numărul versurilor, cu unul sau două, necorespunzând, în felul acesta, textului original. Nu suntem de această părere; în cadrul respectării înţelesului originalului, traducătorului i se pot permite anumite libertăţi, impuse de necesităţile construcţiei în limba în care traduce. Oricare cunoscător al lui *Horaţiu* recunoaşte, în cele ce urmează, cu foarte puţine rezerve asupra formei traducerei, recunoaşte, zic, oda Thaliarchului:

Vezi tu cum se ridică Soractul, colo'n zare,
Cu fruntea înălbită, cu pâlcuri de ninsoare;
Iar crângurile mute le vezi cum stau plecate,
Abia putând să ducă povara iernii'n spate,
Şi râurile strânse la sân de gerul crunt
Se stăvilesc în matcă şi 'ncremenite sunt?...
O, Taliarch, amice, cumplitul frig goneşte,
Cu lemne focu'n vatră necontenit hrăneşte
Iar din sabina urnă cu ochii năsdrăvani
Mai deseori îţi toarnă cel vin de patru ani —
Şi zeilor le lasă pe celelalte toate,
Căci ei vor frânge'ndată furtunile turbate,
Ce răscolesc în luptă ai mărilor plămâni —
Aşa că chiparoşii şi ulmii cei bătrâni
Vor sta în nemişcare. Apoi iar te fereşte
Să ştii ce va fi mâine ; mai bine te'ngrijeşte
Să tragi o folosinţă de fiecare zi
Ce soarta milostivă, pe rând ţi-o dărui;
Şi cât eşti încă tânăr, iubeşte şi petrece,
Căci după tine-aleargă cercând a te întrece
Albita bătrâneţe; voinice, nu uita,
Pe pajiştea lui Marte deci cată-a te afla
La preumblări adesea, l'acele locuri du-te,
In care către seară s'aude, pe tăcute,
Dulci şoapte de'ntâlnire şi unde câte-o dată
Ascunsă'n întuneric copila răsfăţată,
Râzând abia se luptă, pe când tu îi răpeşti
Brăţara sau inelul, zicându-i: „Mă iubeşti?"

* * *

Dimitrie Ollănescu a scris şi cea mai complectă, mai interesantă şi mai frumoasă monografie, de până acuma, asupra unei chestiuni de mare însemnătate culturală: Teatrul la Români. „Teatrul, spunea Ollănescu, îşi îndreaptă farmecul lui asupra întregei noastre făpturi, minte, inimă, simţuri. Deodată, ochii privesc uimiţi felurimea şi frumuseţea decorurilor şi a costumelor, auzul se încântă de armonia glasurilor şi a cuvintelor ; mulţimea spectatorilor, strălucirea podoabelor, căldura şi tresărirea atâtor piepturi din cuprinsul sălii plină de şoapte, de lumină, de miresme şi de flori, pregătesc parcă mai bine sufletul fiecăruia pentru a pătrunde şi a se bucura de emoţiile ce-i dă acţiunea desfăşurată pe scenă... Iată pentruce *teatrul e cea mai completă manifestaţiune a artei*". Deşi n'a realizat opere de mare valoare dramatică şi literară, Ollănescu a fost totuşi, după cum se vede, un mare iubitor al artei scenice.

„Se poate cu drept zice, — continuă el — că teatrul e templul cuvântului. Nicăeri nu este el întovărăşit de mai mari pompe şi nimeni, pentru a fi adorat, nu îmbracă mai strălucite podoabe. Muzica îi aduce prinosul cel mai curat al armoniei; cu mlădierile cele mai gingaşe se frâng şi se răsfaţă pentru dânsul liniile sculpturii; cu vii şi fragede văpsele zugrăvită-i în preajmă-i făptura; iar bolţi şi încăperi tot mai mândre, neîncetat, pentru el se ridică, răsunetul falnic să-i fie şi grabnic; cu pasuri dibace vezi danţul cum sprinten se'ntoarce, ca'n toată vedenia mândră un pic veselia să salte"...

Aceasta a fost personalitatea omenească şi literară a lui Dimitrie Ollănescu-Ascanio, aşa cum reiese din amintirile d-lui N. Petraşcu, care — repetăm — n'a făcut, cum nici nu i-a fost intenţia, un studiu desăvârşit şi definitiv asupra vieţii şi operei poetului.

La noi, studiile de literatură *memorialistă*, atât de gustate în apus, sunt deabia la începuturile lor. Cu atât mai mult este interesantă şi preţioasă lucrarea de azi a d-lui N. Petraşcu.

GEORGE BAICULESCU

1) N. Petraşcu: *„Dimitrie C. Ollănescu"* (Ascanio), Editura şi tiparul „Cultura Naţională", Bucureşti. Au mai apărut, tot acolo, monografii asupra lui Ion Mincu şi Duiliu Zamfirescu. Le vom studia pe rând,

NOU! NOU!
A apărut:
„VIAŢA LUI EMINESCU"
Ediţ a II-a
de G. Galaction
Un volum de 100 de pagini 8. - lei
Editura „ADEVERUL", S. A.

Cetiţi azi
LECTURA No. 238
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
SOVIETUL COPIILOR
de
V. INBER
Lei 5 Scrierea completă la chioşcari şi librari

B. Sanminiatelli

Pauza

Pauză....

Un minut. O secundă. O clipă. O gâfâire mută. O sfială. O bătae de inimă. Şi o hotărîre neaşteptată: o zvâcnire.

Pauză....

O căldură absorbită. O împrospătare ce se răsfiră drăgăstoasă prin natură. O hotărîre. O cutezare. O poticnire. O virgulă ce vibrează şi pare nemişcată. Un boţ încropit de soare, într'o bae de soare. Şi-apoi, de-odată, o fugă tiptilă. O flacără răsfrântă pe jos ca o umbră.

Ii voiu spune Pauza şopârlei drăgălaşe care zvâcnea ca un vârf de flacără pe malurile ce se surpau. Am văzut-o prelingându-se 'n jos, în trepte, şi pe trunchiurile copacilor, parcă, adormită, ca în obsesia unui vis pe care-l urmărea cu patimă. Picura în jos treptat-treptat, pe măsură ce picura soarele pe scoarţă. Se confunda cu soarele şi nu mai ştiai dacă soarele părea o şopârlă, ori dacă şopârla semăna cu o dâră la soare. Căsca şi închidea gura. Picura înviorătoare, printre crengi. Inima-i bătea în pielea plăpândă.

Şerpuia şi printr'o penumbră de cărări înflorite ce se desnodau, prin tufe de maci şi romaniţă, până'n marginea nesfârşitelor lanuri de grâu. Acolo, departe culmile cântau şi spicele inspicate urmau la largul lor învăluirea vânturior deschise. Fluturau fluturii prin roadă ca într'o bazilică fără porţi, ca într'o pădure de colonade sonore. Dar Pauzei îi erau dragi acele luminişuri ascunse. în care se abăteau cărăbuşii cei pântecoşi printre bulgări, la picioarele grâului. Serioasă, duşmănind pompa şi gălăgia, împrumuta buruenilor înflorite şi reţelelor de crăpături din lut, culoarea pielii sale. Dar soarele, răsfrânt în solzii care-l opreau, nu pătrundea să-i încălzească trupul rece ghiaţă.

Unde trăia, putea trăi oricine. Dar nimeni nu iubea acele locuri ca Pauza. Grădini gospodăreşti, drumuri stinghere şi arse, cărări ascunse şi sfioase, lanuri însorite, maluri ce se surpă, livezi încărcate, grădiniţe târzielnice. Nu-i plăceau locurile prea strălucite. Nu le putea suferi pe cele bătătoare la ochi. Nu deosebia un lucru de altul. Simţea doar schimbarea timpului. Era îndrăgostită, nu de lucruri, ci de dragoste.

In acele zile de miez de vară, când cerul albastru scânteia de soare, se oprea la mijlocul alergărilor sale înflăcărate. Părea atârnată într'o îndoială. Gâfâia, Inima îi bătea. Cu capul gingaş întins în sus, cu cele patru lăbuţe desfăcute, turtite pe pământ, ca să le ofere razelor o părticică mai mare, le atrăgea asuprăşi ca o binecuvântare. Nu vedea decât pământ şi soare, cufundate într'o nesfârşită iubire. Nici nu-şi dădea seama de altceva. Atunci, înflăcărată, zvâcnea vie pe câmp, împărţindu-şi fericirea. Părea un vârf de flacără de soare întruchipat, coborât să cerceteze buruenile şi florile câmpului.

In preajma acelor meleaguri era un cătun cu o biserică de ţară şi, mai la o parte, o vilă strălucitoare de lux, ocrotită de un parc de stejari, de brazi şi de copăcei ornamentali, mândră de lacul ei cu insulă şi de strălucita alee gătită pe margini cu două şiruri de stânjenei.

Dar Pauzei îi era mai dragă grădina Sfinţiei Sale. Iar din grădina aceea, mai drag ca orice îi era un zaplaz pe care se agăţa o viţă de razachie. Cobora în trepte mărunte acel zaplaz, ori pieziş, ascunzându-se de priviri. Şi-apoi o tulea repede prin grădină, printre turlele verzelor înalte şi blândele umbrele de conopidă, printre tunelurile şi lungile şiruri de pătlăgele roşii cocoţate pe aragi, ori voioşia pusă pe râs a dovlecilor şi a pătlăgelelor vinete. Uneori se strecura fofilându-se pe o dâră de soare, în grajdul în care tropăia un măgăruş mâncat de muşte: măgăruşul care stropea zarzavatul. Ori dădea târcoale jghiabului, prin udeală, pe sub steagurile rufelor ce fluturau la uscat. Părea o văpae în dogoarea verii.

Nicăeri, ca în acea grădină, nu răsunau mai grele, mai asurzitoare, mai apropiate, clopotele. Tremura văzduhul de ele, se zguduia clopotniţa de bătăi. Acel sunet care se prăbusea în grădină, care-l făcea să ridice capul de pe cartea de rugăciuni pe Sfinţia Sa, în vreme ce se plimba pe sub bolta de viţă: acele muşte care năpădeau uşa grajdului şi se cuibăreau pe-o vrabie moartă, căzută de pe-o streaşină cu cel dintâi dănganit; acea borborosire egală a băeţilor care citeau pe cărţi cu capelanul; acele cântece albe ale orfanelor ce veneau aduse de maici, toate erau binefacerile soarelui.

Când sufla vântul a jale, într'adevăr, ducea aiurea bătaia ceasornicului. Departe, pe sus, trecea dincolo de grădină, ca şi cum grădina n'ar mai fi fost. Cu furtuna trosneau tunetele şi mugea vântul prin luminişuri, pela colţuri; iar sunetul părea umbră de sunet. Iar copiii şi orfanele stăteau pela casele lor. Se zbăteau în vijelie doar sărmanele obloane dela ferestrele Sfinţiei Sale.

Pauzei îi era drag şi lustrinul antereului roz al popei care, caşi trupu-i ape-ape, atrăgea parcă razele soarelui şi muştele. Dar se uita cu frică neîncrezătoare la acel ciob de geam dintr'o fereastră care, izbită de vânt anul trecut, se făcuse ţăndări. Ciobul rămăsese acolo şi sticlea nevoie mare. Pauza, bănuitoare, stătea ca vrăjită de acel ceva încremenit şi aţintit, de acea lumină moartă, de acea lumină trădătoare care-i lua ochii fără s'o încălzească. Şi se 'mpăca mai bine cu coloarea aprinsă a dovlecilor ce se tolăneau pe jos, umflaţi şi sfidători.

Dănganitul clopotelor. Un vârtej de bronz. O bulboană de fărîme încinse, departe, prin văzduh. Ce era Pauza faţă de ele? O biată şopârlă.

Şi iată zbătându-se în vânt rufele Sfinţiei Sale, ca nişte femei nebune. Şi, desnădăjduite arătându-şi spre slava cerului nemernicia. Ce era Pauza faţă de ele? O biată şopârlă. O şopârlă care fugea din lumina moartă şi încremenită a ciobului de geam ascuţit, dar care strângea pe ea toate fărâmele vii şi aprinse ale văzduhului vânturat de ceasornic, de clopote şi de rufele puse la uscat, fărâme pe care le strângea fără să şi le însuşească, isgonindu-le chiar ca să încălzească pământul ca o văpae de dragoste.

Aşa a şi fost. Intr'o zi de Maiu, Sfinţia Sa simţi frig în pat. Stătuse în biserică până seara târziu, la slujbă şi toate femeile fuseseră luate cu frig. Dis-de-dimineaţă, când veni să-l scoale un om bădărănos şi bondoc, văzu, pe fereastră, noaptea cu toate stelele aţintite, muşcătoare. Vremea frumoasă. Omul avea o voce răguşită, molatică; mirosea a rachiu. Tuşea. Bolborosi:

— Proastă treabă, Sfinţa Ta...

— Ce-i?

— Dă-te jos din pat şi vino să vezi.

— Ştiam eu c'aşa o să se'ntâmple — spuse parohul. — Cu vântu' ăsta rece care bate de două zile....

— Ce brumă, da' ce brumă !... — spuse omul mai mult în gând. — Iţi poţi pune pofta'n cui...

— Mă rog, ce tot bombăneşti acolo?

— Spuneam că s'a dus sălăţica, spanacul şi ridichile de lună...

— Ce să-i faci ! — oftă popa, gândindu-se la biata-i grădină uscată.

Aşa începu acea zi de Maiu. Se făcu ziuă. Cântară cocoşii ţanţoşi, cocoşeii răguşiţi. Cântară liturghia dimineţii în biserica încălzită şi luminată doar de lumânările dela altar. Trei femei negre cu şalul şi basmalele lor se ghemuiră într'un colţ, tuşind. Pe urmă se arătă soarele, lacrimă; iar un vânt de flacără binefăcătoare ca o mângâere, iată că şerpueşte prin grădina uscată de brumă.

E Pauza. Frunzele zac pe jos, scorojite. Iarba e sticloasă, îngheţată. Verdeaţa stinsă. Şopârla, cu zvâcniri, scandează înaintarea zilei. Pare duhul soarelui.

Pauză...

Un minut. O secundă. O clipă. O gâfâire mută. O sfială. O bătae de inimă. Şi o hotărîre neaşteptată : o zvâcnire.

Pauză...

Soarbe acum săgeţile acelui început de soare. Trage 'n solzi mult mai mult decât ar fi avut nevoe petecul de pământ pe care stă.

Trupu-i rece pare o văpae. Pe urmă, de-odată, ca fulgerul, înviorează tot zarzavatul şi buruenile din grădina uscată.

Pauză.

O înfrăţire de dragoste cu firea prin căldura care înmoae, care topeşte, care despică, risipeşte, apropie toate şi pe toate le înfrăţeşte.

Nu vede decât pământ şi soare. De alta nu-şi dă seama. Pământul şi soarele sunt contopite într'o singură patimă. Aleargă iute, ici, colo, şerpueşte, atinge, zvâcneşte, tresare, tremură, toată numai gâfâit, cazna, paranteză, întrebare, hotărîre şi nehotărîre.

Pauză.

E îndrăgostită de dragoste. Ridică gingaş capul şi se desfată la soarele care-o izbeşte din plin. Toată grădina pare a se desmorţi, îşi vine în fire. Iată: mugurii se desfac în jurul florilor, toate verdeţurile înverzesc la loc, învie, trăesc. Iar puiul de şopârlă se uită neliniştit în toate părţile, cu zvâcniri în inimă.

Pauză....

Trad. de **ALEXANDRU MARCU**

Instreinat

Adesea stau pierdut pe gânduri ca un
Bolnav sărac îngrijorat de iarnă
Când vremea mă întâmpină pe-un scaun,
Pe care târgul prinde colb să cearnă.

Şi, ca prin vis, din zarea 'ntunecată
Un nimb divin se-apropie şi iată
Din ce în ce mai clar apar din fum
Doi plopi, un brad şi-un car cu boi pe drum.

Un râu bătrân şi tot ca el, o casă.
Lăcaşul sfânt şi şcoala — şi sub seară
In spre apus, prin brazi, un foc ce lasă
Viaţă, unde-am plâns întâia oară...

Şiragul scump de case năruite
Pe vale şi pe coastă şi pe plaiu
Şi prin amurg un lung convoiu de vite
Şi'n urmă un cioban cântând din naiu.

Pe ceru'nseninat sitari în doliu
Trăgând în mers mereu aceleaşi căi —
Şi toamna'n vii lăsând un alb linţoliu
Şi pocnet surd şi chiot de flăcăi.

Prin negura pădurii, dacă treci,
Un freamăt lung şi'n fund frânturi de şoapte
Şi umbre'n joc satanic pe poteci
Pierind încet prin pătura de noapte.

La luminiş, pe-un larg covor de iarbă,
In raiul nins cu flori, apar cu drag,
Intr'un popas, răzăşi cu iarna'n barbă,
Doinind la umbra frunzelor de fag.

De-oparte'n câmp, purtând feciorii iarăşi
In cântec de lăută, o chindie —
Şi cunoscând pe vechii mei tovarăşi
Zâmbesc şi râd şi plâng de bucurie...

...De-odată, însă, cercul pal din zare
Se mistue în norii strânşi grămadă
Şi'n locul lui, ca un duşman, apare
Oraşu'n fum, şi'n colb popor pe stradă.

Şi plec painjenit în ochi, de lume,
Prin ropotul şi vuetul barbar —
Şi-un glas uitat mă strigă trist pe nume...
Mă'ntorn, privesc adânc... dar în zadar!

CHIRIAC K. DRAGOMIR

MIHAIL SCHOLOCHOW

TATĂL

— NUVELA —

Soarele sclipea palid printre tufişurile verzi-gălbui dela marginea satului căzăcesc. Nu departe de sat se află barca, cu care va trebui să trec Donul. Păşesc pe nisipul umed, din care se ridică un miros de putregaiu, ca din lemn îmbibat cu apă. Drumul şerpueşte prin tufişuri, asemănător cu urmele neregulate ale unor labe de iepuri. Soarele umflat, roşu, se prăbuşeşte în cimitir, îndărătul satului. In urma mea vine amurgul albăstriu, înaintând prin pădurea uscată.

Luntrea e legată de ţărm şi dedesubtul ei gâlgăie apa cu irizări liliachii. Lopeţile saltă uşor pe unde, se mişcă încolo şi încoace, scârţâie jalnic în furcile de piele. Luntraşul răzue cu găvanul fundul acoperit de muşchiu al bărcii, asvârlind apa peste bord. El ridică apoi capul, mă priveşte cu ochii gălbui şi şaşii şi mormăe ursuz:

— Vrei să treci dincolo? Indată-s gata. Desfă tu până atunci funia bărcii.

— Oare o să putem noi urni luntrea în doi?

— Trebue să încercăm. Curând înoptează. Cine ştie dacă mai vine cineva.

Ridicându-şi pantalonii largi până peste genunchi, omul se uită încă odată la mine, zicând:

— Mi se pare că eşti strein, nu de prin ţinuturile noastre. De unde vii?

— Mă'ntorc dela oştire.

Omul îşi puse căciula în barcă, aruncă înapoi, cu o mişcare bruscă a capului, părul asemenea argintului de Caucaz, străbătut de fire negre, şi clipi din ochi, arătându-şi dinţii stricaţi.

— Te duci în concediu, sau aşa — pe ascuns?

— Sunt demobilizat. Contingentul meu a fost trimis la vatră.

— Aşaaa! vra să zică, la odihnă...

Ne aşezăm la vâsle. Donul ne mână ca o jucărie spre pădurea inundată dela mal. Cu un plescăit sec se freacă apa de prora bărcii. Picioarele goale ale luntraşului, străbătute de vine albăstrii, arată noduri de muşchi vânjoşi. Tălpile învineţite de frig sunt lipicioase din pricina opintirii în grinda alunecoasă din mijlocul bărcii. Braţele îi sunt lungi şi osoase, iar la încheieturile degetelor se văd bătături noduroase. Uscăţiv şi strâmt în umeri, el vâsleşte cam fără noimă, cu spatele încovoiat, dar lopata taie ascultătoare vârfurile valurilor netede, afundându-se adânc în apă.

Aud răsuflarea regulată şi nestânjenită a omului. Cămaşa lui de lână exală un miros tare de sudoare şi tutun, ca şi mirosul sarbăd al apei. Deodată, el lasă lopata în jos, întorcând capul spre mine.

„Se pare că n'o să ajungem mai departe; are să ne strivească pădurea. Stăm prost".

Un curent mai tare de apă sgudui pe negândite barca. Aceasta făcu o întorsătură primejdioasă pe partea dinapoi, şi acum gonea fără oprire, spre pădure, culcată într'o rână.

După o jumătate de oră ne aflam înţepeniţi printre copacii pădurii inundate. Lopeţile se rupseseră. In furci se bălăbăneau încolo şi încoace aşchiile rămase.

Printr'o spărtură în fund, se prelingea gâlgâind apă în barcă. Ne urcarăm într'un copac, şi aciolarăm pentru noapte. Barcagiul se pitulă lângă mine, cu picioarele răsucite în jurul unei crăci. Trăgea din lulea, vorbea şi asculta în acelaş timp zbârnâitul cu care despicau raţele sălbatece întunecimea deasă deasupra capetelor noastre.

„Da, da, te duci acasă la familia ta; mama te aşteaptă, fireşte. Acum vine fiul, care o hrăneşte; i se face cald în suflet, cald în jurul inimii bătrâne. Da... ţie însă nu-ţi pasă de loc că ea, mama ta, îşi petrece zilele în durere pentru tine şi varsă noaptea lacrimi amare... Aşa sunteţi voi, feciorii, aşa sunteţi... Atâta timp cât nu aveţi copii zămisliţi de voi înşivă, nu aveţi inimă pentru durerile părinţilor voştri; cât trebue însă să sufere fiecare mamă şi fiecare tată de dragul copiilor!

Se întâmplă câteodată ca la gătirea unui peşte, femeia să fi sdrobit din greşală fierea. Iar când vrei să înghiţi ciorba de peşte, vezi că nu o poţi mânca din cauza gustului amar ce-l are. Aşa se întâmplă şi cu mine. Trăesc, dar trebue să înghit tot ce e mai amar. Rabd, mă ţin, dar câteodată tot mă gândesc: „Viaţă, viaţă, când o veni odată groaznicul tău sfârşit!".

„Tu nu eşti de pe aici, eşti strein de pe la noi. Spune-mi tu dacă nu-i mai bine să-mi pun o funie de gât?

Uite, am o fată; o chiamă Nataşa. Implineşte şaptesprezece ani; şaptesprezece ani. Şi-mi zice: „Tată, nu pot să stau cu tine la masă. Când văd mâinile tale, spune dânsa, mi-aduc aminte că aceste mâini au ucis pe fraţii mei, şi mi se întoarce inima în piept".

Dar asta nu vrea s'o înţeleagă, târfa, că numai de dragul ei s'au întâmplat toate. Că tocmai pentru dânsa, pentru copii, am făcut-o!.

M'am însurat de timpuriu şi Dumnezeu mi-a trimis o femee prăsitoare ca un epure. Opt guri de hrănit mi-a dat una după alta, şi la a noua s'a prăpădit. Născuse bine, dar după cinci zile a murit de friguri. Acum eram singur. Dintre copii însă, Dumnezeu n'a vroit să-mi ia pe niciunul, oricât mă rugam... Cel mai mare era Ivan. Imi semăna mie: avea părul închis, faţa regulată. Un cazac frumos şi vrednic la muncă. Celalt băiat s'a născut patru ani după Ivan. Acesta aducea mai mult cu mamă-sa. Mic, dar grăsuliu. Părul auriu ca spicul, aproape alb, şi ochii albaştri-cenuşii. Il chema Danilo şi-mi era cel mai drag copil. Dintre ceilalţi şapte, cele mai [illegible]ite erau fetele, iar ceilalţi viermuşori...

Pe Ivan l-am însurat la noi în sat, şi curând căpătă şi el un copil. Şi pentru Danilo tocmai căutam ceva nimerit, când veniră vremurile turburi. In satul nostru căzăcesc, locuitorii se răsculară împotriva stăpânirii sovietice. Atunci Ivan se năpusti la mine: „Tată" zise el, „haide să ne dăm cu „roşii"! Te rog în numele lui Hristos! Trebue să ţinem cu „roşii", căci sunt o cârmuire dreaptă!".

Şi Danilo începu să mă îndemne. Mult m'au rugat şi m'au momit băieţii. Dar eu le-am zis: „Pe voi nu vă opresc cu sila. Mergeţi acolo unde vă trage inima. Dar eu, eu rămân aici. Am în afară de voi încă şapte guri şi fiecare trebue ostoită".

Ei părăsiră deci ograda. In sat, oamenii se înarmau, fiecare cu ce putea. Dar şi pe mine m'au apucat: „La front!" La locul de adunare le-am zis;

„Ţărani, părinţi, voi ştiţi cu toţii că sunt tată de famile. Am şapte copii în casă. Dacă mor, cine o să aibă grije de ei?"

Puteam să îndrug ce vroiam, n'a ajutat nimic. Fără nici o îndurare m'au înşfăcat şi m'au trimis pe front.

Poziţiile nu erau departe de satul nostru.

Şi într'o zi, era tocmai înainte de Paşti, ne aduseră nouă prizonieri. Printre ei şi Daniluşca, fiul meu drag. I-a gonit prin piaţă la căpitan. Cazacii săriau din case; o zarvă, să ferească Dumnezeu!

„Să-i ucidă pe aceşti pui de câini! Când i-o aduce pe urmă de la interogator îi măturăm de pe pământ fără multe mofturi"; şi eu stau acolo, genunchii îmi tremură, dar nu las să se vadă cum îmi bate inima pentru Danilo al meu. Văd cum şoptesc cazacii între dânşii şi arată cu capul spre mine. Apoi vine Arcaşa, vagmistrul, la mine. „Adică cum s'ar zice, Mikişara, eşti cu noi când îi executăm pe „comunari", nu-i aşa?"

„Bine înţeles că da, ticăloşii!"

„Iată, ţine o baionetă şi stai aici la intrare". Şi zicând acestea, el se uită cu o privire ciudată la mine. „Te punem sub observaţie, Mikişara, şi bagă de seamă, prietene, să nu o păţeşti!"

Acum eu stau aci, la intrare, şi prin cap îmi zâzâie: „Maică Precistă, Sfântă Mărie, trebuie oare într'adevăr să-l ucid pe propriul meu fiu?"

In birou, sgomotul creştea din ce în ce. Prizonierii sunt însfârşit aduşi afară. Intâiul e Danilo. Cum îl văzui mi se făcu rece de tot de spaimă. Capul îi era umflat ca un butoi şi pielea jupuită. Sângele ţâşnea, în ghemuri groase, din obraz. De păr îi erau lipite mănuşi groase de lână. Cu asta i-au astupat părţile sfâşiate, după bătaie. Mănuşile au supt sângele şi s'au lipit de păr. Asta i-au făcut-o încă în drum spre sat. Danilo al meu se clatină prin ogradă. Mă vede şi îşi întinde mâinile spre mine. Vrea să-mi zâmbească, dar ochii îi sunt injectaţi, iar unul e acoperit cu totul cu sânge închegat.

Era limpede: Dacă nu-i dau şi eu o lovitură, mă omoară sătenii pe loc. Copiii mei rămân orfani în lumea cea mare a lui Dumnezeu.

Când a ajuns Danilo la locul unde stăteam eu, el zise: „Tată, tăticule, rămâi cu bine!" Lacrimile îi curgeau peste obraji şi spălau sângele de pe faţă. Iar eu, eu... eu nu puteam să ridic braţul, atât de greu mi se făcuse. Ca un butuc de lemn. Baioneta îmi înţepenise în mână şi mă apăsa, dar eu îi dădui o isbitură cu patul puştii... Pe locul acesta îl lovii,... uite, aici peste ureche. El urlă: Uuuu — uuu — îşi ţinu mâinile înaintea obrazului şi căzu.

Cazacii mei râdeau din toată inima: „Dă-i, Mikişara, dă-i, par'că tot eşti prea milos cu Danilo al tău! Dă-i, că de nu, o să-ţi luăm şi ţie puţin sânge!..."

Căpitanul apăru în prag şi se prefăcu că-i ocărăşte pe soldaţi. Dar ochii lui râdeau.

Cazacii se aruncară atunci asupra prizonierilor şi-i lucrară cu baionetele. Mie mi se făcu negru înaintea ochilor şi fugii deacolo tot mai departe, pe uliţă. Observai însă cum îl tăvăleau pe Danilo al meu pe jos încoace şi încolo. Vagmistrul îi înfipse vârful baionetei în gâtlej. Danilo făcu numai: crrrr...

. . . .

Sub presiunea apei, scândurile bărcii scârţâiau, iar arinul nostru gemea prelung. Mikişara dădu cu piciorul în vârful bărcii, care se ridicase din apă, şi zise, scuturându-şi cenuşa încinsă din lulea:

„Luntrea noastră se scufundă. Va trebui să şedem pe copacul ăsta până mâine la prânz. Buclucul dracului!"

Timp îndelungat, el tăcu. Apoi începu iarăşi, cu vocea stinsă şi înăbuşită:

„Pe mine m'au făcut pentru asta sergent de jandarmi. — Multă apă a curs de atunci pe Don, dar tot mai aud noaptea horcăieli ca şi cum s'ar înneca cineva înghiţind. Acelaş horcăit pe care l-am auzit atunci dela Danilo al meu.

Aşa mă chinueşte ea, conştiinţa mea.

. . . .

Până în primăvară am ţinut frontul împotriva „roşilor". Atunci generalul Secretieff se uni cu noi şi îi gonirăm departe, peste Don, până în guvernământul Saratow.

Cu toate că eram tată de familie, nu mi-au uşurat întru nimic serviciul, pentru că feciorii mei au mers cu „roşii".

Ajunseserăm în oraşul Balaşoff. Despre fiul meu cel mare, Ivan, nu auzisem şi nu ştiam nimic. Dar aşa, deodată, se iscă vorbă printre cazaci — dracul ştie cum au aflat-o — că Ivan s'ar fi dus dela „roşii", trecând la bateria 36-a de cazaci.

Oameni din satul nostru ameninţau: „Dacă-l prindem pe Vanca, o să-i stea capul, unde îi sunt acum picioarele".

Intram tocmai într'un sat şi uite, bateria a 36-a se afla acolo. Curând îl dibuiră pe Vania al meu, îl legară şi-l duseră în birou. Aici el fu bătut sdravăn, pe urmă oamenii îmi ziseră:

„Du-l la statul major al regimentului!"

Din sat şi până la statul major erau vreo 12 verste de drum. Căpetenia sotniei noastre îmi dădu hârtiile de însoţire şi zise — privind însă într'o parte:

„Iată ai, Mikişara, hârtiile. Du băiatul la statul major. La tine e mai sigur. N'o să fugă dela tat'său."

Atunci îmi veni o lumină dela Dumnezeu. Inţelesei încotro ţintesc dânşii. Ei mi-au poruncit să-l duc într'acolo, crezând că tocmai eu am să-l las să fugă. Apoi tot au să-l prindă şi au să-l omoare — odată cu mine.

Intrai în camera unde era închis Ivan şi zisei santinelelor:

„Predaţi-mi prizionerul. Trebue să-l duc la comanda regimentului".

„Din partea noastră, poţi să-l iei" ziseră ei, „n'avem nimic de împărţit cu el".

Ivan îşi aruncă mantaua peste umăr. Invârti de câteva ori şapca în mână şi o azvârli înapoi pe bancă.

Părăsisem satul. Drumul ducea peste o movilă. Eu tac, el tace. Eu mă întorceam adesea ca să văd dacă nu suntem urmăriţi. Merserăm aşa ca la jumătatea drumului. Trecurăm pe lângă o bisericuţă. Indărătul nostru nu se vedea nimeni. Aici, Vania se întoarse înspre mine.

Imi vorbi — şi vocea lui era atât de jalnică: „Tată, la comandă or să mă ucidă. Tu singur mă duci la moarte. Oare doarme în tine conştiinţa?"

„Nu, Vania", zisei „conştiinţa mea nu doarme".

„Nu ai tu un pic de milă pentru mine?"

„Te plâng atâta, fătul meu, că mi se rupe inima de durere".

„Dacă ţi-e milă de mine, atunci lasă-mă să fug. Vezi, tare puţin am trăit eu pe lumea asta!"

Căzu în genunchi. Se ploconi de trei ori în faţa mea până la pământ. Eu îi zisei: „Hai să mergem până la valea aceia, fătul meu. Acolo ai să fugi, iar eu, de formă, voi slobozi câteva focuri".

Şi vezi dumneata, de mic nu puteai să scoţi o vorbă bună din el. Acum însă, se agăţă de gâtul meu, îmi sărută mâinile...

Mai merserăm încă două verste. El tăcea, eu tăceam. Ajunserăm la coborîşul despre care am vorbit. Şi Ivan se opri.

„Atunci rămâi cu bine, tată. Dacă rămânem amândoi în viaţă, te voi îngriji până la moarte. Nici o vorbă rea n'ai să mai auzi din gura mea".

Mă îmbrăţişă, pe când mie mi se frângea inima.

„Fugi, băiete" îi zisei. El fugi la vale; mereu se întorcea şi-mi făcea semne cu mâna. Il lăsai să fugă vreo 20 de stânjeni. Apoi luai puşca la ochi, îngenunchiai ca să nu tremure braţul, şi apăsai... îl nimerii tocmai în şezut.

. . . .

Mikişara căută mult timp punga cu tutun prin buzunar. Scăpără din amnar, aprinse alene luleaua şi pufăi din buze. In mână ţinea fitilul care mai fumega. Muşchii obrazului i se mişcau. De sub genele lungi, ochii săi saşii priveau cu cruzime şi fără căinţă.

„Da... el sări în sus şi fugi, înfierbântat, încă douitrei stânjeni. Apoi apăsă mâinile pe pântece şi se întoarse către mine. „Tată... pentru ce?"... Căzu şi începu să dea din picioare... Alergai şi mă aplecai peste dânsul. El întoarse ochii. Pe buze spumega sânge. Credeam că s'a dus, moare. Dar el tot se mai ridică înc'odată. Aşa dintr'o dată zise, — dibuind după mâna mea: „Tată, am un copil şi o nevastă..." Capul său se lăsă într'o parte. Voia să astupe cu degetele rana. Dar de unde... sângele gâlgâia printre degete... Suspină, se culcă pe spate, se uită crunt la mine, dar limba i se îngreuiă deacuma. Mai vroi să zică ceva, dar se auzi numai: „Tată, ta-tă, ta-tă..." Lacrimile îmi năvăliră în ochi şi-i zisei: „Vaniuşca, ia pentru mine cununa de suferinţe asupra ta. Ştiu că tu ai o nevastă şi un copil; eu însă am şapte pe vatră. Dacă ţi-aş fi dat drumul, mă omorau pe mine cazacii, iar ei ar fi trebuit să cerşească."

Ivan mai stătu întins o bucată de vreme, apoi se sfârşi. Mâna mea o ţinea într'a sa. Ii luai mantaua şi cismele, îi acoperii faţa cu o cârpă şi mă'ntorsei în sat...

Acum judecă tu, om bun. Am suferit de dragul copiilor atâtea, am încărunţit, muncesc pentru ei, ca să nu le lipsească bucăţica de pâine. N'am linişte nici ziua, nici noaptea... Şi ei îmi spun ca fiica mea Nataşa: „Mi-e scârbă, tată, să stau la o masă cu tine"... Cum se poate îndura aşa ceva?

Luntraşul Mikişara lăsă capul în jos. Apoi mă privi cu o căutătură grea şi nemişcată. Indărătul lui începu să se arate revărsatul zorilor, tulbure, fumuriu. Depe malul drept, din grămada neagră de plopi, răsună odată cu măcăitul raţelor, o voce răguşită de frig:

„Mikişara! Drace! adu luntrea încoace...!"

Traducere de dr. A. MIBASHAN

Cronica ştiinţifică

Fotosinteza substanţelor organice

Substanţele organice nutritive sunt produse ale regnului vegetal. Chimiştii au făcut tot felul de încercări ca să producă aceste substanţe pe cale sintetică în laborator. Dar pentru ceeace planta realizează la o temperatură de 30 grade şi cu câteva ore de lumină, chimistul a avut nevoie de cantităţi mari de energie, de temperaturi ridicate şi uneori de presiuni mari. In timp ce omul a recurs numai la procese chimice, planta produce substanţele organice pe cale de fotosinteză.

Incă din anul 1770 s'a ştiut că planta desparte bioxidul de carbon în elementele lui (oxigen şi carbon) numai sub influenţa luminii. Aceste elemente ea le combină apoi cu acele ale apei (oxigen şi hidrogen) şi dă naştere hidrocarburilor, care stau la baza produselor nutritive organice. Cercetări făcute în laboratoare au dus la o cunoaştere amănunţită a acestui fenomen. Pentru descompunerea bioxidului de carbon în cărbune şi oxigen trebue să se consume o cantitate de energie. Soarele furnizează plantei această energie. Dar procesele fotochimice, care se produc în plantă nu pot avea loc fără prezenţa substanţei numită clorofilă, care dă culoarea verde a plantei. Această substanţă are rolul de catalizator, adică nu ia parte la reacţia chimică, dar o înlesneşte. Fără prezenţa catalizatorului, reacţiunea s'ar petrece atât de încet încât ar fi aproape invizibilă. Catalizatorul o accelerează.

Chimiştii engleji Baly, Davies, Johnson, Shanassy, Stephan şi Hood au făcut în comun încercări de fotosinteză a hidrocarburilor din bioxid de carbon şi apă, servindu-se de lumina artificală. La început au luat ca izvor de energie o lampă de cuarţ cu mercur, producătoare de raze ultraviolete şi experienţele le-au făcut în eprubete de cuarţ, care pot fi străbătute de razele ultraviolete. Aluminiul le-a servit de catalizator. Ei n'au reuşit, însă, să obţină hidrocarburi pe această cale. Au recurs atunci la lumina puternică a unei lămpi cu incadescenţă. Eprubetele de cuarţ au fost înlocuite cu altele de sticlă şi catalizatorul aluminiu, care ar fi reflectat lumina în loc s'o absoarbă, a fost înlocuit cu carbonaţi de nichel şi de cobalt. După o expunere mai îndelungată a eprubetelor la acţiunea razelor luminoase, chimiştii au observat că s'a format o substanţă organică. Experienţa astfel condusă poate fi considerată ca reuşită. Totuşi cantităţile de substanţă organică produse în laborator pe această cale sunt foarte reduse. In două ore se pot produce 0,075 gr. substanţă organică.

Dacă am considera, însă, în calorii, cantitatea de energie prinsă de substanţe formată în laborator, am constata că ea este foarte apropiată de aceea transformată de plantă într'un timp corespunzător.

Putem deci afirma, că s'a găsit calea care trebue urmată pentru a produce substanţe organice din descompunerea bioxidului de carbon sub acţiunea luminii. Probabil că perfecţionarea metodei nu va întârzia mult şi că se va recurge la marele isvor de energie pe care îl poate furniza lumina soarelui. Dacă ne gândim că soarele radiază neîncetat o cantitate de energie, din care 200 bilioane de cai putere ajung în permanenţă pe pământ, ne putem da seama ce-ar însemna pentru omenire posibilitatea captării acestei energii luminoase.

Noctoviziunea

Fizicianul Baird în timpul experienţelor sale de televiziune a reuşit să obţină imagini clare chiar în lumină foarte redusă. Acest rezultat i-a inspirat ideea de a încerca să obţină imagini eliminând cu totul lumina vizibilă şi servindu-se numai de raze invizibile. Se ştie că spectrul solar vizibil are în continuare de o parte şi de alta câte o fâşie imensă de raze. In partea violetului urmează o serie de raze cu unda scurtă, numite raze ultra-violete, care exercită efecte chimice şi terapeutice. In continuarea razelor roşii este o serie de raze cu unda lungă numite infra-roşii. Acestea se manifestă prin efecte termice. Atât razele ultra-violete cât şi cele infra-roşii sunt invizibile. Baird reuşeşte să facă aparatul său de televiziune sensibil la razele infra-roşii şi astfel să redea imaginea corpurilor peste care proectează aceste raze.

In modul acesta corpul rămâne în întuneric pentru ochiul omului şi poate fi văzut foarte clar prin aparatul, care ia numele de *„noctovizor"*. Recurgând la această ingenioasă invenţie vapoarele şi aeroplanele vor putea străbate întunericul ceţii şi al nopţii, servindu-se de razele infra-roşii ale oricărui isvor de lumină, căruia i s'a eliminat, printr'un filtru special, spectrul vizibil.

După cea din urmă statistică a „Institutului internaţional de statistică", populaţia totală, actuală a globului este astăzi aproape 2 miliarde de indivizi. Şi anume: Asia: 900 milioane, Europe: 500 milioane, America: 220 milioane, Africa: 150 milioane, Oceania: 7 milioane

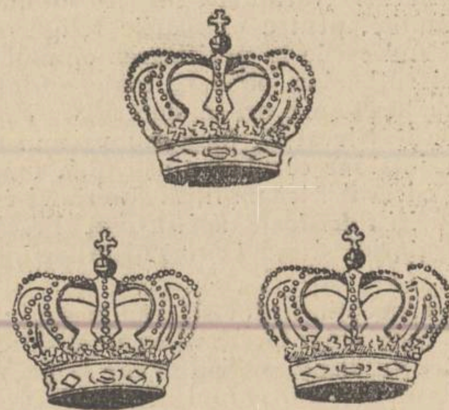
Populaţiunea globului

Iar populaţia în ţările Europei este astăzi următoarea: Rusia: 115 milioane, Germania: 62,5 milioane, Marea Britanie: 42,7 milioane, Italia: 41 milioane, Franţa: 39,5 milioane, Spania: 21,3 milioane, Polonia: 20 milioane, România: 17 milioane, Cehoslovacia: 13,6 milioane, Jugoslavia: 13 milioane, Ungaria: 8 milioane, Belgia: 7,8 milioane, Olanda: 7,6 milioane, Austria: 6,5 milioane, Suedia: 6 milioane, Grecia: 6 milioane, Portugalia: 5,4 milioane, Bulgaria: 4,5 milioane, Irlanda: 4,2 milioane, Estonia: 4,1 milioane, Elveţia: 3,9 milioane, Finlanda: 3,5 milioane, Danemarca: 3,4 milioane, Norvegia: 2,7 milioane, Lituania: 2,1 milioane, Letonia: 2 milioane, Turcia europeană: 2 milioane, Albania: 0,8 milioane, Luxemburg: 0,26 milioane.

O nouă utilizare a undelor radioelectrice

Pentru a împiedeca peştii să treacă în canalele de irigaţii, unde viaţa le este în pericol din cauza lipsei de hrană sau uneori din a lipsei de apă, s'au construit în ultimul timp ecrane radio-electrice. Acestea se aranjează la gura canalului în care vrei să opreşti intrarea peştilor. Ele sunt formate din două rânduri de drugi metalici verticali, cari nu ating fundul râului, ci sunt susţinute de nişte grinzi de lemn. Barele metalice constitue armăturile unui condensator şi sunt legate de polii firului secundar al unui transformator, al cărui fir primar este alimentat de un curent a cărui frecvenţă este determinată de condiţiuni locale. Incercările făcute cu aceste ecrane au dat rezultate excelente. Dintre 1.500 de peşti, care se aflau într'un eleşteu în care s'a experimentat, numai vreo treizeci au murit electrizaţi. Toţi ceilalţi au rămas în eleşteu timp de câteva zile cu toate că în zona interzisă se puseseră tot felul de momeli. Intrerupându-se brusc curentul electric în ecran, peştii au năvălit imediat în zona interzisă. S'a constatat astfel că peştii simt curentul electric şi caută să-l evite şi deci ecranul radio-electric a dat rezultatele dorite. — *F. Nica*

LA CONCURSURILE DE ELEGANŢA
de la Deauville şi Vichy
ciorapul de mătase pură

TREI COROANE
a obţinut medalia de aur.

Citiţi azi **Realitatea** No. 36
28 pag. bogat ilustrate — 8 lei

F. PEISRE

Viaţa desăvîrşită, după Hedonizm

Dintr'o privire pe de-asupra, mai ales lipsită de cuvenita bună-voinţă, şi dintr'o discuţie făcută la repezeală şi oare-cum încordată, cineva a putut să rămîe cu o rea înţelegere cât s'atinge de mobilul activităţei noastre, mobil pe care nu ne-am ruşinat nici odată de a-l da pe faţă că ie mai cu samă plăcerea. *Dezvoltările de mai jos le găsim cu deosebire lămuritoare şi le reproducem mai ales pentru cei cari vor să-şi dea samă despre ce plăcere e vorba, şi cari vor putea să urmărească o plăcere la fel. Fără să fie vre-o umilinţă dacă n'au putut ajunge acolea pur şi simplu cu mintea lor.*

P. MUŞOIU

„Ceea-ce face superioritatea omului asupra animalului este puterea de abstracţie. Abstracţia e organul puterei sale intelectuale. Omul, prin abstracţie e cu adevărat om". Ne spune Paul Gille, în studiul său „Pragmatizm sau Umanizm"... Prin abstracţie vede omul ridicându-i-se în faţă tot soiul de probleme cari, în chip neînfrânt, se condensează numai în una, în puternica întrebare: „De ce trăim"?

Avem o mulţime de răspunsuri pregătite mai dinainte: Trăim ca să suferim pe pământ şi să câştigăm cerul... Ca să dobândim bogăţie, slavă, mărire... Ca să ne bucurăm de cât mai multe plăceri senzuale... Ca să muncim, ca să ne îndeplinim datoria... Şi aşa mai departe... Omul alege unul sau în acelaş timp mai multe din aceste răspunsuri şi se mulţămeşte, până nu se mai mulţămeşte cu ele. Până ce descopere că toate aceste răspunsuri sânt vane sau cel mult prezintă nişte mijloace intermediare, iar nu adevăratul scop, scopul real al vieţii umane.

Şi aşa, omul se resemnează de obiceiu ca să fie oportunist şi individualist şi să trăiască între cer şi pământ, orientându-se după sentimentele şi chibzuinţa momentului. De-aici zigzagul celor mai multe vieţi. Azi la vânătoare după dolari, pe cari mâne îi risipeşti: azi în toată puterea cuvântului egoist, mâne altruist, devotându-te vre-unui prieten. Dumineca prosternându-te înaintea Domnului care porunceşte schimnicia, mortificarea, şi după ieşirea dela biserică dedându-te îmbuibărei... Şi aşa mai departe.

Trebuie oare să conchidem de aici, că nu există un scop suprem, general, al vieţei? Şi oare scopul acesta nu planează în faţa oamenilor, poate inconştient, ca imaginea unei vieţi desăvârşite, imagine care implică fireşte postulatul acesta moral: „Trebuie să trăim o viaţă desăvârşită, sau cel puţin să tindem, pe calea cea mai directă, la asemenea viaţă"?

Moralistul-bombănitor, fără să mai stee la gânduri, răspunde că „da", şi urmează: „Eu am ticluit o atare idee morală şi vă voiu învăţa cum să vă orânduiţi viaţa pentru a aduce la îndeplinire ideea mea". Se înţelege că ideea lui nu va fi aproape nici odată viabilă, fiindcă nu se bazază de cât pe sentimente personale exagerate.

Cum noi nu voim să cădem în asemenea rătăciri, iată să cercetăm viaţa reală, după metoda ştiinţifică: să observăm, să analizăm şi să clasăm observaţiile: să determinăm ceea-ce între astea va fi comun, cu referire la cauze şi efecte: să formulăm din aceste observaţii o teorie, pe care după aceea s'o controlăm prin experienţe sau observaţii repetate, până vom putea exprima această teorie sub formă de lege. Lege care să îngădue prevederea, prezicerea urmărei evenimentelor, în anumite împrejurări.

Neapărat, nu putem stărui acolea prea mult asupra aplicărei acestei metode în chestia ce ne preocupă. Dar cetitorii pot să întreprindă asemenea lucru de sine, ceea ce de altminteri nu-i atâta de greu. Cu chipul acesta dânşii vor constata, în acţiunile omului, ori-cât de deosebite acestea ar fi, vor constata o singură ţintă, sau, cel puţin, acest efect comun tuturora la urma urmei: *Senzaţia plăcerei,* exprimată ca satisfacere, *sentimentul puterei, plăcerea senzuală.* Şi altele.

Părerea etică, denumită „Hedonizm", pe asemenea constatare se 'ntemeează.

Fără-ndoială Hedonizmul nu susţine că senzaţia plăcerei ar fi totdeauna efectul acţiunilor, intenţionat. Ceea-ce ar fi în opunere vădită cu multe fapte. Sânt fireşte unele acte pentru cari ne închipuim mai dinainte un sentiment de plăcere, de pildă consumarea de lucruri bune, convorbirea cu un prieten, mergerea la teatru. Dar pentru cele mai multe, nu-i cazul. Cel care mânâncă, să-şi potolească foamea, care scrie plin de râvnă şi de grijă unui prieten, care merge la slujbă, la atelier, să-şi facă datoria, nu-i împins de ideea conştientă a plăcerei.

De aceea s'a format o altă concepţie despre hedonizm, concepţie care nu se bazază pe plăcere şi satisfacere, ci pe sentimentul opus, pe durere. Obârşia ar fi durerea cu adevărat simţită, iar ţinta, intenţionată, cu bună ştiinţă, ar fi scutirea de durere. Prin urmare, idealul vieţei, al vieţei desăvârşite, ar fi o viaţă scutită de durere... Această variantă a hedonizmului este destul de răspândită, pentru că marile religii o aşază la apogeu. Budistul crede în purificarea omului cu ajutorul migraţiei sufletelor, până ce toate dorinţele, toate poftele, ori-ce însetoşare, ori-ce durere va înceta, până ce va fi atinsă „Nirvana", unde nu va mai fi nici un soiu de suferinţă. Iar cerul care aşteaptă, după moarte, pe creştinul cucernic, tot pe lipsa suferinţei este bazat: *nici durere, nici întristare, nici suspin...* Pe când, ca opunere, purgatoriul şi iadul, sânt nişte locuri cumplite de suferinţi...

O atare concepţie hedonistă rânduește vădit cea mai mică durere, chiar presimţirea unei dureri, o rânduește printre suferinţi. Neapărat, ar fi prea din cale afară de-a interpreta în chipul acesta fiecare dorinţă. Nu putem presupune intenţia de a se scuti de-o durere la cel care scrie o scrisoare unui prieten, sau care face sport, sau care se plimbă când îl îndeamnă soarele primăverei, frunzişul copacilor, câmpul smălţat de flori.

De îndată ce ne închipuim o „intenţie conştientă", noi deosebim limpede plăcerea ce ne procură acţiunea, de durerea sau stinghereala pe care-o curmă. Ori-ce deosebire însă, şi cu ea ori-ce dificultate dispare dacă înlăturăm „intenţia conştientă" şi privim numai scopul, efectul real. Hedonizmul va trebui atunci să fie astfel formulat: „Conştient sau inconştient, plăcerea-i ţinta tuturor actelor, e viaţa desăvârşită, e viaţa care atinge mai bine ţinta aceasta, şi mai intens".

Intr'adevăr, nu-i nimic de opus unui asemenea hedonizm, dacă-l înţelegem cum se cuvine. Cu toate astea putem presupune că formula enunţată mai sus nu dă o înţelegere tocmai exactă, ci din potrivă dă loc la neînţelegeri. Cuvântul „plăcere" e prea legat de tot soiul de concepţii, cari-i dau o semnificaţie specială, în locul conceptului general pe care-l are hedonizmu'n vedere.

Când auzim cuvântul „plăcere", ne gândim mai curând la ceva mai mult sau mai puţin dezordonat, care trece degrabă, ne gândim la îndestularea unor josorâte plăceri şi la plăceri senzuale. Ne gândim anevoe la satisfacerea generală şi la sentimentul puterei pe cari analiza acţiunilor ni le-arată ca ţintă sau efect al acţiunilor. Formula hedonistă are deci nevoe de-un concept care să nu se întemeeze înainte de toate pe pasiunile grosolane şi pe nişte năzuinţi senzuale, pe cari fără 'ndoială să nu le excludă — fiind-că acestea există de fapt, — ci care să reducă aceste pasiuni şi năzuinţi la gradul însemnătăţei ce au în realitate.

Un asemenea concept este „bucuria". Hedonizmul deci zice: „Bucuria este efectul pe care cu ştiinţă sau fără, acţiunile-l urmăresc. Bucuria cea mai înaltă şi cea mai mare este scopul suprem, conţinutul vieţei desăvârşite".

De unde urmează că pentru bucurie trebuie să avem o măsură. Şi astfel chestia următoare se pune: După care principiu trebue să deosebim bucuriile josorâte şi bucuriile superioare şi să determinăm bucuria cea mai superioară?

Şi aici, trebuie să ne ferim de-a pune înainte o idee preconcepută şi de-a voi să o impunem ca lege. Din potrivă, trebue să ne adresăm din nou observaţiei, slujindu-ne de metoda ştiinţifică, şi să cerem răspunsul vieţei reale.

De fapt, voluptăţile grosolan senzuale, sânt puţin preţuite, dispreţuite chiar. Pentruce? S'ar putea crede că asta din pricina religiei creştine cu tendinţa-i spre ascetizm, ascetizm de altminteri propriu tuturor religiilor de origină asiatică. Creştinizmul vede în mortificarea corpului un mijloc de-a dobândi beatitudinea, fericirea eternă. Şi, ce-i drept, acolo unde creştinizmul îşi pierde înrâurirea, vedem adesea tendinţa punerei pe faţă şi viguros în opunere cu ascetizmul, tendinţa dedărei plăcerilor senzuale. Cu toate astea, chiar în atari împrejurări, se face o deosebire între valoarea unui ospăţ într'o societate veselă, dar în acelaş timp spirituală şi entuziastă, şi valoarea unei orgii, al cărei scop e îmbătarea şi îmbuibarea.

De asemeni plăcerile sexuale, fără scopul de-a realiza amorul personal şi spiritual, a două fiinţi, sau fără sentimentul frumosului, care dă iluzia acestui amor, sânt puţin preţuite, chiar dispreţuite, ca bestiale.

Raţiunea deosebirilor de evaluare este vădit de acord cu opinia teleologică, concepţiea Binelui şi Răului, dedusă din efectele acţiunilor. Dacă socotim că aceste acţiuni au un caracter primejdios sau vătămător, cu alte cuvinte sânt în stare să fie vătămătoare — aici tendinţa are de-a face — mare preţ pe acţiunile acestea nu punem. Voluptatea senzuală căşunează primejdii: ea înclină lesne, de-a duce direct la destrăbălare, la abuzuri vătămătoare sănătăţei, şi lucrează la stricarea sau slăbirea raporturilor sociale, fiindcă această voluptate n'are în vedere de cât „Eul", de cât individul luat aparte. Ospăţul în societate, plin de entuziasm şi de spirit, e rânduit mai mult sau mai puţin sus pe treapta bucuriilor, după cum comesenii se simt în comunitate, prietenească sau altfel, iar spusele, ideile desfăşurate se ocupă de-o comunitate mai largă sau mai intensă şi interesază mai mult obştimea.

Cu actul sexual e la fel. Intemeiat pe iubire sau pe amor, el se caracterizază ca o acţiune esenţială bunei stări a unei comunităţi, cea a părechei. (Această interpretare se confirmă prin faptul că plăcerea atârnă de partea pe care copărtaşul o ia la act şi de bucuriea, de plăcerea pe care copărtaşul o manifestă). Iar dacă actul sexual urmăreşte procrearea, el îşi adaogă bună starea unei comunităţi, familiale, naţionale, ceeace înalţă bucuriea la o treaptă mai mare.

Din consideraţiile acestea rezultă că raporturile cu ceilalţi oameni — comunitatea, societatea,— determină gradul, valoarea bucuriilor şi că formula noastră hedonistă trebuie să ne-o complectăm în senzul acesta. Pentru a preciza elementele acestei formule ne vom adresa ca totdeauna, ne vom adresa însă-şi vieţei.

In practică bucuriea o măsurăm prin durata ce-o are, cuprinzând într'însa şi amintirea. Acţiunile pe cari ni le amintim adesea cu plăcere, produc negreşit mai multă bucurie decât acele cari-s degrabă uitate, sau a căror amintire pricinueşte durere.

Bucuriile sau plăcerile senzuale, după cum ştim, ca şi toate plăcerile cari n'au în vedere decât „Eul", sânt de scurtă durată. Repede potolite, ele nu fac decât să pricinuească o nouă râvnă, încă mai mare. Iar repetarea lor, departe de-a produce o acumulare de bucurie, produce contrarul, suprasăturarea, plictisala, păcătoşeniea omului vlăguit, cum am zice blazat. Acţiunea care are drept obiect, care urmăreşte să procure altuia bucurie sau mulţămire, capătă, din potrivă, în memoriea noastră o însemnatate precumpănitoare, al cărei efect este din cele mai fericite, fiindcă amintirea ne produce ne întrerupt alte bucurii. Raţiunea pentru care omul este mai mulţămit când răspândeşte în jurul lui bună-starea şi bucuriea, constă în însă-şi natura sa de fiinţă socială. Cum scopul vieţei e bucuriea, scopul vieţei altora tot bucuriea e. Dacă ajut ca scopul acesta să fie atins, îmi produc mie însu-mi o bucurie, care nu dă naştere nici suprasăturărei, nici plictiselei, nici altei râvne copleşitoare, istovitoare, ci care, prin repetare, produce o adevărată acumulare de bucurie neîntreruptă. Acţiunile cari tind să procure altora bucurie sânt deci cel mai bun mijloc de-a ne umplea propriea vieaţă de bucurie.

Trebuie să ne grăbim de-a nota că asta satisface şi *energetizmul,* care vede izvorul bucuriei în activitate. „Procurarea de bucurie" i-o activitate, o activitate care, ca atare, stă mult mai sus decât bucuriea pasivă.

De luat aminte că orice bucurie, stimulătoare sau alinătoare, chiar bucuria sau plăcerea senzuală, poate avea o mare valoare prin faptul că ea face pe om mai puternic şi mai în stare să procure altora bucurie. Efectul direct poate prea bine să fie numai în avantajul „Eului". Dar, la spatele „Eului", de avantajul indirect trebuie să se bucure alţii. Drept vorbind, obârşiea bucuriei alţii sânt, — larg înţeleasă, societatea.

Formula complectată despre opiniea hedonistă va fi deci:

„Scopul vieţei e bucuriea. Cea mai înaltă, cea mai mare bucurie, este de-a procura, cu cea mai mare intenzitate, altora, bucurie. De-a procura bucurie unei cât mai întinse comunităţi, omenirei întregi. Vieaţa desăvârşită este vieaţa plină de această cea mai înaltă bucurie.

In scurte vorbe: Noi susţinem că oamenii, —toţi oamenii, afară de câteva rari excepţii, pe cari-i numim pentru asta „bolnavi" sau „anormali", — toţi oamenii dovedesc prin practica lor, că *trăesc cu scopul suprem de-a se bucura de vieaţă.* (Chiar credincioşii, cari susţin că trăesc pentru a dobândi cerul). Prin ce mijloace ne bucurăm însă *cât mai bine* de vieaţă? A ne procura bucurii personale, negreşit nu-i decât un slab mijloc, pentru că bucuriile astea nu pot să fie acumulate fără să producă plictisală, la urma urmei, durere. Din potrivă, a procura altora bucurie, nu facem decât să ne sporim, cu fiecare nouă aplicare, să ne sporim propriea bucurie: Iată deci mijlocul căutat. Şi e neîndoios că o dată încredinţaţi de asemenea lucru, va trebui să ne slujim de asemenea mijloc pentru a atinge, cât mai de-a dreptul, scopul suprem...

In româneşte de P. MUŞOIU

Curiozităţi

De 32 de ori în jurul lumii

Propriu-zis, nu e vorba de 32 ocoluri ale globului terestru, ci despre călătoriile făcute de un om pe o distanţă totală care egalează 32 linii de equator, adică reprezintă circa 1.300.000 chilometri.

Doctorul Malcolm Macklaren, geolog şi inginer, a călătorit timp de 30 de ani câte 9 luni pe an, căutând fel de fel de zăcăminte, de metale şi de minerale.

Incepând dela vârsta de 23 de ani, el a vizitat până acuma *toate* statele din lume şi coloniile lor. Ultima expediţie a făcut-o în Bolivia, trimis de un grup de financiari englezi.

Insuşi Macklaren crede însă că nu el ci un alt inginer, John Kerly, a călătorit cel mai mult, făcând peste un milion de mile, adică peste 1.600.000 kilometri!

Pian din... clopote

Oraşelul Buglosse din Franţa se poate lăuda cu cel mai bogat asortiment de clopote din întreaga lume.

Clopotniţa bisericii oraşului are 60 clopote, ale căror sunete corespund notelor gamei muzicale cu bemoli şi diezi; adică din 60 clopote se formează cele trei „octave" ale pianului.

Clopotul cel mai mare are o greutate de 800 kgr., şi produce sunetul *Do.*

Clopotul cântă pe claviatura unui pian, care pune în mişcare clopotele corespunzătoare fiecărei clavicule.

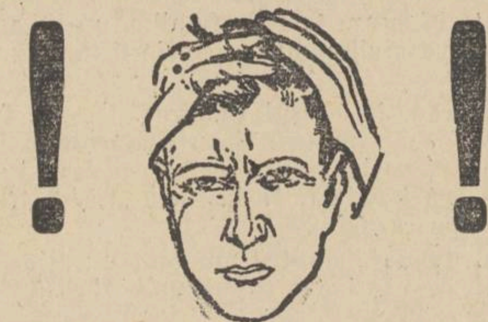
De necrezut

Celebrul atlet Lichterfeld-senior, supranumit „Minunea Forţei", a reuşit să se antreneze pentru un truc excepţional care va fi în curând arătat în toate circurile mari ale lumii; şi anume: Lichterfeld se culcă sub traversele şinelor pe care trece o locomotivă electrică de tip greu.

Centenarul... trotuarului

In 1829 primăria din Paris a acceptat să fie construit „drumul pentru pietoni, care să fie tras dealungul podurilor, cheiurilor şi străzilor".

Până atunci trotuarele n'au existat. Prima experienţă s'a făcut pe marile bulevarde pariziene; la început trotuarele erau nişte cărări din lavă, înlocuită apoi cu granit; amândouă tipurile de pavaj au costat foarte scump în acele timpuri. Dar atât lava cât şi granitul nu s'au dovedit materiale solide — sub picioarele parizienilor. Căutarea altor materiale a dus la descoperirea asfaltului, care apoi a cucerit toate trotuarele lumii.

NERVI BOLNAVI

Câte zile sunt într'un an prin atâtea staţiuni de boală trebue să treacă nervosul căci nervii bolnavi, sleiţi, amărăsc viaţa şi pricinuesc foarte multe suferinţe. Dureri, junghiuri şi înţepături, ameţeală, senzaţie de frică, dureri totale şi parţiale de cap, vâjiituri în urechi, scânteieri înaintea ochilor, deranjări de stomac, insomnie, înăduşeală, crampe în muşchi, incapacitate de lucru şi multe alte manifestaţiuni sunt consecinţele nervilor bolnavi şi istoviţi.

Cum scăpăm de această nenorocire?

Prin veritabilul Kola-Lecithin care e dovedit un izvor de binefacere, pentru omenire. El stimulează în mod minunat funcţiunile corpului, fortifică şira spinării şi creerul, întăreşte muşchii şi membrele, dă forţă şi curaj în viaţă.

In lupta pentru nervii sănătoşi

Veritabilul Kola-Lecithin face adesea minuni, conduce substanţele nutritive până la cele mai extreme părţi în formarea de sânge înviorează, înveseleşte, menţine tânăr şi vioi.

Vă veţi convinge personal că nu vă promit nimic neadevărat, căci eu trimit în viitoarele 2 săptămâni oricui îmi scrie, complect gratis şi franco, o mică cutie Kola-Lecithin şi cartea unui medic cu practică îndelungată şi variată, care a avut mult de luptat cu această boală.

Scrieţi-mi desluşit adresa, vă trimit CU TOTUL GRATUIT *cea ce am promis. Ernst Pasternack Berlin S. O. Michaelkirschplatz No. 13 Abtl 311.*

Cronica Şahului

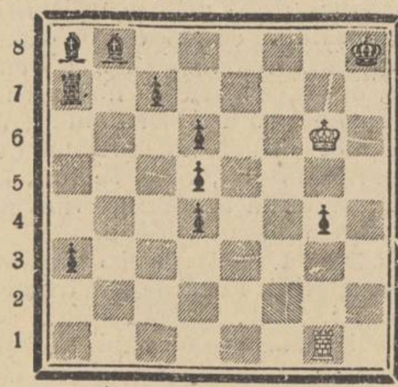
PROBLEMA No. 248

de **dr. A. Kraemer,** Berlin

(*„Vienner Schrach-Zeitung" 1929)*

Negru (10 figuri)

Rh8, Ta7, Na8, şi b8, Pa3, c7, d4, d5, d6 şi g4.

Alb (2 figuri)

Rg6, Tg1.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

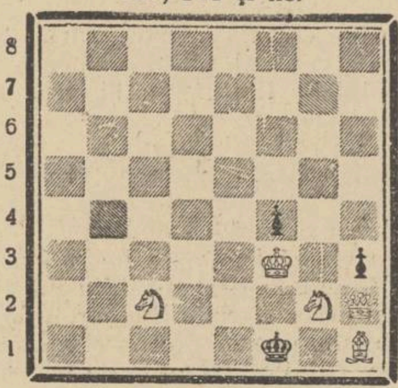
PROBLEMA No. 249

de **F. Lazard,** Paris

(*„Prager Presse" 1926)*

Negru (3 figuri)

Rf1, Pf4 şi h3.

Alb (5 figuri)

Rf3, Dh2, Cc2 şi g2, Nh1.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 99

Jucată la Bucureşti în ziua de 16 Aprilie în turneul local.

Alb: I. Meudelssohn. **Negru: M. Wechsler.**

1. d4, d5; 2. c4, é6; 3. Cc3, Cf6; 4. Ng5, Cd7; 5. é3, c6; 6. a3, Né7; 7. Cf3, 0—0; 8. Dc2, Ce8 (era mai bine c5); 9. Nf4, f5; 10. Nd3, Cd7—f6; 11. Ce5, Ce4; 12. f3, C×C; 13. p×C. Ng5!; 14. 0—0 (alb nu are altă mişcare mai bun); 14... N×N; 15. p×N, Cf6; 16. c5, Nd7; 17. Tfb1, b6; 18. Tb4, b×c; 19. d×c, Da5; 20. Df2, Tab8; 21. Dd4, Dc7; 22. Ta—b1, T×T; 23. D×T, Nc8! (singura mutare bună); 24. Db8, Da5; 25. Db4, Dc7; 26. Db8, Da5; 27. Db4, Dc7; 28. Nc2, Cd7; 29. C×C, D×C; 30. Dd4, Dc7; 31. Nd3, Te8; 32. Te1, Nd7; 33. Tb1, g5!

Acest sacrificiu de pion dă negrului un joc foarte tare, dar totuşi nu suficient pentru câştig; 34. f×g5, é6—é5; 35. Dh4, é4; 36. f3×é4, f5×e4; 37. Ne2, Nf5! (cu această mişcare partida a fost întreruptă. E singura mişcare bună, căci o încercare de pătrundere cu Dama pe la a5, duce la perdere). 38. Tf1, Ng6; 39. Df2, Dé7; 10. h4, é3; (această mişcare, după cum se va vedea mai târziu e foarte tare: împiedică ocuparea diagonalei a1—h8 de către Damă şi paralizează orice mişcare a nebunului é2, cu ameninţarea é3—é2); 41. Df3—Né4; 42. Df4, dacă lua la é3, pierdea pionul din g2 şi poziţia era egală; 42... Dé5; 43. Df7+, Rh8; 44. Tf6, Tb8; 45. Te6, Tb1+; 46. Nf1, D×T; 47. D×D, d2; 48. De5+; Rg8; 49. De6+ şi Alb e silit să dea şah etern. Finalul a fost jucat foarte precis de d. Wechsler şi această combinaţie cu sacrificiul damei l-a reabilitat de micile greşeli din deschidere, într'o partidă, care de altfel a condus-o bine tot timpul.

PARTIDA No. 100

Jucată la concursul internaţional din Viena în 1910.

Alb: † R. Reti. **Negru: dr. S. Tartakover**

Apărarea Caro-Kann.

1. é2—é4, c7—c6; 2. d2—d4, d7—d5; 3. Cb1—c3, d5×é4; 4. Cc3×é4, Cg8—f6; 5. Dd1—d3, é7—é5; 6. d4×é5, Dd8—a5+; 7. Nc1—d2, Da5×é5; 8. 0—0—0, Cf6×é4 ?; 9. Dd3—d8+ !!, Ré8×d8; 10. Nd2—g5+ +, şi negru e mat în mutarea următoare prin Nd8 sau Td8.

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

BIBLIOGRAFIE

A. MAIOR: „Omega". Trilogie, Partea a III-a în 3 acte şi 3 tablouri. Bucureşti. 1928. Preţul 40 lei.

Despre literatură

Note şi Maxime de Ferdinand Vanderem

Numim snobi persoanele atinse de această afecţiune. Bolnavii aceştia resimt de obiceiu un fel de febră naivă şi, ca în toate cazurile de megalomanie, se cred cu totul superiori celorlalţi semeni.

* * *

Inima trebue să creadă în posteritate, dar raţiunea nu trebue să se încreadă prea mult.

* * *

Critica, spune Brunetière, a fost cea dintâi formă a invidiei. Ar fi poate mai exact de zis: cea dintâi formă a îndrăsnelii.

Culese de G. B.

Cărţi şi Reviste

Un centenar: „Revue des deux mondes"

Anul 1829, în Franţa, înseamnă începutul presei periodice moderne. Fuseseră ele în Franţa reviste de oarecare interes şi mai înainte de 1829, printre care *„La Muse française"*, dar apărând neregulat şi la intervale mari, erau nevoite să vadă evenimentele prea de departe şi să piardă, din cauza acesta, contactul cu publicul cititor. Fatal, prin urmare, trebuiau să-şi suspende apariţia.

Cam pe vremea când la noi apăru primul număr din *„Curierul Românesc"* al lui Eliade, în primăvara lui 1829, Charles Nodier şi Véron publicară primul număr din *„Revue de Paris"*, bilunară, care apăru vreo cincisprezece ani. In aceeaş primăvară se născu *„Le Correspondant"*. Mai târziu, în plină vară a aceluiaş 1829, pe vremea când Asachi scotea, la Iaşi, cel dintâi număr din *„Albina Românească"*, se tipărea la Paris o nouă revistă bilunară, modestă la început dar care, bravând vitregia timpurilor, apăru fără întrerupere până azi. Intr'adevăr, la 1 August 1829, Parizienii putură admira în vitrina librăriilor cel dintâi număr din „REVUE DES DEUX MONDES, *recueil de la politique, de l'administration et des moeurs*".

In articolul pe care d. Maurice Levaillant îl consacră, în *„Figaro"*, începuturilor acestei „Revue des deux mondes", sunt arătate toate împrejurările mai deosebite ale acestei apariţiuni precum şi caracterul revistei în evoluţiunea ei până astăzi. Astfel, spune d. Levaillant, cel dintâi număr al revistei, atât de rar azi, era foarte plăcut la privire. Coperta, de culoarea palidă a unui beige trandafiriu, oferea un titlu în a cărui compoziţie se asocia gotica cu batarda şi litera englezească, spre a da parcă liniilor sobre un aer romantic, plin de eleganţă şi discreţie. Directorii, care nu-şi afişau numele, se numeau Prosper Mauroy şi Ségur-Dupeyron. Programul şi-l expuneau astfel:

„...Vom face dări de seamă ale desbaterilor parlamentare în raporturile lor cu politica exterioară şi cu marile chestiuni cari vor putea excita un interes în Franţa... Nu va fi o apropiere mai interesantă, oferită de culegerea noastră, decât aceea de a vedea aceleaşi principii în mod diferit înţelese şi aplicate în Franţa şi Anglia, în Brazilia şi Germania, pe ţărmurile Delaware-i şi pe acele ale mării sudice"....

Cum se vede, un program auster; articolele următoare plimbau pe cititor din Turcia în Spania, din America în Anglia. Nici o concesie literaturii şi artelor; revista tindea, fără îndoială, să fie un periodic pentru economişti şi oameni politici. Era animată, de altfel, de spiritul cel mai liberal, după cum o mărturiseşte cugetarea lui Pope înscrisă în fruntea celei dintâi pagini: „Spiritul de partid este o nebunie a celor mulţi în profitul celor puţini".

Această dintâi „Revue des deux mondes" obţinu stima unui public de elită, dar nici un succes financiar. Incepând cu luna Ianuarie a anului 1830 se confundă cu *„Journal des Voyages"*, care număra mai mulţi ani de existenţă, căpătându-şi astfel titlul următor: *Revue des deux mondes, Journal des Voyages, de l'administration, des moeurs, etc... chez les différents peuples du monde, ou Archives géographiques et historiques du dix-neuvième siècle*"... Ce ascundea acel „etc."... ? Nu se ştie. S'au făcut totuşi câteva timide concesiuni gustului zilei; gravii geografi dela revistă lăsară să pătrundă printre relaţiunile lor de călătorie şi de studii asupra moravurilor şi câteva „variétés", câteva „fragments littéraires", ba chiar semnătura lui Alexandre Dumas. Dar afacerea nu prospera deloc; în Iulie 1830 revista fu vândută unui oarecare Auffray.

Deodată apare un om providenţial: François Buloz. In câteva luni transformă revista; îi dădu aspectul, spiritul, forma armonioasă pe care o va păstra până astăzi, ceeace făcu din ea, timp de o sută de ani, cea mai credincioasă oglindă a spiritului francez.

Acest Savoyard robust şi fin era prieten cu Auffray; la 1 Februarie 1831 fu numit redactor şef al revistei. Patru elemente căuta Buloz să le valorifice: literatura, arta, ştiinţa şi politica. Avu ca redactor pe Balzac, Vigny, Sainte-Beuve, Jules Janin, mai târziu pe George Sand, Musset şi Mérimée. Era bun prieten cu Victor Hugo.

Ce a fost acest secol de viaţă intensă franceză pentru „Revue des deux mondes", sub impulsia lui Buloz, Fr. Brunetière şi René Doumic, o va povesti „Livre du Centenaire", care va apărea în iarna viitoare, când se va sărbători centenarul fericit al revistei. — *G. B.*

Reviste, la întâmplare

In „Universul literar" dela 25 August, la rubrica „Aşa şi-aşa..." (rubrică redacţională) se declară următoarele: ...„Intr'adevăr, a rima nevoiaş: minte—sfinte; mare—cărare; în asonanţe: urează—pază; faţă—paiaţă; sau la întâmplare: limbă—pildă; teatru—altu; artă—dată; culcă—cupă, etc., însemnează a împinge versificaţia românească pe vremea lui Miron Costin care, mai primitiv chiar decât Dosofteiu, se deda la astfel de rime". Aceste afirmaţii sunt făcute cu privire la traducerile în versuri. Sunt afirmaţii juste. Cu o singură restricţie: faţă—paiaţă nu este o asonanţă. Dar nu despre asta este vorba... „Universul literar" una afirmă şi alta face. Cu câteva pagini mai în urmă, cetitorul, impresionat de severitatea exigentului redactor al rubricii „Aşa şi-aşa", dă de următoarea strofă:

Dacă n'aş pătimi, poate n'aş înţelege
Graiul florilor, strălucirea stelelor şi şoaptele iubiţilor morţi
Şi nu ţi-aş aduna în buchet ai suferinţei roşi trandafiri
Pe care tu niciodată la sân nu-o să-l porţi...

E o poezie originală („Medalion" de Emil Isac) şi nu o traducere în versuri. Nu vorbim despre calitatea *poetică* a acestor stihuri. Remarcăm numai ciudata sintaxă a ultimelor două versuri. Nu i s'a părut d-lui redactor al rubricii „Aşa şi-aşa" că sună falş „roşii trandafiri *pe care nu-o să-l porţi" ?*

Ori poate că, de acord cu poetul, a crezut că e vorba de buchet şi nu de trandafiri. Ori poate este o sintaxă specială, a „Universului literar".

In orice caz, pentru a vorbi ca poetul „Universului literar" şi pentru a acorda ca el: nu se poate admite într'un jurnal literar asemenea sintaxă, *pe care niciodată nu-l poţi ceti*. Lăsăm pe d. poet şi pe d. redactor să aprecieze dacă am vorbit de jurnal sau de sintaxă... sau de amândouă...

„Biletele de papagal" au provocat o epidemie de fiţuici, care n'au asemănător cu publicaţia d-lui Arghezi decât formatul. Aceste fiţuici apar mai cu seamă în provincie, şi sunt deobiceiu, reviste de avant-gardă. Asemenea „revistă" apărea şi la Iaşi şi se numea „XX" (adică veacul al douăzecilea). Mai nostim e că aceste fiţuici apar bilunar sau lunar. O lună de zile pentru a umplea un spaţiu cât două coloane de ziar, este exagerat. Şi într'o asemenea „revistă" se îngrămădesc câte cinci, şase inşi. Le revine de fiecare câte cincisprezece rânduri. Publicarea unor asemenea fiţuici este ridiculă şi penibilă. Din nefericire este o veritabilă modă-epidemie. Ideea ingenioasă a d-lui Arghezi a nenorocit pe mulţi care au încercat să imite „Biletele de papagal". Incă o dovadă că o operă bună poate avea, câteodată, influenţe primejdioase.

„Latinité"

O nouă revistă literară, care apare la Paris sub direcţiunea lui Jacques Reynaud. Nu cunosc cu ce program a pornit la muncă această nouă revistă, n'am văzut No. 1 (Ianuarie 1929); dar după cele două numere ce le am pe masa mea de lucru (No. 6—Iunie şi 7—Iulie, August), revista pare a-şi propune a oglindi, de preferinţă, mişcarea literară şi intelectuală din ţările latine. Zic: de preferinţă, întrucât în No. 7 al revistei văd tradus un cântec rusesc al lui Lomodossof, precum şi numeroase cântece populare greceşti.

Acelaş No. 7 al revistei cuprinde un studiu semnat: Catherine Cerkez, despre „Sentimentul naturii în poezia românească" anunţă drept corespondent român al revistei pe d. Alex. Marcu, conferenţiar pe lângă catedra de literatură italiană dela Universitatea din Bucureşti, care şi semnează în acest număr rubrica „Lettres roumaines". Revista se subintitulează „Revue des pays d'Occident". Foarte bine, latinitatea este doar concentrată spre apus! Dar dacă revista numără, de obiceiu şi colaboratori români, latini din orient, dece nu s'ar subintitula cu drept cuvânt: „Revue du monde latin"? Sugerăm ideia aceasta d-lui Al. Marcu, prietenul şi colaboratorul nostru, ca la rându-i s'o comunice conducerii revistei al cărei corespondent pentru „latinitatea" noastră îi este.

Să revenim la articolul d-nei Cerkez, care ne interesează mai de aproape. Are dreptate d-sa când defineşte acest sentiment al naturei la poetul român: natură animată şi activă — „natură în mod real vie prin ea însăşi, animată de o vitalitate proprie, în activitate continuă, când prietenă, confidentă şi protectoare a omului, când forţă impetuoasă şi ostilă; nu numai simplu cadru mişcător şi fantastic, ci personagiu principal în acţiune, etc..." După o parte introductivă de teorie şi istorie, autoarea exemplifică. Şi citează nume şi titluri: Alecsandri, Eminescu, Coşbuc; „Doina", „Mioriţa", „Inşiră-te Mărgărite", atât — ca să se oprească din plin la poetul Octavian Goga din care citează în întregime (şi, în traducere franceză) poeziile „La noi" şi „Lăutarul".

E adevărat! In poezia lui Oct. Goga sentimentul naturii mişună mai în fiecare bucată, dar nu „natura în mod real vie prin ea însăşi, animată de o vitalitate proprie", ci natura cealaltă, pe care însăşi autoarea noastră o respinge, natura animată prin prezenţa omului şi pusă în slujba unei ideologii sociale sau politice. Ceiace nu e tot una. Pentrucă inspiraţia lui Goga, în forma în care e turnată, e mai mult epică, deci element de cadru mişcător şi fantastic, de cele mai multe ori, dar element de cadru. Altceva însă este în pastelurile lui Alecsandri (din care autoarea nu citează nimic) şi altceva în „Noapte de vară" şi „Păstoriţa" lui Coşbuc (din care autoarea iarăşi nu citează nimic) şi altceva în „Ce te legeni, codrule, „Călin", „Somnoroase păsărele", „Şi dacă ramuri bat în geam", începutul satirei I şi atâtea altele din Mihail Eminescu.

Teoreticeşte, d-na Cerkez s'a găsit pe drumul cel bun; căutând să vorbească despre sentimentul naturei a înţeles desigur poezia lirică, pur lirică. Exemplificând însă a ajuns la natura de cadru din „Lăutarul" d-lui Goga. Nu caut să cobor, prin aceasta, poezia d-lui Goga, care are meritele ei, dar ţin să arăt că d-na Cerkez nu ne-a făcut un serviciu tocmai bun. Exemplele trebuiau alese din lirismul permanent şi artistic al poeziei noastre, căci „Lăutarul" d-lui Oct. Goga şi chiar „De la noi" (unde natura este totuşi mai puţin subordonată intenţiunii poetului) le socotim astăzi doar ca documente sufleteşti ale unei epoci de avânt sau îndurerare naţională. D-na Cerkez a voit, de sigur, un ardelean. Da! dar mai întâi Coşbuc, apoi Iosif. — *G. B.*

A. GRAUR: Cuvintele recente în limba română

In fascicula a treia a Buletinului Societăţii de Lingvistică din Paris, d. A. Graur se ocupă de influenţa pe care a exercitat-o civilizaţia occidentală asupra limbii române începând din sec. al XIX-lea şi arată cum, încetul cu încetul, cuvintele de origine orientală au dispărut spre a face loc altora mai noi, împrumutate din franceză. Pe d-sa nu-l preocupă însă prezenţa acestor cuvinte noi în limba literară, ci felul cum sunt reflectate în graiul poporului, în graiul păturilor inculte.

Lăsând deoparte regiunile liberate, în care influenţa franceză nu s'a produs aproape de loc, suferind în schimb fie influenţa rusă, fie influenţa germană sau maghiară, d. A. Graur îşi limitează cercetările în domeniul vechiului regat. D-sa constată chiar în sânul acestor elemente diferite straturi şi între acestea cel mai vechi este acela al elementelor franceze pătrunse la noi prin intermediul limbilor care şi-au exercitat de timpuriu influenţa asupra limbii noastre, de pildă greaca, *(bangă* faţă de literarul *bancă)*. In al doilea rând se distinge stratul cuvintelor introduse la începutul sec. al XIX-lea de „preţioasele" noastre, cu pronunţarea franceză *(santimetru* faţă de lit. centimetru, *semplu* — simplu, *pansion* — pension).

Trecând la formele cele mai recente, d. A. Graur încearcă să facă o grupare a schimbărilor fonetice pe care acestea le-au suferit în graiul poporului şi distinge o serie de cuvinte a căror deformare aminteşte legile fonetice ale româniei primitive. De pildă: căderea lui *n* înainte de *s* + consoană: *istrucţie—instrucţie, ispector—inspector;* trecerea grupului *ct.* la *ft: aftior— actor, afte—acte;* propagarea nazalei anterioare: *indentic—identic*. Cele mai frecvente schimbări sunt însă datorite aşa numitelor accidente generale: asimilare vocalică, *sirvici—servici, procoror—procuror;* disimilare, *malotanţă—manutanţă, propietar—proprietar, antilerie—artilerie;* simplificarea grupurilor de consoane, *punt—punct, iletrică—electrică;* metateză, *prizioner—prizonier, scluptor—sculptor, cilivizat—civilizat.* O bună parte îşi găseşte explicarea în analogie: *lăcrămaţie—reclamaţie*, sub influenţa lui *lăcrăma*, etc, iar categoria formelor care nu se pot clasa ocupă un loc destul de important.

Negreşit că studiul d-lui A. Graur nu a epuizat materialul de care se putea folosi. Autorul a ales formele cele mai caracteristice şi mai frecvente nu pentru a ne da explicarea fiecăreia în parte, ci urmărind deslegarea unei probleme generale şi mai interesante. D-sa constată că pentru cele mai multe cuvinte recente întâlnim în limba noastră două forme: una impusă de limba literară şi de administraţie, alta răspândită în graiul celor inculţi sau al semidocţilor. Şi ceeace e mai surprinzător e că pe întreg teritoriul forma populară e aceeaşi pretutindeni; peste tot se pronunţă *trin, angronom, doftor*, etc. Cum se explică această uniformitate faţă de diversitatea formelor autohtone? (Latinul *colostra*, de exemplu, e reflectat în limba noastră prin formele *corastă, coraslă, colastră, corastră*, etc.).

Explicaţia pe care o dă d. A. Graur e următoarea: Cuvintele noi sunt diformate mai întâi de pătura incultă a Capitalei. De aci ele se răspândesc în clasa socială corespunzătoare a celorlalte oraşe dela care le împrumută apoi pătura rurală. Factorii cei mai de seamă pentru această răspândire sunt sătenii cari îşi petrec câtva timp la oraş ca să slujească în casele oamenilor, ca să lucreze în ateliere sau ca să-şi facă serviciul militar. Aceştia nu vin în directă atingere cu clasa cultă, ci cu aceea intermediară a maeştrilor de fabrici, a gradaţilor din cazarmă, şi la ei aud întâi cuvintele pe care şi le apropie sub forma alterată, ducându-le, odată cu întoarcerea lor, în mediul rural.

Influenţa pe care o exercită limba literară întru îndreptarea acestor alteraţiuni e foarte redusă la ţară şi merge accentuându-se spre oraş, în raport cu clasa socială şi cu gradul de cultură. De aceia, încheie d. A. Graur, afirmaţiunea că formele alterate ale cuvintelor noi sunt aceleaşi pretutindeni, e justă doar dacă adăugăm: în aceiaşi clasă socială. — *J. B.*

Intăriţi-vă Picioarele

Cu modul acesta veţi evita durerile de Picioare

Dacă puneţi picioarele d-voastră contuzionate într'o baie de picioare în care veţi amesteca oricare produs, d-voastră le veţi înmuia; d-voastră faceţi astfel ca partea cărnoasă a piciorului să devină mai delicată şi deci mai expusă contuzionării. Cu totul altfel se prezintă cazul când vă veţi folosi de produsul cunoscut sub numele „Peroxure", care graţie sărurilor marine ce le conţine, ajută foarte mult la întărirea picioarelor d-voastră; o baie de picioare cu „Peroxure" (săruri oxurate) nu numai că face să dispară cele mai mari dureri de picioare, — dar mai permite picioarelor să suporte în mod comod presiunea încălţămintei, staţionările în picioare, mersul pe jos şi oboseala. Cu cât veţi face mai multe băi de picioare cu „Peroxure" cu atâta picioarele d-voastră vor deveni mai ferme şi mai rezistente: „Peroxure" nu are nimic comun cu alte produse de acest fel; „Peroxure" este cel mai eficace şi sigur mijloc contra durerilor de picioare. Se garantează eficacitatea acestui produs, — altminteri banii vi se înapoiază imediat şi în mod integral.

PEROXURE

Pentru picioare obosite

NOTA. — „Peroxure" se găseşte în comerţ la preţul de Lei 45.— pachetul de mărime obişnuită. Pachetul mare costă Lei 70.— şi conţine îndoita cantitate a pachetelor obişnuite. „Peroxure" se găseşte pretutindeni şi la PARFUMERIA ELITEI, Bucureşti calea Victoriei No. 39.

RECENZII

Jean Bart: Peste Ocean
Ed. II (Cartea Românească)

D-l Jean Bart a fost, credem, cel dintâi Român care a călătorit ca scriitor în Statele-Unite şi ne-a adus de-acolo amintirea unei lumi memorabile din atâtea puncte de vedere. Categoria a mai căpătat de-atunci câţiva reprezentanţi, dar autorul volumului de impresii „Peste Ocean" a creat oarecum modelul genului şi a fixat trăsături esenţiale, pe care nu le mai putem găsi aiurea, decât repetându-se.

Literatura d-lui Jean Bart este în celelalte scrieri ale d-sale, un amestec dozat din fantezie şi lucruri trăite, ba chiar aceasta din urmă este vâna care le împrumută puterea ce înlănţue şi convinge. Căci dacă sunt scriitori la care spectacolul şi întâmplările lumii, trecute prin sufletul lor, iar forme şi culori atât de subiective, încât realitatea care le-a stat la bază devine greu de recunoscut, d-l Jean Bart face parte din clasa opusă, în care lucrurile văzute apar în formele nealterate ale primei impresii, chiar atunci când amintirea le desgroapă din straturi mai adânci. Vreau să spun aşa dar că planul unui memorial de călătorie, exista oarecum prefigurat în structura autorului căruia îi datorim notele de „Peste Ocean" şi că această operă izolează şi pune mai bine în lumină unul din izvoarele talentului său.

D-l Jean Bart a plecat în Statele Unite ca un călător curios şi experient, căci arta de a vedea şi de a reţinea, de a izola aspectul caracteristic şi de a-l lega cu aspecte care îl întregesc şi-l pun într'o lumină mai vie, arta aceasta, care este făcută din răbdare, dintr'o energie modestă şi concentrată, din deprinderea de a-ţi reprima subiectivitatea şi care nu se poate învăţa decât din ostenelile unor drumuri lungi, d-l Jean Bart a avut prilejul să şi-o apropie într'o lungă carieră de călător şi marinar. Către Statele Unite, d-l Jean Bart n'a plecat cu acel capital de documente, de descrieri şi date istorice, care strică totdeauna plăcerea celui plecat pe drumurile largi ale lumii şi pe care unii scriitori le aduc înapoi în paginele care n'ar trebui să reţină decât urma unor descoperiri neîncetate şi a unei mirări care nu s'a istovit. Spiritul deschis, bună-voinţa pentru noutate, atenţia care nu slăbeşte i-au fost deajuns.

In Statele Unite, d-l Jean Bart a văzut tot ce era în adevăr demn de a reţine. A văzut marile centre ale capitalismului american, organizaţiile industriale, şcoli şi localuri de distracţie, aspectele mai interesante ale naturii americane şi vestigiile vechii lumi a indigenilor, pe care marşul victorios al civilizaţiei le încercueşte şi le strâmtorează din ce în ce mai mult. A întâlnit apoi oamenii cei mai feluriţi şi cei mai caracteristici, pe căpenia de industrie, pe graţioasa şi răsfăţata *lady*, pe bătrâna domnişoară mistică şi reformistă, pe specialistul ieşit la suprafaţă, din marea învălmăşeală a oceanului social, printr'un efort neostenit şi vitejesc, pe chinezi şi pe negri, pe palidul emigrant care visează la locurile tinereţii lui, pe evreul moldovean şi pe ţăranul român plecat din Ţara Făgăraşului sau de pe valea Oltului.

In acest furnicar omenesc, umanitatea este mai interesantă decât natura şi privirea scriitorului o urmăreşte mai cu seamă pe ea, în cadrul abstract şi steril al marilor oraşe. Grija de obiectivitate dă descrierii sale însuşirile unei precizii aproape ştiinţifice şi pe treptele aceleaşi obiectivităţi, ştie să reprime senzaţia pitorească în avantagiul ideii generale. Căci aceasta este atitudinea de călător a d-lui Jean Bart: el vrea să ne instruiască, instruindu-se. Problema socială este descoperită sub mica întâmplare petrecută în stradă sau în restaurant şi sub aspectul fugitiv şi comun, substanţa unei idei şi a unei generalizări este desgrădinată şi scoasă la lumină. Astfel volumul acesta de însemnări succinte şi puţin împodobite devine şi un fel de compendiu al întrebărilor mai de seamă pe care America le adresează cugetării sociale.

Contrastul pe care îl marchează Europa istorică,

Jean Bart

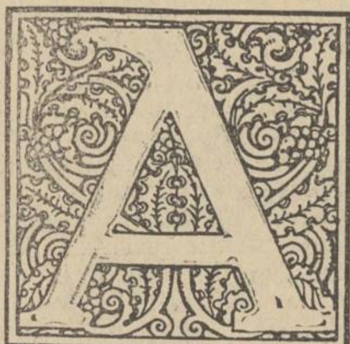
realizându-se în cultură superioară şi desinteresată, dar ocupând o treaptă mai jos în progresul tehnic şi în formele moderniste ale vieţii, decât America, la care aceste avantagii se împerechează cu felul extenuant al unei munci care nu-şi hrăneşte omul decât pentrucă îi cere şi ultima vlagă, a fost adeseori desbătut. In această alternativă, d-l Jean Bart nu va lua o categorică atitudine, căci situaţia sa de călător pătrunzător şi obiectiv, nu-i impune mai întâiu să nu aleagă, nu-i prescrie oare acel liberalism al spiritului, care ştie a distinge binele de rău şi care se împiedică de a dori cu străşnicie distrugerea răului, din grija foarte onestă de a nu sacrifica odată cu acesta şi binele care este legat de el? D. Jean Bart este un optimist şi un progresist social şi entuziasmul său măsurat ştie să distingă în civilizaţia americană egalitatea mai mare dintre oameni, recunoaşterea şi răsplata mai bună a meritului, care nu este însă acolo decât de un singur fel, o hărnicie şi chiar o bravură care în puţină vreme a creat o civilizaţie fără precedent. Dar cealaltă faţă a medaliei ne este înfăţişată şi ea, când autorul ne evocă pe directorul de întreprinderi refugiat pe vapor, pentru a găsi o linişte imposibilă la el acasă, pe milionarul răsturnat într'un fotoliu şi degustând cu ochii închişi, la sfârşitul unei zile infernale, momentul unic al odihnei şi oarecum infinit sau primind confesiunea plină de anxietate a colegului care cu trei decenii înainte, a plecat spre ţara succesului întrevăzut şi dobândit în adevăr, dar care acum nu mai doreşte decât înapoierea în patrie.

Optimismul Americii are astfel un revers, melancolia ei şi poate că europeanul reţine mai ales pe aceasta din urmă, când încântat de tot ce a putut vedea „peste ocean", regăseşte cu o adâncă simţire de pace răgazurile mai lungi ale lumii vechi! El înţelege că nicăeri mai desăvârşit ca în America, omul economic n'a desvoltat civilizaţia lui proprie, că adâncind pe această latură el a putut ajunge şi până la noui categorii morale, până la un concept nou al valorii şi demnităţii omului, dar neliniştile cu care el se înapoiază sunt tot atâtea omagii aduse artei şi cugetării, singurele forme în care viaţa omenească se completează, pentrucă numai în cuprinsul lor ea încetează să urmărească o altă ţintă.

TUDOR VIANU

INSEMNĂRI

Manuale de limba română

Am insistat de multe ori asupra faptului că în România scrisul prost a ajuns aproape o boală endemică. Scriu prost nu numai simplii particulari, absolvenţi de patru sau şapte clase secundare; scriu prost şi studenţii, şi licenţiaţii, şi oamenii politici şi scriitorii. Şi doar nu vorbim despre calitatea stilistică a scrisului. Am pomenit scriitori care nu ştiu să acorde subiectul cu predicatul şi autori de articole ştiinţifice profunde care gângăvesc mai rău decât pruncii.

Intr'un articol, mai de mult, constatam faptul şi nu cercetam cauza. Cauză care este o vină. O vină de neiertat. Scrisul corect este o dovadă de cultură. Cunoaşterea şi respectarea regulelor sintaxei este obligatorie pentru orice individ care pretinde că e cultivat. A discuta cutare înaltă teorie ştiinţifică sau filosofică în fraze care nesocotesc cele mai elementare reguli gramaticale, este o gravă dovadă de lipsă de cultură. Lucrul acesta, înţeles pretutindeni aiurea, n'a fost încă înţeles la noi aşa cum se cuvine. Limba română în şcoală a fost mai întotdeauna predată la întâmplare. (Mi-aduc aminte, înainte de război, am avut într'un singur an *patru* profesori de limba română, toţi patru suplinitori, şi numai unul licenţiat în litere). Dar, lăsând la o parte chestia predării şi admiţând că în ultimul timp ea s'ar fi ameliorat, manualele didactice în general şi manualele de limba română în special prezintă încă o problemă de a cărei rezolvire atârnă buna calitate a scrisului românesc — şi aceia a cetitului.

Pentrucă un om care scrie prost aproape întotdeauna ceteşte prost. Procentul de lectori de proastă calitate (care, la noi, este destul de ridicat) stă în raport direct cu felul cum se predă limba română în şcoală. Lucrul acesta este evident şi nu mai are nevoie de explicare. De aceia modul în care sunt compuse manualele de limbă română e de o importanţă capitală. E o chestie care interesează atât cultura cât şi progresul general al ţării.

Manualele didactice n'au păcătuit niciodată la noi, nici prin prea multă claritate, nici prin corectitudine, nici prin prea multă îngrijire în compoziţia şi aranjarea materiei. Amintirile pe care le avem despre manualele didactice înainte de războiu sunt lamentabile. Iar amintirea pe care ne-au lăsat-o cărţile de română ale d-lui M. Dragomirescu, de exemplu, penibilă. Acestor manuale le lipsea o calitate esenţială: claritatea. Explicaţiile şi comentariile textelor erau supraîncărcate de diviziuni, subdiviziuni, şi subsubdiviziuni, fomând un adevărat labirint în care nici profesorul nici elevul nu se mai puteau descurca. (Mă întreb dacă însuş autorul acestor manuale se poate descurca în susbsubdiviziunile sale; dar aceasta e altă poveste care nu-şi are locul aici). Pe urmă, alegerea textelor nu era întotdeauna bine făcută. Scriitorii contimporani erau aproape cu desăvârşire excluşi, iar din cei vechi nu toţi erau de bună calitate. (Poezia patriotică, de exemplu, era abundent reprezentată prin bucăţi din „Puii de lei" de Neniţescu).

„Cursul complect de limbă română" dela Clasa I la a VII al domnilor Const. Botez şi Gh. Nedioglu reprezintă un evident progres asupra manualelor de limba română de până acum. In primul rând o meticuloasă îngrijire în redactare. Explicaţii şi comentarii clare, simple, logice, fără pedanterie şi fără pretenţii. Tocmai ceiace trebue pentru nişte manuale didactice de curs secundar.

„Teoria genurilor literare" pentru clasa V, făcută în întregime de d. Const. Botez, este un model de execuţie a unui astfel de manual. Este făcută pentru a desvolta gustul şi discernământul literar al elevilor. Textele pe care autorii le-au ales sunt numai din autori buni, care, dacă n'au întotdeauna excepţionale calităţi de stil şi nu strălucesc printr'un talent deosebit, ştiu cel puţin să scrie clar, simplu şi cu bun simţ. Autorii contemporani sunt deasemenea bine reprezentaţi şi aleşi.

Urăm acestui nou model de manuale didactice (veritabilă inovaţie la noi) să cadă pe mâna unor dascăli de aceiaş bună calitate. Şi să nădăjduim că acest curs de limba română va contribui la îmbunătăţirea modului de predare a limbii române în liceu. — *Al. A. Philippide*

Pe urmele lui Ulisse

Se ştie că chestiunea patriei lui Ulisse preocupă de mai mulţi ani pe arheologii şi savanţii din lumea întreagă. Insula Itaca a fost într'adevăr patria lui Ulisse? Schliemann făcu în 1868 şi 1878 cercetări în insula Itaca fără să fi găsit vreun semn care să-i confirme bănuiala că s'ar afla în patria lui Ulisse. In 1903 cercetările au fost continuate de către Volfgraff, pe cheltuiala unui mecena olandez, entuziast admirator al lui Omer: M. Goekoop, dar fără succes. Rezultatul negativ al cercetărilor confirmă ideea unor arheologi că insula Itaca n'ar fi patria lui Ulisse. Atenţiunea acestor arheologi a fost de atunci atrasă către insulele învecinate Itacei — regatul lui Ulisse ar fi fost format din patru insule, — adică Leucadia, Zante şi cele două Cefalonii. D-l Doerpfeld. pe vremuri director al institutului german de arheologie din Atena, făcu în mai multe rânduri săpături în Leucadia. Bazându-se pe oarecari pasagii din Omer relativ la patria lui Ulisse el ajunse la concluzia că Leucadia a fost Itaca omerică. Săpăturile lui Doerpfeld duseră la numeroase descoperiri din epoca preistorică, dar nimic din epoca miceniană. Arheologii greci nu adoptară ideile lui Doerpfeld, idei reconfirmate — după ei — prin aceste săpături. Arheologul german insistă şi părăsind Grecia publică în Germania o voluminoasă lucrare în care căuta să arate că Itaca omerică nu este insula care poartă astăzi acel nume, ci o insulă vecină, Leucadia, căreia i se potrivesc toate particularităţile indicate de Omer.

Trebuie de amintit — spune d. C. Chryssaphides într'o cronică a unei mari gazete franceze — că, mult înaintea lui Doerpfeld, societatea arheologică din Atena a executat şi ea săpături în Cefalonia, după care se descoperi, în locul zis Mazarakata, numeroase morminte şi obiecte miceniene. Cercetările au fost apoi continuate sub cheltuiala aceluiaş Goekoop, care publică în 1908, cu titlul „Itaca cea mare", o carte în care încerca să arate că Itaca lui Omer trebue căutată în Cefalonia. Ba chiar spunea că regăsise aci portul lui Ulisse şi locul palatului său.

După un timp d. Goekoop ceru noui săpături, a căror direcţie fu încredinţată tot societăţii arheologice din Atena şi la doi arheologi greci: d-nii Kyparisis — astăzi efor al antichităţilor din Grecia — şi Philadelfeus. Cercetară fără succes locurile indicate de d. Goekoop în lucrarea lui. Kyparisis, în dezacord cu multe din părerile lui Goekoop, făcu săpături şi în alte locuri ale Cefaloniei şi descoperi două camere funerare miceniene, cu multe morminte şi obiecte de tot felul. După opiniunile lui Kyparisis, larg desvoltate la congresul internaţional de istorie din 1923, la Bruxelles, unde reprezenta Grecia, centrul regatului micenian al lui Ulisse trebue căutat numai în Cefalonia. Cât priveşte chestiunea patriei lui Ulisse, adică identitatea Itacei, Kyparisis declară că este partizan hotărît al opiniunei tradiţionale. Nu e nevoie, deci, de dat Cefaloniei numele de Itaca, cum o voia Goekoop, nici cel al Leucadiei, după cum susţinea Doerpfeld. Trebuie preferată o altă ipoteză care se împacă mai bine cu rezultatul cercetărilor operate în insulele amintite. Ulisse a trebuit să aleagă pe cea mai mare insulă a regatului său, pe cea mai apropiată de Itaca, de unde era originar, adică Cefalonia, ca să şi-o facă reşedinţă şi centru al regatului său.

Dela această senzaţională controversă dintre arheologi chestiunea patriei lui Ulisse n'a mai făcut, un timp, nici un pas înainte. Iată, spune d. Chryssaphides, că din Atena se anunţă ştiri interesante. Un arhitect şi arheolog grec, d. Philip Occonomon, apărător raţional şi entuziast al insulei Itaca, pe care o socoteşte patria lui Ulisse, dorind să-şi probeze cu fapte opiniile, întreprinde pe cheltuiala lui săpături la Itaca şi cu supravegherea d-lui Kyparisis. Acolo unde Schliemann şi Volgraff n'au găsit nimic, d. Occonomon triumfează. Cei doi arheologi greci au început săpături sub muntele Karaveiko, care este — după părerea lor, omericul Neion. Şi rezultatul săpăturilor se anunţă bogat. S'au găsit la Itaca resturi foarte importante de aglomeraţiuni miceniene şi promiceniene. Săpăturile continuă. Ştiri din Atena anunţă că descoperirile acestea prevestesc o modificare completă a ideilor care aveau curs până acum asupra valoarei arheologice a Itacei. — *George Baiculescu.*

Un nou roman al d-lui Ionel Teodoreanu

„Adevĕrul literar şi artistic" va publica într'unul din numerele viitoare un fragment savuros din noul roman la care lucrează domnul Ionel Teodoreanu. Titlul acestui roman e „Bal mascat", şi autorul tinde să capteze de data aceasta, în forme cât mai veridice, *fenomenul moldovenesc.*

Ionel Teodoreanu

Va fi o lucrare de subtilă analiză a psihologiei feminine, întreprinsă cu mijloace pe care autorul însuşi le mărturiseşte deosebite de cele utilizate în „Medeleni", şi în „Turnul Milenei". — *b.*

Pentru Academia Goncourt

Academia Goncourt din Franţa, intenţionează — se pare — după modelul Academiei franceze, să-şi mărească numărul membrilor dela 10 la 40.

Cine ar fi deci, dintre scriitorii Franţei de azi, chemaţi să ocupe scaunele noi? „Chantecler" şi-a pus această întrebare şi adaogă:

„E de notat că: 1. Academia Goncourt este rezervată numai literaţilor, de preferinţă romancieri; 2. că femeile nu sunt excluse; 3. că admiterea nu comportă o limită de vârstă; 4. că membrii Academiei Goncourt nu mai pot cere un fotoliu la Academia franceză".

„La Gazette de Paris" crede că ar trebui aleşi membri spre complectare ai Academiei Goncourt d-nii André Maurois, Paul Morand, François Mauriac, H. Barbusse, Colette, Victor Margueritte, Maurice Magre, Roland Dorgelès, Thyerry Sandre, Alfred Machard, Pierre Mac-Orlan, Georges Duhamel, Georges Polti, Pierre Benoît şi Alexandre Arnoux. „Chantecler" de asemenea mai propune pe: Henri Pourrat, André Chamson, Joseph Jolinon şi André Mairaux. — *G. B.*

F.-U. Wrangel

— Scriitorul suedez F.-U. Wrangel, a murit la Versailles, în locuinţa lui, în vârstă de 75 ani. Era frate cu fostul ministru al afacerilor străine, contele Herman Wrangel.

Incă din tinereţe, familiarizat cu Franţa şi cultura franceză, s'a stabilit la Paris, jucând rolul de „introducător" în gustul şi preferinţele Franţei a artiştilor şi scriitorilor scandinavi. Mare amator de artă, poseda numeroase prietenii între artişti şi scriitori şi era membru al Academiei de artă scandinavă.

Până la sfârşitul vieţii sale a fost un asidu muncitor intelectual, a publicat un mare număr de lucrări istorice sau biografice, printre care: „Călătoria reginei Cristina la Curtea lui Ludovic al XIV-lea", „Scrisori intime ale unui epicurian", „Viaţa ţărănească în Alsacia".

Mai toate lucrările lui, Wrangel le-a scris direct în limba franceză. — *G. B.*

Noui scriitori Ruşi

In ultimul său număr intitulat: „Sovietul Copiilor" — valoroasa publicaţiune de traduceri „Lectura, floarea literaturilor străine", în dorinţa de a ţine publicul românesc în curent şi cu producţiile mai recente (şi mai puţin accesibile) ale literaturii ruse, ne aduce un interesant şi caracteristic ciclu de nuvele, datorite următoarelor trei talente din cele mai tinere, din care — două sunt femei, — cum în genere în scrisul rus de azi, femeile ţin un loc de seamă atât prin număr cât şi prin valoare.

Valentin Kataiev, născut în 1897, este fiul unui profesor din Odesa. In anul 1909, fiind încă elev, publică primele poezii. In anul 1915 se înrolă ca voluntar în armată, luptă pe frontul rusesc de vest şi fu rănit de două ori. In timpul războiului civil, era în Ukraina, unde fu întemniţat de câteva ori când de albi, când de roşii. Dela 1922 trăeşte la Moscova. A publicat mai multe nuvele, două romane: „Insula Ehrendorf", „Risipitorii", care au fost traduse în mai multe limbi şi o comedie: *Quadratura cercului*".

Marietta Şaghinian, născută la 1888 este de origină rameană. Tatăl ei fusese docent universitar. Ea a studiat mineralogia la Moscova, unde a urmat şi o şcoală de textile. In 1912 plecă în Germania. După revoluţie, lucră la Donbasin ca expertă în textile.

Activitatea ei literară datează dela 1905. Primul ei succes fu volumul de versuri „Orientalia". In Europa se făcu cunoscută prin volumul ei „Aventurile unei doamne". Sub pseudonimul Jim Dollar, publică o serie de romane detective, din care unul „Mess Mend", a atins un tiraj de peste un milion de volume.

Vera Inber născută în anul 1893 la Odesa, începuse dela vârsta de nouă ani să scrie versuri şi fiind încă în liceu încercase să joace teatru. După absolvirea liceului, studie doi ani filozofie, istorie şi istoria artelor. Apoi făcu câteva călătorii mari. Prima carte, un volum de poezii, apăru în 1912, la Paris. Abia în 1925 începu să scrie proză „sub influenţa lui Dickens, Kipling, Musset, Tolstoi, Stendhal, France, Bret-Harte".

Vera Ibner a publicat nuvele, cărţi pentru copii, romane şi în urmă romanul autobiografic: „Locul la soare".

Mărunte

Teatrul Maria Ventura îşi va deschide porţile în seara zilei de 14 Septembrie, cu piesa „Lupii de Aramă" de d. Adrian Maniu, care se va juca în montarea d-lui Victor Ion Popa, cu decoruri executate după schiţele pictorului Demian şi cu muzica de scenă de d. *Sabin V. Drăgoi.*

A doua premieră a teatrului Ventura va fi „Stăpân pe inima lui" (Le maître de son coeur) comedie în trei acte de Paul Raynal, în decoruri după schiţele d-lui V. Feodorov.

In aceste piese rolul principal feminin va fi interpretat de d-ra Maria Ventura.

* * *

Studio Maria Ventura (în aceiaş clădire, sala de jos) — pe a cărui scenă se vor reprezenta anumite lucrări din literatura dramatică universală, care cer un cadru mai intim sau care oferă prilej de experimentarea vreunei probleme de regie, sau vreunei forme noui de teatru, în care vor apărea pe lângă ansamblul companiei şi câţiva artişti angajaţi special, — îşi va deschide stagiunea la începutul lunei Octombrie cu celebra comedie „Voulez vous jouer avec moi?" de Marcel Achard, în traducerea d-lui Mircea Ştefănescu.

Montarea o va face d. Victor Ion Popa, în decoruri şi costume după schiţele d-lui I. V. Anestin.

Filosoful italian Benedetto Croce este socotit astăzi ca unul din cei mai originail şi mai profunzi cercetători în domeniul problemelor de estetică.

Două din studiile sale,* Inuiţia pură şi caracterul liric al artei, *cum şi* Caracterul de totalitate al expresiunii artistice, *traduse în româneşte de d. H. Blazian care le-a păstrat vioiciunea stilului, au apărut în* Biblioteca DIMINEAŢA *No. 113, însoţite de un luminos cuvânt introductiv asupra lui Benedetto Croce şi asupra operei lui, scris de d. Tudor Vianu. Preţul 8 lei.

CREDINCIOS

— E credincios cânele acesta?
— Despre asta vă garantez; de trei ori l'am vândut şi de trei ori s'a înapoiat aci.

(The Passing Show)

MONEDĂ NOUĂ

— Şi ce-are să se facă cu hârtiile-monedă?
— Banca are să le distrugă.
— Ce păcat!... Ar putea să facă atâţia fericiţi — împărţindu-le la săraci!

METEOROLOGIE

— Nu ştiţi unde-am putea găsi un adăpost ? Suntem *Excursia anuală a Meteorologilor.*

INDRĂZNEALĂ

JANINA : Sunt doi tineri afară care vor să ne fotografieze.
SUZY : Vai ! E'ngrozitor ! Ce îndrăzneală.
JANINA : Nu-i aşa ? Dar să mai aşteptăm un minut; mi se pare că nu sunt încă gata.

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR : străinătate dublu

Pe timp de un an	. . .	Lei 300
„ „ „ 6 luni	. . .	„ 150
„ „ „ 3 „	. . .	„ 75

TIP. „ADEVĔRUL" S. A. STR. SĂRINDAR No. 7—11

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 457

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 8 Sept. 1929

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

TURNUL EIFFEL

Ciudată și plină de întorsături neprevăzute a fost soarta turnului Eiffel, de când s'a construit și până acum. Sortit să fie un număr de atracție la o expoziție universală și să ilustreze industria franceză a epocei, turnul a devenit în scurt timp un obiect de discordie și de certuri infinite. Ani de zile a fost rând pe rând sau în acelaș timp hulit, lăudat, atacat cu vehemență și apărat cu pasiune de diversele coterii artistice și literare. Turnul Eiffel și-a văzut deodată cariera schimbată. A devenit obiect de dispute estetice. A servit ani întregi de subiect cronicarilor artistici și literari. Turnul Eiffel e monstruos, strigau unii. E frumos pentru că e modern și nou, spuneau alții. La construcția lui toți scriitorii și artiștii epocei au protestat, spunând că prezența lui în Paris este o rușine pentru armonia și frumusețea orașului. Printre cei care protestau erau Verlaine și Huysmans. (Este ciudată dușmănia lui Verlaine „poet blestemat" împotriva turnului. Turnul și Verlaine aveau pe vremea aceea interese comune: amândoi erau niște răsvrătiți, și niște inovatori, amândoi erau deopotrivă de înjurați de o anumită critică oficială și tradiționalistă și amândoi purtau în ei germenii unei estetici viitoare). Cariera estetică a turnului a continuat, în ciuda tuturor atacurilor, tot mai strălucită. Intr'o anchetă pe care a făcut-o acum câtva timp Gaston Picard printre scriitorii și artiștii francezi, turnul a fost unanim lăudat și prețuit. Nici un glas nu s'a ridicat împotriva lui. Mai mult: ancheta lui Picard cuprindea și următoarea întrebare: Turnul Eiffel trebue oare dărâmat și înlocuit cu o construcție care să reprezinte mai bine spiritul epocei noastre? Intrebare semnificativă și plină de tâlc. Turnul Eiffel ajuns să fie considerat ca o vechitură, ca un monument al unei epoci apuse, turnul Eiffel demodat și expus dărâmării din pricină că nu mai reprezintă spiritul epocei noastre — iată, o veritabilă surpriză și un eveniment neașteptat în cariera plină de peripeții a colosului dela Champs-de-Mars. Nu se poate mai strălucit exemplu de iuțeala cu care merg și se schimbă gustul și criteriile esteticei în epoca noastră. Și mai dovedește încă multe lucruri această constatare: dovedește că imuabilitatea regulilor estetice este un mit și că este tot așa de relativă ca și — morala, de exemplu. Lucruri care dacă supără pe profesorii de estetică și pe amatorii de artă antică, bucură pe toți cei care au despre frumos o concepție mai cuprinzătoare și care consideră frumosul ca o valoare omenească, numai omenească, și ca atare, deci, supusă tuturor capriciilor și inconsequențelor de care natura omenească e plină. Cred că estetica modernă merge spre această umanizare a frumosului, spre această relativizare a lui. Departe de a îngusta câmpul valorilor estetice această atitudine îl lărgește. Ea admite coexistența tuturor valorilor estetice fără nici-o ierarhie O democratizare a valorilor estetice și dreptul la viață a oricărei forme de frumos. Și în acelaș timp, dărâmarea definitivă a idealurilor fixe. Relativizarea sublimului.

Ancheta lui Gaston Picard descopere și dovedește că s'a petrecut o schimbare adâncă și totală a criteriilor estetice de patru decenii încoace. Este aproape de necrezut că toată lumea acum patruzeci de ani găsea turnul Eiffel monstruos și că acum toată lumea îl găsește estetic, normal, ba chiar prea normal și demodat. Un lucru este sigur: au fost mulți, foarte mulți cei care l'au găsit și acum patruzeci de ani interesant, nou, frumos și original. Numai că pe atunci estetica oficială și unanim admisă era orientată spre alte idealuri și frumosul era încă o valoare ezoterică și rezervată numai câtorva. Era epoca în care decretele cutărui sau cutărui mare critic dădeau tonul și fixau regulile admirației: Să admirați așa și nu altfel. Acest lucru este sublim, pentrucă... Acest lucru nu este din pricină că... Lucrurile au început să se schimbe. Idealurile au fost revizuite, idolii detronați și sublimul a fost pus la carantină. In estetică se decretează din ce în ce mai puțin. Se respiră mai ușor și mai liber. Dacă există încă reguli pentru artiști (reguli care de cele mai multe ori sunt strict technice) nu mai există reguli pentru admirație. Estetica începe să-și schimbe temeliile și să-și primenească criteriile. In învălmășala valorilor estetice de astăzi un singur lucru rămâne însă nestrămutat: gustul. L'aș identifica cu acel fior de care vorbește Goethe: **Das Schaudern ist der Menschheit bestes Teil.** Imponderabil și precis în acelaș timp, greu de captat într'o formulă unică și absolut ca o lege matematică, manifestându-se în întregime sau deloc, imediat și sigur, și totuș nejustificat deși mereu just, gustul rămâne singura cantitate imuabilă în domeniul esteticei. Este un fel de instinct de conservare special al sufletului omenesc în partea lui cea mai ridicată și mai evoluată. Și dacă este o calitate care nu se poate transmite, este totuș ceva care poate fi recunoscut. Dacă nu înveți să creezi cu gust, poți însă învăța să admiri cu gust. In asta ar trebui să se rezume toată așa zisa știință a esteticei. Gustul este în bună parte chestie de instinct și, ca instinct, are nevoie de libertate pentru a se realiza. Orice ideal estetic fix îi refuză și îngrădește această libertate și orice formulă de frumos imuabil îl artificializează.

Turnul Eiffel întrunește toate condițiile pentru a fi admirat, fără nici-o rezervă. Ancheta pe care Picard a făcut-o printre oamenii de gust ai Franței contemporane a dovedit îndestul acest lucru.

Aspectul grandios al turnului dela Champs-de-Mars dă fiorul de care vorbește Goethe. Turnul Eiffel reprezintă realizarea sublimului modern, un sublim contemporan și nou. Nu înțeleg de ce acest epitet de sublim se aplică numai fenomenelor naturale. Nu numai fenomenele naturei pot fi frumoase și înfiorătoare în acelaș timp (ceea ce, dela Kant cetire, ar fi esența sublimului). Un vulcan, o furtună, nu sunt mai puțin grandioase și înfiorătoare decât o mare uzină în activitate. Admir frumusețea unui viaduct sau a unui pod sau a unui sgârie-nori, cu tot atâta putere și înfiorare cu care gust priveliștea unui munte sau a unei cascade. Și admirația mea în fața turnului Eiffel crește tocmai prin faptul că turnul este o creațiune omenească și nu un fenomen al naturei. Intră multe ingrediente nouă în această admirație: este mai întâi un orgoliu al speciei, manifestarea unui instinct de dominare a naturei care se realizează în technica modernă și o admirație pentru puterea de creație a omului ,de care chiar un mizantrop nu se poate feri. Intre Niagara și turnul Eiffel omul modern va prefera oricând pe acesta din urmă. Admirația pentru fenomenele naturei e amestecată cu mult sentiment religios, este o admirație plămădită cu frică și cu respect pentru o putere superioară. Te lași dominat, robit, subjugat de realizarea unui creator nevăzut, misterios și inaccesibil. Când credința în acest creator dispare, dispare și elementul fundamental al admirației pentru fenomenele uriașe ale naturei: frica. Este o admirație subalternă care pentru omul modern, fără religie și fără zei, devine tot mai antipatică.

Epoca noastră va cunoaște în curând momentul când omul va fi stăpânit de propriile sale creațiuni, când creatorul va fi dominat de lucrul creat. Va fi, în domeniul admirației și în domeniul esteticei, o perspectivă nouă și interesantă. Sublimul va reapărea sub o formă inedită. Dar în nici un caz nu va putea să reapară în forma lui de până acum. Intre om și natură prăpastia se lărgește mereu. Vremea noastră înscrie moartea sublimului, a sublimului care înspăimântă. Este o formă de frumos care contrazice spiritul contemporan și îl jignește.

Turnul Eiffel, ca uriașă realizare omenească, fanfară de fier a unei omeniri aruncate în plină viteză spre cucerirea universului, este simbolul cel mai izbutit al spiritului vremii noastre.

Și este prima realizare a unei forme nouă de sublim, sublimul viitorului, în care admirația terorizată a vechiului sublim al naturei face loc unei admirații libere, conștiente și orgolios umane, în care omul, admirându-și munca se va admira pe el, fără să-i fie frică de răzbunarea divină.

AL. A. PHILIPPIDE

Calul roșu

L-am așteptat pe o colină neagră,
sub cerul ca un clopot ce prindea să se afunde,
să vină de neunde,
l-am așteptat pe o colină neagră.

Pe aripile duhului
prin vămile văsduhului,
s'a prelins ca o lumină
ce curge'n văsduh printr'un jghiab nevăzut
în scurgerea-i lină
ca un bolid
ce-și mută tăcerea mințită prin vid.

A căzut ca un bloc uriaș de mărgean,
n'a glăsuit cu glas pământean.

Sub coapse rotunde, două flacări roșii
i-au țâșnit ca două aripi roșii.

Și nu i-am întins ca'n legende străvechi
din talgere mari de jăratec să soarbă,
n'avea răpciugă, nici trupul schilod,
nici privirea oarbă.

Și-am zburat
printre stele mai mari ca pământul,
pe care-am umblat.
Erau stele moarte în drum; le-a atins,
cu aripa de foc și din nou s'au aprins

Zadarnic apoi am bătut
la porți albastre și grele — de vis.
nici-o poartă nu a gemut,
Nici-un vis nu s'a deschis.

Joc de stele căzătoare s'a încrucișat pe cer,
undeva fără zvon, o lume s'a năruit.
și singur, m'am trezit,
sub clopotul care prindea mai greu să se afunde
calul roșu se mistuise spre neunde,
și m'am trezit ca un copac fără frunze.

RADU BOUREANU

De vorbă cu d-ra Maria Ventura

Când am fost primit de d-ra Maria Ventura, *m'am emoționat cât trebue pentru ca să nu văd unul din cele trei scaune, să caut creionul în buzunarul unde țin de obiceiu chibriturile și să-mi aduc aminte că uitasem acasă blocul de scris...*

D-ra Maria Ventura *este însă la fel cu toți oamenii mari: simplă și naturală în grai și'n gesturi. Și ca toți oamenii mari, vorbește puțin, rar și gândit. Iți dă astfel timp să-ți revii, să-ți găsești plaivasul și hârtia cu întrebările pe cari le-ai formulat la redacție, să vezi pragul ușii de care te-ai împiedicat intrând și s'aprinzi țigara pe care ți-a oferit-o...*

Maria Ventura

Și nu mai ești emoționat.

Poți chiar să zâmbești atunci când trebue, să te 'ncredințezi că șezi pe scaun și că scaunul e așezat pe ceva solid, încât nu e nici o primejdie.

Dar nu știu de ce nu poți să vorbești tare, deși te simți foarte la largul tău; nu știu de ce te concentrezi până la chin, ca să nu scapi nimic din ceiace-ți spune.

TEATRUL VENTURA

Ideia înființării unui teatru la București, am avut-o înainte de războI. Voiam să-l deschid la „Eforie" și s'aduc pe d. *Buzescu* administrator general. Am avut însă angajamente la „Comedia Franceză" unde am fost prinsă de o mulțime de roluri și n'am putut să realizez atunci planul.

D. Buzescu știa însă că n'am abandonat această dorință. Și'n ziua în care sala „Comoedia" a fost liberă, d-sa mi-a trimis o telegramă la Paris, întrebându-mă dacă sunt dispusă să iau direcția. I-am răspuns, bine'nțeles, că da. Și m'am hotărît să'nființez fără întârziere Teatrul, împreună cu d. *Buzescu.*

Ne mai trebuia însă ceva: un director de scenă priceput. Făcând un turneu la Cernăuți, am întâlnit acolo pe d. *Victor Ion Popa.* Atunci am înțeles că lucrul devine posibil.

Iată istoricul Teatrului!

TRUPA ȘI COMPOZIȚIA EI

Jucând în țară, am avut ocazia să cunosc îndeaproape pe artiștii noștri. Și dacă am cunoscut bine pe cei mai cu vază, am putut să urmăresc aproape dela întâii pași în scenă pe cei tineri, care nu dădeau decât speranțe. Le-am urmărit apoi evoluția. Din talentele acestea tinere am strâns un mănunchiu și mi-am închegat trupa. Astăzi, după ce i-am văzut lucrând cu mine, mă felicit de a-i fi ales. Vreau să le dau să joace numai piese bune, fără să mă gândesc la câștig.

Vrei să-ți spun câteva vorbe despre fiecare în parte? (D-ra Ventura se gândește puțin, apoi începe cu actrițele. Dar își ia numaidecât seama și-mi spune râzând):

— Nu... In parte, nu... Sunt buni, toți... Sunt foarte buni...

REPERTORIUL TEATRULUI

Am căutat să alcătuim repertoriul așa fel, încât să mulțumească un public înțelegător și iubitor de artă.

Piesele sunt alese din repertoriul străin și din cel românesc. Nu voi ascunde însă că dorința mea cea mai vie e ca autorii dramatici români să-mi dea prilejul să joc mai multe piese originale decât traduceri, rămânând ca din repertoriul străin să joc numai piesele cu adevărat strălucite. E visul meu ca acest Teatru să fie un imbold pentru ei.

Cu ce dragoste ași monta o capodoperă românească! Odată jucată la noi, m'ași duce cu ea în lumea întreagă să vadă și străinii ce suntem în stare să facem.

Rog aci pe toți cei consacrați, pe toți cei ce nădăjduesc să ne meargă pe urme, pe cei necunoscuți încă, pe toți cărora le e drag Teatrul, să-mi aducă piese. Am în jurul meu artiști de seamă. Și toți au talent. Toți au pornit în tovărășia mea cu cea mai însuflețită dragoste de muncă. Făgăduesc tuturor că piesele ce-mi vor fi încredințate vor fi bine jucate. Iar dacă printre ele s'ar găsi una cu un rol pentru mine, voi fi cât se poate de fericită. L-ași interpreta, nu numai cu tot ce D-zeu și experiența mi-au dăruit, — dar și cu entuziasm.

AUTORII ROMANI

Până acuma, ne-au făcut cinstea să ne trimită piese, scriitorii: *Mihail Sorbul, Lucian Blaga, Adrian Maniu, Ion Marin Sadoveanu, F. Aderca, Mircea Ștefănescu, Isaiia Răcăciuni* și *Ganea.* Piesele sunt puse în repertoriu și se vor juca în această stagiune.

Mai avem și altele. N'au fost însă citite până acuma, din pricina repetițiilor care ne răpesc prea mult timp.

PUBLICUL ROMANESC

In timpul cât am jucat în țară am cunoscut publicul românesc, și cred că i-am ghicit gusturile. Intotdeauna i-a plăcut ce a fost bun. Am toată încrederea în el. Căci nu mă adresez publicului ușor de mulțumit, ci aceluia care critică, acela care e fără indulgență și care e'n dreptul lui să fie astfel. Numai cu ajutorul lui, supunându-mă severității lui, colaboratorii mei și cu mine vom ajunge să facem lucruri bune.

Să nu mi se reproșeze că n'am ales piese comerciale. Am avut grijă să aleg întotdeauna piese bune. „Fedra", bunăoară, deși nu este o piesă comercială, a fost totuși primită cu multă însuflețire. Mai ales la noi. In nici o țară din lume n'a fost primită, această piesă cu mai mult entuziasm decât în România. Dovadă că publicul românesc este iubitor de artă adevărată, și că știe să aprecieze o piesă bună și cu înțeles adânc.

Mă reazăm, în afară de artiștii-actori, pe un alt artist: directorul de scenă *Victor Ion Popa.* Ce să vă spun despre el ? Cine nu-l cunoaște ? Intelectual, scriitor de seamă, cultivat cum știe un Român să se cultive când vrea...

Mă reazăm, deasemeni, pe administratorul general, *Al. Buzescu.* Nu cunosc om mai iubitor de teatru, mai integru, mai drept. Este omul care nu șovăie când e vorba de muncă și de datorie.

Și mă bizui, însfârșit, pe voi, pe voi mai ales, spectatori, autori și critici. Știu că nu-mi veți îngădui să mă înșel...

Plec la drum mai bogată decât cel mai de seamă miliardar. N'am bani. Cine are astăzi bani în România? Am însă o avere nemărginită, uriașă: o avere de curaj, de energie, de entuziasm, de dragoste de arta mea, și de muncă; și am și sentimentul responsabilității în fața greutăților care m'așteaptă!

Nu e ușor ce-am întreprins. Dar n'am pretenția să fac mai mult sau mai bine decât ceilalți. Dela *Al. Davila,* renovatorul, ce nu s'a făcut?...

Vreau să'nchin tot ceiace mi-a fost hărăzit la naștere și tot ce-am cules în decursul carierei mele, artei dramatice în țara mea.

Avem nume glorioase: *Gusti, Bulandra, Iancovescu,* — ca să nu mai vorbesc de diferiții directori ai Teatrului Național, care toți au adăugat piatra lor la edificiu, — până la tânărul nostru *Soare,* cu nume predestinat...

Acum, vin și eu cu ai mei. Suntem modești. N'avem altă ambiție decât să fim demni de cei ce ne-au precedat, ducând tot mai înainte pe drumul croit de ei, înfrumusețarea Teatrului în România.

(Continuare în pag. II-a)

MENIREA STUDIO-ULUI

Studio-ul este pentru lucrurile cele mai îndrăzneţe, ca literatură şi ca manieră de joc, în toate manifestările de artă, care pot avea nevoe de-o scenă; fie teatru propriu zis, fie conferinţe, fie muzică de cameră, fie teatru pentru copii şi teatru de păpuşi.

Să-ţi spun ceva despre De Max? Oh, am spus atât de multe despre el, încât ar însemna să mă repet...

(D-ra Ventura îşi răzimă capul în palmă şi tăcu. Apoi continuă rar şi trist):

— Dac'ar trăi, ce fericit ar fi să joace în Teatrul acesta, ale cărui porţi i-ar fi deschise cu atâta drag de prietena lui cea mai bună; de aceia pe care a îndrumat-o dela întâii paşi pe scenă!...

Aş fi fost fericită să deschid cu el Teatrul. Cu cât entuziasm ar fi jucat în ţara lui, pe care a iubit-o mai presus de orice!...

Am vizitat adesea mormântul lui, la Mont-Parnasse. E veşnic acoperit cu flori proaspete. Atât de adânc dăinueşte amintirea lui în toate sufletele, încât admiratorii umili îi acopăr zilnic mormântul cu flori simple de 50 centime...

MIRCEA DAMIAN

Literatura Negrilor în America

Literatura Negrilor, în America, nu este de naştere recentă. De când există Statele-Unite au existat totdeauna şi scriitori negri. Se semnalează chiar, ca un fapt curios, că o sclavă, Phillis Weatley, vândută în piaţa Bostonului în 1761, a avut onoarea să fie cea dintâi poetă de limbă engleză în America de Nord. Dar aceşti Orfei bronzaţi se mulţumesc adesea să imite rasa superioară în opere naive şi banale şi, când unul din ei, un Paul Laurence Dunbar (1872—1906), de exemplu, arătă aptitudini în şlefuirea versului, a fost considerat ca o excepţie dela credinţa generală că negrii ar fi incapabili de eforturi intelectuale creatoare.

Şi, totuşi, numai în ultimii zece ani s'a înregistrat o desfăşurare într'adevăr importantă a literaturii negrilor. Cauzele nu sunt greu de ghicit. Americanii au căutat foarte mult să instruiască nouile generaţii negre, astfel că se culeg astăzi fructele unor îndelungate sforţări. Sunt foarte puţini neştiutori de carte printre tinerii negri; mulţi dintre ei au primit o educaţie complectă, iar cei mai mulţi se servesc de limba engleză cu o uimitoare uşurinţă. Pe de altă parte răsboiul mondial a fost şi printre ei ca o mare agitatoare de sentimente amorţite. Chemaţi să lupte la cot cu cei albi, contra albilor, negrii s'au simţit înălţaţi în proprii lor ochi. Au prins încredere în ei înşişi. Idei de independenţă pe care odinioară nu îndrăsneau să le gândească, li se par astăzi lucruri naturale. La această deşteptare de ambiţii, care în politică s'au tradus prin visuri revoluţionare şi utopice, a corespuns şi o redeşteptare morală şi intelectuală.

Ca şi în trecut, aspiraţiunile generaţiei noui s'au îndreptat mai întâi spre poezie. Negrul are în mod natural simţul ritmului şi imaginaţia lui are o elasticitate proprie. Cu un accent uneori foarte personal, caută să rivalizeze cu scriitorii americani. Dintre cei mai bătrâni, William Stanley Braithwaite, născut în 1878, a voit să arate că poate gândi şi simţi ca un alb. Poemele lui manifestă o facilitate tehnică reală, sunt pline de armonie, dar amintesc prea de aproape pe Keats şi Shelley, pe care autorul i-a luat drept model.

D-l Albert Feuillerat, din al cărui studiu publicat în „Figaro" luăm informaţiile articolului de faţă, citează printre cei mai caracteristici scriitori negri pe James Weldon Johnson. Deşi viaţa-i cu multiplele-i experienţe l-a pus de obiceiu în contact permanent cu albii (a fost rând pe rând: profesor, avocat, autor de operă, consul american în Venezuela, în Nicaragua şi în Açores, traducător de cărţi franceze şi spaniole, ziarist şi critic muzical), el n'a încetat totuşi să se intereseze de soarta negrilor. Incepu să se facă cunoscut prin studii asupra muzicii şi cântecelor negre. In 1892 dădu o „Antologie a poeziei negre", cu o entuziastă introducere asupra geniului creator al negrului. De curând a publicat două volume de versuri: „Fifty Years and other Poems" şi „God's Trombones". Acest din urmă volum este cel mai bun din întreaga-i operă; se compune din predici negre în care, unind inspiraţia biblică cu spiritul particular al vechilor cântece negre cântate de sclave, Johnson a creiat o dicţiune ritmică nouă.

Omonimul său, Georgia Douglas Johnson, născută în 1886, este mai puţin variată decât James Weldon. In „The Heart of a Woman" (1918) nota dominantă este o tânguire melancolică şi armonioasă, amintind adeseori imnurile din opera lui Braithwaite. Dar într'un volum mai recent: „Bronze" (1922), poeta aceasta scoate un strigăt de revoltă în contra stării de inferioritate în care este menţinută rasa ei.

Pentru a înţelege însă strigătul acesta de revoltă în toată acuitatea lui vor trebui citite poemele lui Claude Mackay. Născut la Jamaica în 1890, imigrat în Statele-Unite din 1912, el fu expulzat din cauza opiniunilor lui politice. Când se gândeşte la viaţa negrilor în America, el isbucneşte în accente în care, curios, furia se combină artistic cu duioşia cea mai pătrunzătoare.

Cu Mackay, sufletul negru şi-a găsit o expresie originală; cu Countée Cullen şi Langton Hughes, s'a făcut un pas mai mult spre emanciparea poeziei negre. Ambii aceşti poeţi sunt tineri, deabia dacă, împreună, au vârsta de cincizeci de ani. Ei nu-şi afişează, ca Mackay, ura contra albilor, dar vor să arate că rasa neagră este cel puţin egală dacă nu superioară rasei albe.

Alături de această abundentă producţiune poetică, romanul negru este mai slab reprezentat, chiar foarte slab. Până în timpul din urmă a fost chiar neglijat. De vreo patru sau cinci ani se fac totuşi sforţări pentru abordarea şi a acestui gen. Revistele negre ca „The Crisis", „Opportunity" şi „The New Negro" au încurajat pe autorii de nuvele şi au pus în evidenţă opera lui Rudolf Fisher şi Artur Huff Fauset. Alţi doi romancieri: Jean Toomer cu „Cane" (1925) şi Eric Waldron cu „Tropic Death" (1926) şi „Big Ditch" (1928) au reuşit să se impună.

E curios de constatat că negrii din America, deşi numără printre ei numeroşi şi excelenţi actori, n'au produs până acum o piesă de teatru demnă de remarcat. Tot aşa putem spune despre critică şi filozofie. Deşi au avut şi au încă polemişti şi oratori de valoare — în trecut: Bootker T. Washington, azi: W. E. B. Dubois — negrii n'au reuşit să aibă nici în acest domeniu opere de durată. Poate pentrucă sunt prea imaginativi şi cedează prea repede emoţiei: esseurile lor, studiile lor sociale ajung să fie adevărate pledoarii lirice. — *G. B.*

O întâlnire cu d. Mihalache Dragomirescu pe vârful Omului

Dialogul LXIX

Nu-mi plac excursiile. Dar pentru domnul Mihalache Dragomirscu am suit munţii ca o căprioară şi m'am pomenit, nici eu nu ştiu cum, drept pe vârful *Omului*.

(Rog pe cititori să nu confunde *Omul* muntele cu supra omul Mihalache care s'a făcut demn de acest nume de când s'a urcat pe *Omul*).

Şi iată cum a devenit cazul:

Plecasem la Sinaia cu cele mai nevinovate gânduri. Rătăceam ca un burghez pe sub zidurile *Caraimanului* (Hotelul, nu muntele) când un drăcuşor de copil cu pantalonii scurţi şi roşii mă trase de mânecă şi cu arătătorul încremenit drept spre *Vârful cu Dor* îmi arătă un fel de bazaconie cocoţată sus pe stânca principală şi-mi puse cu timiditate această întrebare:

— Ce e aia, nene?

Intr'adevăr, enigma nu era lesne de rezolvat. Lighioana părea când pasăre, când om, când cioară, când vultur... Gesturi repezi de ameninţare către cer, pumni îndreptaţi spre Sinaia, ca şi când ar fi vrut să dea cu pietre în ea, salturi în sus şi în jos, un adevărat charleston de altitudine.

Un vardist mă trase de cealaltă mânecă:

— Nu e voe, domnule.

— Dar ce-i acolo?

— Acolo este renumitul nostru critic, domnul Mihalache Dragomirescu.

— Şi ce face?

— Se joacă de-a spiritele. Cine se uită la el mai mult de cinci minute, plăteşte...

Şi scoase un chitanţier din care îmi şi oferi o recipisă de-a Societăţii pentru protecţia animalelor.

Nu mai era timp de pierdut. Mi-am cumpărat la iuţeală un alpenstock, am luat alimente pe trei zile şi am pornit-o pe urmele bizarului excursionist care din acea clipă căpătă în ochii mei un farmec nou, fiindcă simţeam că vorbind cu spiritele ar fi putut să devină şi domnul Dragomirescu spiritual.

Şi am pornit-o spre *Vârful cu Dor*.

Dar când să-mi ajung ţelul dorit şi să pun, pardon, mâna pe distinsul inspirator al „Falangei", domnia-sa îşi luă sborul şi se lăsă drept pe muntele *Omul*.

Altă excursie, alt necaz, alt chin. Iată-mă, în sfârşit, şi pe *Omul*.

De-aci, distinsul nostru critic n'a mai sburat. (Pe vremea când făcea geografia de Mihailescu şi lua numai treiuri nu ştia că *Negoiul* e cel mai înalt munte al Carpaţilor României). Şi un fel de teamă îl făcu să se uite cu groază în sus, unde simţea că pe propriile sale picioare nu s'ar mai putea sprijini. Norocul meu ca să mă pot apropia de magnificenta domniei-sale persoană, să-i solicit un interview:

— Să trăiţi, domnule Dragomirescu. Bine v'am găsit sănătos!

— Ce cauţi aici? — se răsti domnia-sa ca un tunet la mine.

— Domoliţi-vă, vă rog, domnule profesor, — îi răspunsei eu umil, făcând doi paşi înapoi şi îndreptând alpenstockul spre domnia-sa, în chip de apărare.

Eu nu sunt scriitor ca să mă atacaţi. Aici sunteţi aproape de cer şi o purtare mai îngerească v'ar sta mai bine. Lăsaţi vă rog, atitudinea criticului dela „Ritmul Vremii".

Şi ridicai alpenstockul.

Ca prin farmec, cerbicosul critic şi filosof îşi muie glasul şi-mi răspunse:

— Ei bine, fiindcă ai venit, fie, n'ai decât să rămâi. Poftim, stai!

Şi-mi oferi, cu un gest de chelner dela vagon-lits, o stâncă fără muşchiu...

Stai, stai şi-ascultă dialogul meu cu spiritele. Acesta va fi interviewul meu. Dar să nu te prind că vei denatura adevărul, că te fac să apari în volumul meu de istoria literaturii.

Atâta apucă să spună. Şi deodată îl văzui crispându-şi faţa, scrâşnind din dinţi, încleştându-şi pumnii şi aşteptând în poziţie de atac, solemn şi imobil ca un splendid monument al ridicolului... Din când în când, un geamăt surd îi eşea pe nas.

— Ce faci, nene Mihalache?

— Vin spiritele, boule, — strigă el pe un ton de Nottara.

Şi începu să dea din mâini bâlbâind:

— O! zei atotputernici! Ţineţi-mă!... Iancule, Alecule, Alexandrescule, Zamfirescule, Barbule, „Ritmul Vremii" şi „Falanga" vă aşteaptă aici ca să vă proslăvească şi banalizeze. Cel mai mare critic al României vă salută şi depune la spiritualele voastre picioare toate volumele lui de critice şi dialoguri. Hai, vorbiţi!... Eu vă ascult şi vă interpretez. Vă fac să treceţi, ca să zic aşa, prin haosul minţii şi al talentului meu şi vă voiu prezenta în faţa târgului... de mostre, cum numai eu ştiu.

Caragiale. — Lua-te-ar dracu', Mihalache, că tot prost ai rămas. Credeam că'n extazul în care te afli şi de pe vârful *Omului* o să-mi pari mai deştept.

Maiorescu. — Domnule Mihalache, dumneata mă faci să am remuşcări.

Mihalache. — Şi pentruce, coane Titule?

Maiorescu. — Fiindcă eu te-am creeat şi în cap mi te-ai urcat. Ce cauţi pe *Omul?*

Mihalache. — Umblu după spirite.

Creangă. — Şi nu le găseşti...

Mihalache. — Coane Ionică, nu te purta aşa poporanist cu mine că te dau în „Falanga"!

Vlahuţă. — Are dreptate băiatul. Dacă nu i-am răspunde nu ne-ar mai face de râs la „Falanga" lui.

Grigore Alexandrescu. — Ăsta e şi bou şi viţel.

Mihalache. — Coane Grigore, de ăştia îmi eşti? Faci fabule cu mine? Vrei să te scot dintre clasici ?

Grigore Alexandrescu. — Scoate-mă, Mihalache, că de n'aş fi spirit şi aş avea două palme ţi le-aş trage să mă pomeneşti.

Eminescu. — Şi eu ţi-aş da cu Satirele mele în cap, caraghiosule.

Duiliu Zamfirescu. — Scatiule!

Vasile Conta. — Creaţiune apocaliptică şi hibridă eşită din ondulaţia universală a bibliotecilor cu cărţi proaste ca un balast netrebuincios! „Om cu cunoştinţe multe şi inutile care târăşti în drumul tău ghiulelele de plumb ale unei culturi perimate!" Sau mai pe scurt: nerodule!

Caragiale. — „Dacă ţăranul român ar rămânea în aceiaşi ignoranţă ca tine, oricât de bun ar fi temeiul, el n'ar putea sluji la nimic". Aceasta cu atât mai mult, domnule Dragomirescu, cu cât vorbeşti de artă şi literatură şi habar n'ai de ele.

Mihalache. — Vă găsesc paradoxali.

Delavrancea. — Hai, te cară, nesimţitorule!

Mihalache. — Ce ţi-am făcut eu, coane Barbule?

Delavrancea. — Taci că-ţi dau cu trilogia în cap. Ne-ai compromis pe toţi.

Ion Trivale. — N'aveţi dreptate, domnilor! Eu am pentru domnul Dragomirescu o deosebită admiraţie. Deşi puteam să-l iau de trei ori la vale, n'am făcut-o. Domnia-sa nu e nici bou, nici viţel, nici caraghios, nici hai te cară, nici om cu cunoştinţe multe şi inutile. Domnia-sa e un mare critic al României, mai mare mult decât Maiorescu. (Figura domnului Mihalache se descreţeşte, radiază şi capătă un aer de Christ pe cruce). Domnul Dragomirescu nu poate fi întrecut în critica română decât de domnul Lovinescu, pe ici, pe colo...

La auzul acestor cuvinte Mihalache pe care toate expresiile vehemente ale marilor interlocutori îl lăsaseră rece, căzu trăsnit la pământ ca o cârpă...

Vlahuţă. — Repede, frecaţi-l.

Delavrancea. — Oţet de furnică!

Maiorescu. — Amoniac!

Duiliu Zamfirescu. — Lăsaţi-l mai bine în nesimţire, Aceasta-i starea lui normală.

Mihalache. — (Deşteptându-se, se uită cu groază spre poteca pe unde îşi face apariţia un grup de excursionişti în frunte cu d. Teodorescu-Branişte).

— Ajutor!... Săriţi!... Coane Titule, Barbule, Alecule!... Nu mă lăsaţi!... A sosit antropofagul operelor mele. E păcat de o muncă întreagă de om.

Muntele Omul. — (cutremurându-se). Tu, om... Tu, om... Tu, om?... Ca mine?... Tu, muscă nechibzuită care pătezi fără scrupul autori şi opere literare! Te învăţ eu minte.

Şi dintr'un singur salt, măreaţa stâncă asvârli pe şi mai măreţul critic drept în fundul unei prăpăstii...

. . . .

Nu ştiu ce i-s'a mai întâmplat, dar a doua zi l-am văzut pe calea Victoriei într'un grup de minori care îl ascultau cu gura căscată provestindu-şi aventura.

Se lăuda că a căzut pe moale ca unul care e deprins cu prăpăstiile, fiindcă le poartă în creer, în inimă şi în condei...

L. LEONEANU

Osip Dîmov

Ştreangul

Intr'un vagon de clasa a treia, după miezul nopţii, se urcară întâmplător, doi pasageri: o femee—tânără, brună, cu urechile împodobite cu cercei mari, şi cu o mulţime de inele în degete — şi un tânăr cu o blăniţă de oaie şi cu un sac de merinde atârnat pe umăr.

S'au aşezat faţă în faţă.

Ţăranul, liniştit, scoase din sac o bucată de slănină şi un codru de pâine.

In simplitatea lui, oferi vecinei din gustare, care, după câteva clipe de şovăială, primi, mulţumind.

Ceilalţi călători din compartiment dormeau adânc.

— Poate aţi vrea, — zise ţăranul, blând, să vă culcaţi puţin. Vă ofer şi locul meu.

— Nu, mulţumesc!, — răspunse tânăra brună. Mai e puţin şi ajung la Mijlovitz. Se zice că în zori de zi, ţiganul Dendi Siclo, va fi spânzurat aci. A comis multe crime, şi acum îşi ispăşeşte păcatele.

— Bietul Siclo! Nu e atât de vinovat pe cât se crede, — zise ţăranul.

— Ba da! El singur a recunoscut.

— E drept că a recunoscut, dar ce e principal, n'a spus la judecată. Toate astea le-a făcut pentru o femee. O femee care şi-a bătut joc de dragostea şi de sinceritatea lui; o femee pentru care a jefuit şi ucis, şi care l'a înşelat cu alţii.

— Nu e adevărat, — răspunse femeia, cu tonul ridicat. — L-a iubit şi ea.

— Aşa merge zvonul din gură în gură, că ea e vinovată.

Nemai putându-se stăpâni, tânăra, tremurând şi izbucnind în hohote de plâns, apucă pe ţăran de mâni, spunându-i:

— Eu sunt femeia despre care se vorbeşte, dar nu e adevărat că mi-am bătut joc de el: l-am iubit. Mă duc la Mijlovitz să asist şi să mă rog să nu fie chinuit mai înainte de a muri. Am auzit că înainte de execuţie călăul chinueşte grozav pe osândit.

Ţăranul, mişcat, îi răspunse:

— Iţi făgăduesc că nu-l voi chinui. Mă duc şi eu la Mijlovitz tocmai pentru execuţia asta.

Trad. de VERO

NOU! A apărut: NOU!

„VIAŢA LUI EMINESCU"

Edit a II-a
de G. Galaction

Un volum de 100 de pagini 8.- lei

Editura „ADEVERUL", S. A.

Problema cărţii

Răspunsul d-lui Cezar Petrescu

— *Cum credeţi că s'ar putea soluţiona criza cărţii?*

— Termenul de „criza cărţii" nu este, pare-mi-se, cel mai potrivit. Căci dela războí încoace, există câţiva autori şi câteva cărţi, care au atins un tiraj necunoscut înainte de 1914. Voi cita doar câteva nume: *Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi* şi *Ionel Teodoreanu*. Criza se resimte mai ales pentru începători şi pentru volumele de versuri. Căci editarea unui volum de versuri, oricât de merituos, nu va atrage niciodată un editor, cum dealtfel se întâmplă şi'n ţări cu un contingent de cititori mai mare, bunăoară în Franţa sau în Germania.

Volumul de versuri va rămâne întotdeauna pentru editor, un lux. Vom menţinea, aşadar, discuţia în special la cartea de proză: roman, nuvelă, esseu, care au o circulaţie mai mare de librărie.

Vina iniţială, aci, o poartă editorii, care nu ştiu să comercializeze cartea. Publicitatea este absentă. O editură care investeşte un capital de minimum 100—150.000 de lei într'un volum, nu sacrifică 10 % din această sumă pentru publicitate prin presă. Se mulţumeşte cu serviciul de presă, cu 10-20 volume, adică, trimise redactorilor, care, fireşte, le vor semnala într'un ungher invizibil. Or, în bugetele editurilor mari din străinătate, publicitatea reprezintă un capitol apreciabil, căci cartea este o marfă ca oricare alta, şi reclama e sufletul comerţului.

A doua vină o poartă librarii, în mare parte needucaţi, cu un personal improvizat, care nu ştie să organizeze o vitrină, să lanseze în primele două săptămâni dela apariţie o carte şi să inspire cumpărătorului obişnuit interes pentru un eveniment literar. Lucrul se poate verifica minunat la câteva librării mari din Bucureşti: „*Cartea Românească*", „*Ciornei*", „*Alcalay*" şi „*Socec*", unde, fiindcă se găseşte câte un şef vânzător isteţ şi cu dragoste de carte, vânzarea unui volum e cel puţin încincită decât la librăriile de peste drum, unde cartea primită dela editor a intrat direct în cimitirul unui raft.

După cât se pare, în ultimul timp, atât editorii cât şi librarii şi-au înţeles partea de vină, şi sunt pe cale de a găsi o îndreptare.

Ni se vorbeşte, bunăoară, despre o înţelegere între mai mulţi editori bucureşteni, pentru a subvenţiona o gazetă literară săptămânală, în genul „Candide" sau „Nouvelles Littéraires", care să menţină un permanent contact între editori, scriitori, librari şi cititori. O asemenea gazetă va creia evenimentul literar al săptămânii sau al lunii, şi fără îndoială că va contribui în mare parte la expansiunea cărţii.

Iar pe de altă parte, ni se spune că e pe cale să se organizeze o şcoală de ucenici-librari, care va pregăti un personal mai priceput, specializat, poate cu anumite concursuri chiar, şi care fără'ndoială că va da altă viaţă librăriilor şi vitrinelor.

Rămâne problema cititorilor.

Pe aceştia, nu-i poate creia, fireşte, nicio publicaţie şi nicio şcoală. Dar îi creează, în afară de impulsia interioară, atmosfera de curiozitate intelectuală pregătită încă de pe băncile şcoalei de profesori şi de biblioteci.

Bibliotecile populare!

S'a discutat de nenumărate ori problema acestor biblioteci. Statul are datoria să înfiinţeze cât mai multe fiindcă aceşti cititori, străbătând toate etapele, dela cartea pentru copii şi dela volumele de enciclopedie şi de literatură uşoară, ajung cu vremea să fie şi cititori ai unui *Paul Valery* sau ai lui *Proust*.

Bibliotecile înfiinţate şi întreţinute de Stat, vor face un îndoit serviciu: întâi vor ajuta pe editori, asigurând desfacerea unui număr de cărţi meritoase, — iar în al doilea rând vor educa pe cititor, pregătind un contingent de cumpărători pentru cărţile viitoare.

In ce mă priveşte, n'am pus niciodată mari speranţe în efectele pe care le are asupra culturii generale intervenţia Statului. Dar s'a vorbit de atâtea ori despre „Statul cultural; şi nu lipseşte în fiecare manifest de partid obsedanta „Ofensivă culturală", încât guvernele, măcar de ruşine ar trebui să realizeze, dacă nu mai mult, cel puţin a zecea parte din ceeace făgăduesc pe acest tărâm.

Nu comitete şi comiţii şi nu fonduri care dispar fără urmă vor rezolva problema, ci numai înfiinţarea acestor biblioteci. Prin ele, Statul ajută editurile cumpărând un stok de volume, ajută indirect pe scritori, scutindu-i de situaţia penibilă de a cerşi o pomană la Ministerul Artelor sau la celelalte Ministere, — dându-le posibilitatea să-şi câştige existenţa prin profesiunea lor: prin carte.

M. D.

Griboedov

Alexandru-Serghievici Griboedov e autorul acelei admirabile comedii, *Nefericirea de-a avea spirit*. Comedia e aproape necunoscută în Apus şi absolut necunoscută la noi. De-o sută de ani, ea e una din capodoperele clasice ale literaturii şi teatrului rus şi face parte din repertoriul tuturor marilor scene ruseşti.

In oricare altă ţară din Europa, influenţa lui ar fi fost enormă.

A fost asasinat în 1829, în vârstă de 34 de ani, la Teheran, de perşi.

Era atunci ministru plenipotenţiar al Rusiei. Asemenea lui Puşkin şi Lermontov, a pierit în plină putere creatoare.

Alexandru-Serghievici Griboedov s'a născut la 4 Ianuarie 1795 într'o familie de militari de veche nobleţe. Părinţii scriitorului se înrudeau cu familiile cele mai aristocrate ale Rusiei, cu prinţii Odoiewski, Natişkin, Razumoski, Rimski-Korsakof şi alţii.

Dar Griboedov s'a născut într'o epocă turbure a istoriei Rusiei : în timpul Caterinei, a cărei putere era în declin după uraganul revoluţiei franceze şi reformele lui Alexandru I. In anul naşterii lui Griboedov, Caterina a scris lui Beaumarchais că „Bărbierul" se jucase mai mult de cincizeci de ori la Petersburg şi că dorea să aibe premiera piesei „Nunta lui Figaro" — despre care Ludovic al XVI-lea spunea Reginei : „Nu vreau să se reprezinte această piesă ; mai curând dau voe să se dărâme Bastilia"...

Griboedov şi sora lui mai mare, Maria, sunt educaţi după moda vremei, de profesori străini, sub privigherea severă a mamei care ştia că această educaţie va da băiatului ei putinţa să ajungă'n cele mai înalte funcţiuni în Stat. Maria şi Alexandru au cunoscut astfel câteva limbi străine, au iubit literatura şi muzica. Griboedov era, într'adevăr, un muzicant de talent şi un pianist remarcabil.

La vârsta de opt ani, Alexandru a fost primit în Pensiunea Nobleţei, un institut pedagogic unic în felul lui şi care avea cei mai buni profesori ai timpului. In această pensiune au crescut celebrii poeţi: *Jukowski*, traducătorul lui Homer şi *Lermontov*, autorul „Demonului".

Griboedov e însă un copil precoce; la 11 ani a fost admis la Universitate ; la 14 ani, avea gradul de „candidat" (al doilea era „magister", al treilea „doctor"). Indemnat de mama lui, se'nscrie la facultatea etico-politică (drept), care-i da prilej să intre în administraţie, loc mai bun decât literatura.

Dar copilul căuta să scape de tutela mamei. Tatăl n'avea nici-o însemnătate şi din pricina apucăturilor lui literare, era dispreţuit în familie. In 1812, fără voia mamei, intră voluntar într'un regiment de cavalerie, spre a lupta împotriva lui Napoleon. Griboedov avea 17 ani. După războí rămase ofiţer în regimentul de husari dela Brest-Litovsk. La 18 ani a început să adapteze pentru literatura rusă, piese franţuzeşti. In colaborare cu un anume Katenin, scrie comedia originală *Studentul*, în trei acte şi apoi o comedie proprie, *Intervenţia*.

Mişcarea revoluţionară rusă zgudue temeliile marelui imperiu. Tânărul cugeta să se expatrieze... Un prieten, Mazarovici, numit reprezentant al Rusiei în Persia, îi oferă lui Alexandru locul de secretar. Scriitorul refuză. Insuşi ministrul de externe insistă. Griboedov primeşte, dar cu inima încărcată de presimţiri.

A plecat în Persia, în August 1818 şi avea douăzeci şi trei ani. După alţi trei ani, izbucneşte războiul între Persia şi Turcia. Griboedov a fost ataşat secretar pe lângă Ermolof, la Tiflis. Scriitorul care-şi petrecea vremea în buna societate a oraşului, a avut şi răgazul să scrie comedia în patru acte „Nefericirea de a avea spirit". Cunoscând mai de m... ...ma, franceza, engleza şi germana, a mai învăţat în acest timp araba şi turca.

Intr'un salon din Tiflis a întâlnit de câteva ori pe foarte tânăra prinţesă Nina Ciuciaţe şi se plăcură. Nina a devenit mai târziu soţia scriitorului.

Griboedov s'a 'ntors la Moscova spre a-şi reînnoi observaţiile, după ani de absenţă, spre a compara, a confrunta tabloul vieţei, pictura moravurilor, tipurile pe care le crease, cu fiinţele vii, obiceiurile, actualitatea moscovită. Capitala sfântă, oraşul care trebuia să treacă în istorie drept „Moscova lui Griboedov" — expresie curentă, clasică, pentru a defini sintetic viaţa, cultura, istoria celei de-a doua capitale în care bătea inima şi vibra adesea creerul Rusiei — Moscova nu se schimbase oare ?

Griboedov şi-a luat un concediu şi a venit la Moscova în Aprilie 1823, aruncându-se în viaţa mondenă : baluri, serate, serbări şi vizite. Griboedov era văzut pretutindeni. El studia, îşi aduna materialul viu de care mai avea nevoe.

La Moscova, scriitorul citi câtorva amici intimi, fragmente din celebra comedie, îmbunătăţindu-şi stilul care a devenit caracteristic şi incisiv, „stilul Griboedov". Amicii n'au păstrat taina şi în curând toată Moscova discuta cu aprindere comedia „cu chee" a tânărului autor dramatic. Eroul principal al comediei e un anume Ciaţki, purtătorul de cuvânt al autorului. Comedia rămâne un tablou genial al Moscovei mondene, boereşti şi biurocratice, o descriere fără pereche a defectelor, viciilor şi minciunilor ei convenţionale — pagini vibrante, cizelate cu o mână de maestru. O seamă de cuvinte, de locuţiuni, de expresii, s'au impus, rămânând pentru totdeauna în patrimoniul literaturii ruse.

Dar mai rămânea o mare dificultate : demersurile pentru reprezentarea comediei. Cenzura îngrozită, a refuzat autorizaţia. Ministrul de interne, speriat şi el, n'a ridicat interdicţia. Ziaristul reacţionar, celebrul Bulgarin, a avut curajul să tipărească într'un Almanach scena a 7-a şi a 10-a din actul întâi şi al treilea act în întregime.

Cenzura a îngăduit abea în 1833 publicarea comediei, bineînţeles cu multe ciuntiri. Dar Griboedov murise.

Plin de proecte literare noui, compunând poeme, scene pentru alte opere dramatice şi chiar o operă-comică *Fratele şi Sora* (muzica de Verstovski), Griboedov fu silit să se înapoeze la post. Abea ajunse în Caucaz, când după un ordin venit de la Petersburg, e rechemat cu escortă de jandarmi. Izbucnise revoluţia „dekabriştilor" şi revoluţionarii declaraseră că scriitorul făcea parte din conspiraţia lor.

In închisoare, scriitorul a redactat un act de apărare care a impresionat pe Impărat. Ţarul a dat poruncă să fie pus în libertate. Griboedov plecă iar în Caucaz, unde-l chema cariera de diplomat.

In Aprilie 1827, ministrul Paskevici i-a încredinţat negocierile cu Persia şi Turcia. A fost o luptă diplomatică în care spiritul limpede al lui Griboedov a triumfat, ajungând la un tratat cu deosebire favorabil Rusiei (tratatul Turkinanciai). Ţarul Nicolae I primi pe Griboedov, acoperindu-l de onoruri... Poetul avea cu sine mai multe scene dintr'o dramă orientală remarcabilă, *Noaptea georgiană* şi planul unei tragedii *Rodomist şi Zinolia*.

A fost numit ambasador în Persia. Şi a plecat — pentru ultima oară.

In trecere prin Tiflis, a luat în căsătorie pe prinţesa Nina. Patru luni mai târziu, ostilităţile populare care nu încetaseră de la semnarea tratatului în Persia, au dus la asasinarea lui Griboedov (1829).

Literatura rusă pierduse pe unul din scriitorii ei cei mai plini de speran...

Sinucideri şi catastrofe extrem orientale

Spuneam, într'un articol trecut, în această revistă, că ceia ce-i deosebeşte pe Asiatici de noi este indiferenţa cu care privesc viaţa individului. Un om nu contează. Alţii, mulţi, oricâţi, vor înlocui pe cei ce dispar.

Două exemple concrete ne vor reda în chip plastic această diferenţă de mentalitate.

Odată, la Berlin, a avut loc următoarea dezagreabilă întâmplare: guvernul german luase nu mai ştiu ce măsură care jignea întrucâtva onoarea statului japonez. Atunci, vre-o douăzeci de tineri japonezi, studenţi din Tokio, s'au dus să protesteze la ambasada germană pentru ofensa primită. Manifestarea indignării însă n'a constat din vociferări, geamuri sparte, discursuri, asedii, baricade, etc... A fost o indignare mult mai tăcută. Şi anume, douăzeci de tineri japonezi şi-au deschis pântecele pe trotoar în faţa palatului ambasadei.

Nu ştiu dacă acest harakiri colectiv a făcut sau nu să moară de ciudă pe ministrul Germaniei din Japonia. Vrem numai să facem o paralelă între modul de a se sinucide al Japonezilor şi acel al Europenilor.

Vom lua un caz extrem. Cazul unui Grec. Dealtfel se şi cuvenea să alegem un asemenea exemplu. Grecul a fost doară fundatorul Europei şi al spiritului european.

Intr'o nuvelă de cea mai mare valoare literară, unde moravurile din Atena ne sunt descrise cu un pitoresc şi un realism perfect, — d. Teodor Scorţescu ne vorbeşte despre un Grec căruia autorul îi cerea consultaţii în materie de amor.

Autorul era îndrăgostit de o Grecoaică. Dar nici una din manevrele lui nu isbutea. Ii lipsea cu totul cunoaşterea sufletului şi inimii femeii. Nu se hotăra să creadă real romantismul lor neînfrânat. I se părea neverosimil. Dar prietenul său, Grecul, îi arătă cum stăteau lucrurile.„Grecoaica — spunea el, — este extrem de sentimentală. Ii trebuesc, în amor, probe absolute. Rezistă ca nici o femeie pe lume, şi cade târziu şi greu, ca o recompensă naţională".

— Dar d-ta cum faci? — întrebă atunci autorul.

— Ehei, eu ştiu cum să le iau. Eu până acuma de cinci ori m'am sinucis. Ba ultima oară era chiar s'o păţesc....

Aci voiam să ajungem. Iată, la limita lui ultimă, cum se prezintă suicidul european. Iată, în orice caz, cel mai individualist mod de sinucidere din câte au fost vreodată.

Comparaţi această sinucidere din şmecherie cu sinuciderea celor douăzeci de tineri japonezi care au făcut harakiri în faţa ambasadei germane — şi veţi avea, rezumativ şi simbolic, o oglindă a celor două lumi.

* * *

Dar iată un alt caz curios de harakiri, petrecut cu ocazia groaznicei catastrofe de acum câţiva ani, a cutremurului de pământ care a distrus Yokohama şi Tokio.

„Mi s'au arătat — spune un călător — numeroase fotografii ale Esplanadei din Hifukusko, unde au pierit arşi de vii sau striviţi 40.000 de oameni.

Când pământul începu să se cutremure, familiile fugiră de la casele lor şi se grămădiră în locurile descoperite, la adăpostul dărâmăturilor. Astfel se refugiară în pieţe, promenade, grădini publice, terenuri virane.

Esplanada din Hifukusko avea o suprafaţă de circa 50 hectare, era situată în mijlocul oraşului, în plin Tokio, şi avea de jur împrejur un gard făcut din tablă de zinc. Acest teren servea manevrelor militare. Acolo năpădiră locuitorii tuturor cartierelor învecinate. Printre oamenii aceştia unii trăgeau câte un mic cărucior în care îşi duceau mobila lor mai de preţ, alţii veneau rupţi în două subt greutatea baloturilor de haine făcute în pripă; iar femeile trăgeau după ele şiruri întregi de copii şi se răsteau pentru a stimula pe cei ce rămâneau în urmă.

Un agent de poliţie păzea intrarea. In primul moment, sclav al datoriei şi al ordinului primit, încercă să împiedece mulţimea de a înainta. Dar aceasta se îngroşa tot mereu. Şi cutremurul nu se mai oprea. Femeile ţipau, copiii plângeau, şi agentul de poliţie înduioşat, emoţionat de primejdia în care se găseau cu toţii, sfârşi prin a-şi uita de datorie, şi lăsă lumea să intre.

In câteva ore, patruzeci de mii de persoane se găseau massate pe Esplanadă, cu micile lor cărucioare, cu mobile şi baloturi, aşa de înghesuite că nici nu puteau mişca. Dar o bucurie egoistă îi făcea pe toţi să râdă şi să glumească.

In acest spaţiu liber şi ferit de primejdie, refugiaţii se socoteau scăpaţi, în timp ce Tokio începuse să ardă.

Flăcările se întinseră încet-încet pe orizont şi înaintară ca două braţe lungi de un roş arzător. Cele două braţe sfârşiră prin a se îmbina, închizând totul într'un cerc de foc, fără ieşire.

Dar incendiul era departe, şi nu putea — se gândeau ei — să ajungă până la Esplanada care era enormă şi complect descoperită. Şi raţionamentul era just.

Decât, deodată începu să se deslănţue ciclonul, complectând opera cutremurului şi a focului. Coloanele de flăcări se aplecară, împinse de suflul imperios al vântului. Şi pe unde se abăteau sămănau distrugerea. Aerul, funcţionând ca o pompă aspiratoare, înfioră ardoarea rugurilor nenumărate. Şi începu atunci o ploaie de bucăţi de lemn incandescente, pe care uraganul le expedia la distanţe enorme.

Temperatura atmosferei fu în curând aceia a unui cuptor, şi plăcile de zinc ale gardului Esplanadei deveniră roşii, prăjind pe cei ce îndrăzneau să se apropie. Şi atunci mulţimea depărtându-se de periferia Esplanadei, se grămădi toată în centrul geometric al terenului, unde căldura era mai suportabilă. Dar acolo nu mai era aer. Plămânii erau sufocaţi. Imposibil să faci o mişcare. Cei mai mulţi pieriră arşi de vii. Unii, făcând un salt disperat, se năpusteau pe deasupra mulţimii, circulând peste un parchet de capete strânse unul lângă altul, şi călcând cu piciorul pe ele. Dar în curânl, mureau şi ei arşi.

Câteva persoane, care au văzut de departe această catastrofă, mi-au descris acest spectacol nemaivăzut. Că fenomenul se datoria încălzirii extreme a aerului sau forţei aspirante a ciclonului, — în tot cazul fapt este că trupurile omeneşti erau repezite în văzduh ca nişte artificii sburătoare, pentru a recădea pe urmă într'un pârjol unde grăsimea sfârîia şi unde tăciunii erau cadavre omeneşti.

Când se stinse de tot focul, se mătură Esplanada. Au trebuit să lucreze vreme îndelungată cu roaba si lopata pentru a căra enorma cantitate de cenuşă umană a acestui rug imens.

Sub crusta formată de corpurile carbonizate, se găsiră alte cadavre, rămase intacte. Se făcuseră două etaje de oameni. Cenuşa celor de sus, conservase corpurile celor de jos, care nu au ars, ci au murit sufocaţi.

Stratul de jos se compunea mai mult din copii, femei şi moşnegi. S'au găsit — lucru extraordinar — câţiva copii de ţâţă care mai respirau încă şi au putut fi readuşi la viaţă ! Mamele lor, biete femei galbene, printr'o precauţie instinctivă, se încovoiaseră ca un arc deasupra copilului, fabricându-le astfel o cămăruţă de aer respirabil!

Agentul de poliţie n'a fost printre cei morţi. A isbutit să scape cu viaţă.

Dar, ca orice bun japonez se simţi nevoit să-şi ispăşească uitarea disciplinei şi condescendenţa sa mizericordioasă, care deschisese la patruzeci de mii de persoane porţile eternităţii.

Şi, credincios tradiţiei Harakiri-ului, îşi deschise pântecele cu sabia, făcând să ţâşnească măruntaele, ca un samurai de altă dată...

D. I. SUCHIANU

Stradivario

Intr'o mobilă veche, dată la reparat unui negustor de vechituri din Bergamo, au fost găsite, într'un saltar secret, noui documente privitoare la Antonio Stradivario, genialul făuritor de viori din Cremona.

După multe şi aventuroase peripeţii, trecând din mână în mână, dela anticar la anticar, dela falşi la adevăraţi milionari, graţie intervenţiei unor personalităţi autorizate şi a unei sume mari de bani, documentele au fost obţinute, însfârşit de Bisiach, fabricant de viori din Milano. Acesta le-a denunţat ministerului italian, după legile în vigoare, astfel că posibilitatea unei treceri a acestor documente peste graniţele Italiei este exclusă pentru totdeauna.

Documentele sunt foarte interesante, fără îndoială. Ele aduc o contribuţie preţioasă la cunoaşterea vieţii lui Stradivario, în jurul căruia legenda a creiat atâtea, făcând din el un mit aproape, un simbol.

Stradivario! nume bizar, nume de vrăjitor! Am auzit cu toţii de el, fiindcă viorile pe care le-a semnat costă azi milioane! (costau şi în vremea sa mult). Care a fost secretul inimitabilei sale măestrii? Toate cercetările în jurul acestui mister au fost mai cu seamă concentrate asupra lacului pe care maestrul îl întrebuinţa la instrumentele sale şi căruia i s'a atribuit, în toate timpurile, o tainică putere. Nouile documente dezvălue ele oare „misterioasa" reţetă? Posesorii documentelor nu ne-o spun. Se poate s'o fi aflat.

Dar ne întrebăm: e oare admisibil ca măestria divinului meşteşugar să se fi redus la o simplă şi meschină formulă chimică? Ştiut este că Stradivario a scris reţeta preţioasei compoziţii a lacului său pe coperta unei Biblii, de unde a fost ruptă şi-apoi rătăcită de urmaşii săi, se mai ştie iarăşi că el a făcut-o cunoscut unui alt celebru făuritor de viori, Montagna; afară de aceasta, e cu neputinţă ca nenumăraţii săi elevi, precum şi fiul său, să nu fi cunoscut faimoasa compoziţie. Deci, nu unei formule chimice i se datoreşte misterul artei sale. Miracolul este altul. Este neobosita sa putere de muncă; aceasta, încă dela vârsta de 15 ani l'a mânat spre dugheana marelui Amati, unde timp de 70 de ani (a murit în vârstă de 93 ani) a stat ţintuit pe scăunelul de lucru.

In celebrul său tablou, fantezistul pictor Haman îl reprezintă pe Stradivario cu privirea pătrunzătoare şi adânc fixată asupra unei viori, ca şi cum ar vrea s'o hipnotizeze. Edmond Roche l'a cântat într'un poem al său, dar a redat un personagiu ariostesc. Desigur, documentele de până acum, ca şi cele descoperite de curând, accentuiază misterul, în loc să-l risipească. Fapt sigur este că Stradivario a şovăit într'una, până la ultima vioară ce-a fabricat. Nu avea tipare, nu avea desenuri, nu avea forme; mereu schimba, mereu perfecţiona. Din mâinile aspre şi necioplite ale acestui poet al sunetelor ieşeau, unul după altul, instrumente de-o delicateţe mereu nouă. După cum versurile înfloresc şi palpită în creerul unui poet, tot astfel din sculele de fier ale acestui lucrător ieşeau viorile sale uimitoare, asemănătoare strofelor unui cântec. Fiecare din ele avea felul ei de-a se exprima, un accent deosebit, o rimă conturată...

Nimeni n'a ştiut să continue opera lui Stradivario, truda sa glorioasă.

In această nelinişte de artist stă într'adevăr caracterul creator al geniului italian. Căci şi el, Stradivario, a forţat porţile Cerului! Câtă armonie cerească trebue să fi palpitat în sufletul său ca să-şi tortureze, aproape, viorile lui iubite, forţându-le cu încăpăţânare, să răspundă, prin sunetul lor, armoniilor divine ce-i cântau în suflet!

* * *

Opera lui Antonio Stradivario este, în istoria valorilor intelectuale, una din cele mai splendide, ca exemplu de statornicie, de perspicacitate şi de sacrificiu.

Intr'o epocă când motorul maşinilor triumfă, figura acestui bătrân meşteşugar, care a ştiut să încătuşeze, încet, încet, în modeste instrumente, secretul armoniilor cereşti, ne apare iluminată de-o măreţie biblică.

Astăzi este epoca gloriei grăbite, cucerită de standardizare. Poezia umilei dughene a lui Stradivario s'a stins.

Sunetul magic al viorilor sale divine este nostalgia care rătăceşte neliniştită prin lume.

S. M.

Ziaristul Fox, în cartea lui

Cinci zile printre leproşi

rodul anchetei la Lărgeanca, descrie suferinţele bolnavilor, pericolul groaznicei maladii, caracterul ei, cum s'o recunoaştem, cum să ne ferim.

Cinci zile printre leproşi

trebue să fie citită de toată lumea. Un volum de 50 pagini, cu numeroase fotografii. 20 lei.

Panorama literaturii italiene de azi

Nu cunosc un militant mai activ al essaismului italian decât Luigi Tonelli. Afirmat în critica istorică în 1913, cu un studiu asupra „Evoluţiei teatrului contimporan în Italia" întregit prin acela asupra „Tragediei lui G. D'Annunzio" (1914), deşi Tonelli a făcut meritorii incursiuni în studiul culturii italiene mai vechi (de curând a publicat o monografie asupra lui „Petrarca"), încercându-şi sorţii în roman şi teatru, domeniul său autenic rămâne desigur Romantismul (monografia asupra „Sufletului modern— Dela Lessing la Nietsche" este poate cea mai substanţială din câte a publicat) şi, în special, literatura italiană contimporană, văzută prin „Critica literară în ultimii cinci-zeci de ani" (1914), sau prin cele două serii de medalioane şi profiluri publicate sub titlul „In căutarea personalităţii" (ultima, de curând apărută la Catania — Studio Editoriale Moderno — cu o introducere asupra „Panoramei literaturii italiene contimporane", din care reţinem datele de mai jos).

Critica italiană modernă a fost dominată de mentalitatea romantică, al cărui reprezentant este identificat de Tonelli în De Sanctis; de mentalitatea pozitivistă, istorico-erudită şi întrucât-va psihologico-critică, reprezentată mai ales de universitari ca Rajna, Del Lungo, Compareti ori Carducci; şi, în sfârşit, de mentalitatea idealistă, critică estetică, afirmată către 1900 prin B. Croce, care a dominat şi domină, în bună parte, curentul critic al Italiei de azi, fără ca prin aceasta să se fi anulat complect rezultatele criticei filologice, de care cea estetică s'a apropiat adesea şi a beneficiat (este cazul lui Cezare De Lollis). Croce a făcut şcoală nu atât prin opera critică propriu zisă, cât mai ales prin gândirea sa estetică, (conform căreia, arta este intuiţie lirică, creaţie adevărată şi integrală), şi prin prestigiul crescând de care s'a bucurat prin Croce înaintaşul său De Sanctis. Atât „universitarii" de azi (Donadoni, Momigliano, Toffanin), cât şi „militanţii" (R. Serra, Borgese, Tilgher) se resimt, evident, de înrâurirea esteticei crociene, deşi „mulţi au încercat să treacă dincolo de poziţiile critico-estetice" ale Maestrului, fără a fi izbutit totuş să stabilească definitiv o nouă formulă critică, o nouă estetică. „Cu toate acestea nemulţumirea faţă de crocianism este azi mai vădită ca ori când". Vina o poartă discipolii, care au exasperat metoda Maestrului, până la compromitere în unele cazuri, sau unii critici (A. Galletti, G. A. Cesario), care — prin prestigiul lor — au îndrumat tineretul în sens anticrocian, în favoarea căruia a militat şi timpul, criza sufletească accentuată prin războiul mondial, aptă să dea un conţinut uman mai pronunţat preocupărilor spirituale ale Italiei de azi, care nu se mai poate complace în speculaţiuni formaliste.

Iată de ce se accentuiază şi predilecţia pentru biografie, psihologism şi reconstituirea mediului istoric, pentru căutarea „personalităţii".

Anticrocianismul actual are deci origini culturale şi spirituale. Critica italiană se preface, fără a da încă dovadă de mari revelaţii; căci accentul interesului unanim s'a deplasat dinspre preocupările critice, spre cele creatoare. (Mulţi critici, Tonelli însuşi, Borgese mai ales, sunt şi romancieri). Critica italiană trăeşte deci un moment crepuscular.

Teatrul italian de după războiu s'a lipsit de aceia care-i asiguraseră momente de unanim succes: Bracco, D'Annunzio, Niccodemi (reprezentând cel dintâi drama psihologică, al doilea poema tragico-istorică, al treilea teatrul... teatral). Alături de aceşti rămaşi în urmă, câtiva autori dramatici, plecaţi odată, care n'au ajuns încă. Singur Sem Benelli, dintre autorii de ieri, persistă, cu încercări de împăcare cu vremea. Cromatismul său oleografic e însă prea iremediabil tenace.

Reînoirea formulei dramatice este de căutat în producţia lui Pirandello, despre care Tonelli crede că „drama sa nu trebue considerată drept „filosofică" ori gnoseologică", ci „psihologică" — dramă a personalităţii, cu interferenţele conştientului asupra inconştientului şi sub conştientului, afiliindu-se teatrului lui Bracco. Programul ideologic negativ pirandellian nu prezintă însă multe posibilităţi de primenire; astfel că teatrul său este de fapt în regres, caşi acela al pirandellienilor, al „groteştilor" (Chiarelli). In vreme ce bogatul temperament dramatic al lui Rosso di San Secondo, lipsit de self-control, înclină spre deziluzionare. In vreme ce F. F. Martini se complace încă în delicateţa sentimentală şi melancolică a „crepuscularismului" său intimist, iar un Forzano, spectaculos şi coreografic, speculează succese de mare tiraj. Astfel că teatrul italian „se găseşte azi într'o perioadă de regăsire şi tranziţie".

Cât despre *roman*, după dispariţia marilor povestitori ai şcoalei naturaliste şi psihologice (Verga, Fogazzaro, D'Annuzio, De Amicis, Serao, Oriani, Albertazzi), s'a ivit o nouă generaţie demnă de laudă, „mai bogată în nume, mai variată ca tendinţe decât cea de ieri, care n'a relevat însă capodopere": o generaţie de epigonism şi, în acelaş timp, de avangardă.

Genul cel mai cultivat şi, deci, mai comercializat, este cel psihologic-monden, reprezentat prin V. Brocchi şi L. Zuccoli. După care urmează genul provincial, epigonic verghian, şi totodată rusesc, gen caracteristic italian (de tipul Grazia Delleda, Moretti, Tozzi, Saponaro, Paoliere Cinellii, Beltramelli, etc.). Romanul unui S. Gotta reprezintă un compromis între genul psihologic şi cel provincial (cu vădită tendinţă tezistă, mistic-etică), ultimele sale opere dovedindu-i aspiraţia de-a deveni „un fel de Bourget italian", un scriitor psihologic-moralist, intim conservator.

Compromisul între lirism şi cosmopolitism, cu negarea oricărei preocupări morale caracterizează formula lui Guido da Verona, (senzual, tulbure, estetizant, superficial, dar povestitor înăscut, „care a insinuat în literatura italiană o notă de exotism nostalgic şi pitoresc"), formulă ilustrată şi de Annie Vivanti. In vreme ce la formula lui S. Gotta se înscriu romancierii de tipul Scotti, Borgese (autor al acelui „Rubé" care, după părerea noastră, este cel mai reprezentativ roman al sufletului italian de astăzi), specializaţi în redarea crizei spirituale de după război, complicată cu tendinţele tot mai preocupante spre neo-misticismul catolic.

Iată-i în fine şi pe naratorii lirici, de tipul Papini-Soffici, impresionişti şi peisagişti; efeminaţi (Ada Negri, Aleramo); tragici (Moscardelli); autobiografici (Martini, Ojetti, Puccini).

Povestitorii italieni cei mai celebraţi, alături de Gr. Deledda, rămân cei doi mari humorişti: Pirandello (mai întunecat, tulbure, obsesionant) şi Alfredo Panzini (mai senin, limpede, odihnitor). Doi romancieri care izbutesc să fie mari.... când scriu nuvele.

Lirica italiană, după Manzoni şi Leopardi; după Carducci şi D'Annunzio („cântăreţii beţiei înflăcărate a vieţii"); după G. Pascoli (pătruns de fiorul misterului), a cunoscut un moment de epuizare şi orientare, în urma covârşitoarelor eforturi pe care le făcuse dela 1820 până la începutul veacului acesta. A fost deci epigonică, bogată în *poetae minores*, în carduccieni, pascolieni, dannunzieni (Mazzonni, Cesareo, Gaeta, Orvieto, Mastri şi alţii).

Veşnic tânăra Ada Negri a trecut prin multe experienţe artistice, dând totdeauna o dureroasă dovadă a sincerităţii cu care şi-a exprimat simţirea-i lirică („un torent de pasiune, constrâns în sfârşit de-o formă precisă, strălucitoare, sensuală şi totodată spirituală: Il libro di Mara, I canti dell'isola").

Incolo, lirica italiană a ultimilor treizeci de ani, oferă spectacolul unei infinite varietăţi de tendinţe, caracteristic epocilor de tranziţie. Tendinţe care, schematic, se pot grupa în următoarele „familii": arheologii poeziei (exotism istoric); dialectalii (Pascarella, Di Giacomo, Trilussa); sentimentalii (Corazzini, Moretti, Martini, Gozzano — în „Colocvii" — pe care Tonelli îl declară „clasicul" acestui grup), ironiştii, derivaţi din precedenţii (Palazzeschi, Folgore); futuriştii, cu fanfarele şi fantasticele spectacole pirotehnice ale lui Marinetti, hiperbolici, anarhici, egotişti, intuiţionişti, antiraţionalişti, rebeli tradiţiilor stilistice, fragmentişti, ultra-impresionişti. Intre sentimentali şi futurişti, apare figura de poet cu mari şi definitive resurse a lui Govoni (şeful coloriştilor), al cărui volum „La santa Verde" rămâne una din culegerile cele mai de seamă ale nouei poezii italiene", la şcoala căruia s'au format lirici ca Lionello Fiumi ori Titta Rosa; voluptoşii (Lipparini, Aleramo, Villaroel); fragmentiştii (Umgaretti); poeţii în proză (Soffici, Papini — aspru şi delicat, cinic şi sentimental, necioplit şi cordial — aşa cum apare în „Opera prima" şi în „zile de sărbătoare"); descriptivii (Cecchi, Linati, Cardarelli, Moscardelli, Novaro).

Tonelli constată că această lirică nu interpretează sufletul italian actual, în clipele de tragicitate pe care le trăeşte. Marele liric este încă aşteptat, precum aşteptat este criticul, romancierul, dramaturgul care să poată vorbi definitiv în numele literaturii italiene contimporane. „Semne pline de făgăduinţă nu lipsesc; aşa că pot avea dreptate profeţii optimişti. Dar noi nu facem profeţii; de aceea, iertat fie-ne că am mărturisit nu ceeace se va face, ci ceeace s'a făcut şi se face acum. Iar dacă concluziile se par triste, ele implică din parte-ne cea mai sinceră încredere în forţele nesecătuite ale spiritului italian, cât şi via nădejde într'o nouă înflorire, poate mai apropiată decât s'ar crede...."

ALEXANDRU MARCU

TAKY este o minune

aceasta e părerea tutulor femeilor elegante îngrijate de frumuseţea lor şi cari nu s'ar expune riscului de a întrebuinţa produse inferioare ce ar putea să atace epiderma lor. Ele se feresc de întrebuinţarea briciului usturător şi care irită pielea şi se feresc în acelaş timp de alte produse rău mirositoare. Taky-ul este o cremă parfumată şi se întrebuinţează aşa cum iese din tub şi dizolvă în 5 minute puful şi părul de prisos, lăsând în urmă pielea albă şi netedă. Taky-ul este brevetat şi fabricat de Laboratoires Charles Roger din Boulogne sur Seine.

Notă. Taky se vinde la preţul de Lei 100.— tubul şi se găseşte pretutindeni şi la PARFUMERIA ELITEI Bucureşti, calea Victoriei 39.

TAKY

Valul

Amintirile Caterinei State

—FRAGMENT—

II

... — Aş vrea să ştiu, mamă, până când are să se amestece acest om străin în viaţa noastră şi mai ales în lucrurile care nu-l privesc.

— Până atunci când pretenţiile dumitale nu vor mai atinge interesele lui.

— Va să zică: tot ce m'ai lăsat să întrevăd, toată dorinţa şi nădejdea mea, rămân în voia acestui tâlhar?

— Nu-ţi dau voie, obraznico, să-i zici aşa. Drăgănescu nu ţi-a furat averea rămasă dela tată-tău.

— L-a furat şi-l fură pe tată-meu adoptiv în toate chipurile şi, indirect, mă fură şi pe mine răpindu-mi nădejdea în care am trăit câtva timp.

Peste obrazul ud de lacrămi, mama mă lovi cu atâta putere, încât ameţită şi uluită de gestul neaşteptat, îi mai putui spune:

— Du-te, du-te de aici femeie fără suflet.

Mama izbucni într'un hohot de râs drăcesc şi plecă trântind uşa.

Cu trupul înţepenit de frig şi sguduit de emoţie, recăzui pe patul de pe care noaptea, târziu şi în ascuns de mama mă scula madam Roza, ca să-mi dea o ceaşcă de bulion.

Imi amintesc că, în ziua următoare acelei neuitate seri, trebuia să am lecţia de piano. Nimeni nu se gândise să trimită trăsura la gară; dar, la ora hotărîtă, o birjă se opri în faţa casei şi bătrânul, cu un teanc de note sub braţ, urca, încet, scara cerdacului şi, de cum îi eşii în întâmpinare, se opri în loc uitându-mi-se adânc în ochi.

— Eşti bolnavă? Eşti chiar rău bolnavă! Ce ai? De ce nu stai în pat?

— Nu-s bolnavă, papa (aşa-mi ceruse să-i spun), sunt adânc mâhnită; sunt nenorocită, papa! îi spusei înnecându-mă în lacrămi.

Papa Wrany se apropie, îmi prinse mâinile îngheţate între mâinile lui şi, duios, ca un bunic care şi-ar fi ascultat nepoata, îmi ceru să-i mărturisesc „toată mâhnirea mea".

— Sind es Liebesenttäuschungen, mein süsses Kind?

— Nu, nu, papa! Nu-mi cere să vorbesc. Astăzi nu-ţi pot spune. Altădată vei afla tot.

— Ai mai studiat? încercă el să mă 'ntrebe pentru a mă distra.

— Nu. Nu mai pot cânta.

— Vrei s'asculţi ceva?

— Da, papa; aş dori s'ascult, dar nu te mai puteam ruga.

Bătrânul se aşeză la piano şi cântă studiul de Haenselt „Orage tu ne saurais m'abattre".

Mi se păru, în clipa aceia, că bucata, în interpretarea ei, spunea tot sbuciumul meu sufletesc. Melodia se distingea, cântată şi plângătoare, din tumultul de arpegii ce, ca o revoltă, păreau a o înnăbuşi atunci când ea se înnălţa iar în armonie, susţinându-se în cântul ei lamentat.

Simţiam emoţia cuprinzându-mă. Fără putere s'o stăpânesc, îmi pierdui aproape cunoştinţa şi, după câteva clipe de complet întuneric, mă trezii cu papa Wrany alături de madam Roza care, aplecată asupră-mi, îmi încălzea mâinile în şervete fierbinţi.

„Nu-i nimic, nu-i nimic!" şoptea bătrânul aducându-şi pe faţă un surâs pe care nu i-l mai văzusem şi care contrasta cu grija ce i-o ceteam în ochi.

„Adă iute un ceai rusesc" porunci el nemţoaicei; şi, reluându-şi locul la căpătâiul meu, îmi spuse:

— Iartă-mă, copilul meu, că ţi-am făcut rău; te ştiu impresionabilă; dar nu-mi închipuiam că te va mişca atât de mult bucata ceia blestemată...

— Mi-ai făcut bine, papa; am trăit o clipă în desarmonia, dureroasă a sufletului meu.

— Da, da, îmi dau de mult seama că aici în casă se petrece un lucru rău. Mama dumitale e acasă?

— Nu vreau să ştiu.

— Ar trebui s'o chemăm.

— Nu, papa, nu! Mai stai cu mine, îmi eşti drag, şi eşti atât de bun, papa!

Bătrânul părea a înţelege, din ce în ce mai bine, mâhnirea mea; şi, ca să mă distreze, îmi spuse, sorbind ceaiul, episodul din viaţa lui Chopin în Majorca. Il cetisem de mai multe ori, dar istorisirea pe care maestrul o înfrumuseţa cu detalii noui şi cu toată însufleţirea sa, îmi stârni un nou interes.

Se întunecase, când bătrânul îmi spuse hotărît:

— In noaptea asta rămân aici şi rog să nu se facă nici un deranj pentru mine; mă mulţumesc cu o felie de şuncă şi un pahar de rachiu şi, dacă nu poţi dormi, am să-ţi cânt.

Ca ori când prevedeam amestecul mamei în dorinţele mele. De grija unei neînţelegeri, ori chiar de aceia a unei vorbe aruncată în vânt, refuzai, călcându-mi pe suflet, ceia ce atât de mult aşi fi dorit.

— Poate că preferi să-ţi trimit baba? Ea ştie multe legende poloneze; le spune frumos şi te-ar distra.

Invocai grija ce-mi da deranjul doamnei Wrany şi bătrânul, încrezător, se mulţumi să mă sfătuiască:

— Ca să dormi bine, să n'ai insomnie, numără în gând toate sunetele din câteva măsuri ale unei fugi de Bach.

A doua zi de dimineaţă, fără să se anunţe, papa Wrany veni iar şi odată cu un buchet de flori de câmp „culese în zorii zilei" aduse o comoară de compoziţii, scrisori-autografe şi fotografii.

— Iată, aici e un depozit artistic pe care dumneata îl vei aprecia cum merită. Aici sunt compoziţiile mele corectate de Franz Liszt şi iată scrisorile lui către mine. In acest porte-feuille, ai să găseşti câteva rânduri dela Anton Rubinstein şi dela colegul nostru Haenselt, asupra unor concerte la care amândoi m'au ascultat la Petersburg. Şi, aici, în plicul acesta, corespondenţa Anettei Essipoff — eleva mea, şi aceia a Olgăi Ianina, cea mai desăvârşită pianistă din câte am ascultat de când sunt.

Mulţumii artistului pentru gândul ce-l avusese, făgăduindu-i să păstrez bine comoara ce-mi încredinţa.

— Nu vrei s'o primeşti? Am adus-o cu gândul să ţi-o *dau* insistă artistul, întinzându-mi mapa cu tot conţinutul ei.

Inpresia şi sentimentul ce-mi dădu bunătatea artistului, mă uluiră o clipă; dar, gândindu-mă, îi spusei:

— Intenţia bună şi frumoasă m'a mişcat; dar recunosc că, primind nepreţuitul dar, aş lua un drept ce revine fiilor şi nepoţilor dumneavoastră după toate legile sufleteşti.

— Nici copiii, nici nepoţii mei nu vor putea preţui vreodată valoarea intrinsecă, a acestei comori. Copiii mei ştiu cânta atât cât să-şi adoarmă plozii; iar nepoţilor mei, care prevăd că nu vor fi nici cultivaţi şi nici chiar educaţi în acest sens, de le-aş lăsa aceste hârtii, nevestele lor vor face din ele acoperişurile borcanelor cu povidlă, (ştii că povidla e singura invenţie cehă şi că, într'o zi, un sculptor ceh s'a hotărît să facă din povidlă, statua Libertăţii? Ştii?).

— Nu se poate prevedea, maestre, ce vor mai face nepoţii în viitor şi gândul că aceste valoroase amintiri, vor rămânea în familie trebue să te mulţumească 1); iar eu nu voi uita niciodată mărinimia cu care ai vrut să mi le dai.

— Dacă anumite principii nu-ţi pot da bucuria acestui dar, cel puţin îngăduie-ţi plăcerea câtorva clipe rare. Iţi las aceste relicvii, ceteşte-le cu înţelegerea ce ţi-o ştiu; vei găsi în ele suflete aproape înrudite cu sufletul dumitale şi le vei pătrunde cu atât mai mult.

Mare îmi fu surpriza când, după plecarea bătrânului, deschizând mapa, găsii aproape toată corespondenţa scrisă în ruseşte. Dar, răsfoind, descoperii traducerea în nemţeşte a fiecărei scrisori. Avusese bătrânul grija traducerii care era scrisă, tremurat, de mâna lui.

Imi amintesc că n'am dormit toată noaptea cetind scrisorile Annei Essipoff şi acele ale Olgăi Ianina. Cele dintâi, în simplitatea lor, conţineau pură esenţă sufletească; iar scrisorile nihilistei Olga Ianina erau perle de stil, încrustate într'o gândire înălţătoare şi rară.

„Sunt bolnavă, iubite maestre, (spunea Anna Esipoff într'una din scrisorile sale).

Toată farmacia, depusă la căpătâiu, nu ajută sufletului mei, sdrobit, cum i-ar ajuta o pagină cântată de mâna ta fermecată. Vino, prietene, şi cântă, cum te-am auzit la Olieff, preludiul în sol şi sonata în si de Chopin; ştiam că fiece frază îmi era adresată şi te slăveam în gând".

Intr'o scrisoare, cu o caligrafie energică şi frumoasă, Olga Ianina scria profesorului şi prietenului său:

„Plec la Paris unde mă chiamă, grabnic, cauza noastră. Voi reuşi în întreprinderea mea sau voi muri sub impresia apropiatei libertăţi. Regret, din Rusia, numai pământul, spaţiul, sufletul rus şi muzica ta, maestre, a cărei obsesie o voi avea când voi trebui, poate, să mor ucisă de un gând".

Scrisorile lui Franz Liszt erau foarte scurte şi priveau lecţiile şi compoziţiile elevului său. Erau în ele corecturi de armonie şi 'n unele laude pentru originalitatea lor.

„Dragul meu Wrany,

„E multă simţire în „Ave Maria". O socotesc cea mai reuşită din compoziţiile tale; dar fraza din urmă trebuie corectată cum îţi indic. In compoziţii nu te lăsa cu totul în voia simţirii şi a imaginaţiei tale fecunde. Ajută-te şi de judecată" sgâria compozitorul F. Liszt pe o pagină atât de multe ori păturită, încât dungile-i, tăiate, de abia o mai alcătuiau.

Anton Rubinstein mărturisea între altele:

„După concertul din urmă, mi-am putut plăti o parte din datorii şi astăzi, la ora 10 dimineaţa, mai am numai câteva kopeici. Mâine cânt la Vilna şi n'am cu ce pleca. Intoarce-ţi, dragă Wrany, buzunarele pe dos şi împrumută, în nevoie mare, pe colegul şi prietenul tău. Aşa-i că am cântat, sălbatic *Impromptu*-ul meu? Niciodată, ca aseară, nu i-am putut da coloarea, năprasnică, dela ultimul concert. Iartă tot ce a fost pe alături. Orice sunet just şi pierdut de mine, s'ar fi găsit, poate, pe podium sau pe drum. Dar a fost frumos, Wrany! M'am îmbătat de muzica mea".

Cetirea scrisorilor acelora mă absorbise cu totul şi, după zile şi nopţi de neastâmpăr şi de chin, trăii câteva clipe aiurea, departe, cercetând în sufletul Anei Essipoff urmărind cu gândul pe Olga Ianina şi admirând puterea voinţei lui A. Haenselt, care scria:

„Sunt zăpăcit după zece ore de studiu aşa că, de-ţi voi răspunde cu multe prostii ori incoherent, dă tot pe seama Concertului în la de Schuman şi pe studiile, transcendentale ale profesorului tău".

Zdrobită de oboseală şi'n suflet cu un amestec de mulţumire şi mândrie de a avea atât de aproape pe profesorul şi prietenul cunoscutelor celebrităţi; pe omul bun şi blând, care mă mângâia cu muzica, cu interesul şi dragostea sa, adormii în dimineaţa aceia fără alt gând.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

1) Compoziţiile, corespondenţa şi autografele au fost vândute, mai târziu, de un nepot al maestrului Wrany, muzeului din München.

NOU A APĂRUT

A. CEHOV

NUVELE

IVAN BUNIN

POTIRUL VIEŢII

POVESTIRI

Ambele în Biblioteca „Dimineaţa" No. 116 — 117

Preţul unui volum, 8 Lei

Iuţeala

— Umblacii cu picioarele şi reporterii de gazetă, — argumenta cu faţa întoarsă într'un automobil către noi Doctorul Pepelea,—au găsit „nebunia vitessei", ca să înfiereze pe călătorii cu motor, cărora le opun cuminţenia umbletului răscăcărat. Omul decent şi grăbit, care aleargă în goana concepţiilor şi activităţilor lui şi evită să-şi arate picioarele şi fuge de-alungul vieţii, ca un portret încadrat într'un automobil, prezintând contimporanilor numai scama de funigei impalpabilă, zburătoare, a făpturii provizorii, e un nebun. De ce să se îmbete el cu o băutură din văzduhuri, pe care nu i-au propus-o douăzeci de generaţii şi să nu participe cu toată tradiţia la basamac? Perversitatea nouă, fără alcool şi lăutari, jigneşte. Ce fel de fraţi mai putem fi noi, dacă eu beau ţuică şi dumneata vânt? dacă eu stau la masă până ce am căzut dedesubt şi dumneata ai şi ajuns în două ore tocmai în Carpaţi? Şi ce fel de democraţie e asta, eu să beau şi d-ta să fugi?

Te rog fă o socoteală. Generaţiile noi se destrăbălează şi pier: ce mai ajunge naţia, ce mai rămâne din marile noastre speranţe? Treziţi-vă, generaţii, floare şi fruct al sângelui nostru, şi aduceţi-vă aminte de strămoşi. Au n'au umblat ei *toţi* în carul cu boi? Dela Chitila la Bucureşti, două zile şi jumătate şi erau sănătoşi. Grâul se înmulţea, ca flacăra, suflând în el, mâna de boabe se făcea sac, sacul se făcea movilă şi satele erau înzăpezite în cereale. Ziceai şi ieşia, te uitai şi se cocea, dormeai şi casa ţi se umplea de binecuvântări. Unde se pomeneau stricăciunile de azi? şi ce stricăciuni? Să te sui într'un jeţ, să întorci un cui şi să şi porneşti pe graniţă, fără cai. Bănuiam noi că ne îndreptăm rău, încă de pe vremea când s'a ivit drumul de fier, din care pricină nici nu ne-am suit în tren; dar să ajungem să alergăm mai repede ca el, ba fără şine de loc şi pe nişte roţi de gumă mute, cu întuneric în ele, nu ne puteam aştepta.

Ia seama, băiete, noi o să pierim şi nu mai rămâne cine să vă dea poveţe. Dumnezeu vă pedepseşte, scurtându-vă viaţa, care nu mai ţine până la cocoaşă şi neputinţă. Azi două accidente, mâine zece; mănunchi, mănunchi vă perindaţi cu toţii şi or să ne ia locul neamurile, care se duc la târg pe jos ori pe măgari. Sau o să vă trimită Cel de sus o pedeapsă şi mai grea, alegând dintre voi un Vlad Ţepeş nou, care dându-vă jos din automobile, vă va pune călări pe o bivoliţă proastă, ca să vă batjocorească, arătându-vă drumul la Paris.

Nu e vorba, zise doctorul, dacă lui Ţepeş, cel de pe timpuri, i-ar veni fantezia să se întoarcă din Paradisul, unde fără nici-o îndoială sălăşluieşte, cred că fiorosul nostru fost Domnitor s'ar speria şi, terorizat de circulaţia cu sensul unic sau cu cele două sensuri, ar cădea victima unui accident, înainte de a se fi reinstalat la una din autorităţile modernizate ale puterilor lui absolutiste, agenţii biciclişti sau Siguranţa Generală. Al doilea sfârşit al uneia din gloriile cele mai concrete ale marelui nostru trecut, va fi înscris în istoria universală, documentat cu fapte diverse din rubrica întâmplărilor cotidiane.

Să presupunem că la intersecţia Bulevardului cu calea Victoriei, s'ar prezinta pe neaşteptate un pieton, însoţit de o mare suită de voinici cu plete, recent sosiţi din mânăstiri şi din morminte, şi că ridicând paloşul, ca să stea trăsurile pe loc, l-ar observa factorul circulaţiunii. Crezi d-ta că ar ajunge el mai repede pe trotuarul din faţă, colţul Băncii sucursala Elly Bercovici, sau la Poliţie? Şi la o cercetare a hârtiilor (biletul de liberă petrecere, buletinul de populaţie, carnetul de plata impozitelor, etc.) aş dori să-l aud pe secularul nostru şef de şcoală politică răspunzând că-l chiamă Vlad Ţepeş, că vine să reglementeze circulaţia şi că ar avea drepturi în Municipiu...

Noi automobiliştii, — nu te lua după cei cu higiena mersului pe jos şi cu sănătatea carului cu boi, care a ieşit din circulaţie chiar din tablourile lui Grigorescu — am intrat cu maşina în ritmul universal. Automobilul este destinat să ne ducă din ce în ce mai repede, în hora planeţilor. Se experimentează actualmente trăsura cu cartuş, automobilul obuz. Se va pune la încercare automobilul lansat cu praştia şi cu dinamita şi nu peste multă vreme ne vom folosi de viteza cu care globul terestru se învârte de jur împrejurul soarelui, captată şi angrenată cu fabricile noastre de energie, în vederea unei iuţeli ideale. Dar vom domestici şi lumina, a căreia putere de a străbate spaţiul nu se aseamănă cu nimic simţit de organele noastre. Ea va înlocui benzina din motoarele noastre, pentru a ne duce în locul dorit, cu o secundă mai de vreme de a ni se fi formulat dorinţa întreagă.

Departe de a contraria viaţa, iuţeala o favorizează şi inteligenţa, pe care noi azi putem s'o apreciem de o mie de ori mai repede decât acum cincizeci de ani, se va cifra, într'un viitor nu prea depărtat, cu noţiunile de kilometraj: o inteligenţă de 500 pe oră, un talent de 320 HP. cu auspuful deschis şi pornire. Omul nu va mai fi om până ce toate mădularele lui nu se vor comporta în permanenţă, iarna şi vara, ca în timpul iernei pe ger, dârdâind, clănţănind, scuturându-se şi tremurând. Ce naiba! suntem încă nişte ramoliţi precoci: ne place patul şi mai păstrăm resturile unui animalism trândav, confortul cu burta în sus. Hotelurile trebuesc de urgenţă desfiinţate, ca nişte cloace de bătrâneţe şi putregai: omul nu este permis să doarmă, el trebue să fugă, să fugă cu trei sute km. pe oră cu farurile aprinse. Pentru cazurile de „pană" viitoarele maşini vor fi prevăzute cu o sfârlează automată, pentru ca sportivul să nu stea pe loc în timpul necesar reparaţiunii, ci să se învârtească (7.500 ture pe secundă). Omul vitezei se va prezinta desarticulat din toate încheeturile lui, putându-se ţine în capul oaselor graţie unui efort al voinţei de a nu cădea pe spate sau în genunchi. Te-ai întrebat ce devin aşa zisele aşezăminte, oraşele, toate localităţile? Străin pe faţa pământului, care îl aşteaptă monstruos să se culce cu el într'un mormânt, ca să-i sugă nervul, creerul, celula, datoria omului este să fugă de colo, colo, în zigzag, urmărit cum se află pretutindeni de mâţa morţii, să nu dureze nimic, să fie evaziv şi momentan. Inţelegi d-ta dacă mai poate să intereseze o aşa numită cultură şi dacă virtuţile răbdării şi ale muncii mai însemnează ceva comparativ cu pravila iuţelii.

Idealul nostru adevărat şi pe care încă nu-l avem toţi în sensibilităţi, este să devenim aştri şi fărâmături de aştri; vreau să zic: să *redevenim*. Metalizaţi într'un mare şi etern crepuscul, suntem chemaţi să învingem descompunerea trivială a fiinţei noastre şi să ne salvăm de impresurarea ţărânii şi de umedul ei contact, printr'o propulsie vie înainte şi o carburaţie a insului nostru fizic şi moral în văzduh.

Prin spaţiul limitat, vom trece, parcurgând abstract, ca refluxul unei lentile cu oglindă, animată de un focar solar... Dar simţi ce răcoare e? Am ajuns pe Păduchiosul, în Alpii daci. Dă-mi te rog o ţigare...

T. ARGHEZI

CU CREIONUL

Pe-o punte de vapor

Dezancorat, vaporul părăseşte rada, tăindu-şi drum pe întinsul apelor verzi şi neastâmpărate. In urmă, portul se vede mic, tot mai mic, până rămâne cât o carte postală ilustrată. O carte postală ilustrată pare acum portul, pe care, din cauza depărtării, nu se poate ceti într'un colţ : *Constanţa-Vedere generală.*

In larg, valurile sunt tot mai neastâmpărate.

Vântul flutură cele trei culori ale pavilionului.

Vaporul se coboară, se înalţă şi îşi caută de drum, înspumând valurile.

Nori mohorîţi năvălesc dela răsărit şi seara se coboară pe mare.

Vântul fură vorbele celor doi marinari care stau pe punte, rezemaţi de rampă, lângă o grămadă de saci negri şi frânghii murdare. Unul din cei doi e înalt, roşcovan, cu ochii verzi ca marea. Iar celălalt e mic, smolit, cu ochii adânciţi în fundul orbitelor.

S'au întâlnit acolo, la proră, în bătaia vântului, lângă grămada de saci şi frânghii.

Vântul le fură vorbele:

— Şi tu eşti tot dobrogean?

— Tot.

— De unde?

— Din sus, din deltă.

— Cum te chiamă?

— Anton.

Cerul s'a acoperit de nori. Vântul bate tot mai puternic şi mai rece.

Anton isbeşte cu bocancii grămada frânghiilor murdare, răspândind miros de gudron:

— Ai lăsat acasă părinţi, fraţi ?

— Numai pe tata.

— Mamă n'ai?

— N'am.

— A murit?

— Da.

Primele picături de ploaie au început să cadă.

Un val isbindu-se cu furie, sare pe punte să stropească sacii şi frânghiile şi picioarele celor doi marinari.

Pe faţa lui Anton se amestecă lacrimi cu picături de ploaie.

Un alt val stropeşte puntea.

Anton îşi şterge faţa, se pleacă, îşi îmbrăţişează tovarăşul şi-l sărută:

—Măi, frate-meu...

— Ce-i Antoane?

— Măi, frate-meu... nici eu nu am mamă.

Ingeri

Sboară îngeri pe tăbliile albastre ale patului mic.

Râzând, priveşte Dudu din tabloul colorat, aşezat între ferestre. Călare pe un cal de lemn, Dudu priveşte râzând din tabloul ridicat deasupra uşii.

Dar în patul mic, între tăbliile albastre pe care sboară îngeri, Dudu nu mai râde. Priveşte cu ochii mari, tulburi, şi vede ca prin vis: albastru... şi îngeri sboară... sboară...

Tace acum, însă mai înainte a vorbit, câteva cuvinte fără şir. Mama lui, stând acolo, la căpătâiul patului n'a înţeles nimic. N'a înţeles nimic din ce a spus Dudu dar a înţeles tot ce nu a spus.

Şi Dudu tace... şi priveşte... şi ascultă: albastru... şi îngerii sboară... şi îngerii cântă...

Priveşte, dar privirea i se turbură tot mai mult... ascultă, dar îi vâjie în auz... şi iar vorbeşte fără şir...

Apoi tresare, când mâna mamei îi mângâie fruntea:

— Ce spui Dudule?

— Ingerii... sboară... cântă...

— Taci cu mama.

— Mă chiamă... mă duc... lasă-mă să mă duc...

— Dudule!

Şi ochii mamei se îneacă în plâns.

— De ce plângi?... Pentrucă o să moară Dudu?...

Nu-mi spuneai că atunci când mor, copiii se duc la Dumnezeu?... Lasă-mă să mă duc...

Sărutări fierbinţi îi potopiră fruntea fierbinte :

— Taci cu mama... Taci !

— Şi acolo o să găsesc copii mulţi.. mulţi... şi o să ne jucăm împreună... Dece plângi ?... O să mă joc frumos... şi o să fiu cuminte... şi o să fiu cuminte...

D. N. TEODORESCU

Citiţi azi **Realitatea** No. 37

32 pag. bogat ilustrate — 8 lei

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢII
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD

Iane Carabăţ

I. C. VISSARION

IV

Intre băieţii care aduceau păsări şi vite de furat lui Iane Carabăţ, era şi Nae, cel care-mi stricase porumbul din ogradă cu caii şi-mi furase porumbul din luncă.

Banda lor, de vre-o doisprezece inşi, dar împărţită în cete de câte trei şi patru, care furau despărţite şi răsleţite, o cam aflase satul şi o ştia în parte şi jandarmul român Osăceanu. Se fereau însă toţi să nu afle de bandă Bulboacă, jandarmul ungur.

Sătenii spuneau, că numai dela ei să nu fure, dar din alte părţi n'au nici un zor!

Iane Carabăţ primea toate lucrurile furate, şi le plătea bine 'nţeles pe un preţ ce-i convenea lui. Dar se vede că în vremea din urmă, hoţii nu se mulţumeau cu cât le plătea, căci au căutat să-l păcălească şi să fure şi de la el.

Intr'o noapte „băieţii" îi aduseră doi saci cu găini.

Le numărară şi le tăiară pe întuneric într'un coşar al hanului şi primiră plata, câte cinci lei de fiecare găină.

Când duse grecul găinile tăiate nevesti-si să le opărească, să le jumulească şi să le gătească pentru transportul la Bucureşti, ea cunoscu după fulgi că sunt găinile ei.

— Iane! strigă ea. Asta e Moţăţica! Asta e Bolbojica! Asta e Gălbioara! Hai la coteţ, că hoţii au furat găinile noastre şi ni le-au vândut tot nouă.

Se duseră la coteţ şi-l găsiră într'adevăr gol.

— Al dracului neam! exclamă Iane. N'are credinţă nici de-o para!... Taci Paraschivule, că mai hoţ sunt eu ca ei. Ii fac eu de-mi aduc alte găini în loc.

„Paraschivu" însă s'a pus pe jelit şi şi-a jelit găinile în lege. Tot a trebuit însă să le pornească la Bucureşti şi să le vânză ca şi pe celelalte, pe care i-le aduceau hoţii de furat.

Peste câteva zile s'a întâlnit cu câţiva din ei şi le-a vorbit blând:

— Mă, păcătoşii dracului, mi-aţi furat găinile mele şi mi le-aţi vândut tot mie!... V'o fi trebuit bani, cred, dar trebuia să-mi cereţi, că vă dam; nu să-mi faceţi pe biată Paraschivu să-şi plângă găinile! Mi-aţi furat treizeci şi cinci de găini; să-mi aduceţi alte treizeci şi cinci în loc! Altfel vă fac să cunoaşteţi cine este Iane Carabăţ şi ce face el când ajunge duşmanul cuiva... Intre hoţi, mă băieţi, să fie prietenie şi frăţie, că altfel ne prăpădim şi ne facem de cap unii la alţii.

— Nu fii supărat, domnule Iane, că ţi-aducem şi patruzeci, dacă-i aşa.

Şi „băieţii" s'au ţinut de cuvânt: i-au umplut la loc coteţul cu găini.

Intr'o altă noapte, ce le-a venit lor iar, că i-au furat trei curcani; dar nu i-au mai dus lui să-i cumpere, ci i-au dus lui Costică Zamfir să-i desfacă acela pe unde s'o pricepe. Dar nu i-au spus că sunt furaţi din sat şi de la grec.

Costică a pornit dimineaţa să treacă „marfa"! Mă ştia pe mine că n'am curcani pentru curci.

M'am pomenit cu el acasă la mine:

— Mă, nea Iancule, ştiu că te văitai de curcan pentru curci. Iţi vând eu un curcan...

— Dar de unde ai tu curcan? l-am întrebat, amintindu-mi că el, care venise din război, n'avea nici găini, nu pe cumite curci.

— Păi să vezi, aveam o datorie la unul din Deal şi ăla mi-a adus doi curcani, plata datoriei.

— Dacă acela i-o fi furat?

— Dracu ştie! Treaba lui... Da e vorba cine o să caute din Deal curcani tocmai pe aici pe la noi?...

— Mă, dac'o fi de furat, eu nu mă bag...

— Păi eu cred că nu e de furat....

— Şi cât ceri tu pe curcan?

— Un pol!...

— Cam miroase a furătură...

— Fiindcă nu-ţi cer doi poli?... Eu nu sunt păgân să jupoi omul, să cer pe un curcan cât pe un bou!...

Mă gândii niţel şi, cum era greu de găsit curcan, zisei:

— Ei hai, adu curcanul.

Costică mi-aduse un curcan mare şi bătrân şi-i dădui polul tocmit.

Preoteasa popii Georghe, n'avea nici ea curcan pentru curci.

Socotind că e chilipir un curcan c'un pol, mă dusei şi la ea, şi-i spusei să cumpere de la Costică pe al doilea curcan şi să nu-i dea mai mult decât un pol, că eu tot atât i-am dat.

Costică fiind vecin cu popa, preoteasa îl chemă la gard, se tocmi tot cu un pol, îi dădu şi primi şi ea curcanul.

Eu plecai pe la primărie.

In primărie, stând de vorbă cu oamenii, mă pomenii cu Iane Carabăţ, intrând înăuntru furios...

— Domnule primar, începu el, am aflat cine mi-a furat curcanii mei! Şi am aflat şi unde sunt acum... Haide să-i găsim!

Simţii un fior, căci înţelesei numaidecât, că cei doi curcani, cumpăraţi de mine şi de preoteasă, sunt curcanii grecului, furaţi poate chiar de Costică! Imi ţinui însă firea şi-l întrebai:

— Dar ce-ai păţit, frăţicule, ce-ai păţit?

— Mi-a furat trei curcani! Şi ştiu unde sunt! Să meargă primarul şi jandarmul şi venim cu hoţii, cu curcanii legaţi de gât!...

Primarul şi jandarmul începură să-şi dea cu coatele şi apoi să-l întrebe cine sunt hoţii şi unde sunt curcanii...

Grecul însă nu vrea să spuie.

— Păi dacă nu spui, iacă nici noi nu mergem!...

Grecul îi chemă afară şi le spuse.

Eu simţii că-mi vine să leşin. Gândeam că grecul a spus că se găseşte un curcan la mine, altul la preoteasă şi altul la Costică şi că noi o să fim socotiţi acuma drept hoţi.

Primarul şi jandarmul intrară înăuntru. Eu, galben şi pierit la faţă, abia mă mai ţineam pe scaun.

— Ei, ce faci, domnule primar, mergi?

— Acuşi vrei?

— Păi când, mâine?

— Stai, să mâncăm şi noi, să facem treabă pe aici. Nu suntem numaidecât la ordinele dumitale!...

— Fac cinste!...

— Ştiu asta, dar e vorba domol... Nu te grăbi cu firea că îmbătrâneşti!...

— Mănâncă hoţii curcanii şi rămâi aşa!... Trebue ogligora, repede!

— Şi dacă i-o mânca şi cu lingura, noroc bun! Cu ce vrei să-i mănânce, cu căuşu?

— A!... ba! ba! ba!... Ii tai!... Ii fac carne!...

— Domol! Aici nu e ca la Patrida!... Stai, domnule Iane, să mâncăm şi-om merge. Prindem noi hoţii, cât te-ai şterge la un ochi!

Primarul îmi făcu cu ochiul să ies afară. Inţelesei din semnul ăsta că eu sunt arătat de grec că sunt hoţul. Mă ţinui bine să nu leşin, şi abia eşii afară.

Inima îmi bătea. Sfârşeala mi se lăsa moale prin picioare şi prin mâini... Simţeam că mor!...

Primarul îmi spuse:

— Du-te la Costică şi spune-i să mărtăşească curcanii din pod, că nu putem scăpa de caţaon şi o să venim să-i facem percheziţie. Du-te acuşi repede, ca să trimit pe altul n'am încredere că-i spune, şi nu ne spune apoi pe noi...

Plecai, nu la Costică, ci drept acasă la mine, să iau curcanul şi să-l duc în pădure, să nu-l găsească nimeni!..

Acasă, nevasta îmi spuse de cum intrai pe uşă:

— Iancule, curcanul dela Costică este de furat! A venit Costică, mi-a dat polul, a luat curcanul şi s'a dus cu el.

— Bogdaproste! zisei eu. Şi-i spusei pe scurt şi ei ce-am păţit la primărie.

Plecai apoi la preoteasă să-i spui şi ei să se scape de curcan.

Dar şi ei îi dusese Costică polul şi-şi luase îndărăt curcanul.

Strigai acasă la Costică de câteva ori, dar nu-mi răspunse nimeni, semn că nu era acasă.

Plecai îndărăt la primărie, acum fără frică.

Primarul mă puse să-i şoptesc ce-am făcut.

Ii spusei, că n'am putut să vorbesc cu Costică, fiindcă nu era acasă...

Mai rămăsei de vorbă stând acum nepăsător.

Peste o jumătate de ceas, Iane Carabăţ intră iar în primărie, cu furii ca de turbat.

— Ii tai, îi tai! Uite fulgii de la curcanii mei! Uite ganeaciu! Au fost închişi la pod la Cuştică, şi am găsit acolo la pod numai fulgii şi ganeaciu!...

— Şi curcanii nu mai erau?

— Nu mai erau! I-a dus în altă parte.

— Păi dacă nu mai sunt, ce să mai căutăm acolo?...

— A! ba! ba! ba!...

Grecu ieşi furios pe uşă.

— Dă-l dracului de Caţaon, nu tot el a învăţat „băieţii" la hoţii?!... Acuşi nu-i place, dacă fură şi dela el?... Aşa-i trebue! vorbi primarul.

* * *

Pe seară Grecul se vedea vesel pe bătătura hanului...

— Măi, s'a înveselit Caţaonu, ce-o fi având?...

Jandarmul se duse la el şi-i spuse:

— Nu mai mergem la percheziţie, domnule Iane ? Ce faci, te-ai înmuiat de tot?

— Tocmai acum să mergeţi la percheziţie?

— Tocmai, că tocmai acum avem timp...

— Lasă, nu mai e nevoie! Când vreau să nu-mi iasă pâinea acră, îmi încind eu singur cuptorul!...

Am făcut eu tot! Omul care pune pe altul să-i aştearnă, găseşte ace la piele!... Că ăla n'a scuturat aşternutul!....

— Şi zău, ai găsit curcanii fără noi?...

— Curcanii mei vin acuşica, singuri la coteţ!

— Şi-i ştii pe hoţi, care sunt?

— Ce te priveşte pe dumneata? N'ai fost vrednic să-i prinzi, n'ai nevoie de ei!...

Jandarmul cu capul în jos, râse pe sub mustaţă şi porni la primărie.

Cârciuma unde şedea Iane Carabăţ era vecină cu primăria.

Jandarmul se aşeză în primărie pe banca de la fereastra din faţă şi putea astfel să vază pe geam, pe ori şi cine ar fi intrat în cârciumă.

Şezu el în pază ca un ceas, când iacă Andrei al Radului, cu Vică al Chelului şi cu Nae al Radului veneau, unul cu un sac la subţioară, părând a mai avea ceva cocoloşit în el, iar altul toltoşat la sân.

Intrară în han.

Jandarmul eşi şi el din primărie şi, binişor pe lângă zidul hanului, ajunse şi se opri la uşă să asculte.

Intră înăuntru, tocmai când Vică deşerta sacul şi cădea din el un curcan, iar Andrei al Radului scotea altul din sân.

— Hă, hăăă! noroc băieţi, noroc!... Zi, voi aţi fost negustorii, ai?....

— Ce negustori, domnule jandarm, ce negustori? — începu grecul. Băieţii noştri, dă-i dracului!... Da unde este un curcan?...

— L-a mâncat pârlitu ăla. Numai doi ni i-a dat îndărăt!... spuse Vică.

— Să plătiţi curcanu mâncat cu cincizeci de lei. Că voi stricaţi, voi l-aţi furat!

— Plătim, plătim tot.

— Şi câţi aţi fost? întrebă jandarmul.

— Păcatele noastre, câţi am fost, am fost noi.

— Dacă e aşa, în numele legii vă declar arestaţi ; urmaţi-mă câte trei!

Scoase baioneta, o puse la armă, vârî un încărcător înăuntru şi le strigă:

— Inainte!

Dar grecul se aşeză înaintea lui cu braţele întinse şi-i spuse:

— Ce vrei să faci, domnule jandarm, să nenoroceşti băieţii?...

— Dă-te la o parte, domnule Iane! Aici e legea!...

— A ba! ba! ba! Acuşi te-apucaşi să 'mplineşti legea!... Dai dracului de lege! Băieţi proşti, fără minte! Iertaţi-i, fire-ar ai dracului!

— Nainte mă! le strigă jandarmul.

— Stai domnule, stai. Plătiţi, fire-aţi ai dracului, plătiţi! Cât cei, domnule?...

— Ce să cei, ăştia sunt hoţi!...

— Păi n'o să iei dela oameni cinstiţii bani de pomană, asta o ştiu eu!... Dar e vorba, câţi bani vrei?...

— Nu se poate, domnule Iane!... mai zise jandarmul.

— Iai două sute de lei, haidea!

— Nu se poate!

— Mai mult n'are. Sunt golani, ai dracului! Ia atât, că apoi nu iei nimic!... Şi de ce să nu iei, când poţi să iei?... Ce-o să câştigi că-i dai pe mâna Ungurilor, să-i omoare cu bătaia? Şi pe-a judecătorilor, să-i închiză la puşcărie?... Şi apoi pentru un curcan, n'o să-i ducă la Caramanghioală ! Ia două sute de lei, haidea !...

— Daţi-mi cinci sute, mă!

— Să fim... dac'avem! Ia-ne două sute, cât a zis d. Iane!...

— Nu se poate! Haide 'nainte!

— Domnule jandarm — îi spuse iar grecul — dacă află lumea nu mai poţi să-i ierţi nici dumneata... Ia două sute de lei, că-i iei, nu-i dai!... Haida mă, duceţi-vă doi acasă, luaţi bani şi veniţi cu ei. Asta rămâne amanet!... Să aduceţi şi cincizeci de lei ai mei!...

Şi îmbrânci pe Andrei şi pe Vică, afară pe uşă. Nae rămase amanet.

Jandarmul tăcu zâmbind, dar se căsni să descoase cu vorba pe Nae, să afle pe toţi cei din bandă, şi ce alte lucruri au mai luat.

Nae ar fi spus, dacă grecul nu-i spunea de faţă cu jandarmul:

— Muşcă-ţi limba'n gură, bou dracului, şi asta nu spune!... Jandarmul nu este fratele tău!... Te-a prins la o hoţie, aia este, alta nu mai este, chiar dac'ai fi făcut o mie de hoţii 'nainte!...

— Fire-ar şcoala asta a dracului, care le-o dai domnule Iane ! îi spuse jandarmul.

— Lasă băieţii să trăiască, nu vezi că numai şmecherii trăesc acum ? Au pornit-o ei împăraţii la furate, dar mi-te golanii?...

Peste puţin cei doi veniră cu trei hârtii de câte o sută de lei.

Două sute de lei deteră jandarmului, iar una o deteră grecului, care le mai dădu îndărăt cincizeci de lei rest.

— Da cu ăştia ce mai facem? zise Vică al Chelului. Hai să-i bem fire-ar ai dracului!... Incai să ne coste un curcan trei sute de lei, mâncat şi ăla de pârlitu de Costică!...

— Da a fost şi ăla cu voi? întrebă jandarmul.

— Nu răspundeţi! Taci! Tu eşti prinsu, tu eşti hoţu! altul nu mai e! se răsti grecul la ei.

Până seara băură cu jandarmul şi cu grecul, ba şi cu primarul şi cu notarul cei cincizeci de lei. Jandarmul râzând şi beat şi el, le spunea: „Hoţ pe hoţ se prinde şi cui pe cui se scoate".

Plecară beţi acasă.

(Urmează) I. C. VISARION

Cronica ştiinţifică

De ce vede pisica în întuneric?

Profesorul Russ, un cunoscut cercetător al psihologiei animale a făcut de curând interesanta constatare că pisicile evită totdeauna razele ultraviolete. De aci el ajunge la concluzia că pisicile cu toate că nu percep razele roşii ale spectrului solar, au posibilitatea să vadă razele ultraviolete, care sunt invizibile pentru ochiul omului. Profesorul Russ presupune că însuşirea specială a pisicii de a vedea în întuneric s'ar datori tot faptului că ochiul ei primeşte impresiuni luminoase dela razele ultraviolete. Nimic nu ne împiedică să credem că în întunericul unde noi nu putem distinge nimic, ar putea să existe raze care să apară ca raze de lumină pentru ochii pisicii.

Electricitatea atmosferică datorită radiaţiunilor ultraplanetare

Cercetări făcute în legătură cu electricitatea atmosferică au stabilit că ea se datoreşte aglomerării de ioni, adică de molecule încărcate cu electricitate. S'a reuşit chiar să se măsoare cu precizie numărul de ioni din fiecare centimetru cub de aer cu ajutorul unor aparate automate destul de simple. Aparatul înregistrează cantitatea de electricitate a unui cm. cub de aer. Cunoscându-se sarcina electrică a unui ion, se poate uşor calcula numărul lor. Ionii, fiind încărcaţi unii cu electricitate pozitivă şi alţii cu electricitate negativă, se combină între ei neutralizându-se, totuşi cantitatea de electricitate din atmosferă nu se micşorează. Şi de aci se iveşte problema. Care sunt izvoarele nesecate care asvârlă necontenit această imensă cantitate de ioni în atmosferă ?

S'a constatat că ionizarea aerului se datoreşte flăcărilor, anumitor reacţiuni chimice, razelor ultraviolete, razelor catodice şi mai cu seamă radioactivităţii pământului. Măsurători făcute în diferite condiţiuni şi la diferite altitudini au dovedit o scădere a ionizării în largul mării şi la oarecari ascensiuni în atmosferă cum ar fi de pildă în vârful turnului Eiffel, deci acolo unde radioactivitatea pământului nu mai poate influenţa. S'a făcut însă, curioasa constatare, că ionizarea atmosferică nu scade tot mai mult cu înălţimea, ci de la o anumită altitudine ea începe să crească. Cercetători americani au înălţat aparate automate de înregistrare a numărului de ioni din atmosferă, cu ajutorul unor baloane până la înălţimea de 15 klm. Şi au stabilit o creştere a ionizării cu altitudinea. Intre diferitele ipoteze şi experienţe care s'au făcut pentru stabilirea acestor radiaţiuni cele mai temeinice sunt ale profesorului R. A. Millikan din Chicago. El caută soluţia acestei probleme înfundând aparatul de ionizare tot mai adânc în apele limpezi ale unui lac. Se ştie că apa pură n'are nici o urmă de radioactivitate. Millikan constată că ionizarea scade pe măsură ce creşte grosimea stratului de apă deasupra aparatului şi că dispare cu desăvârşire la o adâncime care ar corespunde unui strat de plumb de o grosime de 1.80 m. El trage în mod natural concluzia că aceste radiaţiuni care scad cu adâncimea vin din spaţiile cereşti şi că, de aceeaşi natură cu razele X şi razele gama, corespund unui fenomen de vibraţie extrem de repede. Faptul că aceste raze cosmice pot să străbată un strat de plumb atât de gros l-a dus pe Millikan la concluzia că vibraţiunile acestor raze trebue să fie de un milion de ori mai repezi decât ale luminii.

După ce s'a stabilit că aceste raze vin din înălţimile cereşti s'a căutat să se precizeze corpul ceresc care le dă naştere. Experienţele lui Millikan au arătat că ionizarea este aceeaşi ziua şi noaptea şi în timpul eclipselor solare. Deci nu poate fi vorba de o provenienţă solară. El presupune că originea lor este în nebuloase îndepărtate, unde lumi noi se află în formaţie. Astfel problema electricităţii atmosferice duce la o pătrundere în misterul cosmosului la care astronomii încă n'au ajuns.

HENRI FALK

Tombola

Domnul şi doamna Le Hucheur erau o pereche de modă veche, distinsă şi rezervată. Dar din pricina unor speculaţiuni greşite şi a unui gh[illegible]on neîntrerupt la bacarat averea lor se micşorase si[illegible]tor.

Numai cu preţul multor sacrificii şi renunţări tainice reuşeau să se mai menţie în societate.

Vara la mare, familia Le Hucheur făcu cunoştinţă cu soţii Gourinet. Se împotrivise la început, dar după ce deveni ţinta multor atenţii din partea lor, trebui de bine, de rău, să se resemneze.

Domnul Gourinet şi nevastă-sa ajunseseră „din nimic la ceva", cum spuneau chiar ei. Făcuseră cu un succes formidabil comerţ de pielărie. Iar acum, singura lor dorinţă era să pătrundă în societatea cea bună.

— Sper că şi la Paris vom mai avea plăcerea, zise doamna Gourinet.

Soţii Le Hucheur nu răspunseră nimic. Şi când, la începutul iernii, sosi, pe o hârtie de lux, invitaţia la un mare bal în casa cunoştinţei lor de vară, nu ştiau dacă trebue să primească sau nu.

— La urma urmei, spuse Le Hucheur, ne putem duce ca la un bal mascat! O să ne distrăm, bătându-ne joc de oamenii ăştia caraghioşi. Dar să ne ferim de a-i invita la noi.

— Nici pe dânşii, nici pe alţii, adăugă doamna Le Hucheur cu un zâmbet amar.

Căci gospodăria lor se afla într'un hal mai rău de cât oricând.

Familia Gourinet aranjase totul cât se poate de frumos. In vila lor feeric luminată, era belşug de flori, muzică, lachei, pateuri şi şampanie. Societatea însă, era mai degrabă pestriţă decât aleasă. Sub privirile de ghiaţă ale personalului stilat, invitaţii jucau, se îndopau, beau, râdeau şi ţipau. La sosirea soţilor Le Hucheur, stăpânii casei se înroşiră de bucurie, şi îi primiră cât se poate de călduros.

— Ce drăguţ din partea d-voastră, că aţi venit! Sperăm că n'o să vă plictisiţi! Poftiţi la bufet. Cereţi ce doriţi. Avem de toate.

Domnul şi doamna Le Hucheur rugau pe gazdă să nu se deranjeze. Cu un zâmbet de dispreţ urmăreau desfăşurarea sgomotoasei petreceri şi priveau împrejurul lor, caşi cum s'ar fi aflat la o expoziţie de lucruri costisitoare, dar de cel mai prost gust.

La miezul nopţii, Gourinet se sui pe un scaun şi strigă:

— Stimaţii mei domni, frumoasele mele cuconiţe. Acum vine o atracţiune. Facem o tragere la sorţi!

Musafirii zbierau care mai de care.

— Puţină tăcere, vă rog! comandă Gourinet. Incă n'am isprăvit. Ascultaţi, ce idee mi-a venit. De obicei, la o tombolă se câştigă lucruri de neîntrebuinţat. M'am gândit deci, că ar fi bine, dacă fiecare şi-ar alege singur ceiace-i place. Şi cum oare s'ar putea obţine asta, stimaţii mei domni, drăguţele mele doamne? Căci eu habar n'am ceiace doriţi. Ei bine, câştigurile sunt în numerar dela o sută de franci în sus. Cu ele vă puteţi cumpăra ce poftiţi. Haidem deci la loterie! Să cânte muzica!

Aplauze furtunoase urmară după discurs. Singurii care rămaseră nemişcaţi, erau soţii Le Hucheur.

El îi spuse încet soţiei sale.

— Bani! Bani în loc de cadouri! S'a mai pomenit una ca asta ! Ce ordinar ! Nu găseşti că ar merita o lecţie sdravănă?

— Se înţelege. Dar cum vrei să li-o dai?

— Nimic mai simplu. Câştigul — dacă cumva, câştig şi eu — îl împart între slugi, chiar înaintea tuturor celor de faţă.

— Minunat, zise doamna Le Hucheur, şi mă bucur de acum, gândindu-mă la mutrele ce or să facă mitocanii ăştia.

— Atenţie, vă rog! se auzi strigând gazda. Apropiaţi-vă de tombolă!

Pe o masă lungă erau împrăştiate nişte plicuri numerotate, care conţineau câştigurile. Stăpânul casei prezintă o geantă plină cu tot atâtea lozuri, câte plicuri se aflau pe masă. In sfârşit, tombola începu. Gourinet strigase de-acum mai multe numere. De fiecare dată lua un plic închis de pe masă, înmânându-l câştigătorului. Plicul era repede golit. Se auzea:

— Două sute de franci!

— La mine o sută!

— Eu am câştigat trei sute!

— Nouă zeci şi nouă! strigă Gourinet.

— Aici! zise Le Hucheur.

Şi cu o nepăsare trufaşe se apropie de masă. Gourinet îi întinse un plic.

Le Hucheur îl deschise, gata să facă gestul anunţat mai înainte.

Dar deodată mâna-i începu să tremure, iar el se clătină, în timp ce Gourinet nu mai putea de bucurie.

— Ce surpriză! Domnul Le Hucheur a câştigat lozul cel mare! Dragă prietene, te rog, anunţă chiar d-ta suma.

Şi Le Hucheur, vrând nevrând, strigă:

— Zece mii de franci!

Urmară aplauze unanime.

Incărcat de felicitări, câştigătorul marelui loz se înapoiă la nevastă-sa.

Ea îl privi în tăcere.

— Care-i părerea ta? întrebă el pe şoptite.

— Las' acum, mormăi ea.

Peste o jumătate de ceas, după ce mulţumiră gazdei cum se cuvine, soţii Le Hucheur se retraseră.

Când se aflau în maşina de piaţă se adresă nevestei sale:

— Auzi, aşa ceva! Cum îţi place ideea asta caraghioasă cu tombola!

— La urma urmelor, noi n'avem de ce să ne plângem.

— Mă întreb numai, dacă n'ar fi trebuit să dăm personalului un bacşiş princiar...

— Eşti nebun, răspunse doamna Le Hucheur. Crezi, poate, că domnul şi doamna Gourinet au nevoie de tine pentru a face cadouri servitorilor?

— Bine, dragă, dar prima mea intenţie fusese...

— Să dai prietenilor noştri o lecţie. Ştiu, ştiu, dragul meu. Dar crede-mă că ar fi fost o mare prostie. Şi apoi, ca să fiu sinceră, eu îi găsesc destul de drăguţi pe oamenii ăştia.

Trad. de AURELIA LAST

Cronica Şahului

CONCURSUL DE ŞAH DIN CARLSBAD

Un mare concurs de şah a avut loc la Carlsbad între 31 Iulie şi 26 August. Au luat parte aproape toţi marii maeştri afară de Dr. Em. Lasker şi Alechin. Rezultatul a fost: Premiul I (100.000 lei) a fost obţinut de A. Nimzovici cu 15 puncte; premiile II şi III (70.000 şi 50.000 lei) au fost împărţite de J. R. Capablanca şi R. Spielmann cu câte 14 jum. puncte; premiul IV (40.000 lei) de A. Rubinştein cu 13 jum., puncte; premiile V, VI şi VII (30.000, 25.000 şi 20.000 lei) au fost împărţite de A. Becker, dr. M. Euwe şi dr. M. Vidmar cu câte 12 puncte, premiul VIII (15.000 lei) E. D. Bogoljubov cu 11 jum. puncte.

Urmează apoi: Gruenfeld cu 11 puncte, Canal şi Mattison cu câte 10 jum., Colle Moroczy, Tartakover şi Treybal cu câte 10, Saemisch şi Yates cu câte 9 jum., Johner şi Marshall cu câte 9, Thomas cu 6 şi d-ra Vera Mencik cu 3 puncte.

ARON NIMZOVICI.

Invingătorul concursului A. Nimzovici s'a născut la 1887 la Riga. A învăţat şahul din frageda tinereţe. Sosit la Lodz a jucat în cafeneaua unde se adunau şahiştii şi n'a prea avut succes. Maestrul polonez Salve era atunci cel mai bun şahist din Lodz. Ambiţionat, Nimzovici a stat acasă câteva săptămâni, studiind teoria şi apoi a venit la cafenea, provocând la luptă pe maestrul Salve, pe care l-a învins. De atunci înainte s'a desvoltat cariera sa de maestru. Dar el nu s'a mulţumit cu atât. Timp de ani îndelungaţi a căutat să-şi formeze un joc special. Rezultatul a fost darea la lumină a genialului său plan de luptă în cele două memorabile opere: *Sistemul meu* şi *Practica sistemului meu* (ambele în limba germană). Una din descoperirile sale este principiul „blocadei", ilustrat în nenumărate din partidele sale. Multe inovaţii a introdus Nimzovici în aşa numita şcoală neoromantică. Printre ele este o nouă variantă a partidei franceze, care se poate vedea în partida de mai jos din acest ultim concurs. De sigur că Nimzovici este unul din cei mai îndreptăţiţi candidaţi la titlul de campion al lumii, cu toate că actualul campion, A. Alechin a fost provocat la match de maestrul Bogoljubov, match care începe zielle acestea la Wiesbaden.

PARTIDA No. 101

Jucată la concursul de şah din Carlsbad în ziua de 6 August 1929.

Alb : A. Nimzovici. **Negru : D-ra Vera Mencik.**

Partidă franceză

1. é2—é4, é7—é6; 2. d2—d4, d7—d5; 3. é4—é5, c7—c5; 4. Dd1—g4, un gambit întrebuinţat de Nimzovici în această variantă cu succes; ideea este păstrarea pionului de „blocadă" din é5. Pionul pierdut se recâştigă cu uşurinţă mai târziu. 4..., c5×d4; 5. Cg1—f3, Cb8—c6; 6. Nf1—d3, Dd8—a5+; 7. Cb1—d2, Cg8—é7; la Dc7, sacrificiul celui de al doilea pion prin 0—0, ar fi dat albului un puternic atac. 8. 0—0, Cé7—g6; 9. Tf1—é1, Nf8—é7; 10. h2—h4! Né7—f8; 11. h4—h5, Cg6—é7; 12. Cd2—b3, Da5—c7; 13. Cb3×d4, Cc6×d4; 14. Cf3×d4, Nc8—d7; 15.Nc1--g5, g7--g6; la rocada mare ar fi urmat: Df3, Né8; Nb5, etc., şi câştigă. 16. Ta1—c1 îndreptată contra eventualei rocade mari. 16..., Cé7—f5; 17. Ng5—f6, Th8—g8; 18. Nd3×f5, é6×f5; 19. Dg4—é2, Dc7—b6; 20. c2—c3, Nf8—c5; 21. b2—b4, Nc5×d4; prin această mutare câmpurile negre devin slabe, iar nebunul alb stă enorm de tare. Trebuia luat în consideraţie Né7, dar şi după aceasta ar fi urmat a4!; N×a4?, é5—é6! şi alb câştigă; 22. c3×d4. Nd7--é6; 23. Tc1--c5, Ré8--d7; 24. Dé2--f3, această fină mutare împiedică eventuala consolidare a poziţiei negrelor prin Tgc8; acum această încercare ar fi zădărnicită prin sacrificiul calităţii T×d5!; 24..., Db6×b4; 25. Tc5×d5+, Rd7—é8; 26. Té1—c1, Né6×d5; 27. Df3×d5, Db4—b6; 28. Dd5—f3, g6×h5, dacă negrul ar fi vrut să împiedice Da3 prin Da6, ar fi urmat a4! şi apoi Da3. 29. Df3—a3, Db6—é6; 30. Tc1—c7 şi negru abandonează, căci matul nu mai poate fi evitat.

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

A APĂRUT NOU

RASPUTIN

— DIAVOLUL DELA CURTEA ŢARILOR —

Povestea vieţei părintelui Grigore Eftimovici Rasputin, alcătuită după documente istorice şi cu ajutorul închipirii, care este uneori mai adevărată decât însuşi adevărul

Un volum format mare, bogat ilustrat, cu coperta în culori.

1120 pagini 100 lei

La toate librăriile şi depozitele de ziare.

Curiozităţi

In ţara morţii albe

Ţinuturile polare au interesat totdeauna imaginaţia oamenilor şi povestirile ce s'au scris asupra explorărilor au avut totdeauna succes.

Iată, în cele ce urmează, povestirea unei călătorii făcute pe o corabie rusă, „Sfânta Ana", în regiunea dela nord-estul Nouei Zemble. Corabia aceasta, comandată de locotenentul Brussiloff, nepotul celebrului general, nu era destinată pentru o expediţie ştiinţifică. Când părăsi Petrogradul, în Iulie 1912, n'o făcu decât ca să caute locuri de pescuit pe coasta nordică a Siberiei şi drumul ei trebuia să fie terminat, cel mult un an mai târziu, la Vladivostok. Dar, în marea Kava, la începutul lui Septembrie, se văzu prinsă de gheţuri.

Atunci începură zilele grele. „Sfânta-Ana" fu târîtă spre nord cu o viteză de trei mile marine pe zi, fără nici un mijloc de scăpare din capcana flotantă. Ea trecu de punctul cel mai de nord al Nouei Zemble în Ianuarie 1913, sosi în faţa arhipelagului Franz-Joseph în Octombrie următor, apoi capriciul curenţilor o târî spre vest, spre sud, spre nord, astfel că în Aprilie 1914 atinse 83 grade latitudine, fără ca cineva de pe bordul corăbiei să prevadă când şi cum se va sfârşi această plutire rătăcitoare.

Expediţia pare a fi fost mediocru, poate chiar foarte mediocru, pregătită „Sfânta-Ana" nu era o navă solidă, în stare să înfrunte polul, deşi pentru scopurile cu care fusese construită era una din cele mai bune. Nu purta merinde decât pentru un an şi jumătate, n'avea destule vestminte călduroase, nu poseda ochelari speciali pentru a feri ochiul de albul zăpezilor şi al gheţarilor şi, mai ales, avea o aprovizionare insuficientă de cărbuni şi de gaz pentru iluminat. Lipsindu-i combustibilul, ea nu putea conta decât pe curenţi ca să meargă spre sud, dar aceştia îi erau contrarii. Pentru a se încălzi, echipagiul trebui să ardă, rând pe rând, toate obiectele de lemn din corabie, căci temperatura scădea iarna la 45 grade sub zero. La un moment dat, începură certurile pe bord, urmară scene violente, mai ales între căpitan şi primul pilot, numit Albanoff, care fu scos din funcţiunea lui.

In Ianuarie 1914, Albanoff ceru şi obţinu permisiunea să construiască sănii cu care să încerce să ajungă la cel mai apropiat colţ de pământ. Treisprezece oameni îl urmară. Brussiloff preferă să rămână pe bordul „Sfintei-Ana", cu încă nouă marinari şi o infirmieră, studentă în medicină, care înlocuise în ultimul moment al plecării pe medicul angajat pentru expediţie şi care nu mai putuse pleca. Ceilalţi părăsiră corabia la 10 Aprilie 1914.

Trăgându-şi săniile pe ghiaţă, ei făceau cu mare greutate cinci sau şase chilometri pe zi, pierzându-i şi pe aceştia adeseori din cauza vântului de nord. Se hrăneau din produsul vânătorii lor, economisind pe cât puteau puţinele provizii luate de pe „Sfânta-Ana". Doi dintre ei voiră să se întoarcă la corabie, dar n'o mai găsiră. Alţi doi dispărură iarăşi cu cea mai mare parte din provizii. Cei mai mulţi muriră din cauza accidentelor şi boalelor. In sfârşit, cei rămaşi dădură de marea liberă, dar tot cu gheţari plutitori, şi se îmbarcară pe cayat-urile lor (un fel de bărci uşoare, utilizate mai ales de Eschimoşi). Dar poziţia lor era nesigură şi Albanoff căuta în zadar pământul indicat pe o hartă a lui Nansen. Furtuni succesive făcură să piară cei mai mulţi dintre tovarăşii lui Albanoff. In cele din urmă acesta ajunse, numai cu un singur tovarăş, la insula Northbrook, situată la 80 grade latitudine, debarcând la 9 Iulie.

Părăsiseră corabia de mai bine de 3 luni de zile. Dar avură norocul să întâlnească insula Northbrook şi, aci, o altă corabie rusă, „Sfânta-Foka", care-i duse la Arkhangel la 19 August 1914. Aci aflară că răsboiul fusese declarat; de doi ani de zile nu mai avuseseră nici o comunicaţie cu lumea.

Cât despre „Sfânta-Ana", nimeni nu mai ştie nimic. Poate a fost sdrobită de gheţuri sau, poate, ca un nou vas-fantomă, pluteşte într'una în voia curenţilor polari, cu cadavrele celor zece persoane rămase pe bord.

G. B.

Cum s'a rezolvat criza după desfiinţarea poligamiei în Afganistan

Se ştie că reformele occidentale pe care regele Amanulach le-a introdus în Afganistan şi în special desfiinţarea poligamiei, l-au costat chiar tronul.

A fost o luptă teribilă între femeile din harem. Nici una nu vroia să-şi părăsească bărbatul comun.

Unul dintre miniştri avu o idee foarte fericită: Comandă la Paris o mare cantitate de ciorapi de mătase pură „Trei Coroane", cunoscuţi la Paris ca cei mai fini actualmente. Şi cadânele se liniştiră.

PĂRUL LUNG
SAU
PĂRUL SCURT

Se institue o anchetă pentru a se cunoaşte părerea doamnelor şi domnişoarelor care este viitorul coafurei femenine.

Se va menţine părul tăiat sau revine părul lung (coadă)?

In răspuns se va indica dece sunteţi pentru păr lung sau scurt.

Participantele iau parte la un premiu constituit din 25 abonamente gratuite cu dreptul la serviciile de coafură, manicure şi tuns.

Răspunsurile se vor adresa până la 15 Octombrie corent la

Frizeria BEER, Moşilor 53

NEVRALGINE „JURIST" VINDECĂ DURERILE DE CAP

Cărți și Reviste

C. D. CONSTANTINESCU-MIRCEȘTI și H. H. STHAL: Documente vrâncene—Cărți domnești, Hotărnicii, Răvașe și Izvoade vol. I.

Documentarea istorică în general, suferă în țara noastră, de o insuficiență notorie. Atât de notorie, încât chiar marele public a început să-și dea seama că literatura istorică, în România, pătimește de o veritabilă lipsă de energie.

„Documentele vrâncene, cărți domnești și hotărnicii, răvașe și izvoade", strânse de d-nii C. D. Constantinescu-Mircești și H. H. Stahl, dovedesc că acest fel de literatură are, în țara noastră, reprezentanți conștiincioși și activi. Iată ce spun, în „Cuvânt de lămurire", autorii:

„Bătând atâta timp drumurile Vrancei, am întâlnit ascunse în lăzi și în „buciume" păstrate cu griji de răzăși, acte care nu meritau să se piardă. Purtate de ici colea, îngropate în pământ în vremuri neliniștite, astăzi aproape putrezite, ele s'ar fi prăpădit fără urmă, odată cu generația bătrânilor de astăzi, care singură le mai înțelege rostul. Am socotit de aceea bine ca să strângem, cât mai este timpul, toate aceste acte, pentru a le pune la îndemână acelora care ar vrea să înțeleagă trecutul Vrancei".

Fără a putea fi învinuiți de regionalism, autorii acestei cărți merită elogii.

Prin minuțioasele informații istorice asupra fiecărei provincii în parte se ajunge, neapărat, la o monografie istorică completă a României actuale. Acest lucru, d. Iorga, în luminoasa prefață care a hărăzit-o „Documentelor Vrâncene", l-a afirmat îndestul. „E o revelație, spune d-sa despre această carte, nu în ce privește amănuntele istoriei politice, ci pentru obiceiurile de drept ale acestei părți izolate (Vrancea. N. R.) și de aceia singura atât de autentic românească din poporul românesc".

Fără îndoială că această mărturie a unui specialist de marcă nu poate decât adăugi la interesul de care este vrednică această carte a d-lor C. D. Constantinescu-Mircești și H. H. Stahl. — *B.*

„Arhivele Olteniei"

Revista craioveană de sub conducerea entuziastă și înțeleaptă a profesorului *C. D. Fortunescu*, a apărut și de data aceasta cu un sumar bogat și interesant, mai ales în ceeace privește trecutul provinciei dintre Olt și Porțile de Fier.

Colaborează la acest număr (Mai—August 1929) d-nii: *Ion Bianu*, președintele Academiei Române, *Artur Gorovei*, cunoscutul folklorist, I. C. Filitti, Em. Vârtosu, M. Roșka, N. Plopșor, Dr. Ch. Laugier, etc. Foarte interesantă și cu vederi noui este monografia d-lui C. V. Obedeanu despre Tudor Vladimirescu. Cauzele care au produs acțiunea lui Tudor Vladimirescu la 1821, se confundă — după d. Obedeanu — cu însăși starea în care se găsea Țara Românească pe atunci și care sunt de două feluri: cauze interne și cauze externe. După ce face analiza lor, autorul studiază originea neamului lui Tudor Vladimirescu, copilăria și cariera lui politică și militară, cu multe amănunte și bogăție de informații. Iată-i descrisă copilăria:

„Primii ani ai copilăriei, Tudor sau Teodor Vladimirescu — și ar fi să-i zicem „Teodor", căci așa a fost botezat, și mai târziu tot așa a semnat în toate proclamațiunile sale, decrete, scrisori, iar niciodată Tudor — și i-a petrecut în tovărășia fratelui său Papa, la casa părintească, în plaiurile Gilortului. Când ajunse la vârsta de a începe învățătura, tată-său îl dete în grija preotului satului, Pârvu Ciuhoi, de la care căpătă primele cunoștințe ale scrisului și cititului. Iar cum nu avea pe ce scri, scria de multeori pe frunză de fag. La vârsta de 12 ani, văzând Ursu — tatăl lui — că copilul este deștept, îndrăzneț și că-i place cartea, se duse cu el la Craiova, la un fel de rubedenie, unul Lupul Condicarul, din curtea bisericei și școalei Obedeanului, care va fi făcută școală domnească după revoluție, de către primul domn pământean Ghica. Lupul Condicarul găzdui pe copil câtăva vreme la el, iar după o vreme se duse cu dânsul la curtea boerului bogat și cu sentimente naționale Ioan Glogoveanu, coborîtorul lui Lupu Mehedințeanu, rugându-l să primească pe Tudor la curte. Glogoveanu îl primi și-l puse pe băețaș în tovărășia de joacă a fiului său Niculae. Și cum avea în casă dascăli franțuzești și elinești, cari învățau pe Niculae retorica și gramatica, nu făcu nici o diferență între fiul său și copilul de moșnean, așa că amândoi băeții învățau deopotrivă aceeaș carte. Mărindu-se Tudor, Glogoveanu prinzând simpatie de el, făcu din el un fel de logofețel de curte, iar când se făcu băiatul de 17—18 ani, îi dădu cam toate afacerile casei pe mână, încredințându-i în multe rânduri vitele cornute, râmătorii și caii, să se ducă să-i vânză pe la Orșova, Adakaleh, ba chiar în sus pe Dunăre pe la Zimoni și la Budapesta, căci așa era obiceiul la curțile boerești oltene, pe atunci, când pământurile se munceau foarte redus, mulțumindu-se cu o producțiune mică agricolă, dar făcând în aceeaș vreme comerț cu vitele sau cu albinăritul. Un alt boer craiovean, care făcea astfel de negoț, era și Dumitrache Bibescu, tatăl viitorului domn Gheorghe Bibescu și Barbu Știrbei. Acesta deasemenea încredința vitele sale lui Tudor spre vânzare, și când pleca cu ale lui Glogoveanu, pleca și cu ale lui Bibescu. Astfel gorjanul nostru, se făcu cunoscut, prețuit și iubit de boerii craioveni".

Aceasta a fost copilăria și adolescența lui Tudor Vladimirescu, până pe la 1800, când fu însărcinat de domn să formeze un corp de volintiri și să lupte contra vestitului Pazvan-Oghi.

Studiul atât de documentat al d-lui Obedeanu va continua și se va sfârși în numărul viitor al revistei.
G. B.

Arhitectura italiană modernă

Roberto Papini, director al Muzeului artistic-industrial din Roma, unul din apreciații studioși italieni de artă din generația mai tânără, a ținut o serie de prelegeri despre arta contimporană la Universitatea Italiană pentru străinii din Perugia, reproduse în rezumat de buletinul lunar al acesteia (10 August, 1929).

Spre a înțelege arhitectura italiană de azi, este neapărată nevoe de a ști care-i sunt impulsurile de reacțiune; este nevoe de a cunoaște arhitectura sec. XIX, contra căreia s'a reacționat apoi cu violență.

Cea dintâi nenorocire a sec. XIX a fost arheologia, neoclasicismul lui Winckelmann, rigid, abstract, teoretic. A doua nenorocire a fost reacțiunea romantică, mania medievalizantă, impusă mai ales prin literatura timpului și prin succesul goticului abstract al unui Viollet-le Duc. Astfel între o poză neo-clasică și un gest romantic a înflorit în prima jumătate a sec. XIX cea mai cerebrală arhitectură din câte-au existat vreodată.

A treia nenorocire a acestei epoci a fost eclectismul și inflexibilitatea academică a stilurilor, ilustrată prin „Opera" din Paris (Garnier — 1861). S'a înjghebat chiar un formular de stiluri pentru toate nevoile: stilul greco-roman pentru edificiile solemne; Renaștere pentru palate; pompeian pentru case; romanic și ogival la biserici; arab și medieval pentru vile; baroc pentru hoteluri și cazinouri.

Toată arhitectura europeană de după 1850 a suferit de tirania acestor canoane (de ex. Palatul de Justiție din Bruxelles, ori monumentul Vittorio Emanuele din Roma). Arhitectura rămâne o simplă ornamentație exterioară, ducând către 1900 la crearea stilului Liberty. Secolul XIX a fost deci o epocă antiarhitecturală, confundând arhitectura cu decorația, pierzând simțul aderenței la construcție.

Dar reacțiunea n'a întârziat să se organizeze și de aci va ieși arhitectura contemporană: tendința de a folosi fierul în construcții (de ex. Galeria din Milano, ori Turnul Eiffel din Paris). Impulsul a venit dela Viena (O. Wagner, Olbrich, A. Messel, J. Hoffmann). Noutatea stă în simplificarea formulei, în eliminarea inutilului decorativ, factice, absurd și retoric. Se caută a se construi prin suprafețe plane și liniare, prin mișcarea masselor sugerată de dispoziția lăuntrică a jocului de linii. La această inovație se adaugă un element hotărîtor: betonul armat.

După 1910 începe astfel noua experiență constructivă, aplicată la început stabilimentelor industriale: ritm de linii, oarecare schematism, geometrism și raționalism. A apărut astfel tipul de casă zgârie-nori (imitată după cristalele naturale).

Incercările nu s'au fixat încă într'un definitivat de formulă sintetică. Mișcarea — la început germanică — tinde să devină astăzi mondială. Misiunea arhitecturii italiene rămâne aceea de-a aclimatiza această experiență în atmosfera clasicismului italic. — *a. m.*

Scriitorii francezi și problema căsătoriei

Căsătoria, considerată în țările anglo-saxone ca o unire între doi indivizi, în Franța înseamnă, mai întâi de toate, unirea între două familii — spune d. H.-W. Church în „*American Journal of Sociology*". Istoria arată că în Franța familia și nu individul este unitatea socială fundamentală.

Familia franceză a reconstituit Franța după invaziunile barbarilor și a întărit-o în timpul feudalității, încât Restif de la Bretonne și Diderot puteau să spună: „Statul este marea familie compusă din toate familiile particulare". Revoluția franceză a lăsat intactă instituțiunea familiei, Romantismul însă i-a adus lovituri: Rousseau, G. Sand, Musset, acționau pentru omul liber, iar în teatru, A. Dumas-fils fu avocatul divorțului.

In zilele noastre d. Henri Bordeaux se ridică în contra individualismului, cel mai mare dușman al timpurilor noastre, și în toate lucrările sale examinează diferitele aspecte ale chestiunii. In le „Pays natal" invită chiar pe tineri să se sacrifice pământului care i-a născut. In „La peur de vivre" și în „La neige sur les pas" el expune necesitatea pentru individ de a subordona interesele sale în onoarea familiei.

Bourget este, ca și Bordeaux, un propagandist al catolicismului. „Un Divorce" tratează despre indisolubilitatea căsătoriei. Paul Hervieu a scris deasemenea mult asupra amorului; în „Les Tenailles" și „Le Dédale", teza principală este, ca și la Bourget, că o femeie nu poate — sau n'ar trebui — să contracteze o nouă căsătorie atâta timp cât soțul ei dintâi trăește.

Brieux, în „l'Enfant" ne înfățișează o tânără de după războiu care-și reclamă dreptul maternității... hors mariage. Sfârșește totuși prin a se căsători cu tatăl copilului ei. Romain Rolland a scris pe al său „Jean Christophe", în zece volume, ca o pledoarie în favoarea libertății și a personalității.

Victor Margueritte a publicat, începând cu 1923, o serie de trei volume intitulată „Femeia pe drum". Cel dintâi volum „La Garçonne", atât de sever atacat, arată totuși că eroina, după ce a trăit câțiva ani în marginea obiceiurilor și convențiunilor, a devenit în cele din urmă soție și mamă respectabilă. „Le Compagnon" cuprinde un atac direct în contra convențiunilor. „Le Couple" ne transportă în viitor, ne arată ce va fi căsătoria în 1940. In acel timp drepturile femeii vor fi egale celor ale bărbatului și Victor Margueritte se transformă în predicatorul unei morale noui, înalte, fără exemplu în literatura franceză.

Din aceste toate exemple d. H. W. Church conclude că instituțiunea căsătoriei n'a suferit serioase atacuri în noua literatură franceză. — *G. B.*

Voiți să scăpați de
REUMATISMUL, GUTA
D-voastră
Junghiu în membre și încheieturi, umflături la membre, mâini și picioare anchilozate înțepături, dureri săgetătoare în diferite părți ale corpului, chiar slăbirea ochilor (vederea) nu sunt adesea decât urmările suferințelor reumatismale și ale gutei, cari trebuesc înlăturate, căci altfel, boala progresează din ce în ce mai mult
EU VA OFER
O cură de băut vindecătoare care activează dizolvarea și eliminarea acidului uric și schimbului de nutriție, deci nu așa numită doctorie universală secretă ci un produs pe care buna noastră mamă NATURA il dăruește spre binele omenirii bolnave
Fiecăruia o probă gratuită
Scrieți-mi imediat și veți primi prin depozitele instalate în toate țările, absolut GRATIS și franco o probă impreună cu instrucțiuni de servire. Vă puteți apoi convinge singuri de inofensivitatea acestui remediu și de efectul său rapid. August Märzke, Berlin-Wilmersdorf. Bruchsalerstrasse No. 5. Abt. 11.

Cetiți azi
LECTURA No. 239
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
UN DON QUICHOTE
de
K. FEDERN
Lei 5 Scrierea completă la chioșcari și librari

RECENZII

CONST. BOTEZ și G. NEDIOGLU: Curs complet de Limba Română pentru școalele secundare

Editura „Cartea Românească"

Noua lege a învățământului secundar, care modifică adânc organizarea școlii noastre medii, pe lângă multe inovații criticabile, a adus, unele într'adevăr fericite. Printre acestea merită să fie salutată cu entuziasm importanța acordată studiului limbii materne. In cele 7 clase ale liceului actual se consacră limbii și literaturii române mai multe ceasuri pe săptămână decât în liceul vechiu cu 8 clase. Să sperăm că acest început nu se va opri aici, căci, în comparație cu alte țări europene, ca Germania de pildă, câte patru ore de clasă în cursul inferior și câte trei în cel superior nu reprezintă încă maximum de interes pe care trebue să-l arătăm cunoașterii sufletului național.

Schimbându-se programa analitică, în ce privește repartiția materiei pe anii de studiu, a fost nevoie și de manuale noui. Iată un efect cu adevărat binefăcător, dela care sunt de așteptat roade frumoase! Căci, dacă limba și literatura română s'au studiat până astăzi așa cum știe toată lumea, vina o poartă mai puțin numărul insuficient de ore și mult mai mult manualele. Afară de excepții rarisime, printre care trebuesc amintite ale d-lui I. Suchianu, cărțile de Limba Română de până acum erau sub limita îngăduită în asemenea cazuri. Și nu fiindcă ar fi fost prea greu să se alcătuiască manuale bune pentru acest obiect de învățământ, — profesorii de românește nu sunt prin nimic inferiori celorlalți, care totuși au reușit adesea să producă excelente cărți de școală, — ci fiindcă nu s'au pus toată seriozitatea și toată scrupulozitatea cerute pentru ducerea la bun sfârșit a unei asemenea întreprinderi. Se știe doar ce puțină atenție acordăm noi Românii chipului de a ne exprima în limba maternă. Cele mai oribile erori sau neglijențe ne lasă impasibili, părându-ni-se lucruri firești: ce nu pot face oamenii în familie? Se schimbă chestia însă atunci când vorbim ori scriem într'o limbă străină. Cea mai neînsemnată greșeală sau stângăcie este remarcată cu indignare și popularizată de cunoscători în toate cercurile intelectuale. Acum 13 ani am dovedit cu fapte precise ce aberații pot figura într'un manual compus de doi profesori universitari și filologi dintre cei mai reputați ai noștri. I-ar trece cuiva prin minte că oameni așa de învățați nu știu să analizeze corect o frază? Și totuși lucrul s'a întâmplat, pentrucă manualul respectiv a fost confecționat în grabă. Aceiaș lipsă de grijă prezida, deobiceiu, și la corectarea textelor din punctul de vedere al punctuației și ortografiei. Greșelile de tipar se înmulțeau dela o ediție la alta în aceiaș proporție în care creștea prețul fiecăreia. Mi-amintesc că într'o carte pentru cl. VIII mostrele de limbă din diferite ținuturi românești erau pur și simplu ilizibile din cauza erorilor care mișunau acolo (câte 5—6 într'un singur rând), astfel că, în loc să dea școlarului o ideie, cât de vagă, despre particularitățile dialectale ale limbii noastreè ele produceau în capul lui o confuzie desăvârșită.

Nu mai vorbesc de manualele pentru cursul superior, unde se studia literatura, istoric sau după genuri. Fiecare autor găsea nimerit să introducă în școală simpatiile și antipatile sale „literare": scriitori recunoscuți ca mari erau lăsați pur și simplu la o parte ori măcar neglijați,pentrucă nu satisfăceau cerințele, ca să zicem așa, estetice ale teoreticianului devenit autor de manuale, nu de dragul artei, se înțelege. In schimb mediocrități patente, care prin procedeie foarte puțin... literare izbutiseră să-și câștige bunăvoința maestrului, se lăfăiau cu proza lor pe pagini întregi, bucurându-se de aprecieri rușinos de elogioase.

Niciunul din defectele arătate mai sus nu se întâmpină în manualele d-lor Botez și Nedioglu. Dimpotrivă, trebue spus dela început că ele se apropie într'un grad înalt de idealul unor asemenea lucrări. Autorii probează la tot pasul că au pus cea mai mare grijă și osteneală la alcătuirea acestor cărți, atât în privința redactării părții originale, adică a chestiilor gramaticale pentru cursul inferior și a celor literare pentru cel superior, cât și în ce privește alegerea bucăților care trebue să servească la ilustrarea teoriei. Intâmplător mi-au căzut în mână numai cărțile de cl. I, III și V, dar, fiind vorba de aceiași autori, este sigur că frumoasele însușiri ale acestora se regăsesc și în celelalte.

Primele două pot fi discutate împreună, întru cât scopul urmărit de ele este calitativ identic: cu ajutorul unor bucăți de lectură anume alese și al unei schițe de gramatică, să pună pe elevi în stare de a se folosi în mod inteligent de limba maternă. Cu privire la texte, ceiace atrage dela început atenția este particularitatea că toate aparțin literaturii originale. Inovația merită laude, nu pentru ieftine motive patriotice, ci pentrucă ea corespunde minunat scopului pe care-l urmărește studiul limbii române în cursul inferior, unde rostul bucăților de lectură este să așeze primele pietre pentru edificiul care va fi clădit în celelalte clase: elevul capătă cunoștințele elementare relativ la literatura română, pe care apoi va putea s'o studieze cu temeiu în cursul superior. Este un fel de inițiare, de introducere în scrisul românesc. afară de asta, textele slujesc și ca modele de exprimare românească, corectă și frumoasă. O traducere, chiar admirabilă, se resimte de construcțiile limbii de origine, prin urmare nu poate ajuta la realizarea acestui scop în aceiaș măsură ca o bucată compusă direct în românește. Altă noutate, iarăș vrednică de laudă și pentru acelaș motiv, o constitue faptul că aproape toate textele sunt pur literare. In manualul pentru cl. III dăm peste câteva științifice, foarte puține dealtmintrelea, scrise însă într'o limbă literară, asemănătoare, deci, cu celelalte, sub raportul calităților pur formale, care, acestea, interesează în cazul de față. Bucățile sunt variate din punct de vedere al scriitorilor aleși: toate epocile și toate provinciile au fost luate în considerație, în ce au ele mai caracteristic. Câteodată autorii manualelor în discuție s'au arătat și... îndrăzneți, și bine au făcut: dau, la cl. I, versuri de St. O. Iosif și chiar de Al. Macedonski. Pentru ușurarea înțelegerii se explică, la fiecare bucată, scurt și precis cuvintele dificile sau răspândite numai în unele regiuni ale țării. La cl. III, potrivit condițiilor speciale, textele sunt urmate de o schiță biografică a autorului; deasemenea e succintă teoria compoziției, grupându-se bucățile de lectură după genuri și specii. La explicarea cuvintelor se adaugă aici explicarea noțiunilor și faptelor mai puțin accesibile.

Gramaticii i se acordă o atenție deosebită, particularitate iarăși nouă și bună. Manualul de cl. I cuprinde o schiță gramaticală de 60 pagini, iar cel de cl. III una de aproape 130 pagini. Ce departe suntem de înaintașii noștri care aveau așa de mare groază de gramatică — ca buni pedagogi ce erau, — încât la cl. I bolmojeau pe 20 pagini niște lucruri în mod necesar insuficiente și superficiale. De aceia se crease situația absurdă că elevii învățau la Franceză mai multe forme gramaticale decât la Română, astfel că profesorul respectiv era silit să-și piardă vremea tratând chestii care firesc trebuiau studiate cu profesorul de românește. Pe de altă parte oroarea de gramatică făcea ca școlarul să treacă în cursul superior fără a putea distinge cazurile, modurile ș. a. Dacă pentru limba maternă paguba era mai ales teoretică, pentru cele străine era o adevărată nenorocire: cum poți face traduceri sau exerciții de conversație, când nu știi să deosebești unele de altele formele gramaticale ale unei limbi ? Definițiile date de d-nii Botez și Nedioglu termenilor gramaticali sunt precise și pe înțelesul elevilor, care le pot astfel utiliza cu profit chiar fără intervenția dascălului. Exemplele aduse pentru ilustrarea definițiilor sunt bine alese și elocvente.

Manualul pentru cl. V este scris numai de d-l Botez, așa că cine ar vrea să stabilească partea personală a fiecăruia din cei doi autori la cărțile lucrate împreună găsește aici elemente necesare. Foarte puțini colegi știu că d-l Botez a făcut înainte de războiu serioase studii de filologie romanică la Universitatea din Berlin, care i-au mărit enorm bagajul de cunoștinți tocmai în domeniul interesant pentru discuția de față și i-au format acel spirit științific, de obiectivitate și scrupulozitate, necesar, orice s'ar crede, chiar într'un manual de curs secundar. Efectul acestei pregătiri sunt calitățile care se impun cetitorului încă dela primele pagini ale cărții: informație îmbielșugată și sigură, orizont larg, metodă cu adevărat științifică, independență deplină în tratarea și aprecierea materialului. Câte lucrări noui, nu numai pentru elevi, cuprinde discuția despre teoria poeziei, de pildă acolo unde se vorbește de genuri poetice subiective și obiective sau unde se susține că operele descriptive și didactice nu sunt poezie propriu zisă ș. a., afirmații deadreptul revoluționare prin adevărul pe care-l spun acum pentru întâiaș dată într'o carte de școală. Acelaș curaj îl dovedește d-l Botez și în alegerea bucăților: alături de poeții consacrați ai sec. XIX d-sa pune pe T. Arghezi, Otilia Cazimir, G. Topîrceanu, Demostene Botez, etc., despre care vechile manuale nu pomeneau o vorbă. Cel mult la istoria literaturii, în cl. VII, unde programa analitică îngăduie să se treacă și dincoace de... anul 1900, se rătăcea câte o scurtă notiță, din care elevul putea afla că există și un oarecare Arghezi ori Galaction! Când se face istoricul unei chestii, bogăția de cunoștinți a autorului se manifestă neîncetat, în ciuda rezervei și modestiei pe care i le impun nu atât dispozițiile programei, ci mai cu seamă temperamentul d-sale. Să se cetească, de exemplu, paginile (26 și următoarele) privitoare la poezia populară, unde apar, între altele, numele lui Arnim și Brentano, al lui Karagici, etc., sau lista colecțiilor de literatură populară românească (pag. 32 și urm.), cu indicația exactă a locului și anului în care s'au publicat, ba, când sunt mai multe ediții, și cu arătarea acestora!

Cele câteva fapte înșirate în rândurile precedente dovedesc îndeajuns că lucrarea d-lui Botez are o valoare deosebită nu numai ca manual de școală. Am dreptul să presupun că la fel se vor fi prezentând și cărțile pentru cl. IV, VI și VII, pe care pot, așadar, să le recomand de pe acum, înainte de a le cunoaște.

Un ultim cuvânt despre condițile tehnice realizate, cu acest prilej, de editura „Cartea Românească": hârtie admirabilă, am putea zice prea bună pentru niște manuale didactice, dacă ar fi să judecăm după ceiace ni s'a oferit, în general, până astăzi, tipar foarte îngrijit și sub raportul pur meșteșugăresc și sub acela al esteticei, legătură solidă și simpatică. Deși numai cartonate, aceste manuale vor fi tot atât de durabile ca și cele cu scoarțe.

IORGU IORDAN

Iași, 28 August 1929.

INSEMNĂRI

Niculae Gane şi Anatole France

Prozatorul ieşan *Niculae Gane* a apreciat înalta activitate morală şi valoarea culturală a lui *Anatole France*, cu mult înainte ca marele scriitor francez săşi fi stabilit reputaţia mondială în lumea literară.

N. Gane a fost primul — se pare unicul — scriitor român care a stat în corespondenţă cu Anatole France. Cum s'a legat această prietenie între scriitorul ieşan şi literatul fancez ?

Colonelul rus *W. H. Vonlarlarsky*, publică un volum de impresii şi amintiri din războiul ruso-românoturc dela 1877, în care atribue un rol neînsemnat armatei române care a luptat cu atâta eroism pe front.

Cetind cartea colonelului rus, Nicu Gane simţi o revoltă adâncă împotriva autorului, cu atât mai mult cu cât fostul „junimist" era un animator al iubirii de neam şi al dragostei neţărmurite pentru faptele vitejeşti ale ostaşilor noştri.

Pentru ca protestul său legitim să aibă ecou în Franţa, el adresă o scrisoare lui *Anatole France*, de pe atunci membru al Academiei Franceze (prin 1899—900) în care îşi manifestă toată repulsiunea pentru neadevărurile debitate de colonelul Vonlarlarsky, înşirând scriitorului francez toate episoadele eroice ale armatei române la Plevna, Griviţa, Nicopole, Vidin, Smârdan, etc..

Nicu Gane atrăgea atenţiunea Franţei — prin scrisoarea adresată lui *Anatole France*, — că răsboiul dela 1877 a costat viaţa a 15.000 ostaşi, ofiţeri şi trupă, şi că imediat după terminarea răsboiului, preşedintele republicii franceze a decorat pe Domnitorul Carol I cu „Medalia Militară", Impăratul Germaniei cu ordinul „Pour le mérite" şi Alexandru al II-lea al Rusiei cu crucea „Sf. Gheorghe".

Autorul „Novelelor" moldoveneşti şi al „Zilelor trăite" releva în scrisoare şovinismul colonelului rus, care-şi tipărise cartea în Franţa şi punea la punct toate adevărurile istorice ale oştirii noastre.

Reamintind acest fapt, vedem că Niculae Gane înţelegea, acum patru decenii că adresând acest protest lui *Anatole France*, el va avea răsunet în Franţa ca şi în toată Europa.

Cum a şi fost în adevăr. — *C. S.*

Critica romanţată

După „Biografia romanţată" iată acum şi „Critica romanţată". In unele numere din „Les nouvelles littéraires" Yves Gandon deschide o rubrică purtând titlul de mai sus. Procedeul lui Yves Gandon aminteşte de „Dialogurile morţilor" ale lui Lucian. Numai că oamenii iluştri pe care Gandon îi pune să vorbească sunt încă în viaţă. Pe Pierre Benoît, de exemplu îl pune să călătorească în insula Erromango în care se petrece ultimul roman al autorului „Atlantidei". Pe Giraudoux îl pune să monologheze, în cel mai autentic „stil Giraudoux; — şi aşa mai departe. Procedeul este ingenios — şi destul de delicat, fiind vorba de contemporani mai întotdeauna susceptibili şi nu de eroi imaginari. Mai mult decât de biografiile romanţate, critica romanţată aduce aminte de „A la manière de...", pastişele celebre ale lui Charles Muller şi Paul Reboux, cu deosebirea că aici vorbesc autorii şi nu eroii. Pastişele sînt, dealtfel, cel mai bun exemplu de „critică romanţată". A reuşi un pastiş înseamnă a da dovadă de veritabil simţ critic. Critica romanţată nu este decât o formă a pastişului caricatural şi ironizat, aşa cum l'a practicat Reboux.— *Ph.*

Romane mondene

In numărul dela 24 August din „Les Nouvelles Littéraires" Pierre Mille vorbeşte despre „romanul monden": Romanul monden este romanul *convenabil*, romanul care respectă convenienţele sociale, sau ceea ce se numeşte astfel deobiceiu. El a înflorit şi înfloreşte încă, mai cu seamă în Anglia. Pierre Mille citează, pentru a defini acest soiu de roman, pasagii din cartea lui Ford Maddox Ford, intitulată „Romanul englez". Romanul monden, după Ford Maddox Ford, este „acea operă de imaginaţie având de subiect convenţiile unei anumite clase sociale, considerând ca respectabile, imuabile şi sacre privilegiile acestei clase, care este deobicei o clasă conservatoare, cu tendinţe aristocratice, convinsă de legitimitatea drepturilor ei şi care nu poate suferi să numească un lucru pe nume şi să atingă fondul lucrurilor : ceeace este socotit ca o indiscreţie de neiertat !" Nu-i de mirare că patria acestui fel de literatură este Anglia, ţara în care ipocrizia socială este atât de răspândită şi cultivată cu atâta îngrijire. Pierre Mille descopere însă şi în Franţa destule exemple ilustre de roman monden: romanele lui Octave Feuillet, romanele lui Cherbuliez şi altele încă „publicate sub semnături pe drept ilustre". Pierre Mille nu spune care ar fi autorii, dar lasă să se înţeleagă. Indică o categorie de romane care s'apropie de definiţia romanului *convenabil:* romanele provinciale, cu subiect din viaţa de provincie, dintr'o *anumită* viaţă de provincie. Şi mai indică şi o categorie de public care ceteşte, apreciază şi cultivă romanul monden: provincia. Aceste constatări sunt foarte adevărate în ce priveşte Franţa. Ne întrebăm dacă acelaş lucru ar putea fi constatat la noi. Foarte puţin probabil. Provincia franceză (ca şi cea a întregului Occident în general) are o tradiţie, trăeşte şi se conservă întemeiată pe o tradiţie, socială, morală, intelectuală. Acest lucru lipseşte în întregime la noi. Singura clasă socială, la noi, care are într'adevăr o tradiţie, clasa ţărănească, nu citeşte literatură. Mica burghezie provincială, după tipul micei burghezii occidentale, la noi nu există. Aşa zisa noastră mică burghezie ceteşte destul de puţin şi, când ceteşte, nu se mulţumeşte cu romane *convenabile*. Toate condiţiile pentru desvoltarea şi prosperarea romanului monden de care vorbeşte Pierre Mille lipsesc la noi. Una din aceste condiţii este, desigur, şi o morală religioasă puternică, care lipseşte cu desăvârşire, şi care în Anglia şi Franţa există, adânc înrădăcinată în moravuri, şi jucând în raporturile sociale un rol capital. Despre existenţa, şi *pericolul,* romanului monden la noi nu poate fi vorba. Departe de a ne teme de o primejdie a romanului monden, ar trebui, poate, dimpotrivă, să dorim ca astfel de roman să existe şi la noi. Apariţia lui ar însemna, poate, înfiriparea une anumite tradiţii morale şi ridicarea nivelului intelectual al întregii ţări. Pe când aşa, lipsa lui indică doar o stare de anarhie, capabilă de a face să prospere, în literatură, toate genurile, toate tendinţele, toate avantgardele, toate experienţele, dar incapabilă în acelaş timp de a forma un public omogen şi sigur.

Marea primejdie pentru literatura română este platitudinea pură şi simplă, fără nici un fel de mondenitate. Platitudinea care conrupe publicul şi îl face incapabil de un discernământ literar inteligent. Unui public care ceteşte romane *convenabile* i se poate face educaţia şi poate fi indemnat să evolueze spre o literatură mai puţin convenabilă, dar mai veridică. Unui public care ceteşte platitudini şi care înghite orice fel de literatură fără să o mestece şi fără să o aprecieze este mai greu să-i insufli gustul pentru literatură înaltă şi bună. Romanele convenabile, literatura mondenă indică un nivel cultural consolidat, bine definit, ridicat dacă nu numaidecât înalt, modest dar existent şi resistent. Invălmăşeala de gusturi şi lipsa unei tradiţii literare indică doar o anarhie în gustul public care nu este făcută să ajute la prosperarea unei bune literaturi. Excepţiile nu dovedesc nimic. Vorbim despre un nivel general, despre o medie. Acest nivel şi această medie ne lipsesc. Şi această lipsă n'ar putea fi scuzată, astupată, anihilată decât de o cantitate excepţională de „excepţii" — şi printre scriitori, nu în public. Ar fi încă una din multele etape pe care le-am fi depăşit fără a le fi făcut, încă una din multele trepte pe care le-am fi sărit în evoluţia noastră spasmotică şi dezordonată de un secol încoace. A ne sili să imităm romanul *convenabil* apusean pentru a ne crea o tradiţie ar fi absurd, după cum absurd ar fi dacă am regreta absenţa acestui fel de literatură şi dacă ne-am lamenta inutil din cauza acestei absenţe. Efortul trebue să se exercite în altă direcţie: în evitarea platitudinii care înlocueşte la noi *convenabilul* apusean. Este o întreprindere mult mai grea decât aceea de a zdruncina o tradiţie. In orice caz, între o tradiţie de platitudine şi o tradiţie de convenienţe, cea dintâi este şi mai primejdioasă şi mai greu de desrădăcinat. Şi în România este singura care trebue să ne preocupe, pentrucă este singura existentă. Şi responsabilitatea este a scriitorilor, mult mai mult decât a publicului. — *PH.*

Centenarul teatrului polonez

Polonia celebrează anul acesta centenarul morţii lui Voiteh Bogulawski, care a fost creatorul celui dintâi teatru polonez la Varşovia. Se născuse în 1750 dintr'o familie bună. Din tinereţe, manifestă un mare talent dramatic şi literar. Fu remarcat mai întâi de către Montbrun, dela Opera din Paris, care era pe atunci directorul unui teatru din Varşovia şi care ajută pe tânărul autor să-şi joace piesa: „Iubitul—autor şi servitor". Câţiva ani mai târziu, devenit aproape celebru ca autor şi actor, Bogulawski deveni directorul acestui teatru din Varşovia, până la el mai mult un teatru francez şi italian. Bogulawski făcu din acest teatru un teatru naţional polonez jucându-şi printre altele, piesa: „Cracovienii şi Muntenii".

După împărţirea Poloniei şi după un timp de exil, Bogulawski veni şi se puse din nou pe muncă. In 1806, avu onoarea să primească solemn pe Napoleon I în teatrul lui şi să joace în faţa lui; în 1811, regele de Saxe, făcut de Napoleon duce al Varşoviei, subvenţionă pe Bogulawski ca să întemeieze şi să întreţină o şcoală dramatică. In 1814, obosit, artistul se retrase în ţară, lăsând pe ginerele său, poetul Ludovic Osinski, să-i continue opera. Teatrul polonez era fundat. Bogulawski muri în 1829. — *G. B.*

Cultul amintirii şi S. S. R.

Sufletul lui Shakespeare pare a locui încă în casa mică ţărănească dela Stratford-pe-Avon, unde marele dramaturg şi poet a văzut lumina zilei şi pe care englezii o întreţin cu pioasă grijă; castelul dela Saint-Point arată şi astăzi locul din care răsări simplicitatea nobilă şi înaltă a lui Lamartine, iar umbra lui Corneille locuieşte încă în casa dela Petit-Couronne, aproape de Rouen, în care trăi, şi pe care o avea dela tatăl său.

La noi, ce ştim despre locuinţele scriitorilor noştri? In afară de Mirceştii lui Alecsandri, dărăpănaţi anul trecut de un incendiu, ce s'a mai făcut cu casa părintească a lui Eminescu, dacă — mi se pare — nu s'a dărâmat? In Bucureşti, în oraşul în care au trăit, şi murit cei mai mulţi scriitori români, s'au bătut undeva plăci comemorative, care să arate că aici a stat un St. O. Iosif, dincolo un P. Cerna, un D. Anghel, etc.? Sunt lucruri care nu cer nici prea multă cheltuială — aproape nimic — şi nici prea multă bătae de cap, dar care întreţin cultul celui dispărut şi care ajută, cât de cât la circulaţia operei lui. De ce nu se îngrijeşte Societatea Scriitorilor Români de amintirea colegilor dispăruţi? — *G. B.*

Rossini şi Mayerbeer

Centenarul operei *Wilhelm Tell* a lui Rossini a adus din nou la ordinea zilei numele celebrului compozitor italian.

Rivista musicale italiana, care apare la Torino, îi consacră — în legătură cu premiera din 1829, un excelent articol semnat de d. Georges Servières; iar în *Mercure de France* pe 1 August 1929, d. I. G. Prod'homme se ocupă, într'un studiu documentat, de activitatea lui Rossini în Franţa — devenită un fel de patrie adoptivă — în răstimpul dintre 1817 şi 1829 *(Rossini et ses oeuvres en France).*

Wilhelm Tell e o operă compusă de Rossini pentru Francezi şi autorul ei şi-a dat o foarte mare osteneală ca s'o facă pe gustul spectatorilor Operei. A avut într'adevăr un succes nemaipomenit şi de unde până aci părerile criticilor şi ale publicului erau împărţite, la premiera din 3 August 1829 entusiasmul a fost unanim.

Dar îndată după acest succes, Rossini face cunoştinţa unui serios rival în persoana lui Meyerbeer, autorul lui *Robert-le-Diable* şi al *Hughenoţilor*. Triumful ultimei opere, mai ales, l-a indispus foarte mult pe Rossini şi întrebat de prieteni dacă în faţa unui asemenea succes nu e gata să dea o lucrare nouă, el ar fi răspuns : „Aştept să se isprăvească Sabbatul".

E interesant de aflat care au fost raporturile dintre aceşti iluştri rivali şi această chestiune o atinge, într'un articol din *Figaro,* d. A. Galdemar, care citează o scrisoare a lui Meyerbeer către Rossini.

Rossini poftise la masă câţiva confraţi între care şi pe Meyerbeer. Drept răspuns la invitaţie acesta i-a scris în italieneşte următoarele rânduri :

„Divinul meu maestru,

Să câştigi la loterie cu o singură tragere de trei ori, pare aproape cu neputinţă, şi totuşi am avut ieri norocul acesta.

Câştigul întâi : un autograf al lui Rossini.

Câştigul al doilea : o scrisoare delicată, foarte afectuoasă din partea nemuritorului maestru.

Câştigul al treilea : o invitaţie graţioasă cu frumoasa perspectivă de a petrece câteva ceasuri pe lângă Jupiter al muzicii, la masa sa ospitalieră.

Primesc atenţiunea d-voastră cu plăcere şi cu recunoştinţă, şi aştept cu nerăbdare Sâmbăta viitoare ca să vă repet prin viu grai expresiunea credinţei, statorniciei şi admiraţiunii mele nesfârşite.

Al d-voastră

G. Meyerbeer"

Sâmbătă, 9 Ianuarie.

Rossini, măgulit de această scrisoare, a păstrat-o, deşi ea ascundea destulă ironie.

Părăsind Franţa pentru mai multă vreme, autorul lui *Wilhelm Tell* află abia la înapoierea sa că marele rival e greu bolnav. Aleargă să-l vadă şi când ajunge la locuinţa sa, citeşte pe figura servitorului că lucrurile stau mai rău decât îşi închipuia. — „Nu-i merge mai bine d-lui Meyerbeer ?"

— „A murit mai adineauri", îi răspunde servitorul.

Rossini devine palid, se clatină şi cade pe un scaun, aproape leşinat. In aceiaşi clipă apare una din fiicele lui Meyerbeer. Il vede pe Rossini se apropie de el şi-i vorbeşte cu glas tremurător. El o recunoaşte, se ridică, o cuprinde în braţe şi plânge cu hohote. Moartea a făcut să se uite orice rivalitate şi micime.

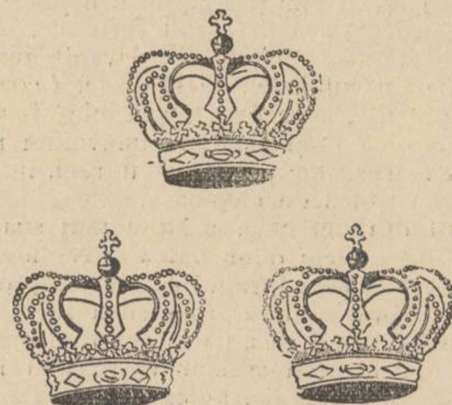
— Să fie adevărat ? se întreabă d. Galdemar. De nu, cu atât mai trist. — *J. B.*

Mărunte

— Cu începere dela 1 Septembrie a. c. s'au desfiinţat taxele de intrare la muzeele, monumentele, săpăturile arheologice şi galeriile de artă din Italia, accesul rămânând complect liber atât pentru localnici, cât şi pentru străinii care vor avea simpla obligaţiune de-a prezenta paşaportul la intrare. In felul acesta se caută a se îmbunătăţi economia turistică în ce priveşte afluenţa străinilor şi a se lărgi posibilităţile de cultivare artistică a masselor, în ce priveşte publicul italian.

Sacrificiile financiare făcute în acest scop de guvernul italian se cifrează la câteva zeci de milioane lire anual.

LA CONCURSURILE DE ELEGANŢA
de la Deauville şi Vichy
ciorapul de mătase pură

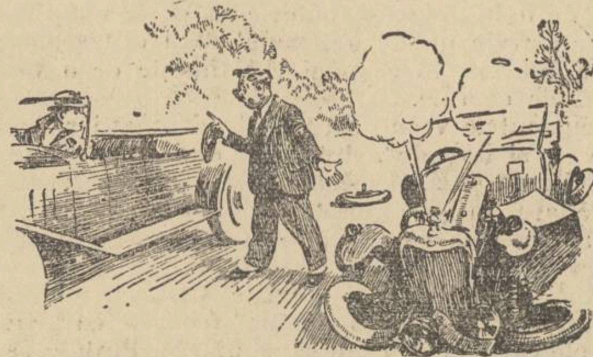
TREI COROANE
a obţinut medalia de aur.

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR: străinătate dublu

Pe timp de un an	. . .	Lei 300
„ „ „ 6 luni	. . .	„ 150
„ „ „ 3 „	. . .	„ 75

Naivitate

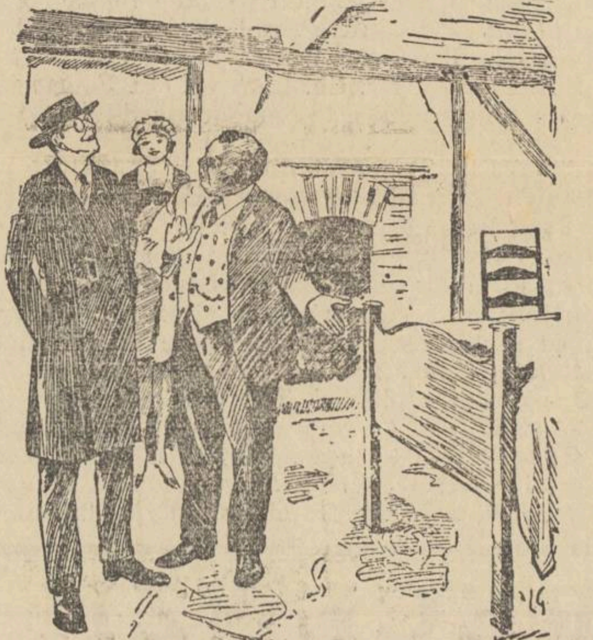
— Scuzaţi-mă, domnule. Sunteţi bun să-mi spuneţi de ce nu mai merge automobilul acesta ?

Noul ucenic

— Grăbeşte-te să repari încălţămintea, că pe urmă ai să te duci să ajuţi cucoanei la bucătărie.

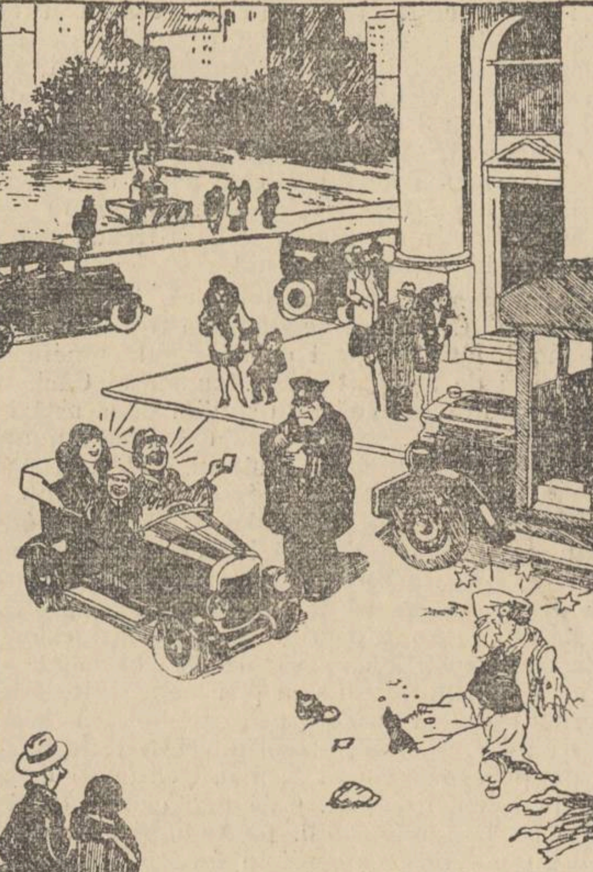
Hanul Istoric

— A ! Aceasta-i camera cu ieşirea secretă spre ulicioară ! O iau.

— Cu o singură condiţie: s'o plătiţi înainte.

Răsbunare

— Da, domnule sergent, intenţionat am făcut-o. De mult pândesc să dau peste şoferul unui autocamion în momentul în care nu se află la volan.

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SĂRINDAR No. 7—11

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 458

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 15 Sept. 1929

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Caragiale în italienește

Semne bune. Literatura românească pare a fi căutată de editorii străini, mai ales apuseni, ceiace înseamnă că vom pătrunde — curând — în conștiința literară europeană. Momentul este bine ales; literatura noastră numără astăzi — după un secol de frământare continuă — opere care pot stârni interesul cititorului european nu numai prin faptul că poartă în ea caracteristicul specificului local, cât, mai ales, prin valoarea ei artistică și general umană.

După realizările de până acum se poate deduce cu oarecare siguranță că adevăratul drum spre recunoașterea europeană, cartea românească îl face prin Italia. Oare din cauza afinităților de rasă? S'ar putea zice; dar mai știm că niciodată apropierile culturale sau literare nu s'au făcut decât prin contribuția directă a cuiva, a unei singure persoane, care să știe la un moment dat să intereseze opinie cititorilor în favoarea culturii sau literaturii pe care o reprezintă.

Acum vreo câțiva ani, șase sau șapte, grupul literar dela revista „Delta" din Fiume intrase în legături de prietenie spirituală cu grupul românesc dela revista „Gândirea". A fost însă o încercare care n'a reușit. După un an de apariție și după un număr consacrat scriitorilor români, revista fiumană a sucombat. Problema acestor raporturi s'a dovedit, dela început, grea. Trebuia ca ea să fie studiată mai de aproape, de cineva care să-și găsească acolo legături durabile în vederea unei propagande metodice și continue.

Propaganda aceasta a îndeplinit-o timp de patru ani d. Claudiu Isopescu, cu enorme jertfe, e bine s'o spunem, deoarece n'a avut nici o calitate oficială. Și a început metodic: mai întâi articole în ziare și reviste asupra pitorescului României, asupra artei și literaturei poporane, asupra artei bisericești, asupra personalităților noastre culturale și literare. Toate gazetele mari italiene — din toate orașele și provinciile — aduceau săptămânal această prețioasă contribuție a d-lui Isopescu. A început apoi seria traducerilor din scriitorii români, în reviste și ziare; din: Mihail Sadoveanu, I. Al. Brătescu-Voinești, I. L. Caragiale, D. D. Patrașcanu, I. A. Bassarabescu, Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Emanoil Bucuța, Emil Gârleanu, etc., ajutat și de elevii cursului liber de limba română pe care-l preda la Universitatea din Roma. Și după un timp d. Isopescu a ajuns la cristalizarea definitivă a ideii pentru care acționa: promovarea scrisului românesc în Italia. Și așa a apărut în volum „Niculăiță Minciună" (împreună cu alte nuvele) de I. Al Brătescu-Voinești, „Omul din Vis" de Cezar Petrescu, „Servilia" (un capitol din „Adam și Eva" împreună cu alte nuvele) de Liviu Rebreanu, tot așa a apărut un volum din schițele umoristice ale lui Caragiale 1), de care ne ocupăm mai departe — și stă să apară „Ion", capodopera lui Liviu Rebreanu. Toate acestea într'un timp când d. Isopescu n'a putut fi măcar... atașat de presă român la Roma.

Astăzi d. Claudiu Isopescu, datorită numai râvnei sale, a fost numit conferențiar definitiv la noua catedră de limba și literatura română de pe lângă Facultatea de Litere a Universității din Roma.

* * *

Volumul de traduceri din Caragiale cuprinde douăsprezece schițe din volumele „Momente, Schițe și amintiri" și „Nuvele și Povestiri". Titlul volumului — Il Divorzio — este dat după schița cunoscută cu titlul „Art. 214", care a primit în traducere numele de mai sus. Cele mai caracteristice din fermecătoarele „momente" ale lui Caragiale formează sumarul volumului tradus: „Boris Sarafoff", „25 de minute", „Om cu noroc", „Căldură mare", „Vizită", „Amicii", „Diplomație", „High Life", „Atmosferă încărcată", „Five o'clok", „Triumful talentului" și „Art. 214". O judicioasă prefață a d-lui Claudiu Isopescu prezintă publicului italian pe marele povestitor român.

Nu știu cum va fi primit Caragiale de critica italiană, dar în massa mare a publicului cititor sunt semne că volumul ar avea succes, chiar un mare succes, pentrucă-i dă acestui public ceeace lipsește literaturii lui. Intr'adevăr umorul ușor, deși de cele mai multe ori ideologic și scânteietor de vervă, al lui Caragiale, literatura italiană nu-l cunoaște. Sunt încercări actuale făcute de un Frattini, un Buzzichini, un Campanile, un umor mai mult de situație și de formă sau în genul umorismului greu al lui Dickens, Thackeray sau Twain, dar fără spontaneitatea lui Caragiale, fără spiritul și finețea observațiunilor sale, fără incisivitatea stilului său. Succesul se datorește, prin urmare, calității de creator a lui Caragiale, care dă comicului pur cea mai înaltă expresie.

Traducerea d-lui Cialdea, foarte conștiincios muncită, a pătruns toate frumusețile originalului, toate subtilitățile de cugetare și de formă ale scriitorului român. Iată o pagină din „Vizita", (am ales un fragment dintr'o bucată cunoscută de toată lumea) cu scena în care junele Ionel — maiorul — unicul odor al lui madam Popescu, ține cu orice preț să păteze cu cafea pantalonii de vizită, de culoarea oului de rață, ai domnului mosafir:

„— Basta, Ionel! basta con la dulceatza, figlio mio! „che ti farà male di nuovo allo stomaco...

„Il maggiore si ferma, ascolta, ne prende ancora tre „o quattro cucchiaini; poi esce col recipiente nel vestibolo.

„— Dove vai? — domanda la mamma.

„— Torno subito! — risponde Ionel.

„Dopo un po' ritorna col recipiente vuoto; lo mette „sul tavolo, si avvicina a me, prende dal tavolinetto il „portasigarette con le mie sigarette „regale", ne tira „fuori una, se la mette in bocca e mi saluta militarmente, „comme ogni soldato che chiede ad un borghese di dargli „il fuoco. Io non so casa fare. La mamma ridendo mi fa „cenno con l'occhio e mi consiglia a servire il signor „maggiore. Porgo la mia sigaretta, il militare ascende „la sua e fumando, come ogni soldato, passeggia molto „gravemente su e giù. Io non lo posso ammirare abbastanza, mentre la mamma fa gli scongiuri contro il „molocchio e mi dice:

„— Gli faccia gli scongiuri contro il molocchio!

„Il maggiore ha fumato la sigaretta fino al cartone. „Poi si affretta a prendere la palla che gli ho portato e „comincia a lanciarla. La palla salta fino al condelabro „del soffitto, ove turba terribilmente la calma delle „frangie di cristallo.

„— Ionel, calmati, figlio mio! Vuoi rompere qualcosa... Vuoi farmi arrabbiare? Vuoi che la mamma „muoia?

„Ma il maggiore si e esasperato con la bomba saltellante, che gli è sfuggita din mano. la lancia con „molta forza sul pavimento. Io porto alla bocca la tazza, „penso al proverbio francese „entre la coupe et les levres...", la palla me la fa volare di mano, bruciandomi „col caffè, che si rovescia sui miei pantaloni da visita, „color di uova di anitra"...

Cu aceiaș vioiciune în expresie sunt redate în italienește toate schițele volumului și chiar dialogul păstrează aproape întreaga frumusețe a originalului.

In felul acesta, pătrunzând mai întâi în Italia, cartea românească își va deschide mai repede drum spre marile literaturi europene.

GEORGE BAICULESCU

1) I. L. Caragiale: *Il Divorzio*". Trad. di L. Cialdea. Prefazione di C. Isopescu — „La Nuova Italia" Editrice Venezia.

Cântecul Omului

- ATHENA —

Thalata

Marea limpede a noastră
A căzut de sus albastră
Și-a rămas marea pe care
Valul cald abia tresare.

Apele-i topesc în ele
Străluciri de peruzele
Și'n adâncul lor tresaltă
Muzică de sfere, naltă.

Pe câmpiile-i fluide
Es în pâlcuri Nereide
Și zefirii mici sărută
Undei, fiecare cută.

Impânzesc în ea delfinii
Grațioasele lor linii
Și sirenele cu arii
Iși dispută marinarii.

Scoicile-i aduc Tritonii
De pe țărmul Marei Ionii,
Și-i primesc în Syracuza
Cîntărețul și cu Muza.

Soarele pe ea-și înhamă
Telegarii lui de-aramă,
Și pe 'ntinderea ei, luna
Cu pământul face una.

Insule grecești de-apururi
Ii surîd între suzururi
Și-o umanizează parcă
Pentru vis și pentru barcă.

Platanul

Noi l-am văzut de-alungul văilor
Și-al apelor ce curg pe ele;
Adăpostea somnul dulăilor
Și-al turmelor lângă cișmele.

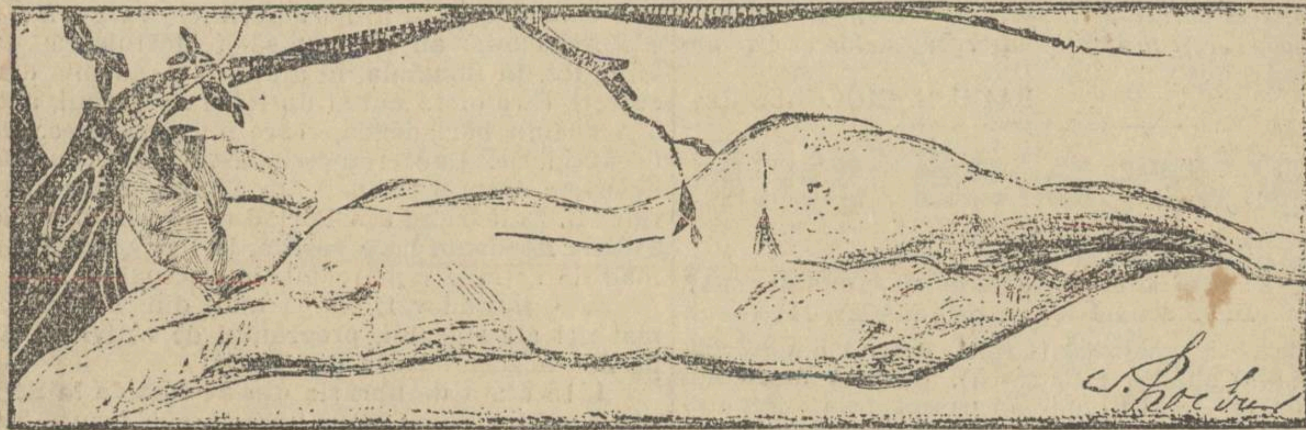
Cânta cu brizele, și zînele
Cu rîsul proaspăt al vieții,
Prindeau în crengile lui frânele
De la gonacii dimineții.

Stăpânul aspru al Olimpului
Cu Europa lângă sine
A stat în marginile timpului
Sub un platan de la Gorthyne.

Cu el Arcadia de cremene
Văzu lui Menelas ostașii,
Și Agamemnon ca să semene
La Delfi, unul, și-a dus pașii.

Au curs la umbra lui isvoarele
Ințelepciunii lui Socrate,
Și Fedru, pe sub el, cu soarele
A socotit că este frate.

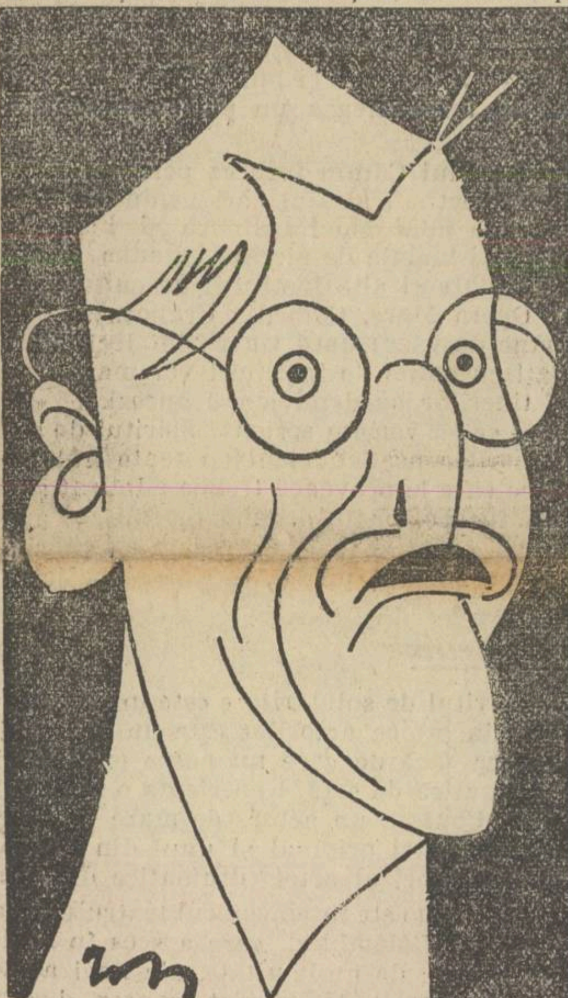
N. DAVIDESCU

De vorbă cu d. Ion Perlea

Fără să încercăm a evoca trecutul fostei direcțiuni a Operei, trebue să ne oprim asupra nimeritei alegeri făcute în persoana d-lui Ionel Perlea.

Prima manifestare artistică a d-lui I. Perlea a fost compunerea unui marș pentru orhestră, în 1915, executat la München, în acelaș an. Remarcabilele calități relevate, l-au îndreptat către lecțiile de armonie. Talentul deosebit manifestat din fragedă tinerețe, a avut neprețuitul noroc a fi stilizat de maeștri de mare reputație.

Elev al maestrului Paul Graener la „Meister Klasse" de la conservatorul din Lipsca, urmează simultan clasa de dirijor a profesorului Otto Lohse și reușește a fi angajat ca singurul dintre elevi, la Opera din Lipsca, unde a lucrat doi ani. Apoi, e chemat dirijor la opera din Rostok. Timp de un an ocupă pupitrul Operei române din Cluj.

Activitatea sa plină de strădanii fructuoase și corectitudine nu putea să nu fie relevată de marii iubitori ai artei române. Frumoasele rezultate obținute la Opera din Cluj, în scurtă vreme, au fost recomandația cea mai puternică pentru a găsi în d-sa pe reorganizatorul și animatorul unei instituții artistice de Stat, de importanța Operei Române.

Criterii artistice

— La venirea mea în fruntea Operei Române, ne spune d. Perlea, mi-am pus următoarea întrebare: dacă publicul român apreciază în materie de literatură pe Fr. Jammes, P. Claudel, R. M. Rilke, Th. Mann, M. Proust, A. Gide, T. Arghezi, în teatru pe Pirandello, Shaw, Duhamel, Wedekind, Ibsen, Lenormand, în muzică simfonică pe R. Strauss, I. Stravinsky, Prokofieff, Ravel, Schönberg, G. Mahler,—de unde concluzia că acelaș public nu ar putea gusta pe scena Operei, decât pe Verdi, Puccini, Mascagni sau A. Thomas?

Admirația publicului nostru pentru compozitorii unei epoci trecute și unui gust aproape dispărut, mi s'a părut un non-sens sau o eroare. Această considerațiune lămurește motivul care m'a determinat să anunț pentru stagiunea viitoare, reprezentarea unor opere cu totul străine de tradiția verdiană, ca: *Rosenkavalier, Tannhäuser, Prințul Igor* și *Nunta lui Figaro.*

Intinerirea cadrelor

Țin ca a doua lature a activității mele să fie întinerirea cadrelor. Moartea operetei, odată cu moartea lui Leonard, dovedește că misiunea unui director este să scoată la iveală talente noi, pentru viitor. Deaceia valoarea protagoniștilor, care de zece ani împodobesc scena Operei, nu mă poate opri de la datoria de a crea noui elemente vocale.

Direcțiunile anterioare au fost tot atât de pricepute, dacă nu și mai capabile decât mine. Și erau bine intenționate. Le-a lipsit însă perseverența în aplicarea programului lor artistic.

Grozăvescu a murit la Viena, printre streini, deoarece cântăreții mai vârstnici s'au opus să i se dea un salariu reprezentând jumătate numai din retribuția lor: „Cum dați atâta leafă unui începător!"... Iar ca rezultat al răutății camarazilor săi, Grozăvescu ne-a părăsit, a repurtat mari triumfuri la Viena — inutil de-a le mai reaminti — iar cei rămași, bine salarizați, s'au pus în grevă. Opera s'a văzut lipsită și de Grozăvescu și de cântăreții bătrâni în glas. Astfel, nu s'a mai putut cânta „Tannhäuser" sau alte opere, care necesitau voci bune. Cine nu a fost mulțumit de Spiridon Dumitrescu? Pentru stagiunea viitoare prepar surpriza altor debuturi, care se anunță sub cele mai bune auspicii.

Accentuez însă că prin întinerirea cadrelor nu înțeleg decât înlocuirea cântăreților *„bătrâni în glas"*. Cine s'ar gândi măcar o clipă să asimileze acestora pe titanii scenei noastre lirice: G. Folescu, J. Athanasiu, G. Niculescu-Basu, care vor încălzi desigur încă mulți ani entuziasmul publicului nostru meloman!

Premierele

Din afară, oameni îndrăgostiți de operă fac, slavă Domnului, tot ce le stă în putință să-mi zădărnicească activitatea. Din fericire, un personal conștient, de o disciplină occidentală și cu o dragoste de muncă care-i face cinste, se străduește nu numai în orele de repetiție, dar și în timpul liber, să mă ajute întru îndeplinirea sarcinei mele, colaborând, plin de râvnă, la înlăturarea tuturor piedicilor ce se ivesc în calea rosturilor noastre gospodărești și artistice.

Soliști, comprimari, coriști, orchestranți, maeștri, correpetitori, mașiniști și meseriași, fără nici-o deosebire, sunt singura mea nădejde, unica mea consolare, în zilele când mașinațiunile din afară îmi amărăsc sufletul, îmi tulbură liniștea și nu-mi dau răgaz să mă ocup exclusiv de propășirea artistică a instituției ce conduc. Munca neprecupețită a personalului garantează totuși faptul unic în analele Operei române de a începe o stagiune cu trei premiere: *Tannhäuser, Don Pasquale* și *Rosenkavalier,* bine studiate, cu gust montate, cu decoruri și costume admirabile și eftin executate la Viena.

Mai presus de contingențele mărunte și de nemulțumirile pe care răuvoitorii mi le cauzează, stă pentru mine interesul instituției. Și după cum fără avizul nimănui am montat *Aleodor,* cu 600.000 lei cheltueli, *Bastien și Bastienne, Sluga stăpână* și *Secretul Suzanei* cu 120.000 lei, *Mireasa vândută* cu 22.000 lei, după cum fără avizul nici intervenția nimănui, am dat scenei un element de valoare, ca Spiridon Dumitrescu, tot astfel pregătesc și acum alte surprize și voi ști să realizez și în viitor ceiace simțul meu de răspundere și priceperea mea artistică îmi dictează, ajutat numai de cei mici și umili, de personalul Operei, care activează realmente constructiv.

Sunt fericit că mă pot bizui pe colaborarea pricepută, dezinteresată și devotată a d-lui Radu Urlățeanu, subdirectorul Operei, pe care invidia și ura celor nechemați nu l-au crutat. Conștient de scopul ce ne-am propus a atinge, dl. Urlățianu animează cu surâsul pe buze, întreg personalul nostru și nu dezarmează nici-o clipă.

Noul local al Operei

Sala Eforiei, complet refăcută, va fi foarte încăpătoare: aproape 1400 de locuri. Scena, ce-i drept, e cam mică, dar îmi propun să dau tuturor operelor o nouă adaptare, potrivit scenei celei noui. Greaua sarcină va reveni însă tot personalului.

Cu această ocaziune nu pot trece sub tăcere sprijinul moral pe care cu prisosință ni l-a acordat președintele consiliului de miniștri, d. Iuliu Maniu. Pătruns de înalta misiune artistică și culturală a Operei, d. Iuliu Maniu a fost viu afectat de situația precară pe care i-o crease lipsa de local, și s'a interesat personal și de aproape, atât de soarta instituției cât și de personalul ei artistic. Am găsit în d. Președinte al consiliului de miniștri un om de o rară înțelegere, însuflețit de sentimente din cele mai alese, și interesul pe care ni-l poartă este pentru noi un tonic de preț, care ne oțelește voința, ne stârnește ambiția și ne potențează dragostea de muncă.

Repertoriul

Pe lângă cele trei premiere anunțate, Opera va mai ... *Liliacul, Prințul Igor, Nunta lui Figaro și Othello.* Din repertoriul românesc vom relua *La șezătoare* de Tiberiu Brediceanu, într'o montare nouă și vom prezinta publicului opera doctorului Ion Borgovan, *Se sting faunii,* un minunat basm muzical. *Liliacul* se va monta în condițiile în care s'a jucat la Berlin, în versiunea nouă a lui Reinhardt.

Afară de aceasta, vom avea spectacole extraordinare, în vederea cărora ne-am asigurat colaborarea multor cântăreți consacrați: Șaliapin, Zaporojetz, Lazzaro, Urbani, Baclanoff, dr. Schipper, dr. Rode; d-nele: Sadowen, Vera Schwarz, Clairbert, Lipkowska, Olzsewska, poate chiar Maria Jeritza.

Sunt foarte mulțumit că am putut atrage pe tenorul Nicu Apostolescu, care va apărea în rolurile titulare din *Tannhäuser* și *Othello.*

Continuare în pagina a II-a

Voiu căuta să ofer publicului distribuţiile cele mai bune, în limita mijloacelor de care dispun. In *Tannhäuser* vor apărea astfel d-nii: N. Apostolescu, G. Folescu, A. Lupescu, M. Lazăr, R. Steiner; d-nele: M. Nestorescu şi E. Basarab, sub conducerea mea; în *Don Pasquale* — d-nii: G. Folescu, J. Athanasiu, M. Lazăr, Gr. Oprişan şi d-na M. Metaxa, sub conducerea d-lui I. Nonna Ottescu; în *Rosenkavalier* — d-nii: G. Niculescu-Basu, Sp. Dumitrescu, N. Dumitrescu, d-nele: M. Snejina, E. Guţianu, T. Nanescu şi V. Miciora, sub conducerea mea. Pentru *Tannhäuser* şi *Rosenkavalier* vom mări orhestra la 80 de persoane.

Cu concursul celor ce au avut fericita inspiraţie de a pune pe d. Ionel Perlea în fruntea Operei Române, suntem convinşi că, odată cu începutul noului an muzical, domnia-sa va arăta că speranţele ce ne-a deşteptat numirea sa, vor fi la înălţimea rezultatelor ce va obţinea.

RADU N. CIOCULESCU

Aş vrea să ştiu

N. I. VINEŞIU, Loco.

şi care sunt principiile ei fundamentale?
In ce constă teoria psihanalizei lui Freud

Teoria „psichanalizei" (termen derivat din psichoanaliză, adică analiză sufletească), datorită medicului vienez dr. Sigmund Freud, s'a născut pela începutul veacului nostru din unele consideraţiuni de natură psicho-fiziologică asupra cauzelor şi tratamentului unor nevroze.

Intr'adevăr, sub influenţa ideilor savanţilor francezi Charcot şi Pierre Janet asupra automatismului psichologic, Freud, spre deosebire de psihiatrii timpului său, consideră nevrozele ca datorite unei cauze, care avea să joace ulterior un rol fundamental în toată doctrina sa. E vorba de aşa numita „*refulare*" psihică, cu ajutorul căreia dr. Freud reuşeşte să explice o serie întreagă de fenomene, neexplicabile până la el.

In ce constă această refulare? Termenul, deşi în aparenţă nou şi original, traduce o situaţie destul de cunoscută în fond. Se ştie, într'adevăr, că dacă o impresie sau o amintire oarecare ne este neplăcută, obişnuim în general să o alungăm din minte şi să o *refulăm* din conştiinţa noastră. Aceste gânduri şi elemente refulate şi devenite subconştiente, întemniţate în subsolul eului nostru, unde zac, ca să zicem aşa „sub presiune", continua totuşi să aibă asupra felului nostru de a fi şi independent de voinţa sau judecata noastră, o înrâurire uneori decisivă. Gândirea refulată însă, în loc de a se traduce printr'un act, nu se trădează ades decât printr'o vagă şi inexplicabilă indispoziţie sufletească, iar sentimentele şi dorinţele comprimate în fundul sufletului, pentru a putea apărea la suprafaţă, recurg la o amăgire a cenzurii raţiunii, deghizându-se în aşa fel, încât să poată trece necunoscute.

Mecanismul refulării unor elemente din conştiinţă şi al acţiunii elementelor astfel refulate asupra conduitei sufleteşti, cuprinde, după cum se vede, situaţii bine cunoscute de fiecare din noi din propria neexperienţă curentă şi totuş, dr. Freud a fost primul care a sistematizat într'un corp de doctrină acest ansamblu de fapte sufleteşti, dându-i o însemnătate deosebită. După Freud, examenul elementelor rezultate din conştiinţă explică psichologia inconştientului, domeniul acestuia fiind ocupat tocmai de elementele psichice refulate.

Şi natura inexplicabilă a unor manifestări, incompatibile cu toate datele sufleteşti cunoscute, s'ar datori în special acţiunii preponderente a inconştientului asupra conştientului.

In cazul când starea penibilă, derivată din revenirea deghizată a elementelor neplăcute refulate, este mai accentuată, ea poate lua forme patologice, dând naştere unor manifestări de nevroză. Alteori, o dorinţă imposibilă de satisfăcut în realitate şi care din această cauză este refulată, se realizează totuşi în mod deghizat în vis. Această ipoteză a lui Freud constitue punctul de pornire al teoriei ce-a dat-o asupra viselor şi care-i serveşte la interpretarea multor vise, în aparenţă neexplicabile. Dar nu numai în vis, ci şi în toate cazurile când viaţa reală nu răspunde aspiraţiilor eului, se produce o eflorescenţă de fantezii destinate să servească ca substitut, la ceiace viaţa nu ne poate da. Această tendinţă ar explica după Freud geneza creaţiei literare, artistice şi interesul înăscut al omenirii pentru acest gen de manifestări. Tot în aceiaşi ordine de idei, nevrozele reprezintă, după Freud, o manifestare defensivă a individului, care se refugiază în boală, pentru a scăpa de obsesia conflictelor subconştiente, pe care nu le poate înfrâna şi stăpâni.

Un alt element caracteristic, de altfel foarte controversat, al teoriei lui Freud, este desigur rolul covârşitor ce îl acordă instinctului sexual, care după el, ar participa la aproape toate manifestările vieţii psihice. Aceasta este sub forma ei cea mai simplă doctrina „pansexualităţii freudiane. Termenul întrebuinţat de Freud, pentru a desemna acest instinct universal, este „*libido*", care are însă în doctrina lui o accepţiune mai largă decât aceia a tendinţei sexuale, reprezentând în general dorinţa impetuoasă spre orice concupiscenţă a simţurilor. De altfel tot teoria freudiană susţine şi existenţa *sublimaţiunii* psihice, fenomen graţie căruia tendinţa sexuală se poate preface într'o altă tendinţă superioară şi compatibilă cu cele mai înalte exigenţe morale şi sociale.

Din această scurtă expunere a punctelor principale din teoria lui Freud, rezultă că doctrina acestuia reprezintă în acelaş timp:

1) *Un instrument de examen sufletesc,* tinzând la explorarea subconştientului cu ajutorul unui gen special de analiză psichololgică (de aci derivă şi denumirea de „psichanaliză");

2) *O metodă de tratament* a nevrozelor şi în general a nor afecţiuni psihice prin reducerea în conştiinţă a unor elemente perturbatoare refulate în subconştient şi uşurându-se astfel conştiinţa turburată.

3) *O metodă de cercetare,* care aplică principiul determinismului ştiinţific la o sumă de fenomene ale vieţii psihice rămase neexplicate ca visele, lapsusurile, ticurile, delirurile, etc.

4) *O ipoteză generală,* după care creaţiile spiritului omenesc cu toate domeniile vieţii culturale, exprimă în fond diferitele dorinţe subconştiente ale omenirii sau în orice caz sunt într'o mare măsură influenţate de aceste dorinţi.

Privită sub aceste patru feţe principale, psichanaliza a exercitat şi exercită încă o influenţă considerabilă asupra evoluţiei culturale a timpului de faţă.

Caleidoscop intelectual

Academia precoce

Academia franceză — ca de altfel toate Academiile — a atras totdeauna spiritul de ironie şi de frondă al tinerelor generaţii. Faptul poate fi stabilit istoriceşte, de trei veacuri. Nu e mai puţin adevărat că tinerii adversari ai Academiei devin cu vremea cei mai zeloşi candidaţi şi — uneori — cei mai îndârjiţi şi ruginiţi academicieni. Şi cum spiritul de frondă s'a compromis, tinerii au găsit un mijloc mult mai comod de a-şi alina suferinţele că nu fac parte din Academie: au început să-şi alcătuiască academiile lor. In România, în afară de Academia din Bucureşti, care oferă anual un tabel de premii, avem şi o Academie bârlădeană, care nu oferă deocamdată decât glorie. Dar cronica noastră fiind europeană, nu avem dreptul să insistăm asupra Academiei poetului **G. Tutoveanu** din Bârlad şi ne vom opri asupra **Tinerei Academii** care posedă, la Paris, un ziar şi un fond de acţiune remarcabil, intelectual şi bănesc.

Iată, într'adevăr, după unul din numerele cele mai noi ale ziarului, programul de activitate al „tinerilor academiciani" din Paris:

1. In afară de librăria din **avenue de la République No. 94,** crearea altor librării, sub firma „Tânăra Academie", la Paris, în restul Franţei (şi — adăogăm noi — în celelalte ţări şi continente).

2. Alcătuirea unei antologii a celor mai buni poeţi francezi, care, tipărită într'un număr de cel puţin cincizeci de mii de exemplare, să îngădue vânzarea la un preţ infim. (Există un pericol aci, adăogăm noi: s'ar putea întâmpla ca cei mai buni poeţi francezi să nu fie decât membrii Tinerei Academii, amicii sau rudele lor care fabrică versuri).

3. Turneuri teatrale în provincie, după succesul pe care l'a avut primul turneu din acest an. (Ziarul nu ne spune dacă tinerii academiciani erau numai autorii pieselor jucate sau — asemenea lui Molière — erau şi autori şi actori).

4. Serviciu de împrumut pe cuvânt de onoare. (Amintim că'n caz de neplată „cuvântul de onoare" nu se poate protesta la Tribunal, ca o poliţă, şi nici o Bancă nu reesconteazӑ un portofoliu de „cuvânt de onoare".

5. Crearea unui Cămin francez pentru adăpostirea tinerilor intelectuali străini cari venind la Paris, se reped să vadă întâi Moulin Rouge şi Folies-Bergère şi abia cu o zi înainte de plecare îşi aduc aminte că trebuesc vizitate şi alte instituţii de cultură precum Louvrul, Opera Mare, Comedia Franceză...

Rămâne de văzut dacă tinerii intelectuali străini ameninţaţi cu astfel de instituţii vor mai face uz de Căminul tinerilor academicieni francezi.

Dar, — ca să vorbim serios — spiritul de solidaritate al tinerilor academicieni cu toate numeroasele surâsuri pe care le provoacă trebue admirat şi aplaudat. Cu ei începe, poate o nouă moralitate artistică, bazată până acum şi în Franţa şi în alte ţări latine, mai mult pe zizanie, pizmă, intrigă şi batjocură reciprocă.

Spirit şi grup

Dacă spiritul de solidaritate este un lux în lumea scriitorilor, în lumea actorilor este un imperativ categoric, adică fără de care nu poate exista o interpretare dramatică de artă. Experienţa o face în Franţa **Jacques Copeau,** un actor de mare valoare, un gânditor riguros şi original şi unul din cei mai de seamă îndrumători ai artei dramatice din Franţa.

Jacques Copeau este întemeetorul teatrului de avant gardă **Le Vieux-Colombier,** care a scos în evidenţă câteva din legile, de mult uitate, ale unei adevărate reprezentaţii teatrale. Un ziarist francez, d. **Armand Pierhal** care face o anchetă în lumea teatrală, a avut îndrăzneala să întrebe zilele trecute pe Jacques Copeau de ce a părăsit după câtiva ani de muncă, **Le Vieux Colombier?** Şi Copeau a răspuns că acest efort, dus mai departe, l-ar fi costat viaţa. E un semn, răspunsul lui Copeau, al felului în care el concepe o întreprindere teatrală — şi care din acest punct de vedere (punctul de vedere **eroic**) e înrudit cu toate celelalte întreprinderi eroice, precum dobândirea unei victorii militare în mijlocul dezastrului, salvarea unui cămin, descoperirea unui continent sau a unui adevăr.

„Spiritul de grup e însuşi spiritul teatral, declară Jacques Copeau. Fără el nu faci nimic". Şi Copeau aminteşte valoarea dramatică a Comediei Franceze care a moştenit şi transformat în tradiţie spiritul de grup al trupei lui Molière. „Comedia-Franceză, urmează Copeau, a dat lumii, timp de veacuri, o pildă fără pereche. De-aci se lua modelul artei scenice pure. La Comedia-Franceză se putea admira o tovărăşie în care actorii nu urmăreau numai un interes material, ci şi unul de amor-propriu. Fiecare era bucuros să joace orice rol, şi juca convins că onoarea jocului depăşeşte orice altă vanitate. Din ziua în care spiritul de grup e înlocuit de spiritul de intrigă şi de egoism, totul e pierdut. Oridecâteori cineva a voit să regăsească esenţa artei dramatice, a trebuit să creeze din nou spiritul de grup. E ceiace a făcut Antoine la Teâtre-Libre şi de curând Pitoëff la Teatrul de artă din Moscova".

E ceiace s'a putut observa, vom adăuga noi, la Trupa din Vilna care acum, câtiva ani, la teatrul central din Bucureşti a dat reprezentaţii de mare artă, deşi într'un cadru meschin, deşi şi cu actori, în majoritate, de mâna a doua.

Jacques Copeau n'a părăsit însă, odată cu teatrul Vieux Columbier, idealul lui de a crea un grup armonic de artişti dramatici, o orhestră de valori plastice pentru dramă şi comedie. La Pernand, unde are o proprietate, Jacques Copeau întreţine pe propria lui cheltuială şi face educaţia dramatică a unui grup de tineri, aleşi cu multă luare aminte. Decorurile şi costumele sunt executate chiar de elevi, iar când fondurile sublimului profesor sunt sleite, trupa, entusiastă, pleacă în turnee, în provincie şi uneori dincolo de hotarele Franţei — căci numele lui Copeau face în arta dramatică tot atât de mult cât girul lui Morgan la cumpărarea unor acţiuni petrolifere — şi fondurile şcoalei se reconstitue.

S'ar părea că Jacques Copeau este numai un admirabil actor, un histrion ideal. Dimpotrivă: el este întâiul care-şi dă seama de valoarea **spiritului** dramatic pe care actorii au doar menirea să-l însufleţească. El cere întemeerea unui mare teatru la Paris care, prin ajutorul lui Molière şi Shakespeare să ridice gustul publicului pentru adevărata artă dramatică şi să dea astfel putinţă scriitorilor de valoare contemporani să creeze şi în domeniul teatrului.

„Să readucem pe bunii scriitori la teatru: n'am visat niciodată victorie mai frumoasă", şi-a încheiat declaraţiile Jacques Copeau.

Dar destinul autorului dramatic, care înţelege să nu decadă la nivelul romancierului cu succesul asigurat de superficialitatea operei şi publicului, prescrie un eroism asemănător. Pilda cea mai bună a muceniciei unui adevărat autor dramatic ne-o oferă scriitorul de limbă germană **Frank Wedekind,** el însuşi actor. Abea la toamnă piesa „Bismarck", scrisă de un sfert de veac, va vedea pentru întâia oară lumina rampei la **„Deutscher Volkstheater"** din Viena. Soţia scriitorului, doamna Tilly Wedekind, va avea norocul de a vedea şi în locul soţului, mort de aproape două decenii, premiera piesei „Bismark".

Wedekind, deşi actor, a fost preocupat nu atât de legile unei perfecte realizări scenice, cât de o **moralitate,** o nouă etică, o nouă Evanghelie a sentimentelor şi instinctelor noastre — cu mult înainte de popularizarea doctrinei lui Freud. „Deşteptarea Primăverii", în care descrie tragedia tinerelor generaţii comprimate de o morală strîmtă, burgheză, trilogia de valoare shakespeariană în care Lulu, femeia candidă la înfăţişare şi atât de firesc satanică'n fapte, ocupă atenţia scriitorului, ale cărui funcţiuni cerebrale erau departe de a fi de frivolitate vieneză sau de tâmpă sensualitate muncheneză, „Regele Nicolo" şi atâtea alte lucrări au rămas până azi lovite de bănuiala imoralităţii.

In tot timpul vieţii, Frank Wedekind a avut de luptat cu cenzura ipocrită din Germania şi nici după război, când toleranţa acordată atâtor case clandestine a fost însfârşit trecută şi asupra operelor literare dramele lui Wedekind, a căror influenţă ar fi trebuit să aibe lărgimea influenţei lui Ibsen, nu sunt îndeajuns de cunoscute.

Se apropie însă şi vremea marelui nedreptăţit. După succesul atâtor romane şi piese pornografice, începe să se ivească între noi şi fermecătoarea Lulu, al cărei destin tragic e menit să dea o nouă semnificaţie, mai adâncă şi mai adevărat omenească, unor fapte pe care obicinuim să ni le povestim comic şi sinistru la ureche, numai între bărbaţi, după o masă copioasă.

Doamna Marioara Voiculescu este singura personalitate din România care a cutezat să reprezinte, pe răspundere proprie, o parte din trilogia lui Wedekind. Ea n'a avut încă urmaşi în gust şi curaj. Opera dramatică a lui Wedekind, a cărei pereche în veacul al 19-lea o vom căuta în zadar, şi a cărei adâncime şi forţă de expresie la alte opere în veacul al 20-lea rămâne încă de aşteptat, este pentru unanimitatea scriitorilor, artiştilor dramatici, poeţilor, criticilor şi directorilor de teatre de la noi, încuiată cu şapte lacăte de întunerec.

Martirul cinematografului

Intâia victimă a celei mai noui viteze artistice, adică a filmului sonor, e francezul **Albert Machin,** un regisor priceput şi îndrăzneţ. In serviciul casei Pathé din 1910, a lucrat mai mulţi ani în Africa, pentru realizarea unor filme din viaţa fiarelor sălbatice. In ultimul timp făcea pregătiri pentru un film sonor cu lei şi pantere. Pantera Myrza s'a repezit şi i-a sfâşiat pieptul. Cine va ţine minte numele acestui sfânt martir al cinematografului vorbitor?... Nici măcar istoria artelor mecanice...

Banca artiştilor

S'a răspândit vestea că Mussolini, a întemeiat o „Bancă a artiştilor" cu un capital de 5.000.000 lire, pentru acordarea de credite pictorilor, muzicanţilor, sculptorilor, poeţilor, arhitecţilor şi romancierilor.

Avem însă o nedumerire: creditele acordate se vor cere înapoi cu portărei? Poliţele domnilor artişti vor fi protestate?... Căci nu toţi vor avea norocul d-lui Marinetti, adică să-şi vadă succesul în chiar timpul vieţii să-şi poată plăti datoriile. In statutul Băncii ar trebui intercalat un aliniat în cuprinsul următor:

„Domnii artişti care nu-şi vor putea achita poliţele la scadenţă, vor fi trecuţi la contul „Plăţi postume".

Altfel — Banca Artiştilor ar fi ca oricare altă bancă, iar artiştii, tot nişte pârliţi cu poliţe protestate.

F. ADERCA

Citiţi azi **Realitatea** No. 38
28 pag. bogat ilustrate — 8 lei

Cato cel Bătrân

In Senat ședința era pe sfârșite. Trimișii carthaginezi așteptau nerăbdători la intrare hotărârea definitivă și pe fețele lor se putea citi o vie neliniște căci în clipele acestea avea să se decidă soarta scumpei lor cetăți.

Era cald și senatorii erau obosiți. Sudoarea curgea pe togele lor brodate cu purpură și în ochi li se citea parcă o singură dorință: să se isprăvească odată această ședință care dura de câteva ceasuri.

Consulul care prezida, le acordase pentru un moment o pauză de odihnă și de reculegere. Unii cucăiau pe băncile lor, alții se plimbau prin incintă iar cei mai mulți se grupaseră în jurul lui Scipio și discutau cu aprindere. Figura șefului nobilimii se desena mândră și aristocratică în mijlocul grupului de chipuri agitate.

Deodată se făcu tăcere. Senatorii își ocupară iarăși locurile și ședința reîncepu.

Un om cu părul roșu și ochii cenușii se urcase la tribună. Era între două vârste și pe buze-i flutura un zâmbet tăios și sarcastic. Când începu să vorbească, toți senatorii își ascuțiră urechile și nici o șoaptă nu se mai auzi. Insuși Scipio păru că renunță la seninătatea olympiană și privi cu luare aminte pe orator.

Cato vorbea din ce în ce mai animat. Vorbele-i curgeau limpezi și clare și se îndeseau ca picăturile unei ploi repezi de vară. Frazele se rotunjeau, figurile retorice răsăreau necăutate și în chip spontan iar ironiile și sarcasmele se încrucișau ca niște fulgere pe un cer furtunatec.

Cu toată oboseala lor, senatorii nu se mai săturau ascultându-l și la rându-i, fiul arendașului din Tusculum părea că nu se mai satură nici el de propria-i elocvență. In sfârșit termină și ultima-i frază vibră majestoasă și sonoră: așa dar părerea mea e că trebue dărâmată Carthagina!

Un murmur străbătu sala. Președintele puse la vot diferitele propuneri și în urmă delegații puni fură chemați înăuntru. Ei se plecară adânc. Inelele și brățările de aur zornăiră sgomotos și într'o tăcere deplină hotărârea definitivă fu citită: „Senatul și poporul roman ordonă Carthaginei ca ea să-și nimicească toate vasele de războiu și să primească vizita de control a unei delegații romane."

In fruntea acestei delegații era numit Cato. Trimișii Carthaginei se plecară din nou adânc în fața senatorilor, Cato îi privi cu o mânie abia reținută. Scipio zâmbi ironic și compătimitor iar ei mohorâți dar calmi părăsiră încet sala senatului.

In anul 174 înainte de Cristos, Cato trebuia să părăsească Roma. Inainte de plecare, chemă în iatacu-i de lucru pe fiul său Marcus. Intre maldările de catastife cu socoteli, i-a grăit serios și grav:

— Ascultă, fiule, eu plec într'o călătorie lungă și îndepărtată. Locul meu de pater familias îl vei lua tu și ca atare trebue să îngrijești de moșie, de casă și de mama ta. Fii crutător și econom. Ți-am lăsat de altfel sfaturi și instrucții precise.

Și Cato îi întinse un sul în care sta scris zi cu zi ceiace avea să facă în lipsă-i.

— Imediat după ce voi pleca eu, continuă el, te vei duce la moșie și vei face ordine. Sunt trei butoaie cu măsline stricate, un butoiu cu oțet cam slab, doi sclavi bătrâni și câteva șunci mucezite. Vinde-le pe toate căci nu mai folosesc la nimic. Pune să curețe măslinii de uscături și vântură grâul din hambare. Mamei tale să-i cumperi o nouă stola, dar vezi să nu fie prea scumpă. Pe cea veche să o dai la reparat căci o mai poate purta deși ea spune că s'a învechit de tot. Tu să nu chemi nici un prieten la masă și să bei numai din vinul pe care ți l'am lăsat. E cam acru, dar se poate bea și dă puteri. Fii sănătos, ferește-te de greci și dea zeii ca să ne revedem cu bine.

Pe corabia care-l duce spre Carthagina, orașul atât de îndușmănit de el, Cato se plimbă gânditor. Ce frumoasă zi!... Cerul e senin, soarele e cald și marea liniștită.

Un tânăr nobil din delegație stă lângă Cato și admiră peisagiul.

— Privește, Cato, ce limpezi și line sunt valurile mării astăzi!

— Da, parc'ar fi untdelemn dela Venafru.

Nobilul strâmbă din nas și se depărtează. Cato se plimbă înainte și din când în când își notează pe niște tăblițe observațiile. Câte odată murmură: „Recolta din anul acesta va fi frumoasă. Măslinii, grâul și vița îmi promit un câștig bun. Am trimis patru corăbii cu marfă la Rodos și alte trei la Alexandria. Cu ajutorul zeilor și de-aci câștigul va fi bun. Dar trebue făcute economii. Mai ales..." Dar aci se întrerupse, se dete un pas înapoi, se mușcă de deget și pronunță o formulă de incantație: Un șoarece îi trecuse pe dinainte, dar slavă zeilor, acest semn rău fusese înlăturat.

Când delegația romană a debarcat la Carthagina, primirea ei a fost făcută cu un fast nemaipomenit. Sufiții, senatorii și o mulțime imensă au întâmpinat-o pe țărm. Casele erau împodobite cu covoare bogate și cu văluri de purpură. Pe străzi, în vase mari ardeau arome fine. Pe fortăreața Byrsa fluturau ramuri de măslin, semnul păcii și peste tot poporul aclama pe Romanii care treceau încântați fermecați de tot ceiace vedeau.

Ce frumos și ce prosper era orașul! Nici nu se cunoștea că purtase un războiu așa de greu din care ieșise cu totul învins. Peste tot se vedea bogăție și voe bună.

Pe piețe negustorii își strigau marfa ca în zilele bune, mulțimea se plimba nepăsătoare și pe tindele templelor ofrandele și jertfele se grămădeau numeroase și alese.

Romanii erau uluiți, dar încântați. Nu se așteptaseră să vadă așa ceva, nu se gândiseră că vor fi primiți așa de bine.

Numai unul din ei nu-și pierduse sângele rece și acesta era Cato.

— Vă mai amintiți de generalul cel chior? întrebase el chiar la intrarea în oraș.

La această jicnire adusă lui Anibal, sufeții se posomorâseră, dar au răspuns liniștit:

— Ilustre senator, senatul și poporul roman ne opresc de a ne mai gândi la el.

Pe străzi, Cato a examinat cu atenție edificiile mărețe și somptuoase și adresându-se unui senator carthaginez i'a zis:

— Nu găsești că aveți prea multă marmoră și aur? Mai trainică e, cred eu, cărămida dela Roma.

La ospățul oficial, el nu a gustat aproape deloc din mâncărurile și vinurile alese. Pe când colegii lui se îmbătaseră aproape numai din aroma bucatelor și a băuturilor, Cato a cerut să i-se dea o ceapă și o bucată de slănină. Le-a mâncat cu poftă, a băut dintr'odată o cupă cu apă în care pusese puțin oțet și a râgâit cu satisfacție chiar în nasul marelui sufet lângă care sta. Colegii lui romani l'au privit indignați și unul dintre ei a șoptit la urechea celuilalt:

— Nu-și desminte numele. Porcius s'a numit unul din strămoșii săi și strănepotul se cunoaște că se trage din niște porcari!

Cato a rămas nepăsător și la sfârșit, când o dansatoare greacă uimise pe toți prin mișcările-i grațioase și vioaie, el a exclamat:

— Aș prefera o maimuță din munții Numidiei: ea face salturi mult mai mari.

Și a rămas posac și nimic nu l'a putut încânta cât a stat la Carthagina. A refuzat daruri bogate, a respins sclave frumoase care-l îmbiau cu farmecele lor și noaptea, pe când tovarășii lui se desfătau la ospețe și petreceri, el, la lumina lămpilor strălucitoare își punea în regulă catastifele și scria la „Origines" opera lui istorică favorită.

După o lună de ședere în orașul acesta blestemat și plin de corupție, cum îl numea el, pecând erau duși în triumf pentru a se reîmbarca pentru Roma și când fruntașii Carthaginei socoteau pe delegații romani câștigați de partea lor, Cato a rămas neschimbat.

— Ce impresie ai de orașul nostru? l'a întrebat un bătrân carthaginez.

— Am impresia că trebue dărâmat, i-a răspuns el.

Când s'a întors la Roma, Cato a făcut un sacrificiu de expiare. Trebuia să se purifice de șederea într'un oraș în care totul era putred și corupt.

— Punii sunt mai desfrânați decât grecii! a grăit el către Marcus. Dar pentru noi, tot grecii sunt mai primejdioși. De puni vom scăpa, dărâmându-le cetatea, dar când vom scăpa de acești „graeculi" care au năpădit și năpădesc mereu în țara noastră, în orașele noastre, în casele noastre chiar! Vei ști, fiule, că cei mai mari dușmani ai noștri sunt acești greci și mai ales doctorii lor. Să te ferești de ei și de remediile lor! Ai două leacuri suverane în casa ta: frunza de patlagină și foaia de varză. Orce boli, orce rele sunt tămăduite prin aceste leacuri pe care le-am moștenit din moși strămoși.

In senat, la moșie și în tot, Cato și-a reluat viața-i și obiceiurile de toate zilele. Același discursuri contra Carthaginei, a grecilor și a Scipionilor. Aceleași atacuri contra luxului și desfrâului ce venea din orient și mereu aceleași îndemnuri: economie, cumpătare și afară cu tot ce-i nou. In cercul ales și rafinat al Scipionilor, unde se vorbea și se cugeta numai grecește, omul acesta cu părul roșu și cu ochii cenușii era zilnic ironizat și batjocorit.

— Lasă-i să mă ocărască, zicea el, când i se aducea la cunoștiință aceasta. Ocările lor sunt în grecește și eu nu cunosc aceasta limbă.

Și totuși la urmă a fost silit să o învețe. Civilizația și cultura elenică au năpădit asupra Romei ca un șuvoiu împotriva căruia nu se putea pune nici un stăvilar. Chiar cei mai conservatori dintre Romani s'au convins la urmă că Scipio și nobilii din jurul lui aveau dreptate. Insuși Cato a început să privească mai cu indulgență luxul și eleganța matroanelor, rafinarea petrecerilor și înobilarea gustului. Se convinsese și el la urmă că ceapa și slănina dela Tibru nu mai puteau îndestula un ospăț, că monștrii ciopliți în lemn grosolan nu mai puteau figura zei, că descântecele și cronicile naive nu mai puteau mulțumi gustul unui literat. A mers cu concesia până acolo încât la vârsta de 80 de ani a învățat grecește. Dacă atâtea le-a ertat la bătrânețe, în două lucruri a rămas în schimb statornic și neclintit: nimicirea Carthaginei și ura contra nobililor. Pe Scipio, în deosebi, l'a atacat oriunde a avut ocazie. In istoria sa intitulată „Origines", operă care crează proza romană și adevărata istorie la Roma, în toate războaiele pe care ni le descrie, nu citează nici un nume de general roman. Un singur nume propriu e citat: numele unui elefant, Surus, care după Cato, a făcut cele mai mari isprăvi războinice. Și totuși aceste „Origines" alcătuesc o istorie serioasă în care autorul caută să fie imparțial, veridic și bogat în isvoare și informații.

Nimicirea Carthaginei nu a avut fericirea să o vază. El moare la anul 149, cu trei ani înainte de dărâmarea cetății punice. Dar chiar de-ar fi trăit, fericirea nu i'ar fi fost poate desăvârșită: cuceritorul Carthaginei avea să fie tot un Scipio!

Cu toate scăderile lui, Cato întrupează calitățile unui adevărat roman din timpul războaielor punice. Tradiționalist, cumpătat, muncitor și virtuos, acesta e Romanul care a reușit să învingă în acele vremi, pe cel mai genial general al lumii. Dacă în Bazinul Mediteranei s'a încetățenit o civilizație latină în locul uneia semite cum se tindea, aceasta o datorim numai acelor falange de țărani latini care-și iubeau cu fanatism pământul, zeii și familia. Prototipul lor reliefat în tot complexul calităților native a fost Cato cel Bătrân.

Cât a iubit el pământul pe care-l cultiva cu pasiune! In lucrarea lui „De Agricultura" el ne-arată cât este de demnă pentru om și pentru stat cultivarea pământului. „Când voiau să laude pe un om de bine, zice el, strămoșii noștri îl numeau bun muncitor al pământului. Din acești muncitori se nasc cetățenii cei mai curagioși și soldații cei mai puternici. Agricultura dă câștigurile cele mai cinstite, cele mai sigure și cele mai puțin supuse invidiei".

Bun cetățean, bun om de Stat, bun tată de familie, bun militar și mai presus de toate bun scriitor și orator, iată ce a fost Cato. Era veșnic ocupat, veșnic plin de energie și de dorința de a munci. „Nefăcând nimic, zicea el, te deprinzi a face rău". Această maximă l'a călăuzit toată viața și dacă atâta vreme s'a opus culturii și civilizației grecești, a făcut-o gândind la acei regisori din orientul grec pe care lipsa de ocupație îi îndemnase la toate crimele și infamiile. Pentru Cato, civilizația greacă avea să aducă pieirea Romei. Cu toate că era în parte îndreptățit și posibil ca însuși Scipio să se fi gândit la fel când privind dărâmarea Carthaginei recita aceste versuri:

In curând pieri și sfânta cetate Ilion,
Priam și poporul său în luptă cu lancea.

I. M. MARINESCU

RAOUL AUERNHEIMER

Dricarul din Ebenbrun

Dricarul din Ebenbrun, era un om de vreo 78 de ani, vesel și puternic. Era înalt, lat în spate, avea picioare lungi și un spate ca o carapace, din care se bălăbănea sus capul, ca la o broască țestoasă. Avea fața roșie ca ceara și despărțită la mijloc printr'o enormă mustață brumărie. Alte două mustăți mai mici, îi atârnau peste ochii care priveau tinerește, veseli, dintre smocurile de păr care-i înconjurau ca niște copii ascunși într'un tufiș.

Acest moșneag vioi, care cu numele său burghez se numea Severin Zechmeister, nu fusese întotdeauna dricar.

Ba, mai mult, în tinerețea sa, pe care o socotea până la al 72-lea an al vieții, avusese un han. Atunci muri un frate al soției sale, văduv, dricarul din Ebenbrun. Severin sosi acolo, cercetă prăvălia care era foarte bine situată, în piață, peste drum de casa de economie, controlă registrele, care deși nu arătau un profit enorm, totuși înregistrau un profit crescând. Și deoarece mai era și sătul de hanul care îi pricinuise multe supărări, lăsă crâșma fiului său și preluă repede afacerea răposatului cumnat, cu tot ce-i aparținea: caii, uniformele negre ale cioclilor și o anumită provizie de cosciuge. Aceasta se împlini de azi pe mâine, fără a aduce vre-o schimbare aparentă în viața Domnului Zechmeister. Ingropa acum oamenii precum îi găzduise.

Dricarul din Ebenbrun se învârtea mereu printre clienți și, ca un adevărat negustor, îi iubea. El rămânea în legătură cu dânșii chiar dincolo de mormânt. In după amiezele de Duminică, pe timp frumos, le făcea chiar un fel de vizită de recunoștință, în micul și drăguțul cimitir, nu departe de gară, unde îi găsea pe toți. Nu avea drum lung dela unul la altul și îi vizita pe toți într'o raită. Își amintea de fiecare și știa precis cu câți cai pornise din viață și cât se câștigase de pe urma mortului. In orice caz, nu trebue să fie trecut cu vederea, că adeseori nici nu-și arunca măcar privirea asupra celor care fuseseră îngropați fără ajutorul unui aparat cu animale și fuseseră purtați sărăcăcios pe umerii semenilor lor. Indiferent și puțin distrat trecea pe lângă acești oaspeți, cu ținuta hangiului care trece prin cârciumă.

Nu era un prieten al săracilor. Și oare un dricar poate fi așa ceva? Săracii mor aproape pe degeaba; pe ei nu trebue să-i convingi. Pe bogați însă — da. Severin Zechmeister își înfrumuseță deci mai întâi prăvălia, căci cu aceasta începe treaba. Puse să se lăcuiască în negru canaturile dela ferestre și intrarea, să se facă o firmă cu litere mai mari, și puse un frumos coșciug de metal în galantar, pentru a face plăcere trecătorilor. Își procură un nou car de flori și renovă dricul azuriu cu îngerași de argint cu care se îngropau fetele tinere din Ebenbrun. Intr'o zi, se duse în obor și reveni după câtva timp cu doi cai negri, nu prea tineri, dar grași. Erau ei puțin încărunțiți pe la ochi, dar încolo erau încă negri și când mergeau, clătinau foarte melancolic capul. In scurt timp deveniră atât de iubiți în Ebenbrun, încât toți cetățenii doreau să fie înmormântați cu ei. Din această cauză, dricarul urcă tariful: cu clătinări din cap, costa de aci înainte mai mult.

In sfârșit, reformă și parcul de dricuri și harnașamentele, precum și materialul omenesc care aparținea afacerii. Acesta anume, este o piedică principală a antreprizei de pompe funebre. Dricarul are un grup de „colaboratori externi" care sunt plătiți și intervin numai la nevoie.

Unii, când sunt morți, au nevoe numai de doi servitori, alții, pe de altă parte, au nevoie de călăreți înaintași. Aci era vorba să se găsească și să fie îndatorați oameni, care, fiind într'un serviciu regulat, vor să-și procure un mic câștig în afară de slujbă. Cei mai mulți călăresc bucuros și fac aceasta pentru un salariu foarte mic. In Ebenbrun, masseurul și frizerul făceau întotdeauna slujba de ciocli externi. Dar frizerul era slab, pe când un adevărat cioclu trebue să arate ca viața. Și masseurul locuia cam departe, iar vara era profesor de înot, din care cauză se iveau coincidențe neplăcute. Când ai mai multe afaceri, nu poți întotdeauna să lucrezi cum ai vrea. Noul stăpân mări personalul cu un copist și un servitor dela casa de economie. Deasemeni și controlorii de bilete dela teatrul orașului călăreau câte odată pe caii dela dric. Pe un cupletist însă, care i se oferise ca extern, îl refuză; căci găsi că nu se potrivește cu demnitatea breslei, să călărească unul, care, deobiceiu, cântă cuplete.

După ce a întinerit astfel vechea afacere, corespunzând nevoilor moderne, după cum spunea circulara, a început să mărească clientela prin achizițiuni potrivite. Raporturile cu clienții și conducerea prăvăliei o lăsă pe seama nevestei, o femeiușcă roșie, bătrână, rotundă ca o minge, cu părul alb, care nu se plimba niciodată, ci împletea mereu ciorapi și se rostogolea toată vremea ca un ghem între casă și prăvălie. Suferea la gândul că bărbatul ei va răci și căuta să prevină această posibilitate împletind pentru el ciorapi de lână.

După câțiva ani, dricarul din Ebenbrun se putea făli cu câștiguri respectabile. Afacerea se mărea văzând cu ochii; se putea spune că acuma comerțul era în floare. Dar ceiace-l bucura mai mult, era că și „haute-volée-ul" din Ebenbrun începea să se obișnuiască încetul cu încetul cu întreprinderile sale. I se îngăduise acum vreo doi ani să îngroape un prefect, în orice caz pe unul pensionat de mult.

Intr'o zi, pe când domnul Zechmeister se preumbla pe aleia Prințului, o căruță cu mobile se opri în fața unei vile, care aparținea unui consilier, și care în ultimii ani rămăsese goală. Bătrânul privi cum se descarcă.

Se iviră: un pian cu coadă, un papagal, o toaletă și cununi de lauri vestejite; după aceia, însă, apăru și un scrin cu puști, mănuși de scrimă, coarne de cerb și un biliard. Mai târziu se lumină totul. Chiriașa era o cântăreață dela operă — Sașa. Dar cel ce plătea chiria — un tânăr ofițer și baron, care locuia în odăile pentru mosafiri.

Dricarul nu se prea sinchisea de viligiaturiști. Aceștia sunt oameni care vin spre a se recrea și mor arare ori la țară. Dacă își călcă însă de data aceasta obiceiurile și se opri în ziua următoare de mai multe ori înaintea vilei, aceasta o făcea din motive anumite. Mai întâi, cântăreața, căreia îi stătea la dispoziție un automobil, și-a exprimat intenția de a rămânea și la iarnă la Ebenbrun, și să meargă în oraș numai la reprezentații. **Ea putea fi privită deci ca localnică;** în al doilea rând, tânărul era baron; iar în al treilea rând — și acesta era motivul principal — el avea o figură izbitor de bolnăvicioasă.

Severin, care nu era moralist, ci om de afaceri, salută, el cel întâi, o figură antipatică de lacheu. Servitorul, care tocmai scotea corespondența din cutia dela poarta grădinii, răspunse rece, mirat și cu deferență, salutului bătrânului care sta dincolo de grilaj. Din fericire, dricarul nu era sensibil.

— Cum se simte domnul valet?, — întrebă el, apropiindu-se.

— Așa și așa! — răspunse lacheul, impertinent.

— Știu! — spuse binevoitor bătrânul. — Și eu am fost valet în tinerețe. La Salnau. Cunoașteți pe Prințul Salnau?

— Tânărul?

— Nu pe bătrân.

— Oh! pe Nicolaus!

Acesta era passepartout-ul inimilor de servitori, și cheia deschise și de data aceasta. Ferdinand căpătă, involuntar, respect pentru colegul mai bătrân, care, ca și el, furase în tinerețe țigări.

După un sfert de oră, dricarul știa tot ceiace se putea ști despre stăpâni. Cântăreața era de vre-un an iubita baronului. El era atât de îndrăgostit de femeia aceasta, încât se certase din cauza ei, cu toată familia și își părăsise chiar slujba.

— Nu poate trăi fără ea, — spuse Ferdinand. — Și pe deasupra, mai e și căsătorit!

Domnul Zechmeister dădu din umeri:

— Se întâmplă în viață!, — zise el, dând convorbirii, după obiceiul său, o întorsătură umoristic-filozofică.

Apoi se interesă de sănătatea baronului; aceasta lăsa de altfel de dorit.

— Albertinii sunt toți slabi de piept, — spuse servitorul. — Și apoi și felul lor de a trăi!

Cei doi bărbați se priviră muți. Se înțelegeau. Domnul Zechmeister scoase tabachera:

— Fumați?

Și cași cum ar argumenta, adaugă:

— Eu, vezi dumneata, sunt dricarul din Ebenbrun.

— Ah, așa? — spuse servitorul, și se servi.

* * *

Starea baronului cerea, însă, să ai răbdare. Trăia ca un om sănătos; tușea el din când în când câte puțin, dar atât el, cât și prietena sa nu dădeau nici-o importanță acestui lucru. Odată îl năpădi tusea în timpul unei plimbări, tocmai când dricarul trecea pe lângă ei. Baronul se opri, și, tușind, se clătină elegant pe genunchi, cu picioarele desfăcute.

Sașa îl bătu drăgălaș cu mânerul umbreluței pe spate.

Cu această ocazie, dricarul o privi mai de aproape. Era o femee blondă, voinică, cu pieptul ridicat ca de fată. De sub fruntea joasă priveau doi ochi întunecați și lascivi ca de slav. Nările îi tremurau ca la un cal de rasă, sau ca nasul mereu în mișcare al cânilor. Dar cel mai minunat lucru în această figură curioasă, în același timp atrăgătoare și respingătoare, era gura. Gura unei negrese, care s'a rătăcit pe figura unei blonde europene. Buza superioară era ca și capacul unui pian. Și când ridica acest capac și desvelea clapele albe, atunci izvora muzica.

De acest pian atârna tânărul ca o pedală. In realitate, la brațul cântăreței wagneriene, tânărul părea foarte scund. Era suplu și slab și hainele îi atârnau ca pe un stâlp de telegraf. Cu tot costumul său civil, ofițerul se trăda din fiece mișcare. El trăsese pălăria de paiu adânc pe ochi, ca pe un chipiu și, când saluta, ducea mâna militărește la marginea pălăriei. Bastonul îl ținea ca pe o sabie.

Vorbea în felul ofițerilor: hotărît și cu gesturi scurte, colțuroase:

— Nu-mi place! — spunea el tăios și iritat.

Vorbea probabil despre nevastă-sa.

— Dar eu îți plac? — întrebă cântăreața.

Apoi luă mâna subțire a cavalerului și o apăsă pe pieptul ei voinic.

Trecătorul nu mai auzi răspunsul, căci nu voia să se oprească indiscret. Doar după un timp, când se întoarse cu băgare de seamă, văzu pe îndrăgostiți sărutându-se tăcuți. Un tufiș se volbura deasupra lor ca un cort de aur și vântul de Maiu sufla printre ramuri ca un oftat îndrăgostit al naturii.

Dricarul stătea ascuns și privea surâzând.

Uneori, când dricarul trecea de vreme, înainte de masă, pe lângă vilă, Sașa cânta înapoia ferestrelor deschise, acompaniată de baron. Provocător ca un strigăt triumfător al sănătății, țâșnea vocea ei prin fereastră, pe când baronul acompania obosit și discret.

Veniră nopți sumbre de Iulie, în care cântăreața cânta oda safică. Aproape nu se mai auzea acompaniamentul. Numai vocea ei. Și când pătrundea acest cântec în grădină, aierul devenea mai greu și trandafirii — mai roșii... Dar, odată, cântecul se frânse la mijloc. A doua zi, medicul ordonă despărțirea. Baronul fu dus într'un sanatoriu, iar d-ra Sașa rămase singură. Se purtă foarte bine. Dar, fiindcă avea nevoe de un însoțitor, primea din când în când pe correpetitor. Era un tip scund și urât, dar foarte muzical. D-șoara Sașa studia cu el bucăți dramatice. Lieduri-le le păstra pentru prietenul ei.

El reveni în August, plăpând, slăbit: un candidat la moarte. Nu putea trăi fără ea și ce era mai rău: nu putea nici măcar să moară.

Correpetitorul fu concediat din nou. Sașa se acompania singură, pe cât putea. Sta la pian, iar baronul, în chaise-longue, cu ochii strălucitori de febră. Il privi cu ochii ei mieroși de femee blândă și începu să-i cânte cântecul favorit: „Iubire veșnică îți jur". Când termină, răvăși printre clape și, ridicându-se de pe scaun, cu sânii săltând, cântă propozițiunea finală: „Iubirea noastră veșnică va fi!"

„Iubirea noastră-iubirea noastră veșnică va fi", răsuna convingător în noapte.

* * *

In timpul acesta dricarul deveni prietenul intim al valetului.

Ferdinand vorbea despre sănătatea stăpânului său, de care se interesa toată populația, fiindcă era baron, avea o iubită și fiindcă locuia în aleia Prințului. Domnul

(Continuare în pag. IV-a)

Zechmeister asculta atent și la o ocazie potrivită șopti la urechea servitorului:

— Domnule Ferdinand, când o fi la adicătelea — știi mata — recomandă-mă. Un sutar îți e asigurat.

Servitorul se ridică, bău paharul și plecă jignit. Dar nu plăti nimic.

Duminica următoare — întâlnirile acestea erau mereu Duminica — domnul Zechmeister comandă un „Special". Lacheul era tăcut la început; mai târziu se mai deschise puțin. Povesti despre un acces al baronului, îi imită horcăitul, țipetele cântăreței și făcu o demonstrație mimată a figurii slăbite a baronului. Ba au crezut chiar că s'a sfârșit cu el, și a fugit după doctor la miezul nopții... Domnul Zechmeister ascultă compătimitor. După aceia, spuse lui Ferdinand:

— 15 guldeni, domnule Ferdinand! — și-l privi stăruitor.

Servitorul se ridică, salută și plecă.

Duminica următoare — aceiaș scenă: Baronului îi mergea din ce în ce mai rău și domnul Zechmeister oferi servitorului 20 guldeni. Atâta nu plătise încă niciodată pentru un cadavru. Dar era vorba de un baron. Niciodată nu îngropase dricarul un baron și vroia să îngroape unul, chiar dacă ar fi fost să nu câștige nimic.

Lipsea din grădina lui un baron mort. Avea nevoie de el. Trebuia să-l aibă. Altfel nu l-ar mai fi bucurat viața.

Așa se explică de ce oferi 25 de guldeni pentru obiect. „25 guldeni spunea el". Și adaugă mai convingător: „50 de coroane".

Ferdinand îi luă mâna peste masă, o strânse repede sincer și spuse bătrânului:

— S'a primit: mortul e al dumitale.

— Zis și făcut! — spuse dricarul foarte serios, răsuflând ușurat, și cu o nuanță de durere, căci la această afacere pierdea.

Servitorul se înclină tăcând, distins, cu ochii închiși, cum fac nobilii.

* * *

Era spre sfârșitul lui Octombre și pădurea din jurul Ebenbrun-ului strălucea în culori violete și arămii. Dar era un aer atât de proaspăt și însorit ca primăvara. Și cerul era strălucitor-albastru, deloc mohorît și spălăcit, cum e de obiceiu toamna. Săptămâni întregi nu mișca nici-o adiere și frunzele aurii ale castanilor se țineau tare de crengi. De 35 ani nu-și mai amintea Domnul Zechmeister de o doamnă la fel de frumoasă. Dar într'o bună zi sosi furtuna. Vijelia vâjâi năpraznic peste Ebenbrun și smulse fără cruțare frunzele de aur de prin pomi. Apoi sosi ploaia și le răsturnă ude de pământ. In ziua aceia, când dricarul se duse să inspecteze vila, călcă peste us pavaj de aur. Așa ceva nu exista decât pe aleea Prințului.

Inăuntru tocmai răsuna refrenul: „Iubirea noastră veșnică va fi!" Tonurile pătrundeau timide prin ferestrele închise. Numai când veni sfârșitul, pasionatul sfârșit al acestui cântec, atunci se cutremurară geamurile.

Domnul Zechmeister nu eșise să asculte un concert. Ascultă indispus comunicarea servitorului și ceru, bombănind, amănunte. Dar nu află nimic care să-i facă plăcere. Pentru prima oară în viață, avu fața îngrijorată. Pentru prima oară în viață, umorul îl părăsi. Să trăiască un ofticos, era ceva care, după părerea lui, nu ar trebui să se întâmple nici măcar odată în viață. Dacă aceasta se poate întâmpla, atunci ordinea cosmică e pur și simplu în pericol. Atunci se clatină totul. Mohorît, porni spre casă, în timp ce ploaia îi curgea pe spate. Se supără din cauza timpului oribil, din cauza încăpățânării baronului și fiindcă trebuise să aștepte atâta timp în ploae. Totul, chiar fumatul îl irită în ziua aceia.

— Dar ce ai? îl întrebă nevasta, după prânz.

— Nimic!, răspunse el morocănos.

Simțea o senzație de răceală în spate și un gâdilat ciudat în gât, care nu era sete.

In ziua următoare, se îmbolnăvi de pneumonie.

Nici acuma, fiind bolnav, nu-și schimbă punctul de vedere. In definitiv, era prea bătrân ca să-l mai schimbe. A doua zi, când simți recele stethoscop pe pieptul său, și se trezi din ațipirea care-l învăluia zi și noapte, prima sa întrebare fu:

— Cum îi mai merge?

— Cui? — întrebă medicul mirat.

— Ei, baronului Alberini!

— A, da! mai bine.

Aceasta nu corespundea adevărului. Baronului îi mergea mai rău, dar doctorul nu voia să-și irite pacientul. De-aceia, spuse: „Mai bine!". Cu toate acestea, capul dricarului căzu cu un oftat adânc pe pernă, gura i se strâmbă și închise ochii, gemând.

Timp de 24 de ore nu spuse nici un cuvânt și deabia a doua zi, la vizită, deschise din nou gura:

— Cum îi mai merge?

— Mai bine, iubite prietene, mult mai bine!, minți medicul.

Pneumonia începu să progreseze. Având în vedere vârsta înaintată a bolnavului, se crezu obligat să obișnuiască pe femee cu gândul sfârșitului probabil. Deaceia, spuse la plecare:

— Doamnă Zechmeister, cum stați cu testamentul?, — ceiace pare poate multora nepotrivit.

Dar în Ebenbrun, oamenii nu sunt atât de susceptibili ca la oraș; moartea este acolo ceva foarte natural. Nici d-na Zechmeister nu se opri din împletit la întrebarea medicului. Dar ea răspunse cu o siguranță, care-l mirâ pe acesta:

— Nu moare! Și la întrebarea medicului de unde știe atât de sigur:

— Atâta timp cât un bărbat se interesează de afaceri, nu moare!

— De afaceri?, — întrebă doctorul.

— Păi, nu s'a interesat mereu cum îi merge d-lui Baron?".

Doctorul pricepu în sfârșit. Și surâzând înfundat, așa cum surâd medicii când desvelesc sufletele omenești în toată goliciunea lor, părăsi prăvălia.

In ziua următoare, dricarul nu se mai interesă de starea baronului. Pneumonia cuprinsese și plămânul celălalt și întrebarea îi rămase în gât. Nu mai sta deloc de vorbă, ci se mărginea să respire hârâind. Iar dincolo, în aleia Prințului, se apropia sfârșitul. Baronul își dădea tot atâta seama ca și acela ce voia să-l îngroape. Era chiar foarte optimist în ultimele zile. Vorbea mult despre primăvară, și Sașa trebui să-i cânte lieduri de Schubert apoi „cântecul automobilului". O făcea, cu toate că-i dăuna vocii. Și-apoi, nu mai era pentru mult timp.

— Georges, cumpără-mi un automobil!, — răsuna din odaia bolnavului.

Ofticosul zâmbi mulțumit.

In preziua morții, iscăli contractul de cumpărarea vilei; făcu să fie imediat trecut pe numele Sașei. „Pe viață și pe moarte", cum spunea el. Și cum notarul era de față, îi înmână spre păstrare un plic închis.

După amiază, căzu zăpadă deasă și cu ea, coborî o tăcere adâncă asupra Ebenbrun-ului, ale cărui case mititele se reliefau acuma în jurul bisericii, ca niște jucării împachetate în vată. In dimineața următoare, turnul vilei baronești din aleia Prințului, avea o tichie, un cojoc fin și alb, și întreaga stradă era învelită cu o pătură albă. Deaceia, țârcovnicul, care mergea în urma părintelui ce se ducea să dea S-ta Cuminicătură, nu se gândea decât la jucatul cu bulgări de zăpadă.

— Moare în floarea păcatelor sale!, — spuse el apoi d-nei Zechmeister, care-i era dragă, ca toate femeile bătrâne, care împletesc la ciorapi toată vremea și merg Duminica, regulat, la biserică.

— Cine moare?, — întrebă încremenită femeia. — Baronul, — răspunse preotul înfuriat. — A refuzat Sf-ta Cuminicătură. Spunea că nu moare încă. Eu vă spun însă că moare. Moare încă astăzi!

Preotul vorbea foarte tare, pe deoparte fiindcă îl indigna, pe de altă parte fiindcă era meseria lui. Numai așa se poate explica, că atunci, când femeia reintră în cameră, după ce condusese afară pe preot, găsi pe bolnav șezând drept în pat.

— Sfinte D-zeule! — strigă ea, căci credea că s'a terminat cu el. Dar bărbatul îi făcu semn să se apropie, și după ce încercă de mai multe ori să vorbească, spuse cu o ultimă sforțare:

— Trebuie să anunți călăreții!

După aceia, căzu zdrobit pe perne.

Auzise cuvintele preotului, și deoarece, ca un bun catolic, avea încredere absolută în biserică, luă după indicațiile ei, măsurile de rigoare.

D-na Zechmeister, după ce îngriji conștiincios de toate, se așeză lângă patul bărbatului, împletind cu sârguință ciorapii, care trebuiau să-l apere de răceală, și aștepta liniștită și devotată moartea.

* * *

Pe la 7, automobilul baronului țâșni prin străzile din Ebenbrun și se opri în fața prăvăliei d-lui Zechmeister. Servitorul Ferdinand sări sprinten jos.

— A murit?, — întrebă femeia.

— Acum două ore, — zise servitorul. Dar unde-i domnul? Trebue neapărat să vorbesc cu el.

Femeia îl duse în cameră la patul muribundului:

— Vorbiți dacă puteți.

— D-le Zechmeister, — începu servitorul grăbit.

Și deoarece nu i se da răspuns, repetă, ceva mai liniștit, după un timp:

— D-le Zechmeister...

Dricarul horcăi liniștit, mai departe.

— Voi aștepta!, zise servitorul și se așeză.

Femeia îl privi cu atenție, la lumina lămpii. Avea de pe acuma figura oficială cu care va primi mâine pe condoleatori. Dar, mai era și o grije particulară în ea. Femeia începu să se neliniștească.

— Poate nu e ceva în regulă?, — întrebă ea.

Ferdinand tăcu. Dar după o clipă, când se lămuri că dricarul nu putea discuta cu el vre-o afacere, isbucni supărat:

— Nu căpătați mortul! Numai catafalcul!

— Ce?, — întrebă femeia stupefiată, și încetă din împletit.

Ferdinand, care voia să-și salveze un mic bacșiș, începu să se scuze. Imediat după prima durere a vorbit cu d-na, și dânsa consimțise îndată, mai ales, fiindcă cimitirul era atât de aproape de vilă. Și totul ar fi mers cum ar fi trebuit, dacă în ultimul moment nu ar fi intervenit nevasta...

— Care nevastă?

— Nevastă-sa!

— Așa?, — zise amar D-na Zechmeister.

Servitorul începu însă să descrie foarte amănunțit scena dintre cele două femei.

„Sașa n'a voit s'o lase mai întâi deloc în casă, căci a spus că vila îi aparține. Dar baroneasa a spus că baronul îi aparține ei, și a dat ușa de perete. Sașa a spus că-l va îngropa în Ebenbrun, căci aci a fost fericit. Iar baroneasa a răspuns că nu se poate, fiindcă ar fi o rușine pentru întreaga familie. Atunci Sașa a spus că nu-l dă. Atunci baroneasa a spus, că o asvârlă afară și a ridicat mâna. Cealaltă s'a repezit și i-a smuls buclele false de subt pălăria de doliu. Baroneasa avu imediat o coadă blondă în mână. In acel moment intră notarul, care arătă o scrisoare și spuse doamnelor să se liniștească, căci baronul nu va fi îngropat nici la Ebenbrun, nici la Viena, ci la Gotha.

— Unde?, — întrebă femeia.

— La Gotha!, — repetă servitorul. — In crematoriu... Se lasă ars.

— Ars?

Bătrâna îl fixă neînțelegătoare. Apoi, după o clipă, cu scârbă adâncă:

— Brè! Ce scârnăvii și la bogătașii ăștia!

Dar dricarul nu spuse nimic, ci începu să sughită foarte ciudat, și să cânte la pian, cu mânile pe plapomă, cum nu mai făcuse niciodată în viață. Femeia privi semnificativ pe servitorul, care se ridicase. Făcu ghemotoc lucrul și-l străpunse cu iglița. Aprinse o lumânare și începu să se roage. Ferdinand se strecură încetinel, afară, printre coșciuge. I se făcuse deodată teamă în încăperea scundă și întunecoasă.

Renunțase la bacșiș.

Două zile mai târziu, baronul călătorea cu vagonul mortuar peste graniță; pe Zechmeister, îl purtară afară caii săi negri și grași. Și călăreții pe care îi angajase pentru altul, îl însoțiră pe el. Viața se joacă atât de curios uneori!

Afară, în micul cimitir, nu departe de gară e îngropat în mijlocul clientelei sale. Și în primăvară, un tufiș cu frunze aurii își volburează ramurile peste capul său. Ceva mai târziu, cântă o pasăre melancolică. Toamna împrăștie frunze de aur pe mormânt, și, în sfârșit, iarna îl acoperă cu un lințoliu alb ca în aleia Prințului, în care se plimba cu atâta drag. Și zi și noapte zboară, pe lângă el, trenuri, în care sunt oameni ce aleargă după câștig și sunt ambițioși ca și el. Bine de ei, dacă merg de departe ca și dricarul din Ebenbrun, care avusese o afacere obișnuită, care servea unei necesități reale și care progresase simțitor în mânile sale. Avusese succes în sfera sa, îmbătrânise și a murit pe nesimțite, ocupat cu înmormântarea altuia. Viața și-a bătut joc de el, ca de noi toți, nedându-i totdeauna morții pe care și-i visa. Dar a fost cruțat de ce-a fost mai rău:

Ce este „Gotha", n'a aflat niciodată.

Cronica cinematografică

Superioritatea artei mute

Străbatem azi o epocă tulbure pentru producția cinematografică. In momentul tocmai când arta mută începuse să fie o mare și adevărată artă, totul riscă să fie nimicit. Un concurent serios amenință să o distrugă: filmul vorbitor. Marile vedete dezertează dela Hollywood, se repatriază în Europa, se apucă de teatru sau de alte ocupații. Penuria de filme bune pe care orice bucureștean o poate constata se datorește enormului entuziasm pentru cinematograful sonor. De aceea credem nimerit a ne opri puțin pentru a judeca puterile și șansele fiecăruia din cei doi rivali.

* * *

In momentul de față, America nu mai fabrică filme mute. Ceiace vedem noi pe ecranele noastre bucureștene sunt în genere filme americane mai vechi, de pe vremea când producătorii nu aveau pasiunea filmului vorbitor. Sau, dacă filmul e nou, el nu reprezintă decât o copie mută, un exemplar fără vorbe, tras după clișeul primitiv care e sonor. Aceste còpii mute sunt destinate țărilor unde nu se vorbește englezește.

După cum vedem, chestiunea este destul de gravă pentru cinematograful sistem vechiu. O seamă de filme, montate cu cheltueli de milioane de dolari, au fost revândute în pagubă, înainte de a fi jucate, revândute pentru câteva sute de mii de dolari. Și toate acestea de frica filmului sonor, care a acaparat întreaga atenție a publicului.

Chestiunea este — o repetăm — dintre cele mai grave. O anumită artă e pe punctul de a muri. O altă specie de artă e pe punctul de a domni, de a domni nestânjenită. Ar fi deci interesant să vedem care este valoarea amândorura.

Dar, mai întâi de toate, ce este filmul vorbitor?

Filmul vorbitor trebue bine deosebit de filmul zis „sonor" sau, cum i se mai spune, „filmul sincronizat". Acesta nu se depărtează de vechile metode. Scenele sunt tot mute. Sonoritatea o alcătuesc numai: sgomotele și acompaniamentul muzical. Zgomotele sincronizate cu imaginile. Imaginea mării va fi întovărășită de foșnetul valurilor; defilarea soldaților— de tropăitul pașilor; cursa unui automobil — de sforăitul motorului, spectacolul unei căsătorii — de sunetul orgei și al corului, etc., etc... Uneori, câte un cuvânt mai important. Un *da*, sau un *nu*, care deschide sau închide un cortej de situațiuni dramatice; un țipăt în întuneric, o chemare în depărtare, etc., etc...

Filmul vorbitor este acela în care, pe lângă toate sgomotele necesare, mai sunt sonore și discursurile actorilor.

Care este valoarea acestor invențiuni? Firește, e vorba de valoarea artistică. Despre valoarea lor technică nu vorbim, căci nu o contestă nimeni. Ceea ce-i însă, după cum vom vedea, discutabil, este valoarea din punctul de vedere al frumosului, al artei.

In ceeace privește filmul sincronizat, progresul artistic e clar. Cine nu recunoaște că e mai bine să ai acompaniamentul muzical aranjat de specialiști de bun gust, potrivit astfel încât fiecare fracțiune din film să fie în armonie cu aria cântată în acelaș timp? Câte filme nu sunt stricate din cauză că le privim ascultând pianul dezacordat al unei babe adormite la clavir?

In privința sgomotelor, se poate și aci vorbi de progres artistic. In locul trăznetelor de iarmaroc executate de o orchestră mediocră, vom avea tunete adevărate, trăsnete veritabile. Decât — în chestia sgomotelor trebue mult tact. Nu trebue să abuzăm de ele. Trebue să le întrebuințăm cu măsură. Altminteri, dacă vin prea des, avem o impresie ciudată de cacofonie.

Ne rămâne să ne întrebăm asupra valorii artistice a filmului vorbitor, filmul în care actorii își spun tot timpul cu glas tare gândul, ca la teatru.

Ei bine, în această privință, trebue să răspundem categoric: nu. Fără a merge atât de departe ca un critic cinematografic francez, care spunea că filmul vorbitor este o curată imbecilitate, trebue să recunoaștem că printr'însul nu se va putea niciodată face adevărată artă.

Intr'adevăr, artă înseamnă a face mult mai puțin. Inseamnă a realiza, cu câteva semne convenționale, o lume întreagă de imagini și sentimente. Inseamnă a te servi de câteva sunete, de câteva vorbe, pentru a obține nici mai mult nici mai puțin decât viața, viața așa cum e ea în realitate, plină de nenumărate aspecte. Romancierul, în câteva vorbe îți trezește acest întreg misterios, muzicantul cu câteva acorduri, cinematograful cu câteva mișcări.

Ceiace face meritul, interesul și plăcerea artei e tocmai această scamatorie omenească, ce constă în a trezi deodată, realitatea în toată complexitatea ei, cu ajutorul câtorva crâmpee dintr'un alfabet ticluit, că acest alfabet e făcut din note muzicale, din cuvinte potrivite, din imagini vizuale sau din contururi și culori.

Unul dintre cei mai mari esteticiani ai timpului nostru, Italianul Benedetto Croce, chiar așa definește arta. Arta e — spune el — o limbă, un alfabet expresiv. Există mai multe soiuri de artă întocmai cum există mai multe limbi.

Cinematograful, ca oricare artă, își are și el limba lui, care constă din imagini și mișcare. Arta ecranului este redarea unei situații morale prin câteva gesturi caracteristice, bine și simbolic alese. Un pumn care se încleștează, o spinare care se încovoaie, un profil omenesc care se înalță, o fugă, un căscat, o tumbă, o crispație a mușchilor feței, câteva mișcări care să condenseze într'o clipă o stare de lucruri complexă, care ar putea fi descrisă în zece volume fără a fi epuizată.

In momentul când ne așezăm în stal să privim un film nu suntem încă antrenați la acest exercițiu, la acest obiceiu de a ceti viața îndărătul câtorva mișcări făcute de actorii filmului. Incetul cu încetul însă ne deprindem la această descifrare. Ne învățăm să prindem această corespondență misterioasă între gesturile actorului și realitatea sufletească vie și bogată pe care o simbolizează.

Când cetim un roman — acelaș lucru. Primele pagini ni se par seci, artificiale. Vedem bine că-s numai vorbe, prin care suntem doar informați asupra unor anumite evenimente. Cu timpul, însă, procesul de ajustare artistică se face. Și, la un moment dat, începem să trăim romanul. Nu ne mai gândim la vorbe. Vedem, simțim deadreptul viața dindărătul lor.

Vorbele sunt ca niște punți svârlite între noi și realitate. La început vedem numai puntea. Incet-încet, însă, ajungem a vedea direct dincolo de punte.

Așa dar, arta constă dintr'o convențiune inițială. Convenim că anumite semne particulare (vorbe, mișcări, sunete) ne vor deschide orizontul vieții reale. Tot talentul artistului constă în a ne obicinui cu aceste semne, în a ne face să ne slujim de ele fără a ne gândi la ele, ci numai la sensul pe care îl reprezintă. Intocmai cum, atunci când vorbim, nu ne gândim la sunetul brut al cuvintelor, ci la înțelesul lor logic.

Când învățăm o limbă străină și cetim o carte scrisă în această limbă, lucrurile merg greu. Ne opintim la fiecare cuvânt. Nu mergem direct dela lectura vorbei la sensul logic pe care îl reprezintă, cum facem când cetim o carte scrisă într'o limbă bine cunoscută. Vedem simbolul mai tare decât lucrul simbolizat. Când însă vorbim de pildă românește, aproape că nici nu ne mai gândim la sunetul și aspectul fonetic al vorbelor. Ne gândim direct la înțelesul general al frazei, la realitatea pe care aceste cuvinte o exprimă.

In artă se petrece acelaș lucru. La începutul unui film suntem conștienți că nu avem de-aface cu viața reală, ci doar cu imagini pe ecran. Cu timpul, însă, pe măsură ce ne familiarizăm cu limba mișcărilor care e limba particulară a cinematografului, ajungem să avem aproape direct iluzia realității.

Inchipuiți-vă acum că cineva ne-ar vorbi în fraze în care primul cuvânt e românesc, al doilea — spaniol, al treilea — nemțesc, etc. Oricât de bine am cunoaște toate aceste limbi, sarcina noastră va fi foarte grea. Nu vom putea sări deadreptul la sensul cuvintelor. Ne vom opri la fiecare vorbă, o vom considera separat. Și opera de exprimare a gândirii va fi stânjenită.

Acelaș lucru se petrece și în cazul cinematografului vorbitor. In loc de a ni se vorbi într'o singură limbă, astfel încât să ne putem treptat antrena, să putem trece deadreptul la înțelegerea situațiilor sufletești pe care aceste semne le reprezintă — ni se vorbește în două limbi. Și atunci fatal iluzia realității este oprită pe loc.

S'ar părea că atunci când înmulțim numărul mijloacelor de expresie, exprimarea să fie mai perfectă. Ei bine, lucrurile stau exact invers. Căci înmulțirea semnelor expresive înseamnă un regres dela artă la copie. Or, arta e un lucru posibil, pe când copia integrală a Naturei este irealizabilă. Și cu cât vom adăoga mai multe mijloace de expresie cinematografului (prin filmul vorbitor, sonor, colorat, etc.) cu atât vom simți mai tare că întreprinderea e imposibilă, că natura nu se lasă fotografiată. Vom avea o impresie de artificial permanent.

Deaceia îmbinarea de alfabete expresive nu o întâlnim decât în artele inferioare și minore: caricaturile de jurnal amuzant, șansonetele, sculptura policromă, opereta. Ceeace salvează puțin opera este că tunetele vocale ale tenorilor ne împiedică să înțelegem cuvintele. Inchipuiți-vă ce ar fi dacă le-am distinge, și dacă ne-am da seama de absoluta lor imbecilitate! Dar și așa, câți nu se plâng de caracterul nenatural, de artificialitatea operei! Și apoi aci cazul nu e atât de grav. Căci vorbele sunt oarecum secundare. Principalul e vocea, care în calitate de instrument muzical face parte integrantă din acelaș alfabet cu restul orchestrei. Dar închipuiți-vă pe Barrès pus în muzică, sau Beethoven cu cuvinte!

Desigur, pe ici pe colo pot interveni semne luate din alt alfabet artistic. N'avem oare în cinematograf conversații? Dar ele sunt doar complimentare și foarte rare. Ba chiar filmele într'adevăr bune cum sunt bunăoară acele ale lui Charlot, aproape că n'au nevoie de text.

Dar iată un alt fapt. Se spune uneori despre un roman că are mișcare, pitoresc, culoare. Cu toate acestea, romanul în chestiune nu cuprinde fizicește nici-una din aceste calități. Are numai imagini tipografice și, în cel mai bun caz, sunete de cuvinte. Dar arta înseamnă tocmai reînvierea, prin semne aparținând unui anumit simț, reînvierea de imagini aparținând tuturor celorlalte simțuri. Este refacerea, reconstrucția naturii în toată întregimea și complexitatea ei, prin ajutorul unui singur sistem de semnale.

Iată de ce adevărata artă cinematografică va consta din perfecționarea limbajului expresiv al gesturilor și mișcărilor corporale. Orice introducere de semne de altă natură, aparținând altor simțuri, dăunează artei. Adaugă poate la interesul technic al spectacolului, dar din punctul strict de vedere al Frumosului, reprezintă o scădere.

Cinematograful vorbitor va uimi poate câtva timp curiozitatea științifică a oamenilor. Dar adevărații amatori de artă vor regreta atât de mult cinematograful mut, încât acesta va sfârși în curând prin a reveni la marea artă în care au strălucit un Charlot, un Leonidow sau un Pudowkin.

D. I. SUCHIANU

O comedie careaduce 50.000 lei pe seară

E vorba de piesa "Trois Couronnes" de Renée Reis. S'ar crede după titlu că cele Trei Coroane ar fi monarhice sau poate monede cehe, sau încă Trei coroane mortuare. E totuși altceva. Cele Trei Coroane sunt... o singură pereche de ciorapi. Și de ce nu? Pierre Frondaie nu și-a intitulat romanul cu o marcă de automobil? De ce nu și-ar fi botezat Reis comedia cu numele unei fabrici de ciorapi de damă? Dar neașteptatul constă în altceva. Piesa a avut un succes imens pe bulevardele Parisului și aportul ei bănesc se ridică seral la un milion jumătate lei, dintre cari 500.000 ia autorul. Asta fără să ne gândim la beneficiul pe care-l aduce fabricantului de ciorapi „Trei Coroane".

Edmond Rostand la teatrul „Porte Saint Martin" acum vreo 30 de ani, încasa cu al lui Cyrano de Bergerac numai 2.000 lei pe seară..,

— „Da, spunea un critic glumeț, dar nasul lui Cyrano n'avea nici pe departe străluciul de mătase al celor „Trei Coroane".

Casa cu fete

— SCHIȚA —

Așezat dealungul râului, orașul e lung și îngust, de parcă apa revărsată a adus cândva de sus din munte, ca pe niște blocuri mari de piatră sură, casele vechi, — și le-a uitat înșirate pe maluri. Deoparte și de alta a apei cele două străzi principale se încovoae la toate cotiturile râului. Peste apă, când apa e cuminte, vecinele pot sta de vorbă din fundul grădinilor. Dar ca să se ducă una la alta, trebue să se gătească și să treacă peste podul din „centru", — ocolind, pentru doi pași, jumătate de târg.

In zarea apropiată, zimțuită de munți violeți, soarele apune mai devreme. Și uneori, după ploaie, când apa tulbure mână la vale crengi rupte și rădăcini încâlcite, vântul aduce dintr'acolo mirosul aspru și tare al codrilor de brad.

Casa judecătorului, a lui „cuconu Alecu", e lângă pod. In față, casa are terasă nouă de beton și grădiniță trasă cu compasul. Odăile dinspre stradă sunt mobilate din nou. Acolo e iatacul cu paturi de bronz și oglinzi ovale și salonul cu mobila albastră, mică și fragilă ca mobila căsuțelor de păpuși. In spatele casei, cerdacul putred se lasă pe-o coastă. Livada neîngrijită coboară până'n prundul râului. Iar încăperile întunecoase sunt pline de lucruri vechi și nepotrivite între ele, ca aduse de apă. Acolo e odaia fetelor.

In mijloc, subt două becuri cu rochițe verzi de porțelan, e o masă lungă pătată cu cerneală de toate culorile, încărcată cu călimări, cu cărți, cu caete, cu genți, cu linii și cu plumiere.

De jur împrejurul odăii sunt paturi. Intr'un colț, după paravanul brodat cu papagali albaștri, e canapeaua pe care doarme duduia Dora, sora mai mare a lui Cuconu Alecu. Duduia Dora e urâtă, una din acele fete bătrâne iremediabil urâte, cărora nici un artificiu nu le mai poate procura măcar o urâțenie convenabilă. Mică și slabă, cu nasul mare și cu ochii speriați, duduia Dora își alintă nepoatele, dar le și struneşte, ca la cazarmă.

In crivatul de fier de la fereastră doarme Liza, cea mai mare și mai frumoasă dintre fete. Puțin prea înaltă pentru subțirimea ei, Liza are umerii și brațele împlinite, ochii lungi, ușor aduși spre tâmple și gura puțin tristă, chiar când râde.

In fundul odăii, pe un pat de nuc, — patul de zestre al cucoanei Ortansei, — dorm de-a picioarele Nora cu Olga. Fetele sunt gemene, amândouă în bancă la liceu, amândouă pe stradă, amândouă în pat acasă, — dar nu samănă deloc una cu alta. Nora e albă și grasă, totdeauna calmă, Olga mică, neagră și neastâmpărată, veșnic burzuluită. Nora doarme cu pumnii strânși lângă obrajii rumeni, cu coada blondă adusă peste creștet ca o toartă. In restul patului, Olga se răsucește căutându-și, fără s'o găsească niciodată, poziția cea bună. Și Nora nu simte nimic.

Pe divanul de alături dorm Ana cu Mili. Divanul, larg și odihnitor ca aparență, nu e deloc prietenos. Oricum te-ai așeza pe el, trebuie să-ți intre o sârmă în coaste. Iar când e reparat, capătă o formă sferică, de pe care salteaua alunecă la vale cu fete cu tot. Atunci Mili, — Mili savanta, care a învățat **Larousse**-ul întreg pe derost ca să-și epateze colegii de clasa a cincea de liceu, — își ia perna și se așează pe ea turcește în mijlocul casei, în semn de protestare. Ana, cuminte, împinge la loc salteaua pe divan, o propteşte cu scaune și oftează:

— Hai și te culcă, Mili...

Mili, cu profilul ascuțit de zâmbet, se uită spre crivatul Lizei.

— Liza!

— Ce este?

Liza a deschis un ochiu. In cafeniul lui transparent lumina pune o bobiță de argint.

— Liza, când ai de gând să te măriți, să-mi lași mie patul? Nu mai pot dormi pe divan cu Ana!

In mijlocul odăii, Ana își netezește distrată locul unde au să răsară sânii și șoldurile mici de fetiță. Râde viclean:

— Mai bine mărită-te tu, Mili, și scapi de noi.

Mili își răsucește zulufii pe degete, ursuză.

— Nu vreau. Mai întâi, eu sunt urâtă... Și pe urmă, nu vreau...

— Dece nu vrei?

Ca să răspundă, Mili așteaptă să se arate pe deasupra paravanului bonețica cu dantele și ochii de stăncuță speriată ai Dorei.

— Nu vreau... m'am săturat să dorm tot cu altcineva în pat. Vreau să mă culc singură.

Glasul Dorei izbucnește, puțintel pe nas și totuși strident:

— Vai, Mili, nu ți-e rușine!... Du-te și te culcă.

Mili cască. Apoi își ia perna în brațe și se duce să se culce de-a curmezișul divanului.

Un scâncet subțirel se aude din pătucul cu rețea de lângă sobă. Acolo doarme Puiu, ultima odraslă a judecătorului, fată și ea, dar pe care părinți, în dorul unui băiat, o poartă îmbrăcată băiețește. Puiu seamănă cu Liza. E un copil cu ochii cafenii ușor aduși spre tâmple, cu gura serioasă. Sara, când se culcă, își întinde cu grijă pantalonașii subt saltea, — să facă dungă. Și-și îmbracă repede cămășuța lungă de pichet, să nu i-se vadă, pe pieptul mic și plat, sânii ca două capse brune.

Puiu s'a întors pe cealaltă parte și a tăcut. In sobă, focul s'a stins. Duduia Dora a întors butonul luminii. E întunerec. Nu se aude decât respirația tare și regulată a Norei și, departe, peste livadă, descântecul monoton al râului în noaptea de iarnă.

Liza s'a întors cu fața în sus, și-a încrucișat brațele goale sub ceafă și, cu ochii deschiși în umbră visează.

* * *

— Ce cauți aici, drace?

Doctorul Daniil, — „doctorașul", în care lumea din oraș n'are încredere pentrucă n'are nici barbă, nici măcar mustăți, — se întoarce dela spital. Lângă pod, niște țigănuși se dau pe ghiață. Și'n fruntea lor, cu căciulița pe ceafă, cu paltonașul în vânt, Puiu face viraje savante, pe călcâie. Un danciu rufos, zburlit ca un pisoi negru, stă cinchit subt gard și-i păzește șoșonii, fudul de această cinste.

— Ce cauți, — hai?

Fetița s'a oprit. Iși vâră mânile vinete în buzunarele pantalonașilor și înalță spre doctor ochii bruni și luminoși, — ochii Lizei.

— Poi... nu vezi? Mă dau pe ghiață cu alți băeți...

Și glasul lui Puiu e ca al Lizei: cald, puțin șoptit.

— Puiule...

— Ce?

— Nimic...

La farmacie e așezată, lângă ușă, o oglindă. Pe stradă nu e nimeni. Doctorul se oprește și se privește deaproape. Se vede înalt, voinic și tânăr și-și zâmbește cu prietenie și c'un fel de recunoștință, parcă.

— Lasă, doctore, nu te mai uita, că ești frumos...

Mili a ieșit din farmacie. S'a oprit în ușă și râde.

— **Bonjour,** doctore.

Bereta de uniformă trasă pe ceafă lasă gol în întregime chipul brun al fetei, alcătuit din linii frânte și din unghiuri ascuțite.

— Ce cauți aici, Mili?

— Niște valeriană pentru mama... Știi, s'apropie evenimentul...

Merg alături, în acelaș pas. Mili are un șoșon descheiat și-și izbește de toate gardurile geanta roasă pe la colțuri.

— Vii desară la masă, nu-i așa, doctore? Ori ai să uiți iar,.. ca să vie Liza?...

De trei ori pe săptămână, doctorul ia masa peste drum, la judecător. Și cum e distrat, de obiceiu vine Liza să-l cheme. De multă vreme însă doctorul nu mai uită că trebuie să se ducă la masă, — dar se preface a uita ca să vadă, în pragul lui, trupul subțire al fetei și ochii ei cuminți.

Mili s'a oprit la colțul străzii:

— De-aici întoarce-te, doctore. Liza iese la șase fix. Dac'o iei deadreptul prin piață, numai bine vă întâlniți...

Și râzând, Mili fuge spre pod.

* * *

De câtva timp, se simțea ceva neobișnuit în casă. Judecătorul venea mai devreme și aducea pachețele de la cofetărie. Părea mai tânăr, călca mai ușor și uneori fetele îl auzeau fredonând, fals, o șansonetă. Cucoana Ortansa nu mai ieșea din casă. Dormita pe câte un fotoliu, cu ochii pe jumătate închiși, zâmbind aiurea și oftând fără pricină. Duduia Dora a cumpărat o cutie cu ripollin albastru, a scos din cămară o trăsurică de copil și a vopsit-o din nou. Pe urmă și-a așezat lângă masa fetelor o mesuță de lucru și a început să coase cu mânile ei uscate și meștere, un trusou mic, ca pentru împărăteasa piticilor. Cuconu Alecu își făcea de lucru prin odaie, lua între degete, cu stângăcie, câte o bonețică de dantelă, zâmbea, apoi pleca, puțin stânjenit. Fetele își căutau de lucru și se făceau că nu-l văd. Numai Mili își scotea nasul dintre cărțile ei zburlite, îl ajungea din urmă lângă ușă și-i spunea la ureche:

— Ai să vezi, papa, că de data asta o să fie băiat...

* * *

La miezul nopții, fetele s'au îmbrăcat pe apucate și au venit în bucătăria din ogradă. Acolo, pe patul Tasiei, stau grămadă fără să se uite una la alta, de parcă fiecare ar fi singură'n odaie. Puiu, învelită într'un șal cu pătrățele, doarme în brațele Lizei. Nora, cu creștetul sprijinit de părete, cu gura deschisă, e gata să ațipească. Olga și Ana au plâns și acum suspină din ce în ce mai rar. Iar Mili își mușcă pumnii pe rând și se uită cu îndărătnicie în acelaș loc.

Din când în când vine de „sus" Tasia. Se uită pieziș pe sub sprincenele albe, pune lemne pe foc și pleacă.

— Tasio...

Femeia mormăie, din ușă:

— Lăsați-mă'n pace. Sunteți fete mari, nu trebuie să știți **tăte** cele... îi rușine...

De două-trei ori, podețul de scânduri care leagă bucătăria de casă a duduit greu sub pași îndesați ca de haiduc. Și în bucătărie a intrat, plecând-se ca să nu se lovească de pragul de sus, domnișoara Polimir. Pe sub șalul care, întins, ar acoperi fața unei odăi, e îmbrăcată cu halat alb și mânecile suflecate până la umăr îi lasă goale brațele roșii și groase. Vorbește tare și are un râs cu etaje, de parcă odată cu ea mai râde cineva pitit la spatele ei. Se așează la plită, își răsucește o țigare cu noduri și-și face singură cafea într'un ibric de o jumătate de litru.

— Că nimenea nu știe meșteșugul cafelei cum îl știu eu...

Fetele n'o întreabă nimic, știu că nu e nevoie.

— Care din voi scâncește acolo?... Lasă, bre, că doar îi deprinsă cucoana Ortănsica cu de-al-de astea! Doar nu „face" acù întâia oare, — slavă Domnului!

Domnișoara Polimir își umple iar ceașca și aprinde o țigare nouă dela cea veche, pufăind des și lacom:

— Trebuie să mă duc... O venit și doctorașul tău, Lizo... Haide, nu plânge și tu acuma. Fii bărbat, soro! Că pân'la anul, dac'a fi doctorul vrednic, am de lucru și cu tine, fetițo!

Și domnișoara Polimir râde, cu drojdia cafelei prinsă deasupra buzei în mustățile brune. Pe urmă pornește spre casă, dupăind voinicește pe podeț.

S'a făcut liniște. Departe, a cântat un cocoș. Liza a suflat în lampă. In întuneric, fetele dorm, ghemuite una în alta. Una oftează prin somn. Indată oftează și celelalte. De sticla ferestrii, dimineața lipește o foaie de hârtie lăptoasă, prin care nu pătrunde încă lumina. Incepe să fie frig...

A doua zi, cuconu Alecu, puțin desamăgit, se duce la primărie să mai „declare" o fată.

OTILIA CAZIMIR

AMINTIRI

Doctorat în Filosofie

de ALEXIS NOUR

....Deosebirea dintre mine și eroina acestei amintiri, în ce privește situația, gândirea și fapta, era foarte mare. Nu ne-am fi putut înțelege niciodată, deși eram rude destul de apropiate. Când am ajuns bacalaureat și student, ea avea douăzeci și nouă de ani, deci mi-ar fi fost cu neputință să-mi închipui că e „regina visurilor" mele. Pe atunci, unele guri rele îi ziceau „fată bătrână" sau „libertină neprihănită", o numeau și „aventurieră suspectă", deoarece călătorea des și rămânea în străinătate din ce în ce mai mult.

Apărea totuși pentru cele mai multe dintre rude și cunoștințe — ca o adevărată regină a visurilor matrimoniale, ca o adorată verișoară, mătușă sau nașă, o mult sperată binefăcătoare, filantropă sau „mecenată", dar mai ales ca un **deux ex machina** pentru pretendenții frumoși, încurcați și aspiranți la o minune salvatoare... Aceștia îi iertau trufia și răceala mânilor care niciodată nu tremurau pe umărul cavalerului, când dansa la baluri: erau siguri, că la urma urmei se va întoarce definitiv în meleagurile ei natale din Basarabia, și-și va întemeia un cămin propriu, împreună cu unul dintre ei...

Dar ea trecea prin desișul lumii curioase și lacome, calmă și reținută, neschimbat tânără și frumoasă, dreaptă și austeră ca o nalbă în florile-i violete = mauve. Silueta ei părea a unei amazoane în negru, gata să-și încalece armăsarul primitiv, oricare ar fi fost costumul ales în acea zi din bogata-i garderobă, pentru bal, pentru vizite sau pentru plimbare....

A moștenit ochii familiei sale greco-polono-moldovenești, foarte originali, aproape dinastici prin caracteristica lor rotunjime și abia perceptibilă miopie; priveau dintr'un interior profund, alunecând apoi dincolo de obiect, la care se uitau fixând depărtări nebănuite. A mai moștenit însă și multe briliante, șapte mii de hectare, un târgușor întreg și un conac în care a stat numai o singură dată, timp de o săptămână. In cursul a treizeci de ani, conacul rămase mereu încuiat până fu expropriat, împreună cu o vastă moșie, pe timpul revoluției și reformei agrare; și trecu la comună din cauză absenței proprietarei....

Fiind rude, ne întâlneam relativ des în tinereță, schimbam câteva vorbe fără însemnătate și ne despărțeam absolut străini. Ultimele noastre întâlniri— două însoțite de conversații, ultima rămasă mută și cunoscută numai mie — poartă datele: Ianuarie 1901, Martie 1901 și August 1929, iar ca loc de întâlnire: Chișinău, Ospedaletti, lângă San-Remo (Riviera Italiană) și... Cernăuți...

Ceva straniu: această amintire îmi trezește acuma aceleași simțiminte, aceiași dispoziție sufletească, acelaș dor, aceiași nostalgie, aceiași duioșie față de un fragment sculptural al trecutului pierdut, pe care-l retrăiam când, în prima adolescență, citeam și reciteam cele „Trei întâlniri" ale lui Turghenev.

N'am auzit niciodată melodia versului și a romanței italiene, cu care marele romancier se îmbăta în acea schiță din celebrele-i „Insemnări Vânătorești":

Passa i colli
E vieni pensando
A me segretamente,
Ch'io t'accompagni
Per tutta la via...

Astăzi, imaginea eroinei celor „Trei Intâlniri" ale mele, n'are nici în clin nici în mânecă cu chipul lirico-dramatic văzut de Turghenev în 1845, în Italia și într'o uitată provincie rusească. Insă, din colțul literar romantic al primei mele tinereți, îmi răsună par'că spiritul și muzica închipuită a vechii romanțe italienești, imortalizate de puternicul literat rusooccidental, — când, iată, m'am și oprit pentru a-mi așterne amintirea de față...

Era în vălmășagul balului studențesc dela Chișinău din Ianuarie 1901.

Nebăgat în seamă până atunci de Elisaveta Constantinovna M., am fost pe neașteptate oprit de dânsa și supus unui destul de lung interogatoriu.

Știa că am isprăvit liceul și că m'am înscris la Universitate; vroia însă să-mi afle intențiile, gusturile intelectuale, logica și dezinvoltura conversației. Pentru câteva clipe m'a distins din massa tineretului, fiindcă aveam deocamdată farmecul noutății, atracțiunea nouei înfățișări de student în uniforma atât de simpatizată pe atunci?

In tot cazul, pe cât eram de insignifiant pentru Elisaveta Constantinovna, ca adolescent și june, pe atât i-am părut, desigur, insuficient din interogatoriul ce mi-a luat cu mare interes și cu bunăvoință plină de curiozitate.

Cunoștea dela rudele noastre comune antecedentele mele, oricum excepționale: înscrierile mele succesive în șapte licee, călătoriile mele întreprinse fără vre-o finanțare străină — în Oceanul Inghețat de Nord, pe muntele Ararat, în fiordurile Norvegiei și pe extremitatea de West a Irlandei. Căuta, evident, să descopere ceva surprinzător sub înfățișarea mea de tânăr însfârșit cumințit, înscris în școala superioară în loc să mă fi refugiat în vre-o speluncă sau în speculațiuni aventuroase.

Dar, în zadar. Preocupările mele i-au părut bineînțeles foarte cuminți, iar sentimentele și avânturile mele intime, pe cât s'a silit să mi le cunoască — lipsite de orice originalitate. Ne-am despărțit frumos și liniștit, străini cași până atunci.

Nici pe departe nu mi-a trezit atunci vre-o curiozitate care să îndreptățească apoi o amintire interesantă imediată. N'a găsit nici ea în mine măcar o urmă din ceiace căuta în oameni, în tineri și bărbați. Și doar era tocmai în preziua hotărîrii supreme de a-și împărți viața cu un... amant, rezolvând problema întregii sale vieți în mod chibzuit și fără greș.

In luna Februarie a aceluiași an am plecat pentru o lună de zile la Riviera, la Ospedaletti — minunat colțișor și suburbie a frumosului San-Remo. Aci, o verișoară a mea și fetița ei s'au vindecat de tuberculoza căpătată în cețosul Petersburg și locuiau de câțiva ani în minuscula lor vilă, înconjurată de măslini și portocali.

Deși veneam din Chișinău, din mijlocul multor rude și cunoștințe, timp de câteva zile nici n'am pomenit măcar numele Elisavetei Constantinovna M.

Vorbeam pe socoteala tuturor rudelor noastre, povestind verișoarei mele noutățile și întâmplările survenite la Chișinău în ultimul an. Insă în ce privește pe Elisaveta Constantinovna M., o consideram atât de străină și inexistentă pentru mine, încât nici n'am pomenit despre prezența ei la balul studențesc sau despre interogatoriul ce mi-a luat. Ea era o apariție trecătoare în viața mea și a dispărut, apoi, în chip mecanic, cinci minute după ce mi-a vorbit. Mă interesau alte imagini femeiești pe atuncea...

Intr'o zi, la începutul lui Martie, când visam să plec la Florența să mai văd odată valea lui Arno în floare, și de acolo să mă întorc cu mare regret acasă, — ședeam în balconul vilei noastre și ne uitam la șoseaua ce șerpuia până la poartă sub denumirea de „Via Medici".

Deodată, zărim două persoane care se îndreptau spre poartă.

Vizite, aci, în singurătatea noastră?...

Peste câteva secunde, însoțeam dela poartă până la intrarea în balcon pe Elisaveta Constantinovna M. venită să ne viziteze împreun ăcu un Italian foarte frumos, adolescent de vre-o șaptesprezece ani.

Ea nu se aștepta să mă vadă și pe mine la Ospedaletti, însă nu se arătă deloc mirată. Nu părea câtuși de puțin jenată în tot ceiace ne-a explicat asupra însoțitorului său...

Am fost măgulit foarte mult de atitudinea ei față de mine. Că a dorit să viziteze pe verișoara mea — lucrul părea perfect firesc: o vizita oridecâtori trecea prin Riviera. Ii plăcea să vorbească cu o femee care, în disprețul rudelor și chiar a bărbatului, s'a refugiat în căutarea mântuirii trupești în acest binecuvântat colț al Naturii, și a biruit moartea, când sprijinul tuturor o împingea în Rusia și în Basarabia — spre gura mormântului proaspăt. In verișoara mea, Elisaveta Constantinovna M. vedea un caracter capabil să ia hotărîri puternice...

Dar și eu se vede că n'am lăsat asupra ei atunci, la balul studențesc din Chișinău, o impresie cu totul proastă, fiindcă acuma am fost reținut de aceste două femei să ascult explicațiile originalei „libertine neprihănite" asupra combinației sale cu tânărul Italian, care asista tăcut la toate acestea.

Preveniți să nu-i dăm să înțeleagă, că conversația îl privește, noi uneori îl rugam să ne scuze pentru că vorbim deocamdată numai despre Basarabia și despre rudele noastre de acolo. Această disimulare ne reuși. Iar Elisaveta Constantinovna M. știu să povestească în amănunt istoria vieții ei din ultimele două luni și planurile pentru viitor.

* * *

A părăsit Chișinăul balurilor de Crăciun, Anul Nou, Bobotează, pe la 10 Ianuarie. Pentru ultima oară s'a interesat de bărbații de acolo. A ajuns la vârsta de 29 de ani, a vrut și a trebuit să ia suprema hotărîre de a-și aranja curat și frumos o viață de completă libertate, fără regrete și fără patimi.

Mi se părea că ascultam atuncea o conferință, o apărare publică a unei teze de filosofie pentru doctorat.

La vârsta de 29 ani multe femei obțin astăzi, cum obțineau și acum un sfert de secol, doctorate în filosofie, dar rămân banale amante sau neveste fără un pic de filosofie în viața lor uniformă. Aci însă se simțea o puternică experiență și un desăvârșit spirit autocritic.

In scurt, cunoscând valoarea oamenilor și a tuturor pretendenților la mâna ei, eroina acestei amintiri s'a decis să-și aranjeze viața intimă astfel: dintre băeții străzii de la Neapole și-a ales pe un autentic *lazzaron* de 17 ani — o încrucișare necunoscută și indescifrabilă, poate, a mai multor generații de duci, de dinastii stinse, de celebrități ruinate... Fără vre-un act de origină, fără vre-o urmă din epoca trăită de el înaintea adăpostului străzii, acest copil al nimănui s'a păstrat sănătos și mândru în zdrențele-i pitorești. Detectivii angajați de Elisaveta Constantinovna M., n'au descoperit pe socoteala acestui aristocrat bastard, nici o pată de furt sau beție. Avea mare ascendență asupra bandelor de „lazzaroni" napolitani.

Din prima clipă a propunerii ce i-a făcut ea, Fernando a urmat-o fără vre-o șovăire, mărturisindu-i apoi că de trei ani a visat să i se întâmple această minune. Examenul medical nu l-a intimidat. In aceiași zi s'a transformat într'un adevărat dandy.

De-atunci nu s'au mai despărțit nici pentru cinci minute. Ea era conștientă că el nu o iubește, că nu se amorezează zi cu zi de dânsa, deoarece n'a așteptat niciodată să-i vină o zână din basme, ci numai o doamnă binefăcătoare, o mamă adoptivă, o soră de caritate.

Tinerețea ei schimba parcă treptat această atitudine a tânărului, dar ea ne asigura, că nu va ajunge niciodată să-l vadă îndrăgostit. Peste doi, trei ani, ea prevedea chiar că va fi nevoită să patroneze cea dintâi dragoste firească a alesului ei. Insă adăuga imediat, că inima ei nu sângerează la acest gând.

Ea l-a ales după un calcul practic dictat de filosofia vieții la care ajunsese. Când vor expira toate termenele acestei legături, ea își va alege un altul. Pentru calculul ei filosofic atât de cinic și de îndrăzneț, făcut cu un singur scop: să-și ducă înainte viața cu ajutorul „animalelor domestice alese și comode", — soarta i-a trimis, din capul locului, un „Vis" și un „Dumnezeu", după cum se exprimase față de noi...

Nu ne rugase să nu colportăm mai departe ceiace ne-a încredințat, fiind sigură că vom rămânea discreți...

Pentru un roman scris, ar trebui să povestesc acum amănunțit și restul vizitei sale la noi: fiecare mișcare a lui Fernando, cum ne-am despărțit și multe al-

(Continuare în pag. VI-a)

tele. Dar această întâmplare, în curând eclipsată prin întoarcerea mea la Chişinău pentru o zi şi de acolo la Kiev, la Universitate, — abia îşi găseşte acuma forma de amintire schiţată în scurt.

N'am dat atunci atenţie multor amănunte. Fernando, cu toată drăgălăşenia lui, nu mă prea interesa. M'am fixat asupra problemei psihologice şi filosofice a unei vieţi feminine în rezolvarea-i atât de originală...

Rămaşi singuri în vilă, eu plictiseam pe verişoara mea cu fel de fel de considerente savante în acest sens; dar ea, la vârsta ei de treizeci de ani, în urma tuberculozei şi a unei căsnicii destul de reci, nu se gândea decât la impresia mai mult exterioară ce a lăsat asupra ei Fernando.

Il găsea într'adevăr un „Vis" şi un „Dumnezeu" şi credea, că în locul Elisavetei ar fi procedat astfel încât el să nu o părăsească niciodată, ci să fie plin de iubire pentru aceia care-l alesese.

Diferenţa de vârstă? pentru verişoara mea, — pentru logica femeiască a acestei mame exemplare şi soţii credincioase, care nu cunoscuse nici-o aventură de dragoste, — diferenţa de vârstă de 12 ani, era o împrejurare fără însemnătate...

* * *

Anii treceau. Vizitam Riviera aproape în fiecare iarnă. Aflam din când în când veşti despre Elisaveta Constantinovna M., dar de atunci n'am mai văzut-o.

Ştiam că Fernando şi-a completat educaţia ; că a ajuns un viguros şi ideal prinţ moştenitor; că au stat împreună o jumătate de an pe insula Taiti din mijlocul Oceanului Pacific şi a celei mai frumoase naturi de pe faţa pământului; că de acolo au trecut în Japonia, unde — după cum afirmau unii — Elisaveta Constantinovna a născut un copil...

Fapte autentice au venit apoi să încheie această serie de zvonuri mai mult sau mai puţin întemeiate.

O tânără arhimilionară americană, prietena Elisavetei Constantinovna, a pus la picioarele lui Fernando întreaga ei avere.

A urmat apoi între aceste trei caractere practice o transacţie: Elisaveta împreună cu Fernando au ales la Neapole un succesor pentru experimentarea mai departe a Doctoratului în Filosofie preconizat de originală Basarabeanca. Fernando fusese cedat Americanei şi binecuvântat de Elisaveta pentru a deveni un veritabil nabab american.

S'au despărţit fără vreo tragedie; mintea sănătoasă de dictatoare a eroinei noastre şi-a înmormântat ultimul „vis" şi ultimul „Dumnezeu", împingându-l pe Fernando spre culmile bogăţiei fabuloase, faţă de care cele 7.000 de hectare din Basarabia reprezentau ceva cu totul neînsemnat.

Filosofia practică a unei virgine la 29 ani, şi-a definit foarte bine problema vieţii intime împărtăşite cu „animale domestice alese şi comode". In Fernando, destinul a încercat pentru ultima oară pe această „libertină neprihănită", care eşise apoi victorioasă din această încercare: succesorii lui Fernando n'au avut nimic comun cu „visurile" şi cu „Dumnezeii", deşi verişoara mea îmi spunea că unii amanţi din seria ce urmă, au avut înfăţişare şi mai frumoasă decât Fernando.

Primul succesor fusese ales mai mult de acesta din urmă care îşi cunoştea micii camarazi dela Neapole. Acest succesor deschisese astfel domnia unei amazoane asupra „animalelor domestice alese şi comode".

Doctoratul de Filosofie a fost atunci încheiat printr'o recepţie făcută de Elisaveta, prietenei Americane căsătorită cu Fernando, în conacul de pe moşia ei din Basarabia.

Timp de o săptămână conacul fu scăldat în lumină *à giorno*, pentru dansurile şi mesele oferite oaspeţilor americani sosiţi într'un număr foarte mare. Dintre prietenii Basarabeni ai proprietarei n'au fost invitaţi decât foarte puţini, tolerabili şi toleranţi după vederile Elisavetei.

Sucesorul lui Fernando lipsea, lăsat undeva în străinătate pe mâna profesorilor...

Apoi conacul se cufundă în tăcere şi întuneric până în toamna anului 1917, când atenanţele şi aripele lui fură aprinse de ţăranii antrenaţi de bolşevici...

Vieni pensando
A me segretamente,
Ch'io t'accompagni
Per tutta la via!...

Au ceva comun aceste accente poetice de chemare, de dor nemărginit de dragoste — cu cele două întâlniri relativ neînsemnate ce am avut cu Elisaveta Constantinovna?

Desigur, nimic comun. Dar îmi place acuma să cred că numai doctoratul ei în filosofie a împiedicat-o să pună şi elemente romantice, duioase, în fragmentul vieţii, care ne-a privit pe toţi patru câteva ceasuri, minute şi secunde: eu, cerebral şi neînţelegător la 23 ani, Elisaveta şi Fernando — comercianţi-filosofi ai secolului nou al XX-lea şi verişoara mea — confidenta accidentală a eroinei noastre.

O, tocmai verişoara mea dintre noi toţi, era capabilă să transforme contemplarea calculată a frumuseţii lui Fernando într'un pătimaş

Vieni pensando
A me segretamente!

Târziu, foarte târziu am devenit şi eu susceptibil de a înlocui savantlâcurile abstracte ale tinereţii mele (fără să ajung la un „doctorat în filosofie") cu chemarea vieţii; şi de aceia comunic acum acestei întâmplări substratul romantic de care a fost lipsită cu totul.

Nici cea mai mică aluzie la romantism nu veţi găsi în „romanele" trăite de Elisaveta Constantinovna M. cu numeroasele sale „animale domestice alese şi comode": — gurile rele din Chişinău numărau vreo opt, până la 1914...

In timpul războiului european, al revoluţiei şi primenirilor epocale ulterioare din Basarabia, — cum continua să se conducă Elisaveta după doctoratul ei în filosofie? A rămas acest doctorat în picioare, tot atât de puternic, de sec, de simetric şi de dreptunghiular caşi înainte, înlocuind sentimentele, patimile, pasiunile, deliciile şi păcatele acestei femei? — Nu ştiu...

* * *

August 1929. Stam la masa restaurantului unui hotel, din Cernăuţi, împreună cu un prieten. Nu venisem acolo decât pentru două-trei zile.

Orele opt jumătate seara. Restaurantul era luminat foarte slab. Intră o doamnă bătrână de vre-o 60 de ani, cu părul complet albit, cu ţinuta dreaptă şi îmbrăcată în negru — un costum combinat parcă din haine de amazoană şi de călugăriţă. Numai foarte puţine dantele albe formează gulerul deschis şi ies de subt o broboadă neagră.

Fui izbit de asemănarea acestei femei severe cu naşa mea, sora Elisavetei Constantinovna M... Dar ochii? — Mă cutremurai şi zisei prietenului meu:

— Vai, ce întâmplare!

— Cum?

— Iţi voi spune mai târziu... Acuma, lasă-mă!

Imi îndreptai privirea spre silueta şi figura doamnei, care înainta spre o masă rezervată dinainte. Rămăsei mut.

In urma ei, la câţiva paşi, mergea o tânără de vreo 26-27 ani.

Aceiaşi siluetă ca a bătrânei, dar alţi ochi, altă faţă, altă ţinută, alt tip. Nimic extraordinar de frumos, dar ovalul feţei, fruntea, nasul şi tenul puţin smolit, — acestea, sigur, le-am mai văzut odată undeva...

Da, la Italianul adolescent Fernando! Numai că această fiică a lui — nu mă mai îndoiam de asta — n'a moştenit aspectul său de „vis" şi de „Dumnezeu"!... La câţiva paşi în urma ei venea un ofiţer superior, blond, cu ţinută ireproşabilă...

Toţi trei se aşezară la o masă, la vreo opt metri de masa mea. Observai verighete în degetele ofiţerului şi tinerei femei...

Elisaveta Constantinovna M. era concentrată, nu zâmbea decât trist şi ochii ei dinastici priveau dincolo de fată şi de ginerele ei.

Nu eram în primejdie să fiu recunoscut de dânsa, şi nici nu doream să fiu recunoscut.

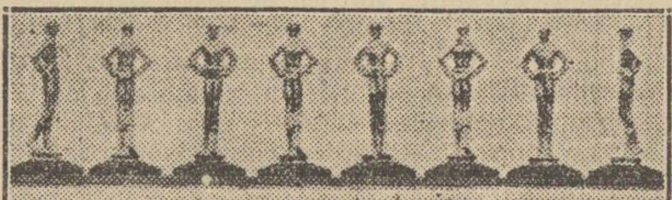
Ce e comun între noi, de vreme ce niciodată n'a fost nimic? Numai închipuirea mea sentimentală împinge acuma cele „Trei Intâlniri" în cadrul poeziei şi muzicii romantice din epoca lied-urilor lui Schubert...

In faţa mea nu mai era regalitatea Elisavetei Constantinovna M., ci un vechi volum, în scoarţa-i de piele sbârcită, acuma cafenie, în care s'a închis, de câţiva ani, doctoratul în filosofie, creiat la vârsta de 29 ani de o întrupare rară de femee rece şi calculată, nepricepută de lume decât ca o „libertină neprihănită".

Sau, poate, aparenţele mă înşelau şi în fundul sufletului ei a răsunat şi mai răsună chemarea spre acel Fernando:

Passa i colli
E vieni pensando
A me segretamente,
Ch'io t'accompagni
Per tutta la via...?

ALEXIS NOUR

Cronica Şahului

CONCURSUL INTERNAŢIONAL DE PROBLEME AL „ADEVERULUI LITERAR şi ARTISTIC" 1929

Prelungind termenul de închidere până la 1 Noembrie 1929, publicăm din nou condiţiile concursului :

Cronica Şahului a „Adevĕrului Literar şi Artistic" deschide un concurs internaţional de probleme de şah în următoarele condiţiuni :

Concursul va fi împărţit în 3 secţiuni şi anume :

1. *Probleme directe în 2 mutări.* Numărul problemelor este nelimitat, dar ele vor fi inedite (nepublicate încă). Premiile ce se vor decerna sunt : premiul I 1000 lei, II 500 lei, III 300 lei şi mai multe menţiuni onorabile.

2. *Probleme directe în 3 mutări,* în aceleaşi condiţii ca la No. 1. Premiul I 1500 lei, II 800 lei III 500 lei şi menţiuni onorabile.

3. *Probleme feerice şi maturi* inverse, cu un număr facultativ de mutări şi în aceleaşi condiţii ca la No. 1. Premiul I 1000 lei, II 500 lei, III 300 lei şi menţiuni onorabile.

Toate problemele, prevăzute cu un „motto" şi scrise pe diagrame clare însoţite de soluţiile complecte, vor fi trimese cel mai târziu până la *1 Noembrie 1929* pe adresa : „Adevĕrul Literar". Cronica Şahului Bucureşti I, str. Sărindar 7—11.

Juriul pentru examinarea problemelor e compus din d-nii *W. Pauly, V. Oniţiu şi ing. L. Loewenton.*

Toate problemele corecte se vor publica în Cronica Şahului a „Adevĕrului Literar şi Artistic".

Rezultatul concursului se va publica în primele zile ale anului 1930.

INTERNATIONALES PROBLEMTURNIER DES „ADEVERUL LITERAR şi ARTISTIC" 1929

Die Schachrubrik des „Adevĕrul Literar şi Artistic" eroeffnet ein internationales Problemturnier unter folgenden Bedingungen :

Das Turnier Wird in 3 Abteilungen gehalten und zwar :

1. *Zweizueger* (direkte Aufgaben). Anzahl der Einsendungen frei, aber nur unveroeffentlichte Aufgaben. Preise : I 1000 lei, II 500 lei, III 300 lei und mehrere ehrende Erwaehnungen.

2. *Dreizueger.* Dieselben Bedingungen wie unter 1. Preise : I 1500 lei, II 800 lei, III 500 lei, und ehrende Erwaehnungen.

3. *Maerchenschachaufgaben und Selbstmatts.* Aufgaben beliebiger Zuegezahl, sonstige Bedingungen wie unter 1. Preise: 1 1000 lei, II 500 lei, III 300 lei und ehrende Erwaenungen.

Alle Aufgaben muessen mit „Motto" versehen und auf klaren Diagrammen mit vollstaendingen Loesungen bie spaetestens am *1 Noembre 1929* an die Redaktion des „Adevĕrul Literar" — Cronica Şahului — Bukaret I, Str. Sărindar 7—11 eingeschikt werden.

Preisrichter : W. Pauly, V. Onitiu und Ing. L. Loewenton.

Alle Aufgaben werden in der Schachrubrik des „Adevĕrul Literar şi Artistic" veroeffentlicht.

Entscheidung : Anfang 1930.

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

CRONICA TEATRALĂ

Noua stagiune teatrală se anunţă bogată în evenimente şi realizări.

Scene noui îşi vor disputa publicul.

Vor fi experimentate, formule inedite de artă, iar autorii originali nu vor avea decât să-şi scrie opera pentru a o vedea îndată reprezentată.

Emulaţia e mare. Şi teatrul românesc va profita desigur de pe urma acestei întreceri de intenţii bune şi de realizări.

Ca întotdeauna, Teatrul Naţional a inaugurat stagiunea de iarnă cu o piesă originală.

„Letopiseţii" d-lui Mihail Sorbul au făcut mare vâlvă pe vremuri, când au apărut într'o revistă literară.

Cariera dramatică a d-lui Mihail Sorbul a cunoscut deosebite succese, culminând cu „Patima Roşie" una din lucrările definitive care vor rămânea în literatura dramatică românească.

„Letopiseţii" sunt o operă de tinereţe.

Evocarea domniei lui Ion Vodă cel Cumplit, figură pitorească din galeria voevozilor români, e mai mult narativă decât dramatică.

D-l Sorbul a urmat înşiruirea de fapte povestite de cronicari şi a încercat să le dea viaţă transpunându-le pe scenă.

A adus însă şi o interpretare personală. A umanizat pe acest domnitor care a lăsat în istorie un ecou plin de înfiorare. L-a făcut să regrete, în surdină, cruzimea hotăririlor impuse de nevoile vremii, l-a descris în situaţii favorabile, pline de omenească înduioşare şi, printr'o abilă interpretare a politicei sale de demnitate naţională, l-a făcut simpatic publicului.

„Letopiseţii" sunt un exemplar de literatură semănătoristă, cu toate calităţile şi defectele acestui curent.

De-aceia, vom găsi aceiaşi denigrare a boerimii şi aceiaşi ridicare în slavă a domnitorului iubitor de ţărani.

Căutarea cuvintelor bătrâneşti pentru evocarea atmosferei descrise, este deasemeni un element de literatură semănătoristă.

Povestea „Letopiseţilor" e o pagină de istorie. Ion Vodă cel Cumplit, copil din flori ai lui Ştefăniţă Vodă, zămislit cu o Armeancă, izbuteşte să cumpere scaunul Moldovei, plătindu-l cu galbenii agonisiţi prin negoţul său din Ţarigrad.

Ajuns în ţară, se loveşte de poftele neîndestulate ale boerilor, de gândurile lor de răzvrătire şi de aceia e nevoit să fie aspru pentru a ţinea în frâu pornirile lor.

După trei ani de domnie, Poarta voind să îndoiască haraciul, Ion Vodă cel Cumplit se răzvrăteşte, urmat de boierii care vedeau în acest act de mândrie naţională numai un mijloc de a scăpa de asupritorul lor.

Ion Vodă, trădat de boieri, părăsit de prieteni în seara luptei ce avea să hotărască soarta Moldovei, se predă, cu condiţia ca să fie dus în faţa Sultanului.

Dar duşmanii nesocotesc jurământul dat şi-l ucid.

Figura impunătoare a lui Ion Vodă cel Cumplit a fost realizată de d. R. Bulfinski, cu multă vigoare şi prestanţă. Talentul acestui mare actor a ştiut să cuprindă esenţialul personagiului interpretat şi să-l exprime în mod impresionant.

D-l Morţun a conturat, cu talentul său bogat în resurse, figura lui Cosma Murgu, bătrânul boer ros de dorul măririlor.

Prea agitat d. Băltăţeanu. D-sa a jucat dezordonat un rol ce conţinea destule posibilităţi de efect.

D-l Calboreanu s'a împăcat cu greu cu personagiul pe care-l juca. Bilăe, omul răzvrătirilor, a găsit în d-nul Calboreanu un intrpret prea nehotărît.

Se cuvine să lăudăm creaţia d-nei Sorana Ţopa, care a ştiut să-şi concentreze elanul şi să joace totuş cu multă şi impresionantă căldură. D-na Sorana Ţopa a pătruns structura personagiului interpretat, şi, prin deplina înţelegere a textului, a avut o adevărată creaţie.

D-na Irina Nădejde a fost foarte bine în rolul unei tinere jupâniţe.

Apariţia ştearsă a d-rei Gaby Danielopol abia se cuvine să fie menţionată.

D-nii Ciprian, Atanasescu, Baldovin, Finteşteanu, Theo, Polizu, Gingulescu, au fost în notă.

Regia prezenta o seamă de neajunsuri şi dovedea că spectacolul nu era destul de bine pus la punct.

Astfel, dispoziţia scenei din ultimele două acte era cu totul neîngrijită.

Scările cele multe din scena taberei împiedecau avântul actorilor.

Ion Vodă cel cumplit, când scoate sabia, pentru a se avânta în luptă, fuge în culisele laterale. Fumul cade de sus în jos.

Sunt o seamă de amănunte care nu trebuiau trecute cu vederea. Apoi, Dumbravă, personagiul eroic pe care din simplu comis domnitorul îl face mare Hatman, e o apariţie ridicolă.

Cu o mai atentă pregătire, aceste neajunsuri puteau fi evitate.

Totuşi, publicul a aplaudat cu multă căldură şi a chemat pe autor la rampă.

* * *

Vi s'a întâmplat să cetiţi într'un album o poezie scrisă de un mare artist pentru o duduie colecţionară de stihuri inedite şi de autografe?

Ca toate lucrurile improvizate *ad-hoc*, poezia e inevitabil banală. Ea trebuie să rămână uitată în vrafurile inutile de manuscrise neterminate sau de exerciţii în vederea operelor de seamă.

„Măsură pentru măsură" e o piesă de teatru improvizată pentru un divertisment la Curtea Angliei. O lucrare fără importanţă şi lipsită de valoare dramatică. Şi totuşi, spectacolul realizat cu această piesă înseamnă un succes.

Montarea, decorurile, interpretarea toate s'au întrecut pentru a da un ansamblu unitar şi amuzant.

Acţiunea e simplă. Se petrece într'o ţară necunoscută, în „nu ştiu unde", cum ar spune poetul.

Ducele cetăţii vrea să pună la încercare pe supuşii săi, deoarece vede că prea multa blândeţe de care a dat dovadă în cârmuirea de până acum, nu a avut rezultate fericite. De-aceia, încredinţează puterea vărului său, Angelo şi îşi vesteşte supuşii că pleacă într'o lungă călătorie. Se ascunde însă sub haina unui călugăr şi se pierde în mulţimea din cetate. Angelo, devenit stăpân, încearcă să pedepsească cu asprime toate abaterile dela legile de mult uitate. Deaceia, ia o mulţime de măsuri ce par crude.

Astfel, hotărăşte moartea lui Claudio, care a necinstit pe fecioara Iulia, cu care nu s'a putut căsători din pricina împotrivirii familiei.

Măsura aceasta revoltă pe toată lumea.

Dar Angelo rămâne neînduplecat.

Şi cu toate acestea, apărătorul virtuţii e un păcătos ce comite aceiaş greşeală.

Mai mult încă. Pentru a ierta pe Claudio vrea să-i necinstească sora.

Dar Ducele, ascuns sub haină de călugăr, intervine şi, prin viclenie, scapă victimele din mâna crudului stăpânitor. Se înapoiază apoi în cetate, purcede la judecată, şi, pentruca publicul să fie mulţumit, toată lumea e iertată iar eroii dramei se căsătoresc spre satisfacţia generală.

Montarea a fost ingenioasă şi destul de nouă. Pe un fundal de catifea gris se profilau compoziţii decorative constructiviste, în perspectivă cu totul îndrăzneţe.

Concepută sintetic, ea a permis o interpretare burlescă, în care gestul trebuia să continue humorul decorului.

Ca realizare, montarea a fost inegală.

Astfel, scena mânăstirii e cu totul ratată.

In schimb, sunt reuşite scena sălii de judecată din palatul ducal şi o parte din aceia a închisorii, unde indicaţiile umoristice scrise cu roşu pe butoaie contrastează cu perspectiva interesantă obţinută prin macheta turnului.

Regia s'a dovedit abilă în conducerea masselor. De-aceia, pantomima şi actul final au fost cele mai reuşite.

In cursul piesei, însă, există asonanţe de ritm din cauza lipsei de înţelegere deplină a textului.

D-l Soare Z. Soare ştie să conducă mulţimea pe scenă, să-i imprime un ritm unitar şi să obţină astfel un ansamblu.

Dar arta lui se reduce la atât.

Interpretarea a fost într'adevăr superioară.

Maestrul Nottara a jucat cu multă demnitate rolul unui bătrân sfetnic.

D. Băltăţeanu, mai calm, a întruchipat figura Ducelui cu vigoare şi prestanţă.

Admirabil a fost d. Manu, al cărui humor natural a stârnit aplauze la scenă deschisă.

D. Bulfinski a dovedit încă odată că posedă un talent foarte maleabil şi că reuşeşte şi în burlescă tot atât de bine ca şi în tragedie. Verva cu care şi-a jucat rolul i-a adus numeroase şi bine meritate aplauze.

D. Calboreanu a izbutit să reliefeze puternic figura lui Angelo.

Revenit pe scena Teatrului Naţional, d. Critico a obţinut un frumos succes. D-sa va fi probabil mai des utilizat, mai ales acum, când, din cauza recentelor demisiuni, rolurile de prim amorez nu mai au prea mulţi titulari.

D. Victor Antonescu, specializat în repertoriul shakespearean a obţinut frumoase efecte comice.

Inţelegând nota burlescă a acestei farse, d-nii Baldovin şi Finteşteanu au reuşit să amuze publicul. Bine d-nii Amigdalis şi Marius.

In sfârşit, într'un rol episodic, d. Sârbul a fost hilariant.

D-na Maria Zimniceanu a interpretat cu căldură şi multă înţelegere rolul Isabelei.

Bine d-şoara Didi Teodorescu.

D-na Jenny Popovici a dovedit destulă siguranţă pe scenă.

O notă de exagerată vulgaritate a avut d-na Lulu Cruceanu în rolul unei femei uşoare.

Jucată în ritm de farsă, cu ghiduşii pe scenă, cu muzică şi divertisemente, „Măsură pentru Măsură" va constitui un real succes pentru Teatrul Naţional.

IONEL JIANU

Curiozităţi

Vânătoare de tigri la Nuerenberg

In ultimul timp, în diferite oraşe ale Europei, au avut loc câteva evadări de fiare de prin circuri. Astfel, la Nuerenberg, a reuşit să fugă unul dintre cei zece tigri „regali" aduşi aci de circul „Sarazzani".

Scăpat din cuşcă şi văzându-se liber în stradă, tigrul se îndreptă încetişor, cu un mers într'adevăr regal, spre canalul Dunării. Inaintea lui mergea o doamnă, fără să bănuiască cine o urmează. Nişte trecători speriaţi au reuşit prin semne să-i arăte că trebue să privească înapoia ei. Doamna pricepu, se uită înapoi şi... căzu leşinată. Tigrul se sperie mai mult decât doamna şi sări pe fereastra unui mic restaurant. Aci, jupâneasa fugi pe uşa din dos, personalul şi muşteriii săriră unii pe mese, alţii se ascunseră sub mese, iar tigrul se întinse pe jos, şi începu să privească cu vădită plăcere, toată zăpăceala provocată de dânsul. Dar în câteva minute sosi la restaurant trupa de Piei-Roşii, înarmată cu furci şi suliţe. Ce era? — Patronul circului îşi mobilizase trupa care juca diferite scene pantomime cu participarea tigrilor.

Văzându-şi partenerii, tigrul, în loc de a se speria sau a fi momit, îi primi cu urlete şi mişcări vădit agresive, — ceiace a fost de ajuns ca îndrăzneţele „Piei-Roşii" s'o rupă la fugă.

După aceasta, tigrul ieşi din nou în stradă. Incercând să sară peste un gard de fier, cu vârfuri ascuţite, s'a pomenit străpuns de ascuţişurile gratiilor. Aci, numai după o jumătate de oră, tigrul muri în cele mai groaznice chinuri, în faţa poliţiei şi a unei mulţimi zguduite de acest nemaipomenit spectacol, fotografiat de un operator de cinema.

Probabil că vom vedea în curând această scenă într'un „jurnal" de noutăţi cinematografice.

NOU! NOU!
A apărut:
„VIAŢA LUI EMINESCU"
Ediţia II-a
de G. Galaction
Un volum de 100 de pagini 8. - lei
Editura „ADEVERUL". S. A.

Cărţi şi Reviste

LEON FERARU: *Maghernița veche*

Am recitit zilele acestea „Maghernița veche" a lui Leon Feraru.

Desigur, nu toate bucăţile sunt bune. Dar există câteva de mâna întâi. In deosebi cele dela începutul volumului.

Şi tocmai această deosebire de calitate între prima şi a doua jumătate a volumului m'a pus pe gânduri, şi m'a ispitit să caut o explicaţiune.

* * *

Un sentiment fundamental inspiră mai toate poeziile din partea doua a cărţii: Este dorul de ţară, exprimat uneori direct, alteori indirect. Or, este probabil că Leon Feraru nu este făcut pentru a cânta acest sentiment. In partea întâia a cărţii, care este excelentă, dorul de ţară este complect absent. Iată o primă constatare care mi-a sugerat în urmă altele.

Un poet nu poate exprima bine decât ceia ce iubeşte tare. Or, dorul de ţară nu însamnă din punctul de vedere poetic, că-ţi iubeşti ţara. Cine nu şi-o iubeşte, mai ales când se găseşte departe de ea? Pentru a pune însă aceasta în versuri, nu e de ajuns numai atât. Trebue să iubeşti însuşi acest dor de ţară. Să-ţi iubeşti durerea. Să te complaci într'însa. Să o cultivi şi să o întreţii cu o perversă melancolie. Imi închipui că aceasta se întâmplă mai cu samă oamenilor slabi, sau oamenilor vinovaţi.

Or, Leon Feraru are un alt soiu de temperament. Este un om tare, un luptător, un spărgător de dificultăţi: nu-i poate conveni tonul plângător al celor ce au nostalgia depărtării de o patrie inaccesibilă.

Simplul fapt că, român, se află în America este un accident biografic, şi nu o trăsătură personală fundamentală. De aceea poeziile animate de acest sentiment au trebuit să fie bucăţi corecte, dar lipsite de profunzimea pe care o găsim în bucăţile sale cele bune, cum sunt de pildă Maghernița veche, cântecul ciocanelor, poema acului, sărbătoare, etc.

Se poate, cu această ocazie, face o remarcă plină de neaşteptat. Niciodată n'a scris mai bine Românul Leon Feraru decât atunci când şi-a amintit de dorul pe care el, în România, îl avea de America pe care n'o văzuse încă, către care însă îl atrăgea un nedesluşit sentiment.

Leon Feraru a iubit întotdeauna frumuseţea aspră a unei vieţi de eforturi. Această înclinare a firii sale l-a făcut să accepte cu mai multă uşurinţă ca altul să-şi caute norocul şi să şi-l găsească în Statele Unite. Când ne descrie „Maghernița veche" şi atelierul de fierărie lângă care s'a născut, el îşi aminteşte de lucrul cel mai important din câte se pot întâmpla unui om. In aceste bucăţi ne povesteşte momentul solemn când a luat prima dată cunoştinţă cu vocaţia lui adevărată, aceea de om iubitor de sforţări voinice şi de succese tăcute. Il vedem, copilaş, trăgând cu coada ochiului, cuprins de o vrajă prestigioasă, spre omul de fer care se sbătea deasupra nicovalei, inundat de fum şi de sudoare:

Uşor pe 'nfundate răsună ciocanul
Şi ritmic bat grele baroase,
Când maestrul se'ndoaie, se 'nalţă, se'ndoaie,
— O vargă din piele şi oase
Zorit, dă cu mâneca largă sumeasă
Să-şi şteargă fierbinte sudoare
Dar tusea-l opreşte, şi-l birue setea
De aer, de-o rază de soare...

(O remarcă în treacăt: să se observe cum cuvântul „setea" ne trezeşte o sete propriu zisă, o sete de om asudat şi înecat de cărbune. O sete enormă, care isprăveşte tabloul, care ne usucă şi nouă gâtlejul. Şi pe urmă, deodată, schimbare de plan, fără să simţim; „de aer, de-o rază de soare..."

Fereastra cu aer şi soare ne mută pe planul moral al libertăţii, al luminii, al vieţii senine şi imobile. Această trecere absolut insensibilă dela o ordine de idei la alta este un model de reuşită poetică).

Bucata care mi-a plăcut cel mai mult este „Poema acului". Câteva fete, foarte tinere şi foarte blonde, cos. Afară, dincolo de odaia cu lampă de petrol în jurul căreia „acul aleargă", avem restul universului, cu neîncetate schimbări de decor: zi, seară, noapte, dimineaţă. Ziua, fetele aşteaptă seara. Dar vine seara, şi „acul aleargă, aleargă". Şi atunci aşteaptă noaptea. Dar, chiar atunci:

...tot mai veghează lumina colibei,
în noaptea adâncă şi largă,
şi tot mai adie cântarea 'n surdină.
Şi acul aleargă, aleargă...

Un pumn de viaţă tânără şi graţioasă, încovoiată într'un efort prozaic, care o izolează de natura plină de lucruri. Afară se petrec evenimente misterioase. Dar o lege de aramă, proastă şi omenească, izolează pe făpturile lui Dumnezeu de toate aceste frumuseţi. Căci în jurul flăcării întunecate a lămpii,

„acul aleargă, aleargă..."

Această grandioasă stupiditate a existenţei omeneşti este lucrul care l-a impresionat cel mai tare pe Leon Feraru. Când o descrie, — este cu adevărat incomparabil.

D. I. SUCHIANU

Cultura egipteană de astăzi

Apare în Cairo o revistă feminină, în limba franceză: *l'„Egyptienne"*, în care se dovedeşte un foarte inteligent naţionalism al Egiptenelor.

Un studiu al d-nei Ceza Nabarany, după ce aminteşte în câteva linii rolul secular al Egiptului antic, răspântea comunicaţiilor între Orient şi Occident, trăsătura de unire între civilizaţia Europei şi cea a Asiei, demonstrează necesitatea de a sprijini deşteptarea activităţii naţionale pe respectul tradiţiei vechi, cât şi pe dragostea de progres conform ideilor moderne. Invăţământul, spune ea, trebue să răspundă aptitudinilor naturale ale poporului egiptean pentru cultura pe care o iubeşte şi o înţelege. Aceea care corespunde mai bine geniului său este cultură arabă şi latină, în acelaş timp. Fără o cunoaştere aprofundată a limbei, istoriei şi literaturei arabe, Egiptul nu va putea să pretindă a juca rolul care i se cuvine în mişcarea de reînoire intelectuală a Orientului.

Egiptenele culte — şi nu sunt puţine — cărora d-na Ceza Nabarany le serveşte drept porte-parole, protestează contra lacunelor ce există în învăţământul istoriei în şcolile primare şi chiar — spun ele — în Universitate. „S'ar părea că epocii faraonice îi succedează direct perioada contemporană. Gloriosul ev mediu arab, care a lăsat atât de frumoase urme în Egipt, a fost uitat şi ignoranţa istoriei a adus după sine indiferenţa poporului faţă de atâtea capodopere de arhitectură musulmană, pe care le are sub ochi".

După cultura arabă, aceste doamne cer pentru poporul lor, pentru copiii lor, cultura latină, legătura naturală cu popoarele mediteraniene, cu care Egiptenii pot avea mai uşor o comunitate de vederi şi de sentimente. — *G. B.*

Amorul unui mare artist

Numele lui Fernando Diaz de Mendoza va rămânea vestit multă vreme — scrie revista *„Nacion"* din Buenos-Aires, — pentru că acest actor dramatic de mare valoare a avut o minunată carieră. El a stârnit entuziasmul mulţimilor în toate ţările de limbă spaniolă, unde a jucat — cu mare talent — rolurile mari din repertoriul clasic. Din rasă nobilă, de nobilă alură, Don Fernando a avut totul ca să fie fericit: noroc, glorie, amor.

Cineva, în Argentina, a stat de vorbă cu Fernando Diaz de Mendoza şi a publicat crâmpee din convorbirea avută. Don Fernando nu vorbi decât despre trecut. Convorbirea s'a făcut în loja unui teatru, pe când don Fernando asista la o reprezentaţie dată de trupa fiului său. „La un moment dat intră în lojă o tânără de toată frumuseţea, veselă, fredonând un cuplet: era fiica lui Don Fernando. Sosi şi tânărul ei soţ şi plecară împreună, râzând ca doi îndrăgostiţi. Don Fernando îi urmări cu ochii: „Vezi, uite aşa am trăit eu cu Maria vreo treizeci de ani. După ce ne-am căsătorit, am început viaţa noastră de amor şi de teatru. Ca şi ei, cu acelaş entuziasm. Nu mi-a mai rămas nimic decât amintirea... Amintirea Mariei îmi este azi unica realitate".

Trecutul lui strălucitor Don Fernando nu-l vede decât prin activitatea soţiei sale, femeia pe care o iubi şi care fu asociată gloriei sale: marea artistă Maria Guerrero.

Vizitatorul lui Fernando Diaz de Mendoza îi aminti triumfurile de odinioară: „Da, zise Don Fernando, e adevărat; dar totul mi se pare atât de depărtat încât mi se pare că nu eu sunt eroul de odinioară. Şi toate le-am făcut numai mulţumită ei, sub influenţa prezenţei ei. De când am pierdut-o, am impresia că n'am făcut nimic, că n'am existat". Şi continuă vorbind neîncetat de Ea. Căsătoria lui Don Fernando cu Maria Guerrero a fost una din cele mai perfecte şi complete, unde totul fu împărtăşit. „Intre mine şi Maria, totul a fost comun; amorul, munca, viaţa şi teatrul, aspiraţiunile şi oboselile. Impreună citeam operele teatrale; împreună montam piesele; împreună făceam repetiţiile; împreună le reprezentam. Am trăit împreună 32 ani, fără să ne despărţim o singură zi. Cum să nu simt azi, în jurul meu, un gol imens?"

Şi Don Fernando evocă succesele Mariei Guerrero. Majestuoasă în „Lionne de Castille", îndurerată în „Le Gran Galeoto", cochetă şi spirituală în „Roxana", înamorată în „En Flandre s'est couché le soleil". — *G. B.*

Cum trăeşte un romancier basc?

O povesteşte revista *„La Razon"* din Buenos-Ayres. Romancierul se numeşte Pio Baroja, scriitor cu mare renume în Spania şi în America spaniolă. Amănuntele asupra felului cum trăeşte şi cum lucrează Baroja le dă Francisco Caravaca în revista numită mai sus. Ca fizic, Pio Baroja are 57 ani, dar e viguros şi dă impresia unei mari solidităţi morale şi materiale. Are barba albă, tăiată à la Poincaré şi poartă beretă bască.

Din Mai până'n Octombrie trăeşte în casa familiei din Isca, în ţara bască, cu mama şi fratele său şi-şi petrece timpul scriind, citind sau rătăcind pe ţărmurile râului Bidassoa. La Madrid, d. Pio Baroja cercetează cu asiduitate anticăriile, este mare amator de cărţi vechi şi rare şi găseşte uneori lucruri foarte interesante. Cele mai remarcabile sunt — spune el — „acele cărţi pe care franţuzul le numeşte „grimoires", cărţi de magie, de alchimie, de vrăjitorie, unde găseşti formule de conjuraţiuni, fraze cabalistice pentru uşurarea sufletului şi pentru vindecarea boalelor". In ultimul timp Pio Baroja s'a consacrat căutării de documente spaniole relative la secolul al nouăsprezecelea, pentru o lucrare la care lucrează acum: „Memoriile unui om activ". Astfel îşi petrece zilele. Seara nu iese niciodată.

Are un fel curios de a-şi concepe romanele şi de a le scrie. Ideia primară îi vine din afară: un fapt exterior, o crimă, povestirea unui eveniment.

Ideia generală a romanului se naşte astfel vagă, învăluită în nouri, ca un fel de nebuloasă. Grămădeşte documente fără să ştie cum le va întrebuinţa. In tot acest timp, fără ştirea lui, opera se elaborează, materialele se grupează, se aşează. Astfel, opera îi apare într'o zi întreagă, fără să fi scris un singur rând.

Pio Baroja compune foarte original. Işi scrie, greu la început, povestea pe câteva sute de pagini mici. Lipeşte aceste pagini pe altele mai mari şi, pe margini, corijează, amplifică, desvoltă textul prim. Introduce incidente şi fapte noui. Nu urmăreşte nici un plan şi nu ştie când se va sfârşi romanul şi dacă se va sfârşi vreodată. Uneori lipeşte aceste pagini adnotate astfel pe altele mai mari şi începe din nou aceeaş muncă de corijare şi amplificare. Dealtfel, Pio Baroja mărturiseşte că nu s'ar opri niciodată şi dacă i s'ar permite ar continua aceeaş muncă de corijare şi amplificare pe marginea probelor de corectură dela tipografie. Şi nu i se permite aceasta, deoarece cartea nu s'ar mai sfârşi niciodată.—*B.*

NOU A APĂRUT

A. CEHOV

NUVELE

IVAN BUNIN

POTIRUL VIEŢII

POVESTIRI

Ambele în Biblioteca „Dimineaţa"

No. 116 — 117

Preţul unui volum, 8 Lei

LA CONCURSURILE DE ELEGANŢA de la Deauville şi Vichy ciorapul de mătase pură

TREI COROANE

a obţinut medalia de aur.

Edouard Le Roy

Un nou metafizician al „omului"

Indiferent dacă s'ar lua drept criteriu, pentru inserarea omului în sistematica zoologică, manifestarea pentru prima oară, dela apariţa veiţii pe pământ, a unei judecăţi reflexive, sau dacă s'ar face un criteriu de clasificare a omului, din posibilităţile lui de a-şi fabrica singur instrumentele de care are nevoe — acel **homo faber**, admis astăzi şi aproape unanim în filosofie — este incontestabil că apariţia omului pe pământ, constitue unul dintre cele mai importante, dacă nu chiar cel mai important fenomen vital până astăzi.

Fixarea originilor omului, începuturile spiritualizării planetei noastre şi evoluţia inteligenţei, formează obiectul unei amănunţite cercetări filosofice, datorite lui **Edouard Le Roy, membru al Institutului şi profesor la Collège de France.** 1).

In Istoria filosofiei Contemporane, Edouard Le Roy, o personalitate proeminentă, s'ar încadra perfect ca un filosof al **Evoluţionismului,** pe linia care porneşte dela Spencer, trece prin Darwin şi continuă atât de armonic cu Bergson. El însuşi se revendică dela acesta din urmă.

„Am găsit, spune el, în prefaţa studiului asu„pra lui Bergson 2), în opera acestuia, realizarea „eclatantă a unui presentiment şi a unei dorinţe. „Această „corespondenţă", a cărei importanţă „nu mi-o exagerez deloc, putea să fie în acelaşi „timp şi un ajutor, dar şi un obstacol, pentru a „intra în exacta inteligenţă a unei doctrine atât „de profund originale".

In prima sa lucrare, **L'Exigence Idéaliste et le fait de l'Evolution,** Le Roy se aşezase în plin evoluţionism şi arătase că în natură nu există nicăeri şi nu a existat niciodată o stare de imobilitate absolută şi că cele ce nouă ne apar ca **lucruri materiale,** nu sânt de fapt decât **momente** în curs de evoluţie, „întâlniri sau fricţiuni între faze de cugetare".

Această lucrare avea însă să pregătească afirmaţia din „Les origines humaines" că dela apariţia primelor forme de viaţă pe pământ, întreaga tendinţă a vieţii a fost liberarea spiritului şi degajarea acestuia, încetul cu încetul, de materia pe care o organizeze, dar care se îndărătnicea să-l subjuge încă.

Dacă filozoficeşte este posibil ca un cuvânt să caracterizeze o situaţie, atunci procesul de **hominisare** al pământului este de fapt o eliberare a vieţii de sub jugul determinismului.

E drept că omul nu are posibilitatea de a creia energii fizice, el nu reprezintă pentru aceste energii, decât „un loc de trecere", dar odată cu apariţia „ideii", aceasta devine un factor important de determinare eficace şi cum **„ideia"** scapă de sub jocul fiziochimic al acestui postulat esenţial al oricărei ştiinţe, care este universalitatea determinismului, urmează că odată cu apariţia omului, se ridică în mijlocul naturii, un fenomen care pare că o contrazice. Acest fenomen este **libertatea.**

Două idei capitale par că stau la baza filosofiei lui Le Roy, luminându-i calea şi dându-i firul conducător: Prima: „Există în însuşi principiul vieţii, ca „o cauză importantă a schimbării şi progresului ei, „un factor de ordin psihic, o adevărată putere de in„venţiune, singură capabilă de a realiza ceiace fără „ea ar rămânea improbabilitate fizică". Şi a doua: „viaţa se desface sau cel puţin se opreşte într'un me„canism de inerţie, în obicinuinţă materializată".

Cum viaţa infraumană, în stadiul ei actual, ne dă aparenţa de a se fi fixat definitiv şi a nu mai da loc nici-unui fenomen de transmutaţie sau evoluţie, cum pe de altă parte este aproape sigur că în perspectiva fenomenalităţii nu a fost întotdeauna astfel, — lucru pe care ni-l confirmă la fiecare clipă paleontologia, — ar urma de aci că există o imposibilitate de a ne da seama cum s'a produs odinioară un fenomen care a dispărut, cel puţin aparent, în mod irevocabil.

Şi atunci, singurul mijloc pe care savantul îl poate utiliza pentru a reproduce în laboratorul actualităţii procesul de evoluţie al vieţii, **este omul.**

De ce? Pentrucă, sub o formă a cărei interpretare o vom da mai târziu, omul este singura fiinţă vie, care, sub imboldul acelui principiu de inventivitate de care vorbeam mai sus, continuă să evolueze **sub o formă aparentă,** şi astăzi, lăsând infinite posibilităţi de transformare — vieţii, pe pământ.

Spuneam „sub o formă aparentă", deoarece este foarte probabil că transformismul continuă să activeze şi astăzi, dar că pe scara de observaţiune, posibilă nouă, momentele de modificare sunt atât de lente, încât chiar în intervalul de o sută de mii de ani dela apariţia omului pe pământ, paleontologia nu ne arată la nici una din vieţuitoarele contemporane nouă, nici un fel de modificare morfologică.

Privind fenomenul uman din punct de vedere strict zoologic, Le Roy distinge patru caractere esenţiale şi anume:

1. Slaba diferenţiere morfologică a corpului, în raport cu antropomorfele contemporane şi anterioare lui.

2. Expansiunea geografică a speciei umane, peste limitele cunoscute până astăzi din paleontologie, negalată de nici o altă specie de viaţă, oricât am prelungi cercetările noastre, în întunecimea vremurilor.

3. Intrebuinţarea de către om a instrumentului artificial; şi

4. Realizarea prin colectivitate a unei legături organice **sui generis** — principiu de unitate, — conştient coherentă.

Cu o abundenţă de observaţiuni şi exemple, care fac din această filosofie o lectură plăcută, Le Roy analizează rând pe rând aceste patru caractere esenţiale ale fenomenului uman.

Incontestabil că din punct de vedere anatomic, omul este un **primat.** Dar pentru importanţa, pe care această specie de hominieni — care este **Homo sapiens,** sau **homo faber** — o are, nu numai în regnul animal, dar în însuşi fenomenul general al vieţii, deosebirea anatomică între el şi celelalte antropomorfe este atât de neînsemnată, încât a dat ocazie lui Darwin să emită următoarea butadă: „Dacă întâmplarea nu ar fi făcut ca omul să fie propriul său clasificator, cu siguranţă că nu i-ar fi trecut niciodată prin minte să facă din sine un ordin separat în care să se plaseze".

Din cauza acestei slabe diferenţieri morfologice, aşezată în contrast cu importanţa fenomenului uman în sine, a luat naştere o vădită antinomie de apreciere: Deoparte naturaliştii, privind pe om ca pe o specie ambiguă, în care elanul vital (sau cum ar spune Bergson „evoluţia creatoare") **s'ar găsi anchilozat** iar pe dealtă parte tocmai din cauza contrastului dintre formă şi fond, filosofii s'ar găsi tentaţi să facă din om o fiinţă, izolată, desrădăcinată, atribuindu-i o oarecare transcendenţă, incompatibilă cu punctul nostru ştiinţific de vedere.

Pentru a nu cădea în nici-unul din aceste două excese, „pentru a salva grandoarea fenomenului uman, fără să-l detaşăm din cadrul său experimental şi fără să contrazicem modestele sale aparenţe, trebue să ne aruncăm privirea asupra celui de-al doilea caracter esenţial, care dă grupului nostru o nemai pomenită originalitate: puterea adevărat unică de cucerire şi răspândire a omului, pe toată suprafaţa planetei".

Intr'adevăr, dela apariţia primelor semne de viaţă pe pământ şi până în zilele noastre, absolut nici o specie, nu s'a răspândit pe toată suprafaţa globului ca specia homo sapiens.

Nici latitudine, nici climat, nici umiditate, nici greutăţi de trai, nici penuria substanţelor alimentare, nimic, dar absolut nimic, nu l-a împiedicat pe om să-şi întindă habitatul şi dominaţiunea asupra planetei. El nu s'a mulţumit numai să o ocupe, ci s'o şi domine, să o şi acomodeze necesităţilor sale.

Să nu se obiecteze, spune Le Roy, că în diferite epoci ale existenţei pământului, acesta a fost invadat cu amphibiene, reptile, mamifere, etc.

„Sub aceste nume, care ascund mai mult un tip general şi abstract de organizare şi comportare vitală, noi reunim prin acolada unei etichete simbolice, o imensă varietate de fiinţe dispărute, nenumărate specii şi chiar grupe din cele mai vaste".

Pe câtă vreme, în cruciada sa de cucerire a pământului, omul se prezintă cu o unitate şi o simplicitate de forme, care scot în relief întreaga sa victorie asupra globului pământesc.

In această luptă de cucerire, el nu este reţinut de nici un fel de scrupule, faţă de celelalte fiinţe vieţuitoare.

E suficient ca existenţa acestora să se găsească la un moment dat în conflict cu interesele sale, pentruca ele să fie condamnate.

Le Roy citează întrebarea profesorului **Osborn:** „Mai e oare vreme să salvăm mamiferele?"

„Niciodată şi în nicio epocă, fiinţa vieţuitoare n'a ocupat pământul, atât de larg, în asemenea condiţiuni şi cu atâta imperialism, ca omul".

S. GREGORE

---

1) „Les origines humaines et l'Evolution de l'Inteligence".
2) „Une philosophie nouvelle".

INSEMNĂRI

Congresul criticei internaţionale la Bucureşti

Peste câteva zile, mai întâi la Sinaia şi apoi la Bucureşti, încep lucrările celui de al III-lea congres internaţional al criticei. Primul congres s'a ţinut acum trei ani la Paris când s'a şi fundat asociaţia internaţională a criticei, iar al doilea, acum doi ani, la Salzburg).

In afară de strălucirea primirii oficiale, care nu va lipsi, s'ar părea că speciozitatea acestui congres ar scăpa atenţiei generale.

Dacă astfel s'ar petrece lucrurile — şi ne îndoim de aceasta — indiferenţa publicului s'ar datori unei insuficiente informaţii despre o reuniune de specialitate într'adevăr nouă.

Trebuie cunoscut că această conferinţă internaţională îşi capătă o reală importanţă prin numele celor ce vin să participe la lucrările din România.

Franţa şi-a alcătuit o impresionantă delegaţie. In fruntea ei stă d.*Fortunat Strowsky*, de la Institut, o personalitate culturală de mâna întâi. Apoi poetul *Fernand Gregh;* criticul „Comoediei", *Gabriel Boissy* şi alte câteva nume din publicistica franceză.

Din delegaţia germană e de remarcat, în primul rând d. dr. *Bernard Diebold*, criticul nediscutat de la „Frankfurter Zeitung" — teoreticianul subtil şi adânc, ce s'a făcut cunoscut cu volumul său, clasic astăzi în literatura dramei moderne, „Anarchie im Drama". Un volum care neagă multe, dar care construeşte în acelaş timp o sinteză din multiplele manifestări ale dramei veacului al XX-lea.

D. *Dunntun Green* de la „Times", personalitate cu totul occidentală, cutreerând de obicei nu o ţară, ci întreg apusul în cercetarea unui echilibru dintre manifestările de la an la an, întrucât priveşte teatrul şi muzica, e numele cel mai cunoscut din delegaţia engleză.

Prin prestigiul mare pe care-l are pretutindeni teatrul astăzi, din punct de vedere social şi prin resfrângerea în manifestările sale a spiritului, mereu în prefacere, al întregii noastre epoci, se înţelege uşor că critica acestei arte colective, critica cea mai apropiată de marele public, prin însăşi firea artei pe care o interpretează, va căpăta uşor un rol important în problemele de ordin general cultural al societăţilor moderne.

E vorba, fireşte, de o critică ce depăşeşte cu mult — şi numele de mai sus fac cu prisosinţă dovada aceasta — simpla informaţie incoloră sau câteodată tendenţioasă.

Criticii care ne vor vizita, sunt toţi remarcabile personalităţi culturale, şi ei vor aduce în acest al III-lea congres internaţional, un nivel de discuţie nou şi puţin obicinuit. România se cinsteşte, acordând ospitalitatea sa unei asemenea întâlniri inobilate prin noutatea efortului său şi prin idealismul ţelurilor urmărite.

Rodia ee aur la Teatrul Naţional

Feeria românească înregistrează un nou succes prin înscrierea în repertoriul Teatrului Naţional din Bucureşti, a premierei „Rodia de aur", făurită de versul celor doi poeţi Adrian Maniu şi Al. O. Teodoreanu.

Lirismul celui dintâi a găsit în ritmul doinei o caracteristică nouă a poveştilor populare, izbutind să realizeze strofe de duioşie ce alternează cu neobositul humor al celuilalt colaborator pentru care gluma e o virtuozitate.

Acţiunea, construită din material simbolic, se îmbracă în toate podoabele feeriei şi izbuteşte să însufleţească cele patru tablouri cu minunate efecte teatrale puse în evidenţă de marele vrăjitor al scenei d-l Paul Gusti.

Ca şi în „Pasărea Albastră" a lui Maeterlink, în „Rodia de aur" copiii joacă teatru alături de actorii consumaţi, — şi replicele date de aceşti „pui de artişti" sunt cu atât mai savuroase cu cât au parteneri pe d-nii Sârbu, Bălţăţeanu, etc...

Piesa făgădueşte prin valoarea ei teatrală şi literară o serie lungă de spectacole. — b.

Bacalaureatul şi problema educaţiei morale

Suntem în preajma examenului de bacalaureat (actuala seziune. Din întreaga literatură pedagogică asupra acestei mult desbătute chestiuni, care a primit acum în urmă o nouă legiferare, desprindem un articol al d. *Emilian I. Constantinescu*, un distins profesor secundar, publicat în *„Revista generală a învăţământului"* (No. 4, 1929), în care sunt o sumă de adevăruri de care ar trebui să se ţină seama. Articolul este intitulat: „Bacalaureatul şi problema educaţiei morale" şi porneşte dela următoarea constatare:

Din două serii de elevi, egali în ceiace priveşte cantitatea cunoştinţelor, se constată că numărul victimelor la examenul de bacalaureat este mai mare în seria băeţilor cuminţi şi modeşti, decât în seria elevilor îndrăzneţi şi „deştepţi". Aceştia din urmă răsbat prin vioiciune şi curaj, deşi în societate mai totdeauna sunt elemente de negaţie, acţionând în contra ei. Pe când massa celor modeşti şi necunoscuţi rămâne în urmă, pe treptele inferioare ale ierarhiei sociale, agenţi pozitivi, constructivi în stat. Au rămas adesea în urmă, tocmai din cauza superiorităţii lor morale. Elevii conştiincioşi şi modeşti de odinioară sunt în societate elementele cele mai utile, pe când cei „deştepţi", dar dezordonaţi, sunt de multe ori cei mai aprigi duşmani ai progresului colectiv.

E neapărată nevoe deci de o selecţionare a valorilor morale ale tineretului şcolar. Cum se va stabili valoarea educativă a candidaţilor la examenul de bacalaureat, se întreabă d. Constantinescu. „Ori se utilizează notele şi însemnările depe diplomă, ori — cu mult mai bine — o fişă întocmită de directorul liceului pentru fiecare elev. Această fişă urmează să cuprindă: a) numărul absenţelor nemotivate, în cei şapte ani de liceu; b) notele la purtare anual; c) pedepsele mai mari suferite; d) eliminările şi cauzele lor, în scurt; e) o apreciere generală despre caracterul elevului.

Nici directorii liceilor, nici membrii comisiilor nu trebue să se sperie de un plus de muncă, atunci când e vorba de interesul social al neamului şi de cel individual al copiilor. Comisia de bacalaureat să aibă puteri discreţionare în aprecierea acestor cazuri speciale, putând admite sau respinge pe candidatul cu 58—59 de puncte (amintim că suma punctelor pentru admitere trebuie să fie 60— media 6), după aprecierea pe care o face asupra valorii sale educative. S'ar da astfel o satisfacţie copiilor cuminţi şi conştiincioşi şi o pedeapsă celor impertinenţi şi desordonaţi. Cu această modificare nu se strică deloc, dar absolut deloc, economia legii actuale. Se introduce doar, cu un coeficient redus, şi aprecierea pregătirii educative a candidaţilor, în anumite cazuri. Forţa şi prestigiul unui neam nu constau atât din suma valorilor sale intelectuale, ci — cu deosebire — din suma valorilor sale morale. Fără a dispreţui pe cele dintâi, trebuie să încurajăm, totuşi, pe cele din urmă". — *G. B.*

Cariera dramatică a lui David Belasco

Cei şaptezeci şi cinci de ani ai lui David Belasco au fost sărbătoriţi, luna trecută, în Statele Unite şi de către presă şi de către teatrele americane. De aproape o jumătate de secol, Belasco este una dintre figurile cele mai pitoreşti şi mai interesante din câte au evoluat pe scena teatrului american. Niciodată n'a avut teatrul un alt apostol mai devotat şi mai convins decât David Belasco. Intreaga lui viaţă a fost consacrată perfecţionării şi înaintării acestei arte.

Unele capitole din viaţa lui David Belasco se citesc ca o biografie romanţată. S'a născut la 25 Iulie 1854 într'un sărac subsol din San-Francisco. Strămoşii lui erau evrei portughezi, numiţi la origine Velasco, şi cari au emigrat din Portugalia în Anglia pe la începutul secolului al şasesprezecelea. Tatăl lui David, Abraham Belasco, care se născu la Londra în 1830, exercită aci meseria de arlequin. Dar se expatrià de tânăr în Statele-Unite, unde făcu comerţ.

Tânărul David fu încredinţat de copil unui preot irlandez, Părintele Maguire, şi trăi chiar un timp într'o mânăstire. Intr'o zi trecu pe acolo un circ; David Belasco plecă cu el, angajându-se în trupă drept călăreţ. Nu avea încă zece ani. Puţin mai târziu debută ca actor într'un mic rol din „Pizzaro" de Sheridan. Din acest moment el aparţinu trup şi suflet teatrului, iar tatăl său, dându-şi seama că fiul lui nu-l va urma la mica fructărie din San Francisco, se resemnă, ba îi dete însuşi lecţii de elocinţă şi declamaţie. Dragostea de scenă venea zi cu zi în avantajul tânărului Belasco. Debută curând ca autor dramatic cu o melodramă intitulată „Huruiala tobei". La 28 de ani era cunoscut şi ca autor şi ca bun director de scenă. Deschise apoi la New-York teatrul său — Stuyvesant Theatre — astăzi: The Belasco — unde-şi jucă toate piesele sale şi unde montă, rând pe rând, toate capodoperele dramatice ale lumii.

Teatrul a fost întreaga viaţă a lui Belasco, pe care l'a servit cu un adevărat fanatism. Ceeace laboratorul este pentru un savant, a fost teatrul pentru Belasco. Cunoscând profund şi în toate amănuntele toate diferitele ramuri ale artei teatrale, David Belasco a ştiut să dea teatrului american, într'un moment când devenise ca şi inert, multă viaţă, multă mişcare, un realism pitoresc susţinut de o montare savantă.

Astăzi, la 75 de ani, David Belasco continuă să conducă lucrările teatrului care-i poartă numele. Exemplu de perseverenţă demnă de marele animator care a fost şi continuă a fi David Belasco. — *G. B.*

Populiştii

O şcoală literară nouă, în Franţa; se simţia chiar nevoe: după curentele în-*isme*, iată acum curente noi în -*iste*. Republica literelor va fi din nou agitată. Doi romancieri de talent, André Thérive şi Léon Lemonnier, sunt purtătorii de cuvânt ai acestei şcoale noui.

Populiştii vor descrie de preferinţă moravurile poporului, dar vor evita metodele şi gustul naturaliştilor; cel puţin aşa reiese din manifestul redactat de Léon Lemonnier:

„Avem destule personagii „chic" ale literaturii snobe, voim să zugrăvim poporul. Dar, înainte de toate, ceeace voim a face, este să studiem atent realitatea.

„Ne depărtăm, într'un sens, de naturalişti. Limba lor s'a demodat. Nu voim să îmbrăţişăm doctrine sociale care deformează operele literare. Vom fi îndrăsneţi; nu vom fugi de un oarecare cinism fără apret sau de o oare-care trivialitate de bun gust.

„Voim să mergem către cei mici, către oamenii mediocri a căror viaţă are şi ea dramele ei. Ne-am grupat deci împrejurul lui André Thérive, sub numele de „romancieri populişti".

Declaraţiunile sunt într'adevăr simpatice. Ţinem să arătăm însă că, înaintea franţuzilor, noi avem un mare roman „populist" — „Ion" de Liviu Rebreanu. — *G. B.*

Pirandello şi Cinematograful

Se ştie că Pirandello — cunoscutul nuvelist şi dramaturg italian — nu este partizan al filmului vorbit. Il socoteşte ca antiartistic. Nimic nu i se pare lui mai absurd decât încercarea de a obţine, cu ajutorul cinematografului, ceeace este rezervat numai scenei. El lucrează totuşi pentru ecran şi iată cum îşi expune ideile şi intenţiunile.

Opera de artă pe care o concepe va fi de pură viziune şi total diferită de vorbirea prin care şi-a exprimat, până acum, experienţa lui despre viaţă. „Dialogul — spune el — a avut totdeauna în dramele mele o parte mai importantă decât acţiunea". Pirandello e preocupat azi cu cinematografierea piesei sale „Şase personagii în căutarea unui autor", căutând să rezolve — optic — problema care stă la baza dramei însăşi: să facă să se înţeleagă, prin mijlocul vederii, cum cele şase personagii şi soarta lor au luat naştere în cugetarea autorului şi cum, primind viaţă dela dânsul, s'au separat de el ca să ducă viaţă independentă.

„Tot ceeace, în cinematograful actual, aminteşte teatrul — spune Pirandello — tot ceeace se adresează priceperii şi nu exercită o influenţă asupra sufletului spectatorului numai prin mijlocul vederii, trebue să dispară. Vreau să indic legi noui cinematografului".

Pirandello a terminat o dramă nouă: „Lazăr", unde problema învierii este tratată sub o formă nouă. El o consideră ca o deşteptare la o a doua viaţă pe pământ. El arată conversiunea înviaţilor la o nouă religie care bazează viaţa terestră pe amor, după ce moartea a deschis ochii omului şi i-a dat putinţa să înţeleagă valoarea existenţii pământeşti.

O altă operă a lui Pirandello se va numi „Uriaşii de pe munte", operă dramatică simbolică, în care se va vedea lupta dintre intelectualitate şi materie. — *G. B.*

Dicţionarul românesc

Sânt patru ani de când la „Intâiul congres al Filologilor români", d. Th. Capidan, profesor la Facultatea de litere din Cluj, a arătat necesitatea întreprinderii unei întinse cercetări lingvistice în domeniul românesc din Sudul Dunării. D-sa a susţinut că aceste cercetări trebue să înceapă fără nici o amânare, de oarece „vitregia împrejurărilor ameninţă dialectele şi le supune unor repezi prefaceri". Cu argumente tot atât de puternice au intervenit atunci şi d-nii Pericle Papahagi şi Take Papahagi, cerând să se intervie pe lângă ministerul instrucţiunii a cărui datorie e să sprijine o asemenea campanie dialectologică. S'a hotărît ca aceşti trei filologi, toţi de origine aromână şi cunoscători desăvârşiţi ai graiurilor şi vieţii sud-dunărene, să redacteze un memoriu în acest sens şi să-l aducă la cunoştinţa ministerului.

N'am fost deloc surprinşi când, la aldoilea Congres, d. Th. Capidan a comunicat participanţilor că memoriul a fost înaintat şi că ministerul nu a găsit cu cale să acorde ceeace i s'a cerut pentru înfăptuirea unor deziderate capitale. D. I. Valaori care e filolog şi d-sa, aromân şi d-sa, se întâmplase să fie secretar general al ministerului şi preşedinte al unei comisiuni a cărei menire e să aibă în pază interesele culturale ale fraţilor noştri dela Sud. Fiind de faţă la această dureroasă comunicare a d-lui Th. Capidan, d. I. Valaori s'a crezut dator să se scuze că n'a putut sprijini „această măreaţă operă" şi să făgăduiască deosebita d-sale atenţiune când se va pregăti „budgetul viitor".

Se vede că d. I. Valaori n'a avut posibilitatea nici mai târziu să îndeplinească „ceeace dorea şi d-sa", căci nici până astăzi nu s'a făcut vre-o pregătire pentru întreprinderea în chestiune. D. Th. Capidan, care şi-a dat, probabil, seama de greutăţile pe care le vor întâmpina oricând asemenea deziderate, a propus îndată elaborarea altei lucrări, care să înlocuiască în parte pe aceea a cărei realizare n'o mai putea întrezări. D-sa s'a gândit la tipărirea materialului lexicografic strâns de d-nii Pericle Papahagi şi Take Papahagi.

Valoarea acestr doi filologi e incontestabilă. D. Pericle Papahagi a dat una din cele mai de seamă culegeri de literatură populară aromânească, aceea careîformează al doilea volum din „Materialurile folkloristice" publicate de Gr. Tocilescu. Glosarul care însoţeşte culegerea d-sale de „Basme aromâne", tipărită în 1905 de Academia Română, e şi astăzi un preţios izvor pentru lingvist. D. Take Papahagi a dat la iveală o excelentă „Antologie aromânească" în editura Cassa Şcoalelor şi a întreprins publicarea operelor poeţilor aromâni în original şi transpunere literară. Nu mai amintim aci celelalte lucrări de strictă specialitate, publicate de alţi filologi în domeniul lexicologiei, al folklorului şi al etnografiei aromâneşti şi general-româneşti.

Studiile de filologie română se resimt de lipsa unui dicţionar al dialectului aromân. Câtă vreme există, ne semţim datori să atragem şi noi atenţiunea Academiei Române, ministerului instrucţiunii şi Cassei Şcoalelor că o cât mai grabnică tipărire a acestuia se impune. — J. B.

Mărunte

— La 1 Octombrie va apărea în Editura „Cartea Românească" volumul de versuri, „O picătură de parfum" al colaboratorului nostru D-l Tudor Măinescu.

PĂRUL LUNG
SAU
PĂRUL SCURT

Se instituie o anchetă pentru a cunoaşte părerea doamnelor şi domnişoarelor asupra viitorului coafurei femenine.

Se va menţine părul tăiat, sau revine părul lung (coadă)? şi se va arăta motivele pentru care se preferă părul lung sau părul scurt.

Doamnele şi domnişoarele cari iau parte cu răspunsurile lor la această anchetă, prin sorţi li se oferă gratuit un număr de 25 abonamente, pentru coafat, tuns, sau manicure.

Răspunsurile se vor adresa până la 10 Octombrie a. c. la

Frizeria BEER, Moşilor 53

Femeile

— Dac'ai fi pe o insulă pustie, Odette, ce-ai dori tu mai mult?
— Rouge-ul.
— Şi dac'ai avea dreptul să alegi două lucruri?
— Aş alege două rouge-uri.

Venind din ţara unde nu se mai bea alcool

— Ce îngheţată doriţi?
— De şampanie.

ODO-RO-NO

Contra transpiraţiunei

ODO-RO-NO este un talisman pentru cei ce posedă această apă de toaletă. Datorită acestei ape de toaletă toate efectele pricinuite de transpiraţiune sunt mai întâi neutralizate şi pe urmă definitiv înlăturate.

A aplica ODO-RO-NO de două sau de trei ori pe săptămână, înseamnă a'şi asigura pentru totdeauna o lingerie curată şi fără pete şi aceasta în ciuda celor mai mari călduri.

ODO-RO-NO mai are avantajul că dărueşte pielii o catifelare minunată şi-i permite să respire în toată libertatea. ODO-RO-NO este un adevărat balsam al epidermei şi un corectif din cele mai bune contra transpiraţiunei şi a sudoarei.

Mulţumită apei—minune care este ODO-RO-NO se poate evita cu succes petele de pe corsaje rochii şi lingerie.

ODO-RO-NO ESTE UN PRODUS VERITABIL AMERICAN

NOTA. — ODO-RO-NO se găseşte în comerţ în două mărimi de flacoane.Flacoane de mărime obişnuită, cari se vând la preţul de Lei 145 falconul; Flacoane mari cari conţin îndoita cantitate a celor obişnuite şi cari se vând la preţul de Lei 250 flaconul. ODO-RO-NO se găseşte pretutindeni şi la PARFUMERIA ELITEI, Bucureşti, Calea Victoriei No. 39.

Cetiţi azi
LECTURA No. 240
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
UN CAZ CIUDAT LA VENEŢIA
de
A. BENETTN
Lei 5 Scrierea completă la chioscari şi librari

NEVRALGINE „JURIST" VINDECĂ DURERILE DE CAP

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SĂRINDAR No. 7—11

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 459

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminic 22 Sept. 1929

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Descântec de dragoste

Peste zarea ca brândușa,
Sara 'și scutură cenușa.
Sus, în tei,
Iese-o stea cu puiul ei....

— Peste ușa afumată
Pune, babo, o lacată,
Și s'astupi fereștile,
Ca să nu se uite luna
Și să ducă veștile.

Vrăjitoare, vrăjitoare,
Nu 'ntreba de unde vin,
Cine sînt și ce mă doare:
Am venit peste dumbravă,
Am în inimă venin
Și 'n priviri otravă.

Pune foc subt pirostrii,
Ia din poliță ulcica,
Fă o cruce cu urzica —
Să se ducă pe pustii
Duhul rău ce stă la pândă, —
Fierbe cătină plăpândă,
Ciumafai cu floare sură
De arsură,
Ținte-amare de țintaur,
Flori de laur,
Vânăt fruct de buruiană,
Frunză rea de mătrăgună
(Ci-că-i bună
Ca s'o uite pe dușmană...)

Și descântă peste ele
Vrăji bătrâne, vorbe rele,
Greu blăstăm de vrăjitoare:
Să nu moară,
Dar s'o doară
Cum mă doare...

Cum e el ?...
Nu-i nici nalt, nici mititel,
Are 'n ochi întunecime,
Gură dulce și vicleană,
Are-un semn la o sprinceană
Și nu samănă cu mine...

★

Spune nopții mari cuvântul
Care l-ar opri din drum
Și-aiurit mi l-ar aduce
La răscruce,
Cum pe nori i-aduce vântul,
Cum se sbate focu 'n fum.

Iar când firele se 'ncurcă,
Prinde luna plină 'n furcă,
Și din caer
Toarce, răsucit, în aer,
Nevăzut și subțirel
Fir vrăjit, — să-l leg cu el...

Șapte ori pe săptămână
Adă-mi-l,
Cum aduci domol de mână
Un copil...
Adă-mi-l,
Păn' nu crește pe cărare
Iarbă mare,
Păn' ce dragostea nu moare,
Vrăjitoare, vrăjitoare !

★

Iar de nu poți să-l aduci
Din vicienele răscruci,
Dacă scapă din descântec
Cum prin degete îmi scapă
Al izvorului greu cântec
Impletit în fir de apă, —
Ține-mi sufletul zălog
Și mă lasă să mă rog ;
Din icoana de subt grindă
Chip blajin să se desprindă
Și Măicuții-Domnului,
C'un mănunchiu de busuioc,
Să mă 'nchin pentru noroc
Când, pe pragul somnului,
Gându-mi greu o să se culce :

„Maică dulce,
Lin coboară-mi-te 'n prag,
Adă zâmbet cui mi-i drag,
Și, cum genele le miști,
Pune soare 'n ochii triști,
Umbrele din ei le-adună
Și le-aruncă, maică bună,
Tufelor de mătrăgună !...".

OTILIA CAZIMIR

MEDALIOANE ITALIENE

Lionello Fiumi

Dacă informația intelectualității noastre se mișcă ceva mai sprinten când e vorba de romanul ori de teatrul italian contemporan, apoi cred că suferă de paralisie, cu toată robustețea inovatoare a lui Carducci, cu rică din țara lui Carducci, lui Pascoli, D'Annunzio și Marinetti (nume până la care i-a pătruns întâmplător auzul): — poezia mai nouă și fenomenele verificate pe această traectorie, vreme de două decenii.

In tovărășia lui Eugène Bestaux 1), eminentul italianizant francez (accesibil deci nouă, tuturor), vom încerca să îmbogățim informația în această direcție, înfățișând linear figura unuia din poeții cei mai reprezentativi ai Italiei contemporane și, totodată, îndrumătorul unui curent liric renovator. De altfel numele nu va apare cu totul nou pentru aceia dintre noi cărora le-am împărtășit, cu alt prilej, apariția acelei admirabile „Anthologie de la poesie italienne contemporaine", compilată de Henneuse și de Fiumi, „ambasadorul culturei italiene" în Franța, în aceste critice momente ale antagonismului politic dintre cele două țări, deopotrivă de apropiate nouă.

* * *

In cel dintâi deceniu al veacului acestuia, lirica italiană se păstra încă în făgașul tradiționalismului clasic, cu toată robustețea innovatoare a lui Carducci, cu tot pathosul sincer al lui Pascoli, cu tot sensualismul dionisiac al lui D'Annunzio. Intimismul timid în umanitarismul său pascolian al unui Govoni, cât și introspecția minoră, copleșită de melancolie a „Crepuscularilor", nu puteau fi nici inovația (pe care-o aștepta lirica italiană după încheerea efectivă a ciclului Carducci-Pascoli-D'Annunzio), nici reacția contra exceselor futurismului marinettist, (cotropitor în reclamismul său scandalagiu, după 1910 și mai târziu, până în 1913, prin complicitatea lui Soffici și Papini).

Intre exasperarea futuristă (ale cărei merite culturale nu puteau fi încă apreciate) și pseudo-clasicismul, cuminte dar calp, se impunea tot mai exigentă găsirea unei formule, care să-i asigure liricii italiene posibilități viitoare de înflorire beneficiată și de experiența futuristă, și de aceea a tradiționalului clasicism.

Formula a fost găsită la timp, (în 1913) de Lionello Fiumi, tânăr pe-atunci de abia douăzeci de ani, în prefața-manifest a culegerii de poeme „Polline", numărată de Gozano, dela început, „printre cele douăzeci de culegeri de poezie europeană, pe care simțea nevoia să le recitească". Acest manifest, a cărui noutate stătea doar în fixarea acelui „juste milieu" pe care îl pierduseră din vedere excesele de manieră, socotit astăzi drept un nou punct de plecare, avu neașteptat răsunet în dezorientarea tineretului italian care tocmai se înfiripa la o artă nouă. Promotorul își asigură, încă de prin 1920, prestigiul de „maestru" al unei arte inedite.

Poezia de început a lui Fiumi, rivalizând cu un ipotetic Murger în versuri, se caracterizează prin consacrarea unei iubiri fragile, printr'o emotivitate epidermică. Poet al suburbiei, al boemei duminicale, al poeților de metropolă, al grizetelor, al melancoliei și al voioșiei de aparență, inspirația lui Fiumi va aștepta până în 1925 apariția culegerii „Tutto cuore" spre a-și arăta adevăratele-i posibilități viitoare. De data aceasta gama sufletească se îmbogățește, preocuparea de reculegere e mai obsedantă, intonarea lirică e mai umană, grija de spiritualizare îi epurează versul de poza exterioară, virtuozitatea expresiei e mai aproape de clasicismul pur. Maturitatea e evidentă și îngăduie caracterizarea aspectelor care-i condiționează realizări viitoare: sinceritatea firească, nenaivă, care spune ce și cum vede, mai ales ce și cum simte; înlăturarea oricărei emulații imitative; simplitate; claritate latină; predilecția pentru senzațiile olfactive, vizuale și auditive, cu care suggeră, printr'o rară virtuozitate, imagini surpinzătoare prin ineditul asociațiilor; multiplicarea nuanțelor, străine de orice artificiozitate de clișeu; noutatea unui vocabular pe care, apoi, nu l-a folosit decât un Paul Morand, (alături de-o predilecție pentru comparațiile... gastronomico-leguminoase „à la manière" Contesse de Noailles); inventivitate epitetică; arta cuvintelor și talent de constructor — cu toată dezordinea aparentă aducător aminte de Henri de Régnier; surprinzătoare virtuozitate plastică, în comparații ca aceasta:

...rândunicele lăsate pe firele telegrafului,
strânse una'ntr'alta, în caldele seri
de vară?
Silabe negre
ce, cu firele
drept transparent,
schițează
pe cerul de rubin
o strofă de versuri albe!

Felul cum concepe și fixează Fiumi peisajul în cadrul inspirației sale, îi asigură un alt aspect de noutate. Delimitând precis linia de demarcație dintre eu-stare-sufletească și natură, prin acest dualism concomitent dar necontopit decât de meridianul spațial al atmosferei, poetul se depărtează de concepția romantică a sentimentului Naturei, atât de frecvent întâlnită și azi, opunând consonanței dintre peisaj și starea sufletească felul acesta nou de interpretare, în vădit contrast cu formula lui Amiel.

Ca material al inspirației, Fiumi perfecționează, îmbogățește gama lui Marinetti, Coppée și Verhaeren — cântăreții metropolelor tentaculare, — specializându-și atenția în zona periferică a marilor orașe, în lumea multicoloră și meschină a anonimilor cu fizionomie neclară.

Poezia sa capătă prin această aplicare substratul discret ideologic și melancolic recules, cu insinuări de misticism, menit să-i asigure prestigiul de poezie mai larg reprezentativă, decât ar face impresia prin unele explorări egoiste în lumea măruntă a midinetelor și dactilografelor, pe care o frecventează de predilecție. Cași peisagiul, silueta feminină îi condiționează inspirația, dar nu i-o determină, cu excluzivitate. Precum nu i-o determină integral acea rezonanță de orgoliu și de ironie aristocratică — poate de proveniență d'annuziană — de care-i vibrează zenitul sufletesc în unele inspirații.

* * *

Lionello Fiumi este astăzi șeful „avangardismului" italian. La această școală s'au înscris mulți începători, pe care nu-i încă momentul să-i declarăm. La meritele intrinsece ale poeziei sale, se adaogă deci și această prerogativă culturală. Cu atât mai mult, cu cât experiența sa a fost de necontestat ajutor la conturarea definitivă a unor puternice personalități lirice, precum Moscardelli, Govoni, Villaroel, Bontempelli, Ada Negri, Borgese, Novaro, Lipparini — și alții.

Lionello Fiumi are astăzi treizeci și cinci de ani. Anii realizărilor definitive. Când cele lăsate'n urmă sunt tot atâtea garanții.

ALEXANDRU MARCU

1) E. Bestaux. *L. Fiumi.* (studiu urmat de 15 poeme traduse), Paris. Ecrivains Réunis, 1929, 12 fr.

Lionello Fiumi

Filmul țării

Venea o moară pe Siret

de MARCEL ROMANESCU

Un gând cântărește în măsura în care izbutești să-l schimbi în faptă. Altfel rămâne o simplă dorință, un vis, fără valoare obiectivă. Fie pe tărâmul artistic, fie pe acela al vieții practice, realizarea se impune creatorului cà un imperativ categoric ce implică stăruință, pasiune, voință de fier. Fără aceste elemente, nici-un gând nou nu poate lua ființă.

De luni de zile ne străduim să realizăm un gând: cunoașterea reală a țării în străinătate prin mijlocirea filmului.

Ani dearândul, rătăcind prin străini, m'am întrebat care ar fi mijlocul cel mai sigur de prezentare a țării noastre, fără laude sau scăderi inutile, fără „propagandă", așa cum trăiește ea din viața-i curată și adevărată, cu frumusețile și urâciunile ei, cu contrastele ei caracteristice care sperie pe unii, cu toată poezia adâncă de porturi și datini, de credință și lumină. Și am ajuns la încheierea că la această cunoaștere nu se poate ajunge nici prin articole strecurate în gazete străine, nici prin reviste ilustrate, căci ele nu înfățișează viața vie a țării.

De bine, de rău, omenirea civilizată este informată cu aproximație despre ființa poporului nostru, despre alcătuirea noastră de Stat și despre scopurile noastre politice. Pătura cultă a străinătății cunoaște mai mult sau mai puțin sentimentele și politica, neschimbată de altfel, a României, fie din ecourile presei, fie din călătorii. Ceiace ne lipsește însă e o cunoaștere mai adâncă și mai largă, împinsă până în cercurile cele mai depărtate ale lumii mărunte de pretutindeni, o cunoaștere care să stârnească o atmosferă de simpatie anonimă, de care sântem vrednici și la care nu se poate ajunge decât prin icoane, adică pe calea filmului.

Orice revistă, orice gazetă, oricât de mare și răspândită ar fi, are un număr limitat de abonați, care reprezintă un cerc restrâns de intelectuali. Filmul dimpotrivă, prin caracterul lui de spectacol popular, se adresează unui număr nelimitat de spectatori și n'are nevoie de argumente savante spre a convinge. Filmul vorbește prin icoane și anume prin icoane în mișcare; simpatia ce se desprinde din el depinde numai de calitatea și caracterul acelor icoane.

S'au făcut în acest sens la noi încercări vrednice de tot respectul, fiindcă au fost cele dintâi și fiindcă s'au lovit de greutăți tehnice de care lumea nici nu-și poate da seamă. S'au făcut încercări interesante de film documentar, de film peisajist, menite să înfățișeze frumusețile și bogăția țării. Asemenea filme, cu scopuri instructive, sunt de sigur folositoare, dar au, credem, cusurul inițial că, prin însăși natura lor, nu pot fi plasate comercial în străinătate, deci nu pot fi cunoscute așa cum am dori.

S'au făcut însă și încercări de film dramatic, încercări neizbutite, dar care merită totuși atenția noastră, fiindcă tinerii ce au îndrăsnit să se aventureze pe acest tărâm au avut intuiția drumului prielnic, au fost cercetașii năzdrăvani și entuziaști ai unor regiuni necunoscute, călăuzii inspirați adulmecând zări noi. Nu e mai puțin adevărat că entuziasmul lor s'a lipsit de adâncirea indispensabilă realizării, de studiul integral al chestiunii.

Un film se crează pentru străinătate, valorează prin răspândirea lui în largul lumii, trăiește prin antenele nenumărate ce-i semnalează existența. Filmul nu poate fi pentru ai noștri, nu poate tânji în iazul nostru lăuntric, nu-și poate dori coarne retractile de melc. Filmul e prin menirea lui internațional, democratic, îndrăsneț. Spre a ajunge la aceasta, trebuie să fie universal original, deci specific și totodată general omenesc. Filmul e un gen neliterar, în înțelesul că anecdota îl poate ucide. Realist prin definiție, el trăiește din natură, și numai în măsura în care literatura îi oferă elemente de viață reală le poate folosi, devenind atunci purtătorul de cuvânt, afișul de reclamă al acelei literaturi.

Alegerea romanului lui Sadoveanu: „Venea o moară pe Siret", ca motiv de însăilare a unui film al țării, n'a fost deci o simplă întâmplare. Fâșie de viață românească, acest roman înfățișează oameni, datini și locuri de un interes universal, îngăduind o reciprocitate de servicii între film și literatură: filmul adăpându-se din notațiile precise ale romanului, romanul folosindu-se de film ca agent de publicitate.

Practic vorbind, filmul e în primul rând o chestiune de capitaluri. După mărturia statisticilor, nici o industrie nu absoarbe capitaluri lichide mai importante decât filmul, unde angajarea stelelor, închirierea studiourilor sau înscenările în aer liber, cu personal numeros și cheltueli neprevăzute, cer totdeauna o plată imediată. E motivul pentru care încercările de industrie cinematografică în România s'au topit până acum în falimente nemărturisite, și este de datoria noastră, să prevenim asemenea experiențe temerare, ca să evităm irosirea zadarnică a banilor și energiilor acestei țări.

Filmul este apoi o chestiune de regisorat, de realizare vizuală. Să găsești latura caracteristică a unei lumi, a unui decor sau a vieții în mișcare, să definești o taină psihologică prin gesturi sau atitudini expresive, să domini o massă de figuranți, impunându-le să renunțe la personalitatea lor ca să înjghebeze un tot unitar, să analizezi un motiv, să-l iei din toate părțile, în mic și în mare, în ansamblu și în amănunt, ca pe urmă să ai curajul autocritic să tai trei pătrimi din ce ai înregistrat, păstrând o infimă parte din munca ta, înădind bucățele de film ca să înfățișezi publicului mumai lamura viziunilor tale realizate cu atâta trudă, iată opera regisorului, operă care nu se improvizează, care cere zeci de ani de pregătire efectivă, de experiență reală, de ascuțime profesională.

Lucrul acesta e atât de adevărat, încât Martin Berger, care a pus în picioare filmul nostru și care trece astăzi pe drept ca unul din cei mai mari regisori ai Europei, a fost timp de zece ani actor, apoi regisor de teatru și numai în urmă regisor de film. De valoarea regisorului depinde de fapt reușita filmului, căci filmul se plasează cu atât mai ușor cu cât regisorul e mai cunoscut. Dacă deci voim să lansăm România pe piața filmului în mod inteligent și cu șanse de reușită dinainte cântărite, trebuie să renunțăm deocamdată la experiențe primejdioase de regisorat și să folosim experiența câștigată a marilor regisori străini.

Cu totul altfel se prezintă chestia actorilor de film unde, sub egida unui regisor de valoare mondială am avea posibilitatea să scoatem treptat o serie de actori români. Dacă în „Venea o moară pe Siret", Martin Borger s'a mărginit să folosească cinci actori români în frunte cu Iancu Brezeanu, acelaș regisor își propune ca în al doilea film românesc, ce se va monta în toamnă, să utilizeze un număr covârșitor de actori români, alături de un număr infim de actori de film de valoare internațională. De cei din urmă însă nu se poate lipsi, căci filmul necesită afiș și afișul trebuie să țipe nume de stele mondiale. Astfel se explică și compunerea trupei internaționale care a jucat „Venea o moară pe Siret". Acelaș film se va juca în țările latine purtând pe afiș numele Marcellei Albani, în Germania și Anglia numele lui Werner Fuetterer, în cele slave pe al lui Nicolai Malikoff și Boris Michailoff, — căci fiecare din acești actori are un colț de pământ unde este preferat și unde numele lui constituie o excelentă cartă de vizită de introducere în lumea amatorilor de cinematograf. De aci, o concluzie: necesitatea formării *individuale* a actorilor români la școala internațională a filmului și eroarea celor care își închipue că această formare s'ar putea face *în bloc,* printr'o mișcare colectivă, fără relații strânse cu lumea cinematografică internațională, adică o încercare temerară în genul filmului rusesc, a cărei reușită n'ar fi explicabilă fără mijloace materiale uriașe.

Nu mai vorbim de dificultățile tehnice ce ne pândesc, de lipsa oricărei pregătiri sau adaptări în acest sens, de absența unui studio sau a aparatelor costisitoare cerute de film. Martin Berger are, din fericire, propriul său studio și interioarele filmului nostru vor fi turnate la Berlin. Am încercat totuși să utilizez proectoarele aviației noastre la Moreni, apoi numai motoarele la Mogoșoaia. Experiențele n'au dat rezultatul dorit.

II

Am tras un colț de perdea de pe lumea filmului, ca să arăt că România *poate* deveni o țară de film, în măsura în care va ști să-și asocieze forțele cinematografice străine, spre a fi lansată pe piața internațională. Treptat, cu această lansare, se vor desvolta și posibilitățile tehnice și se vor putea alcătui la noi societăți de exploatare pe baze serioase.

Fapt este că *materialul există.* Din toate punctele de vedere, România reprezintă pentru cinematograf o noutate, o originalitate izbitoare, menită să facă primă în lumea filmului. Această originalitate, care s'ar irosi în filme documentare sau istorice, — cu interes dinainte limitat, ca tirajul unei gazete de provincie, — nu poate fi pusă în valoare decât prin filmul dramatic, purtător de acțiune, zămislitor de viață adevărată. Nimic mai folositor în acest sens decât notațiile scriitorilor.

Ar fi totuși o greșală să se creadă că filmul poate fi o transpunere în chipuri a literaturii. Filmul și romanul nu au decât puncte de interferență. Arta mută nu lucrează prin analiză psihologică, ci prin mișcare. Un motiv epic al romanului devine simbolic în film. Seceta dela începutul romanului lui Sadoveanu, de pildă, nu face decât să pregătească apele mari ce vor lua moara de pe Siret; numai după aceia începe iubirea idilică a boierului pentru fata morarului și se desfășoară

(Continuare în pag. II-a)

acţiunea romanului. Filmul, trăind din mişcare, precipită acţiunea: seceta înfăţişează simbolic patima ce bântue în acelaş timp sufletul moşierului, al fiului său şi al administratorului pentru aceiaşi fată. Când apele năvălesc, când norii se prăbuşesc şi moara arde, cresc şi grânele înalte, şi carele pârâie de belşug, dar totodată se limpezeşte simbolic patima din sufletul boierului care, spre a pune capăt unei situaţii intolerabile, mărită pe fata morarului cu administratorul moşiei.

Am fost întrebat, nu fără dreptate, de ce personajul atât de tipic şi de profund studiat al lui Vasile Brebu a fost omis din film. Filmul nu îngăduie cruzimea, oricât aceasta ar fi de justificată psihologiceşte. Vasile Brebu a fost suprimat de cunoscutul scriitor Schirokauer, care a dramatizat scenariul transmis de mine, odată cu un rezumat fidel de peste o sută pagini făcut după roman.

Aceleaşi motive de bună dispoziţie, cerută imperios de publicul cinematografelor, în speţă necesitatea unui bun sfârşit, fără de care un film nu poate fi plasat, a determinat schimbarea sfârşitului, ce nu era tocmai vesel în roman. Nunta fetei morarului cu administratorul, — nuntă cu înfăţişare ţărănească organizată la castelul prinţului Bibescu din Mogoşoaia, — se termină prin fuga miresei, care iubeşte pe fiul boierului. Administratorul, desnădăjduit, moare din alcoolism; moşierul singuratic joacă la Sinaia, în timp ce fiul său îşi croeşte o viaţă nouă în lumea petrolului, întâi la Moineşti, apoi la Moreni. Când boierul se întoarce în singurătatea castelului, sufletul lui amărît cere mângâierea fiului. O telegramă e de ajuns ca să provoace cele două nunţi boiereşti, unde fiul moşierului ia pe fata morarului, — iar prietenul lui, inginerul din Moreni, — pe nepoata moşierului. Şi totul se sfârşeşte într'un arcuit foc de artificii, fiindcă în film toate trebuie să se termine bine.

Ce rămâne însă din roman? Rămâne viaţa românească, viaţa patriarhală înfăţişată cu atâta măiestrie de Sadoveanu şi pentru realizarea căreia vizionarul îndrăgostit de originalitate ce se chiamă Martin Berger n'a cruţat nimic. Evadat din studio, Berger a filmat săptămâni de zile sub arşiţa soarelui nostru, culegând de pretutindeni motive, cu o răbdare şi o energie activă întrecând orice forţă omenească. La Mogoşoaia, cu prilejul nunţii ţărăneşti, a condus 200 oameni, 80 cai şi 20 care ce alcătuiau alaiul nunţii. Ospăţul de nuntă şi minunatele jocuri ce-l însoţeau n'ar fi fost posibile fără concursul ce ni l-au dat cu acest prilej studenţii inimoşi dela societăţile de jocuri din Bucureşti.

Dar Martin Berger n'a filmat numai la Mogoşoaia, cum îşi închipue multă lume. In Dâmboviţa, s'au adunat trei sate la un pod ca să scoată Sfânta pentru ploaie. La Răteşti ne-au aşteptat şiruri întregi de cosaşi şi secerătoare. La Florica, s'a dat o pildă de fermă românească. Bucegii şi căile ardelene, Tuşnadul şi Ghimeşul şi-au împrumutat frumuseţile ca să împodobească filmul ţării. Bistriţa ne-a dăruit o plută uriaşă, chiar în şesul Hangului unde peste câteva zile avea să fie jefuit destoinicul prefect al Neamţului. Nici Văratecul nu ne-a ocolit. Astfel *Venea o moară pe Siret* a devenit *filmul ţării*.

Cât despre valea Siretului însăş unde am fost chiar dintru început, cercetând locuri şi curţi boiereşti, încercând să fixez acţiunea chiar în părţile descrise de romancier, trebuie să spun că Martin Berger a fost nevoit să renunţe la ele, din imposibilitatea concentrării acţiunii, fără de care înscenarea unui film nu se poate concepe.

O concentrare ideală a acţiunii cerea existenţa *în acelaş loc* a unui castel caracteristic, a unui iaz, a unei mori, a unei ferme şi a unui sat. In practică, ferma dela Florica a devenit anexa castelului din Mogoşoaia, iar moara n'a venit pe Siret, fiindcă ar fi costat enorm, ci a fost construită şi arsă pe iazul dela Mogoşoaia, după ce s'au filmat acolo scenele cu morarul Iancu Brezeanu.

Dar, la montarea unui film, se petrec lucruri şi mai ciudate. Dacă, de pildă, ai nevoie de o inundaţie, cum se întâmplă în filmul nostru, şi aflând din ziare că Bucovina e sub apă, trimiţi operatorii cu primul tren rugând telegrafic autorităţile să le dea concursul, ţi se poate întâmpla să dai de un prefect care, mândru de judeţul lui, tăgăduieşte existenţa revărsărilor, dă vina pe fantezia ziariştilor bucureşteni şi se mărgineşte să arate operatorilor un pod rupt, pentru ca nu cumva întreaga lume să afle că în judeţul d-lui prefect apa îşi face joacă din socotelile oamenilor.

Altădată, îi trimiţi la Brăila, unde Ghecetul şi Măcinul pot oferi iluzii folositoare, chiar dacă locurile nu sunt inundate. Se întâmplă atunci să găseşti Dunărea cu un metru sub nivelul obişnuit, iar operatorii se întorc cu minunate probe de pământ crăpat, bune de intercalat într'un peisaj de secetă. Noroc că Bistriţa ţi-a oferit fără plată sălcii smulse, scăldându-se sau rostogolindu-se în vâltoare! Astfel, ai salvat inundaţia.

Am dat câteva pilde de convenţionalism peisajist în film, ca să potolesc purismul pedanţilor, ce-l simt pufnind de pe acum din toate părţile. Concentrarea acţiunii a determinat acelaş convenţionalism în ce priveşte locurile şi portul. Mogoşoaia a înlocuit Buciumenii din roman, iar la nunta ţărănească s'a întâlnit portul moldovenesc cu cel oltean sau transilvănean.

Dar, cum am spus, un film nu se face pentru ai noştri, ci pentru străinătate. Aştept cu încredere cuvântul străinătăţii. Dacă acest cuvânt va fi atât de sincer cât a fost de entuziastă munca lui Martin Berger, filmul ţării îşi va tăia cale sigură în lume. Romanul lui Sadoveanu a fost o introducere în viaţa românească. Filmul va fi o introducere a literaturii şi vieţii româneşti în lumea internaţională.

De pe acum, Berger a adulmecat câmpuri noi de acţiune. La para focului dela Moreni, închipuirea lui a scăpărat un film nou: *Petrol*. Salinele noastre ar putea da *Sarea pământului;* iar pescarii Deltei l-au atras cu vraja slavă, ce l-a împrejmuit 5 ani de viaţă zbuciumată. Şi mai sunt haiducii, mânăstirile şi viaţa nomadă a păstorilor ce coboară până la mare, atâtea subiecte ce deschid posibilităţi enorme României pe piaţa filmului, pe piaţa cunoaşterii simple şi adevărate. Neputinţa concentrării acţiunii, neînchipuitele greutăţi de lucru şi de transport, cu împovărătoarele cheltueli ce stârnesc, au făcut pe Berger să se gândească la necesitatea unui popas mai lung printre noi şi la studiarea posibilităţii creării unui studio la Bucureşti. Deocamdată, s'a hotărît să facă o serie de 4 filme româneşti, înfăţişând fiecare sub altă faţetă acelaş suflet. Râvna acestui om, altoită pe un suflet nou, are puterea gândului ce-şi simte în el realizarea. Râvna lui merită recunoştinţa unei ţări întregi, pe care a străbătut-o în lung şi'n lat, a pătruns-o dintr'o privire şi totuş a trecut prin ea aproape ca un necunoscut.

MARCEL ROMANESCU

Caleidoscop intelectual

Un urmaş a lui Pirandello

S'a jucat de curând la Viena, la Renaissance-Bühne, piesa unui tânăr dramaturg berg, al cărui spirit s'a dovedit plin de frăgezime şi de humor şi a cărui lucrare se poate înscrie printre cele mai bune, inspirate de teatrul liberator al italianului Pirandello. Piesa lui Hans Schlumberg se numeşte **Albastrul Cerului,** un titlu de poezie mediocră, ales anume ca să nu spuie nimic. Căci piesa ar fi putut fi tot atât de bine intitulată **Marea Neagră** sau **Privighetoarea adulteră** sau **Impozitul pe venit.**

Iată, pe scurt, cum se desfăşoară evenimentele dramatice:

Publicul din sală se pomeneşte deodată'n întunerec, apoi iar în lumină şi iar în întunerec. Cortina, când încearcă să se ridice, când se lasă şi apoi se ridică până la mijloc. Pe scenă sunt lucrătorii teatrului care verifică aparatele de lumină, corectează decorurile, flueră şi stau de vorbă. Când vine regisorul şi întreabă furios de rostul acestei neglijenţe, i se răspunde că în seara aceia nu se reprezintă nimic. Directorul fiind plecat, se cercetează foaia de serviciu care într'adevăr arată că nu se reprezintă nimic. — până când se bagă de seamă că foaia era pentru aceiaşi zi... a anului trecut!...

Ce era de făcut?... Casierul chemat în grabă, arată că toate locurile sunt vândute şi pentru nimic în lume nu consimte să restitue banii. Lectorul teatrului, consultat e de părere că se poate juca totuşi ceva, nu importă ce, o comedie, **Albastrul Cerului,** sau cum s'o mai numi... Publicul, când s'a aşezat în scaun, e gata să se lase amuzat, contribuind el însuşi la părerea că n'a dat banii degeaba. Dar actorii?.. De unde să fie adunaţi actorii, risipiţi prin oraş?... Actorii, declară lectorul, pot fi luaţi din public, care-şi joacă rolul lor, mai bine ca oricare alt actor. Şi în timp ce cortina cade, regisorul şi lectorul se duc în foaier să-şi aleagă actorii.

Şi iată că vin, în tabloul următor, cu vechea poveste: Soţul, Soţia şi Amantul. Frederic şi Gabriela au fost uşor de găsit. Regisorul întreabă publicul din sală : Cine vrea să fie Amantul ? Se aud, desigur, numeroase voci bărbăteşti, afirmând că sunt în stare să joace, cu toate riscurile, periculosul rol. Dar o voce puternică domină pe toate celelalte: e tânărul Rana, care iubeşte într'adevăr fără speranţe pe Gabriela, şi e deci sigur că va juca mai bine ca oricare altul.

Se începe jocul. La apariţia lui Rana, Gabriela devine palidă de emoţie — aşa cere rolul — iar soţul, la un semn al regisorului părăseşte scena. Rana care i-a scris într'adevăr Gabrielei, îşi mărturiseşte dragostea. Gabriela care a luptat cu propria-i conştiinţă împotriva valului cald care-o ameţea, mărturiseşte că e biruită, în timp ce soţul, din partea opusă scenei face semn regisorului, încântaţi amândoi de felul admirabil în care cei doi îndrăgostiţi îşi joacă rolul!

In tabloul următor scena de dragoste a devenit scenă pasională şi Gabriela mărturiseşte soţului că iubeşte pe Rana, după care vrea să plece. Soţul disperat se opune la'nceput, apoi cedează şi pleacă în timp ce soţia îşi face bagajele. După câteva minute se aud sgomote de automobil şi în scenă năcălesc doi vardişti care duc trupul unui bărbat mutilat. Soţul s'a aruncat înaintea unui automobil în plină viteză. Gabriela îşi pierde cunoştinţa în timp ce cortina cade.

In ultimul tablou aflăm că totul a fost un joc: Frederic s'a aruncat înaintea automobilului în chip fictiv, ca piesa jucată să aibe un final pe placul publicului. Şi în timp ce soţul fericit îşi freacă mânile, Gabriele şi Rana şi-au dat întâlnire pentru a doua zi, într'un loc tainic. Directorul teatrului, care fusese întrebat telegrafic cum să se rezolve dificultatea de la începutul reprezentaţiei, răspunsese: **Jucaţi cum** vă va place...

— **Cum vă va place** de Shakespeare nici n'a intrat în repetiţie! afirmă regisorul.

— Cum ne va place nouă şi cum poate a plăcut onorabilului public! închee lectorul teatrului închinându-se în faţa publicului şi provocând astfel aplauzele.

Se cere desigur mult humor şi un real talent dramatic, pentru a provoca momente emoţionante din amănunte de farsă. Hans Schlumberg a făcut dovada unei mari dibăcii scenice şi va face dovada unui mare talent original, când va părăsi metoda pirandelliană şi va inaugura una cu totul personală.

Pirandello însuşi

Dar cel care are tot dreptul să-şi exploateze metoda teatrală, până la istovire, chiar când nu are de gând să treacă la o formulă nouă, este Pirandello Luigi însuşi. Problema personalităţii pe care a înfăţişat-o dramatic întâi în nuvele şi romane, apoi în piese numeroase, cea mai cunoscută fiind, **Şase personagii în căutarea unui autor,** n'a fost istovită de mintea scriitorului italian. Noui înfăţişări dramatice ale aceleiaşi teme îl ispitesc, dovedind astfel că tot sufletul omenesc a rămas subiectul cel mai dramatic şi taina cea mai emoţionantă a naturei. Pirandello care, din activitatea-i realist-nuvelistică, e urmărit de tirania realităţilor mărunte, a purces totdeauna dela realităţi pentru a-şi ridica fantasticele-i construcţii psihologice. De data aceasta, spre a scrie ultima-i piesă **Sunt aceia drept care mă iei,** Pirandello a utilizat o întâmplare autentică, povestită de ziare. Un nebun şi-a pierdut memoria şi nu mai ştie dacă este tipograful Bruneri sau profesorul Canella, a cărei soţie vine să-l viziteze la casa de sănătate. Scriitorul italian a transpus anecdota astfel: un italian din Veneţia întors din războiu nu-şi mai găseşte soţia, luată probabil de ocupanţi. Un prieten dă peste o femee care seamănă leit cu dispăruta, la un varieteu din Viena. Nu este soţia adevărată, dar primeşte aventura: va juca la Veneţia rolul soţiei... Amicul actriţei, un scriitor vienez — singurul care suferă din toată această întâmplare — se pune în căutarea adevăratei soţii pe care o găseşte într'o casă de sănătate unde suferă de o amnezie a personalităţii: nu-şi mai aduce aminte cine este. Şi soţul italian se pomeneşte într'o bună zi în faţa a două femei care mărturisesc că sunt totuşi, una şi aceiaşi persoană. Finalul piesei n'are prea mare valoare pentru problema pusă, ci este doar un mijloc de a încheia jocul: artista de varieteu, cuprinsă de remuşcări, fuge cu amantul ei la Viena, iar tinerii veneţieni îşi reiau fericirea întreruptă.

Pe lângă flosofia personalităţii, pe care Pirandello o rezolvă anarhic, dovedind că nu există şi în momentele culminante ale vieţii se manifestă exercitând doar o funcţie de valoarea cifrei matematice sau a cazanului de abur putând oricând fi înlocuite de alte cifre şi alte cazane — trebue să reţinem popularitatea acestui teatru abstract. El corespunde, în epoca noastră de producţie colectivă în care individul îşi pierde, i se recomandă, i se dă orice personalitate, unui dramatism general, nesimţit de toate generaţiile din ultimul timp.

Desenatorul copiilor

De aceiaşi popularitate s'a bucurat la Berlin desenatorul copiilor şi oamenilor sărmani **Heinrich Zille,** care a închis ochii pentru totdeauna acum câteva zile, în vârstă de 72 de ani. Foarte înrudit cu Poulbot, desenatorul parizian, în zadar i-am căuta un echivalent între desenatorii şi caricaturiştii români, care lipsiţi de o personalitate puternică, roesc toată viaţa, ca muştele, în jurul câte unui bivol politic, pe care nu izbutesc să-l aţâţe şi pe care în totala lui murdărie nu izbutesc măcar să-l păteze.

Heinrich Zille n'a voit să deseneze decât înfăţişările duioase şi comice, **humoristice** — în înţelesul englezesc al cuvântului. Şi femeile bătrâne, meseriaşii cu amintiri de demult, copiii cu sfâşietoarea lor luciditate sau inconştienţă, cu suferinţa pe care o primesc mai firesc şi mai eroic decât oamenii maturi, au găsit în desenatorul berlinez pe marele lor poet.

Caligarissimus

Şi pentrucă ne aflăm la Berlin, să nu plecăm mai departe fără a ne fi interesat de filmul vorbitor care a complicat technica şi a anulat în schimb filmului admirabila lui universitate. Era — ca să vorbim drept—mai mult o universalitate americană. Germanii, prin filmul vorbitor, îşi vor reţine artiştii şi regisorii la Berlin, lăsând pe americani cu propriile lor talente, eminamente bancare. Iată ultima noutate:

Filmul **Cabinetul doctorului Caligari,** a cărui viziune constructivistă a fost oferită şi bucureştenilor acum câţiva ani, acţiunea petrecându-se în visul unui nebun, va fi reluat şi transformat în **Caligarissimus** — film hipermodern. Scenariul, scris de **Ernst Langen,** depăşeşte cu mult primul text, şi vom avea prilejul să ne convingem încă odată de valoarea arhitecturală şi extrem decorativă a plasticei moderne. Textul şi muzica, potrivite subiectului, vor fi şi ele sincronizate la Berlin.

Noi, locuitorii din Balcani, nu vom avea, desigur — în cazul cel mai bun — decât versiunea mută, muzica fiind „sincronizată" de vre-o bandă de lăutari care înainte de a descinde la cinematograf, răsfaţă mesenii la vre-un restaurant economic.

Dar, până la creiarea filmului sonor românesc, trebue să ne mulţumim şi cu atât precum suntem siliţi uneori să ne mulţumim cu aparatele de patefon, cu automobilele şi maşinile de cusut a căror perfecţie în străinătate, nu mai are căutare, fiind de mult întrecută.

F. ADERCA

Marele scandal de la Clubul Misoginilor din Paris

PARIS, 15. (Rador). — La adunarea generală a Clubului Misoginilor din Paris B-dul Capucinilor 18, a avut loc aseară un scandal enorm, care prin ravagiile lui a atras un public numeros.

Prefectura poliţiei, alarmată de repetatele comunicări telefonice, a delegat pe ofiţerul de poliţie Alphonse Lebain cu anchetarea cazului.

D. Lebain, după întocmirea formelor cuvenite, a depus prefecturei de Sena un amănunţit raport din care extragem următoarele:

Scandalul a provenit că d-l I. V... proprietarul fabricilor de ciorapi de mătase „Trei Coroane", a lansat pe piaţa mondială şi o fabricaţiune de ciorapi „Trei Coroane en fil" (aţă) pentru combaterea reumatismului, artritismului, gutei,sciaticei, varicelor, atrofiei musculare, etc., aprobată de cele mai mari somităţi medicale din Paris, Londra şi Berlin.

Majoritatea membrilor au manifestat împotriva d-lui I. V..., care a derogat dela principiile şi regulamentele clubului — în dauna bărbaţilor — fapt, care a determinat excluderea d-sale definitivă.

Această hotărire a clubului, a provocat rumoare, întrucât fostul misogin a declarat că deocamdată va lansa pe piaţa comercială ciorapi „Trei Coroane en fil" (aţă) numai pentru lumea feminină, urmând ca în toamna anului 1932 — dacă împrejurările îi vor permite — să se ocupe şi cu fabricarea pentru bărbaţi a suszişilor ciorapi.

Iane Carabăţ

VI

După ce, dând cele două sute de lei jandarmului, ca să nu le facă proces de furt, dăduseră cincizeci de lei şi grecului pe curcanul mâncat de Costică, băuseră şi restul de cincizeci de lei, de necaz c'au cheltuit atât pentru un curcan furat şi mâncat de altul, le-a venit ideia drăcească, că trebue numaidecât să se răzbune pe Iane Carabăţ, că el este vinovatul, fiindcă el i-a dovedit de au căzut în ghiara jandarmului!...

Au sfătuit ei mult.

Intr'o Duminică s'au strâns toţi, doisprezece inşi, şi au plecat la cârciuma grecului, hotărîţi să ceară băutură pe datorie, iar dacă nu le-o da, să-l ia la bătae şi poate să-l şi omoare, că pentru un caţaon ca el cine era să le ceară socoteală pe vreme de război...

La cârciumă însă n'au putut să facă nici un scandal... Grecul le-a dat pe datorie băutură cât au cerut ei. Abia au putut de beţi să se mai târască acasă.

Iar au ţinut sfat, că tot trebue să-i caute râcă şi a doua Duminică, s'au sfătuit să facă scandal altfel...

Să fure vioara şi cobza lăutarilor, să vie cu ele şi cu lăutarii la cârciuma din Costeşti şi acolo să bea, iar lăutarii să le cânte... Grecul va trebui să vie de la cârciuma lui din Bucuroaia, la cârciuma din Costeşti a Mitii; că el, fără îndoială, de necaz, îi va lua la înjurături, iar ei vor găsi motiv de bătaie şi de omor!...

Aşa au şi făcut.

In a doua Duminică s'au dus la cârciumă la el, au cerut din nou pe datorie, au băut până s'au îmbătat — căci grecul le-a dat pe datorie — şi au luat vioara şi cobza lăutarilor, în învoire şi cu ţiganii şi au fugit cu ele la cârciuma Mitii.

Când a prins de veste grecul, a plecat după ei înjurând, la cârciuma din Costeşti.

Se găsiseră oameni să-i spună despre isprava asta a lor.

Se întunecase şi lămpile erau aprinse. In odaia cea mare din fund a cârciumii Mitii, ei, doisprezece, şi cu alţi băutori la întâmplare, beau şi puseseră lăutari să le cânte.

Soseşte grecul şi intră pe uşe peste ei.

In mâni n'avea nimic.

— Ce înseamnă asta, ţiganilor! răcni Iane Carabăţ la lăutari, să vă plătesc eu, să beţi şi să mâncaţi de la mine, şi să veniţi şi să cântaţi în cârciuma altuia?

— Noi am făcut asta! strigă unul din ei; iar altul suflă în lampă, ca să rămâie pe întunerec, să nu vază cine-l loveşte.

Rămaşi pe întuneric, unul îl izbi cu o ţandără după ceafă şi-l dădu jos. Grecul căzând, scoase dela spate un cuţit cu lama lungă şi îngustă.

La lumina flăcării din gura maşinii de gătit, cuţitul se văzu lucind în mâna lui dreaptă.

Unul strigă:

— Păziţi c'a tras cuţitul !...

Grecul se propti în stânga şi vru să se ridice, dar o altă ţandără, asvârlită de altul, îl izbi în piept.

El răcni, se îndoi să cază, dar se ridică iar în mâini.

Pe uşa dată de perete, fugeau acum toţi afară.

Se ridică în sus de-abinelea.

Căută pe întuneric să tae pe cine o înemeri.

Nu găsi însă pe nimeni.

Ieşi afară răcnind să urmărească pe vreunul şi să-l taie. Ei însă, ascunşi de întuneric, nu se mai simţiră pe nicăeri.

Ameţit de cele două lovituri primite, se întoarse îndărăt şi vru să intre peste Mita, dar aceea se încuiase în casă şi spunea că ea nu e vinovată nimic, că s'a pomenit că vin beţi peste ea.

Dibuind să mai găsească pe cineva prin odaie, dădu de cobză şi de vioară, lepădate de ţigani în pat şi le luă cu el.

Mai stătu pe lângă han să simţă paşii vre-unuia, şi nemai simţind, plecă acasă la cârciuma lui din Bucuroaia, strigând tare, aşa ca să fie auzit de ei, pe acolo pe unde or fi ascunşi.

— Ţineţi minte, voi, care m'aţi lovit, c'o să vă spintec ca pe peşti când îi dai sare.

Cei ce-l loviseră însă nu s'au putut şti atunci.

Pricepea el că „băeţilor" lui li s'a făcut dor de moarte, dar nu ştia la care din ei.

Peste vreo câteva zile după întâmplarea asta, câţiva din „băeţi" se făcură că vor să se împace cu domnul Iane şi că ei nu sunt cei care l-au lovit cu ţăndările pe întuneric, că trebue să fi fost alţi oameni din băutorii aflaţi în seara aceea în cârciuma Mitii.

Grecul se făcu a-i crede, dar le spuse:

— Cine m'a lovit, băeţi, o să moară de mâna mea, chiar peste douăzeci de ani dacă-l aflu!... Eu nu sufăr batjocura bătăii, căci dacă mă las să mă bată unul, o să îndrăznească să mă bată mai mulţi! Trebue să omor pe cel care m'a lovit, pentru că n'a fost vrednic să mă omoare şi să scape cu totul de mine.

Ei însă prin fel de fel de jurăminte grozave au căutat să-l încredinţeze fiecare, că nici unul din ei nu l-a lovit.

— Adică voi să fiţi un neam fără nici o credinţă în inimă, fără frică de jurăminte şi de Dumnezeu?... Vă pierdeţi, băeţi, vă pierdeţi, când Dumnezeu nu mai stă în inima voastră!...

Ca să pecetluiască împăcăciunea, din nou au făcut o beţie pe datorie şi aia.

De la împăcăciunea asta şi până la a doua mare întâmplare, Nemţii s'au retras din ţară.

VII

Pe la douăzeci Noembrie, fusese cea din urmă scurgere de trupe nemţeşti.

Se dusese şi Tompa şi jandarmii lui. Rămăsese în sate tari şi mari primarii şi jandarmii noştri. Ne bucuram toţi şi aşteptam să vedem trupe franţuzeşti urmărind coloanele în retragere ale Nemţilor. Era într'o Luni — mi se pare. Ne aflam mai mulţi oameni strânşi în primărie. Ne bucuram şi noi că în sfârşit a dat D-zeu de-am scăpat de Nemţi.

Primarul Iancu lui Costache, îmi spuse:

— Ei şi acum, vere Iancule, trebue să-mi dai suta de lei ce ţi-am împrumutat-o.

— Ce sută? îl întrebai eu mirat.

— Suta ce ţi-am dat-o atunci când ne-a amendat pe toţi pentru balul ce l-am făcut la şcoală.

— Păi n'ai spus că ne-a iertat şi că ţi-ai primit suta îndărăt?

— Da, am spus, dar Bulboacă, jandarmul, a spus că dacă el amendează şi ofiţerul ridică amenzile, el nu mai are nici o autoritate şi nu mai garantează nici o linişte prin sate. Şi atunci ofiţerul şi-a luat îndărăt vorba şi mi-a cerut din nou amenda, pe care a trebuit să i-o dau!... Am dat deci şi suta de lei pentru tine.

— Şi cât stătură nemţii aci, tu, mă tizule, nu mai găsişi timpul să-mi spui de revenirea asta a ofiţerului şi tocmai după ce plecară, îmi ceri suta de lei!... Iacă, eu mă îndoesc acum, că tu ai dat din nou suta de lei pentru mine, şi deci nu ţi-o plătesc! Dacă însă juri tu, sau numai zici „să fii al dracului c'ai dat o sută de lei pentru mine", eu îţi dau o sută de lei... Dacă însă nu te dai dracului, nu-ţi dau suta de lei chiar de-ai plesni!

— Cum, mă! răcni el la mine, ca să-mi iau banii mei trebue să mă jur ori să mă dau răilor?!

— Da! Pentru că mă îndoesc de cinstea ta! Cât şezură Nemţii, nu-mi spuseşi de revenirea ofiţerului asupra amenzilor, iar dpuă ce plecară, îmi spui să-ţi dau suta!...

— Pricopseşte-te tu cu suta de lei dela mine, da eu nu jur! Şi ieşi afară din primărie trântind uşa supărat.

Eu rămăsei liniştit şi surâzător pe scaun, spunând oamenilor, de care primăria era plină, că-i dau suta de lei, numaidecât, dacă se dă dracului că n'a primit-o îndărăt dela ofiţer.

Iane Carabăţ, care se afla şi el acolea, şi ascultase toată cearta asta, îmi spuse:

— Faci rău, fraţicule, că dai voe omului să jure pe o sută de lei şi mai cu seamă să se dea dracului... Românii n'au frică de dracu... Ori că e, ori că nu e... dracul nu le face nimic... Se dă primarul dracului şi-ţi ia suta de lei.

— Şi eu voi considera că banii sunt ai lui, fiindcă voi şti că el nu şi-a primit dela ofiţer suta de lei dată pentru mine!

— Nu, el se va da dracului, chiar dacă şi-a primit suta! Jurăminte d'astea la voi nu înseamnă nimic!

— Ţi se pare!... Jurământul, chiar o drăcuială aşa, este o grozăvenie! îi spusei eu. Cine l-ar face pe nedrept, mai curând sau mai târziu, este pedepsit groaznic!

— Nu e adevărat!... Uite... eu, jur chiar cu banii dela dumneata în mână, că n'am primit nimic şi nu voi păţi nimic!

Mi se păru că asta e o sfidare a întregii noastre credinţi, şi rămăsei mirat. Scosei însă portofelul şi văzui că am în el o hârtie de o sută de lei şi una de cinci lei. Mă gândii, să-i dau suta... Dar dacă jură şi mi-o ia, ce-i mai dau primarului, când o veni şi ăla şi s'o da răilor?

Scosei hârtia de cinci lei şi i-o dădui în mână. Zâmbind îi spusei:

— Acum, dacă-ţi dă mâna...

— Să fiu al dracului, dacă mi-ai dat vre-un ban!...

Rămăsei şi mai mirat.

Oamenii începură să râză de mine.

— Hă-hă-hă!... Cât eşti de deştept, te păcăli domnul Iane!... Iaca, o văzurăm şi p'asta!... Credeai că drăcuiala e ceva!...

Sfidarea asta a credinţii şi a jurământului prin fapta asta, era cu totul grozavă. Gândii că Dumnezeu nu trebue s'o lase nepedepsită. Cerui în gândul meu pedepsirea stricătorului de credinţă. In gând mă rugam chiar.

Mă ridicai după scaun şi privind furios la oamenii care râdeau de mine, le spusei:

— Credeţi voi că jurământul nu e nimic?... Iată, eu sunt gata să mă desbrac în pielea goală şi să dau tot ce este pe mine aceluia care o jura, că ceiace a fost pe mine este tot al lui!... Mă voi duce acasă desbrăcat, socotind că hainele mele n'au fost ale mele, ci au fost ale acelui care a jurat pe ele!... Care din voi toţi sunteţi gata să juraţi pe hainele mele? Haide, că eu mă desbrac —şi-mi scosei haina şi mă descheiam la vestă.

Oamenii nu mai râseră, ci se posomorîră. Puseră apoi capetele în jos.

Eu aşteptai cu mânile încrucişate, gata să mă desbrac până la piele, dacă cineva din ei o voi să jure.

Grecul privi peste toţi şi zâmbetul lui drăcesc şi batjocoritor, se schimbă într'un zâmbet silit şi plin de ruşine; apoi ieşi afară pe uşă.

— Haide, nu juraţi nici unul? Am aici o sută de lei, portofelul, hainele, cămaşa, ghetele, pălăria, ceasornicul!

Nimeni nu răspunse însă nici un cuvânt.

In tăcerea aceea ca de moarte, ne pomenirăm cu Iane Carabăţ, că se întoarse în primărie cu două pahare de vin, de cele de cinci în litru, şi-mi puse unul dinainte, iar celalt, oprindu-şi-l în mână, îmi spuse:

— Fac eu cinste. Ia paharul ăsta de vin din mâna mea!...

— Nu, nu, dacă mi-ar fi poftă de vin, iacă-tă banii, aşi avea să iau! Nu beau! îi răspunsei.

— Ia, fraţicule. Fac eu cinste!

— Nu! Ai insultat pe Dumnezeu!

— Ia pentru cei cinci lei, că eu n'am zis nimic de Dumnezeu, am zis numai de dracu...

— Acei cinci lei, n'au fost ai mei!

Gligoraş, secretarul primăriei, de teamă că grecul o lua îndărăt paharul cu vin, apucă paharul de dinaintea mea şi spuse:

— Eu n'am jurat, eu îl beau!... Noroc să dea Dumnezeu!...

Ciocni cu grecul, care gustă numai din paharul lui, iar Gligoraş îl bău până în fund.

Grecul ieşi din primărie trist.

Oamenii vorbiră:

— Plecă trist bietu domnu Iane. Mare greşeală făcu el cu gluma asta!

Plecai şi eu acasă.

I. S. VISSARION

(Sfârşitul în No. viitor)

NOU! NOU!

A apărut:

„VIAŢA LUI EMINESCU"

Ediţia II-a

de G. Galaction

Un volum de 100 de pagini 8. - lei

Editura „ADEVERUL", S. A.

Domniţe şi jupânese

Domnica, mama lui Petru Rareş

de LUCREŢIA PETRESCU

S'au înşirat la drum harabalele mari cu coviltir de papură. Scârţie roţile sub greutatea butoaielor de somn şi morun sărat, cu care-s încărcate. In jur cărăuşii îşi fac cruce, pipăie toporaşul ascuţit din brâu, încalecă.

Pe prispa casei învelită cu şovar de Brateş, între plase şi măji, un om cărunt mai socoteşte o dată pe crestăturile unui răboj încărcătura. Numără iar din ochi harabalele, ce pornesc acum drum lung — spre Suceava unele, altele spre Liovul Lehiei. Numără şi socoteşte, ţinând în mâna stângă răbojul, căci dreapta îi lipseşte. I-a ciuntit-o un tătar mulţi, mulţi ani în urmă şi, din căpitan de oaste, din mila lui Dumnezeu şi a lui Ştefan Vodă, s'a pomenit măjer.

— Gata, Cernat, cu socotitul ? Pornim ? întreabă cărăuşul bătrân din frunte.

— Porniţi. Dar cu grije. Şi mergeţi domol, să v'ajung şi eu din urmă şi să facem drumul până la Suceava alături.

In prag s'a ivit şi-i ascultă vorbele o femeie. Tânără încă, de sub basmaua întunecată ies slobode, lungi de-i bat şoldurile, coadele castanii. Sprincenele îmbinate măresc adâncul ochilor neastâmpăraţi, verzui ca apa Brateşului. Scurteica îmblănită cu vulpe, fusta sumeasă la o parte lasă să se vadă picioarele sprintene încălţate în ciobotele înalte, leşeşti de iuft. Păşeşte îngândurată privind spre curte în fund. E sora lui Cernat, Domnica lui Rareş din Hârlău.

Iuga măjerul, tovarăş cu Cernat, de cum o vede descalecă şi s'apropie grăbit de dânsa. E înalt, spătos, mereu încruntat de o vreme. Se tem de el pescarii toţi. Dar atât de sfiit grăeşte acum Domnicăi frământându-şi în mânile mari căciula :

— Şi eu plec cu cărăuşii, Domnico. Nu-mi spui nimic de drum ?

— Să mergi sănătos, Iuga!

— Şi dacă rămân acolo şi nu mă mai întorc ?

— Să rămâi sănătos acolo.

— Atât îmi spui, Domnico ?

— N'am ce mai mult, Iuga.

S'asvârle în şea mânios măjerul. Iar Domnica vine spre Cernat şi cu gândul aiurea întreabă :

— Eşti gata, frate ? Plecaţi ? Că Petru e pe cal şi nu mai are astâmpăr.

— Plecăm. Numai o haraba pentru Suceava mai e de încărcat. A şi încălecat Petru ? Iată-l că vine ! Cum văd, ţii cu orice chip să scoatem din minţi băiatul. Să meargă la Vodă la Suceava ! Apoi când îşi pune Domnica ceva în cap, nici dracul nu-i scoate.

A răspuns ceva hotărît Domnica, dar cu glas scăzut, căci s'apropia Petru. Petru, feciorul ei, flăcăiaş frumos, care venea acum săltat în trapul armăsarului plătit scump cu două pungi de aspri şi două harabale de peşte.

S'au uitat la băiat miraţi pescarii toţi. Fireşte, nici odată feciorul Domnicăi, pescăriţa de pe Brateş, nu a aruncat cu ei alături vârşile ori năvodul. Nu-l pusese mumă-sa niciodată la muncă aspră. Işi ferecase băiatul muşchii braţelor numai cu strunitul armăsarului, întinsoarea arcului şi zvârlitul săcurii. Nu cârtise nimeni de asta. Şi Cernat fusese ostaş şi voia poate ca băiatul tot ostaş să fie. Dar cum l-a înveşmântat maică-sa astăzi ! De-ar fi fost feciorul pârcălabului de Soroca şi n'ar fi avut mai mândru contăş, un contăş leşesc albastru, nici nu i-ar fi fluturat pe umeri o mai mândră dulamă îmblănită.

Şuguesc cu el voioşi pescarii toţi, căci tuturor le e drag feciorul Domnicăi. Singur Cernat stă tot posomorît la chip. Şi lui îi e drag Petru, dar nu-i cu voia lui să-l ia la Suceava. Şi tot întunecat i-a spus Domnicăi în chip de rămas bun, când s'a aruncat şi el pe cal cel din urmă: „Vrei să ducă băiatul răvaş lui Vodă ? Tu crezi, că curtea din Suceava e rateş de drum mare, să intre cine vrea ? Şi dacă o cădea o năpastă, pe capul băiatului, tu să-ţi plângi păcatul, că tu ai vrut aşa".

Şi cu scârţiit de roţi, cu nechezat de cai au pornit la drum harabalele grele, ducând în butoaie pana de somn şi morun sărată, icrele galbene de ştiucă, icrele întunecate de nisetru şi păstruga, îndestularea zilelor de post. Căci Cernat de două, trei ori pe an făcea drumul ăsta lung la Suceava şi chiar la Liovul leşesc.

Domnica i-a petrecut cu ochii până i-a înghiţit zarea la cotitură. L-a petrecut cu ochii înlăcrimaţi pe băiatul ei, de care se despărţia întâia dată. Apoi a intrat în casă oftând sub povara vorbelor grăite adineauri de Cernat. Fără astâmpăr, s'a răsucit prin cămările pustii şi cu plânset s'a năruit în faţa iconostasului unde Precista îşi ţinea în braţe pruncul şi Sfântul-Gheorghe ucidea cu suliţa balaurul. Şi cu gândul îndepărtat, asemuindu-l cu alt viteaz, a rostit Domnica sfântului din icoană cu plâns mocnit în glas: „Tu singur, Măria-ta, mi-ai poruncit să-ţi trimit la curte băiatul de cum o mânui bine arcul şi săcurea".

Şi'n zilele ce vin se străduieşte să urmărească cu închipuirea drumul celor plecaţi spre Suceava. Dar gândul ei o duce mai bucuros îndărăt cu mulţi, mulţi ani în urmă pe când stătea la Hârlău, pe uliţa bisericii. Stătea în căsuţa ei singură şi mohorâtă ca o văduvă ce era. Ii murise, nu de mult, bărbatul, iar fratele ei, Cernat, era dus căpitan de plăeşi în oastea lui Ştefan. Poposise acum şi făcuseră ostaşii tabără chiar aproape, pe lunca Hârlăului. Şi un megieş, i-a spus că Cernat e rănit şi zace bolnav în cort. A alergat într'un suflet la el cu merinde, cu leacuri. Ii luase totuşi alţii înainte. Când a intrat în cort, stau lângă Cernat trei căpitani. Unul mai mărunt, cu coif strălucitor şi zale, a privit-o. Domnica nici n'a cutezat să-şi ridice ochii asupră-i. Sta sfioasă, îmbujorată, cu legătura'n mâni. Numai sânii îi zvâcneau de atâta alergătură şi sub basma coadele castanii slobode îi băteau şoldurile. Şi tremura toată.

Când au dat să iasă din cort căpitanii, Domnica, fără învăţ, de la dânsa, s'a plecat şi a dat în genunchi celui mai mărunt dintre dânşii. Şi el s'a oprit o clipă şi a privit-o iară. Cu pleoapele lăsate, ea simţea totuşi arsura ochilor lui. I-a atins obrazul, uşurel, cu mâna şi Domnica i-a sărutat mâna. Şi pe urmă?...

Pe urmă a fost o aşa de mândră poveste, căci numai în poveşti, gândia dânsa, că se pot întâmpla aşa minuni. Un voevod îndrăgostit de o târgoveaţă din Hârlău! Căci chiar din seara aceea Domnica a rămas în tabără. Şi n'a dormit în cortul rănitului ci în cortul cu străjeri în jur, cu bouri zugrăviţi pe laturi şi, bătut de vânt, în vârf, steagul cu chipul Sfântului Gheorghe.

Şi acum îi creşte pieptul de negrăită slavă, când îşi aduce aminte.

Dar toate se sfârşesc într'un fel în lumea asta. Doi ani îi fusese Domnica lui Ştefan ibovnică, tovarăş de primejdie şi roabă credincioasă. Apoi cum se isprăvise pentru un timp luptele, s'a dus domnul la Suceava unde îl aştepta, frumoasa şi atât de tânăra încă Doamna Maria, fiica lui Radu Munteanul. Iar Domnica s'a întors la Hârlău în casa-i pustiită. Şi nu l'a mai văzut pe Vodă atâta vreme! Nici nu mai nădăjduia să-l vadă. Dar i-a dăruit Dumnezeu sfântul încă o dată bucuria asta, că a venit în vara aceea Ştefan la Hârlău, să sfinţească biserica, ce ridicase din nou şi să împartă daruri ostaşilor mai vrednici.

Şi când a fost rândul lui Cernat — era crestat pe frunte şi-i ciuntiseră Tătarii o mână — s'a uitat Domnul în jur, par'că mai căta pe cine-va, şi spătarul Mihai, înţelegător şi glumeţ a zis: „Dar Domnica unde-i, Cernat? Că doar a războit şi ea cu noi alături".

Sfioasă, ruşinată s'a apropiat atunci Domnica. Purta un prunc pe braţe. Şi Vodă a privit lung, cu drag pruncul, poate fiindcă lăsase şi el unul mai măricel la Suceava.

Şi când s'a isprăvit împărţitul, când au plecat toţi încărcaţi de hrisoave şi daruri, a chemat-o Vodă pe Domnica în cort şi i-a întins tăcut o pungă grea de aspri.

Dar întâia dată Domnica i-a înfrânt voia. Plecată la genunchii lui, cu pruncul în braţe, a grăit rugătoare cu glasul ei din vremuri: „Măria-Ta, i-ai dat lui Cernat destul. Oi trăi şi eu pe lângă dânsul şi ne-o ajunge la amândoi. Dar de vrei, Măria-Ta, să mă bucuri şi pe mine cu ceva, înfierează cu pecetea Măriei-tale pe Petru al meu pe trup, ca de câte ori oi vedea, scăldându-l, semnul Măriei-Tale, să-mi aduc aminte şi să mi se umple sufletul iar de bucurie şi de slavă.

Şi ea însăşi a desfăcut străiţele şi a întins gol trupul mic şi fraged, să puie Vodă pecetea înroşită.

Se cutremură şi acum de ţipătul copilului! Dar Petru a crescut, pe braţ sus lângă umăr, cu o steluţă mică între coarnele bourului. Şi n'au ştiut până acum de cât Cernat şi dânsa de unde-i vine semnul, Cernat şi dânsa, aşezaţi — din mila lui Vodă — pescari scutiţi de vamă pe apele Brateşului.

Şi acum ce-or fi făcând cei duşi? Trec zile după zile, săptămâni după săptămâni şi n'are nici o ştire. Şi nu mai are hodină şi nu mai are astâmpăr şi dă mereu în bobi, ori întreabă drumeţii, ori se închină smerită la icoane.

. . . .

Şi'n vremea asta, la Suceava, Cernat dăduse de mult în primire cămăraşului domnesc descărcătura harabalelor, iar acum nu mai vorbea de cât să se întoarne cu cărăuşii acasă.

Dar Petru se întuneca de tot la chip, când auzea de întoarcere. El făgăduise mamei lui să se arunce la picioarele lui Vodă, să-i înmâneze jalba scrisă cu atâta grije de părintele Dobromir, cel care îl învăţase pe Petru slovele. Dar stăteau acum de atâta vreme la Suceava şi nu-l văzuseră încă pe Vodă, ca în alte vremuri, călare pe uliţi în fruntea boierilor. Era îmbătrânit şi ursuz acuma şi rare ori mai trecea pragul curţilor domneşti. Dar totuşi într'o Duminecă, pe când eşea din biserică, s'a şi repezit Petru şi nestăpânit i-a înmânat în genunchi jalba. Până să-l dea la o parte căpitanii, a avut Vodă vreme să-i privească chipul frumos îndreptat rugător spre dânsul. Apoi i-a dat jalba lui Boldur şi încălecând greu a purces spre curte.

Se vede că l'a urmărit pe Vodă chipul jălbarului, căci mai de îndată l-a pus pe Boldur să citească. Dar, ursuz, cu gândul mai mult la piciorul care atâta îl doare n'a auzit Vodă de cât spre sfârşit vorbele: „Şi l-am trimis la Suceava, precum mi-a poruncit Măria-Ta în vremuri. Şi dacă Măria-Ta ori ţara are nevoie de dânsul..."

N'a citit mai mult Boldur. I-a smuls mânios din mâini Ştefan jalba şi a răspicat greu cu ochii lui cetoşi iscălitura: „a Măriei-Tale plecată şi supusă roabă, Domnica".

Au fulgerat de mânie ochii, pe care Domnica îi cunoscuse numai blânzi altădată. Şi răvaşul rupt l-a aruncat cât colo Voevodul: „Neghioabă şi neruşinată muiere! Auzi vorbă! Ţara! Ce nevoie poate avea ţara de ţâncul ei, pescar pe Brateş, când îl are pe Bogdan!".

Şi mânios a mers cu Bogdan, cu câţi-va boieri, cu doftorul Eronim la masă. Nu-i tihneşte însă mâncarea, îi pare sălciu Cotnarul şi fără voie priveşte mai nemângâiat astăzi fâşia albă care-i acoperă lui Bogdan un ochiu străpuns în luptă.

Nu lipsise mult să-şi piardă atunci şi capul. Şi Ştefan e bătrân, mai pe pragul morţii. Ce s'ar fi făcut atunci Moldova lipsită de stăpân?

Era voinic flăcăul, care i-a înmânat azi jalba. Feciorul Domnicăi Rareşoaia! Oare câţi ani sânt de când poposise cu tabăra la Hârlău? Săraca Domnică! Şi-o aduce acum aminte bine cum stătea sfios înainte-i. Sprincenele îmbinate, obrazul rumenit aducea cu al flăcăului ce i-a dat azi jalba. Flăcăul, copilul înfierat pe umăr la Hârlău, atunci...

Poate n'ar fi rău să-l oprească la curte... Că numai pe Bogdan îl are. Şi dacă în vre-o luptă piere şi Bogdan cum pieri Alexandru, feciorul lui dintâi?...

Şi a poruncit deodată: „Să meargă căpitanul Stroe să-mi aducă aci îndată flăcăul, care îmi dete o jalbă, când eşeam din biserică".

I-a găsit, nu după multă căutare, căpitanul Stroe pe Petru şi Cernat, în rateşul Cosmii unde erau traşi. Dar cum i-a găsit, Doamne! Că se făcuse o încăerare şi vărsare de sânge în rateş.

Cumintele şi smeritul fecior al Domnicăi era în mijlocul încăierării. Cernat trebuise fireşte să-i ia partea. I-au despărţit greu sutaşii şi Stroe i-a dus pe Petru şi Cernat aşa cum îi aflase.

Şi când l-a privit Vodă pe Petru însângerat pe obraz şi cu mâneca contăşului sfăşiată până'n umăr, s'a încruntat mânios iară şi a răcnit jălbarului: „Ce ticălos mi-a trimis azi cu jalbă muierea aceea, pe care am milostivit-o atâta! Şi unde s'a îmbătat de se înfăţişează sângerat şi hărtănit înainte-mi?".

Cernat bâlbâia îngenunchiat şi înfricoşat: „Nu băutura-i pricina, Măria-Ta. O vorbă neghioabă a scos băiatul din minţi. Şi ei erau trei; Petru singur. Am pus şi

(Continuare în pag. IV-a)

eu mâna pe o toporişcă şi am luptat cu stânga, că dreapta, ştii Măria-Ta unde am lăsat-o.

— Ce tot gângăveşti acolo! Dracul te înţelege! Spune tu Stroe ce-a fost.

— Poi, Măria-Ta, i-am găsit în rateşul lui Cosma. Şi era o încăierare! De o parte, Cernat măjerul şi cu nepotu-său Petru; de cealaltă, căpitanii Pârvu, Dănilă şi Manea. Şi Cosma ţipa cât putea, că-i dărâmă dugheana.

— Un ciung şi un copil deoparte şi trei căpitani de alta? Să le fie ruşine căpitanilor! Şi care a fost pricina?

— Măria-Ta, — şi Cernat bâlbâie iară. Mă întreabă Dănilă de-i al meu băiatul, Petru. Dar Manea, care mă ştie de demult, că am războit alături, s'amestecă şi spune: „Ba nu, e al Domnicăi, soră-sa. Nu ştii? Domnica lui Rareş din Hârlău". „E băiatul lui Rareş?" întreabă iar Dănilă? — „Ba îi răspunde Manea — că Domnica...".

— Ei, zi! Ai amuţit? Ori ţi-au tăiat şi limba?

— Măria-Ta, chiar aş fi vrut mai bine să-mi fie tăiată limba.

— Spune tu, Petre. Nu te codi. Repede! Că n'am să stau cu voi la sfat toată ziua. Grăeşte!

— A spus căpitanul acela, că eu nu-s al tatei; că mama m'a prins cu năvodul pe gârlă.

— Asta a zis? Mă tem că o avea el limba tăiată. Şi tu ce-ai făcut?

— Mi-a fost ruşine, Măria-Ta. Mi-a fost ciudă. M'am repezit la el. Gândeam să-l sugrum cu mânile.

— L-ai omorît?!

— Nu, Măria-Ta, c'au sărit ceilalţi. Şi aveau săbii.

— Tu nu ştii să mânueşti sabia?

— Ştiu, Măria-Ta. M'a învăţat unchiul Cernat. Dar n'aveam. Am luat o toporişcă de pe taraba Cosmii.

— I-am sărit şi eu în ajutor, că ei erau trei, Măria-Ta, şi Petru un copil.

Un copil fireşte. Nu i-au răsărit încă tuleele bărbii. E mult mai tânăr ca Bogdan, dar când se ridică din genunchi pare mai înalt cu un lat de mână.

— Scoală-te. Zici că mânueşti sabia? Săcurea ai dovedit. Bine! Dar să-mi spuneţi acum ce vreţi? Cu ce gând aţi venit?

— Nu vrem nimic, Măria-Ta, şi nici nu veneam. Dar Domnica a zis, că aşa ai poruncit atuncea la Hârlău, când... lui Petru... pe umăr... Măria-Ta...

— Semnul pecetei... Se mai cunoaşte?

Cernat prinsese inimă. Il vedea pe Ştefan îmblânzit, privind par'că cu drag băiatul.

— Se cunoaşte bine, Măria-Ta. Numai odată, atâta frică a avut Domnica, când a căzut de pe cal Petru şi şi-a julit rău umărul!

— Cunoaşte slovele şi cade de pe cal! E bun de mânăstire.

— Eram copil, Măria-Ta. Acum de-ar fi vita oricât de nărăvită...

— Să te vedem! Du-l la grajduri, Stroe. Să-i dea unul din şargii aduşi din Buceag dăunăzi. N'au suferit încă om pe spinare. Să te văd acum, Petre.

Au eşit pe cerdac afară Ştefan, boierii, Bogdan, toţi. Şi au scos din grajd argaţii şargul neîmblânzit şi sălbatec.

Pe deşelate, numai cu zăbala în gură l-a prins între genunchi Petre.

Şi geaba s'a svârcolit nărăvitul, geaba s'a cocoşat cămilă, geaba a muşcat zăbala şi a pornit nebun. Petru crescuse parcă dintr'însul şi nu făcea de cât un trup. Şi a ocolit cu el înspumat şi domolit curtea şi s'a oprit în faţa cerdacului unde Domnul...

Domnul Ştefan lăcrămat îi păruse că-l şi vede pe răposatul Alexandru, feciorul lui dintâi. Dar aducea par'că şi cu Bogdan o leacă.

— Halal băiete! Dăruit să-ţi fie! Să-l iei cu tine acasă.

Şi au intrat Ştefan, Bogdan, boerii în cămări înăuntru. Cernat şi Petru au rămas sfioşi la uşe.

Stă Vodă îngândurat. Priveşte pe Bogdan cu luare aminte. E atât de întunecat la faţă! Şi se întreabă nedumerit, cine-i flăcăul ce pică aşa din senin la Curte şi pe care-l cercetează atâta Vodă? Nu ştie pentru ce, dar par'că are un necaz pe dânsul şi bucuros l-ar fi văzut adineauri lungit de cal pe pietrele curţii. Se uită fără voie duşmănos la dânsul.

Şi Vodă i-a urmărit ochii şi i-a înţeles gândul:

— Să-l opresc pe Petru la Curte? Iaca, vrajba gata-i. Să meargă îndărăt la Brateş, pescar neştiut de nimeni, din cine se trage?

Ii vine greu să-l lase. Atât de repede i s'a lipit de suflet feciorul Domnicăi! E îndrăzneţ, ager. Să-l oprească? Dar dacă boierii or zice într'o zi că Bogdan e beteag şi legile ţării... Nu, mai bine să plece înapoi Petru.

— Ascultă, Petre. Vin'aci. Tu ai să te întorci acasă. Ce te întuneci? Ori gândeai să rămâi la curte vornic?

— Nu gândeam nimic, Măria-Ta.

— Bine. Lasă că gândesc eu pentru tine. Te întorci cu Cernat acasă. Şi nici odată, ai înţeles? nici odată n'ai să vii de capul tău la curte.

— Cu ce am greşit, Măria-Ta?

— Cu nimica. Dar aşa gândesc eu că-i mai bine. Ai să vii aici la curte numai în ziua când or veni în numele meu, să te cheme Boldur şi Şendrea, aici de faţă. Şi de am să fiu mort atunci, tot în numele meu au să vină. Ai înţeles Boldure? Ai înţeles Şendreo?

— Măria-Ta, ne temem par'că să înţelegem.

— Sunteţi muieri fricoase. Bogdane, vin aci! Apropie-te şi tu Petre. Pe cine crezi că ai în faţă?

— Apoi, Măria-Sa Bogdan, socot.

— Bine socoţi. Măria-Sa Bogdan este. Ca mâini ţi-e stăpân. Să-i juri acu în faţa mea credinţă lui şi urmaşilor.

— Fireşte, jur, Măria-Ta.

— Iată crucea aici. Pune mâna! Jură! Aşa. Boldure, Şendreo, veniţi acilea. Cernat, arată-le semnul de pe umărul lui Petru. Iată că-i mâneca sfâşiată gata. Priveşte pe umăr Boldure, că ai ochi mai tineri. Se vede semnul peceţii? Se vede bine? Ei, aţi înţeles acum al cui e băiatul? Gândeam să-l opresc la curte, dar... Nu te întuneca, Bogdane. Ce e al tău, al tău rămâne. N'aş vrea după moartea mea vrajbă. Te duci, Petre, îndărăt acasă. Şi n'ai să vii de cât, Doamne fereşte! când nu mai e pe lume nici Bogdan, nici urmaş de-al lui. Au să vină să te aducă atunci Şendrea şi Boldur, ori urmaşii lor, de n'or trăi ei. Dar de vii nechemat mai înainte, Boldur, Şendrea, scurt — tăiaţi-i capul. Ne e de ajuns Bogdan. Şi două săbii într'o teacă... Ai înţeles, Şendreo? te legi?

— Mă leg, Măria-Ta.

— Şi tu, Boldure?

— Şi eu, Măria-Ta.

. . . .

Şi chiar în ziua aceia au plecat spre casă Petru şi Cernat. Şi trudiţi au descălecat într'o seară la cerdacul căsuţei, unde Domnica îi aştepta atât de fericită că-şi vede acum băiatul; şi par'că o leacă amărâtă, că nu-l oprise Vodă. Căci nădăjduise... Nu i-a întrebat nimica, dar numai din felul cum i-a sărutat Petru mâna, a înţeles că ştie acum al cui este. Şi atâta de înălţat i s'a părut copilul ei deodată, că fără voie s'a aplecat şi în loc de obraz i-a sărutat şi ea tot mâna. Şi au intrat toţi trei tăcuţi în casă.

Târziu, când dormea Petru, a povestit Cernat întâmplările toate din Suceava. Aşteptarea lungă, jalba înmânată lui Vodă, încăierarea, poruncile aspre ale lui Vodă şi jurământul ce-a făcut Petru.

Domnica ascultă fără de grai. Numai pe obraz îi curgeau şir lacrămile. S'a ridicat la sfârşit, şi a mers la icoane:

— Mulţumescu-ţi ţie, Doamne! L-a cunoscut! Şi-a adus de semn aminte!... A jurat Petru, zici? Trebuia să jure! Dar tot are să domnească! Auzi Cernat? L-am visat astă-noapte cu coroana pe cap. Şi nu mai era tânăr. Incărunţit, cu prunci în jur, cu buzduganu în mână. Semăna atâta cu icoana Domnului Ştefan de la Hârlău! Dar eu ştiam că-i Petru. Ştiam bine în vis că-i Petru.

. . . .

Şi a trecut multă vreme; vre-un sfert de veac.

Părul Domnicăi s'a făcut alb ca fuiorul. Şi nu mai e sprintenă în mers, ci o bătrânică încovoiată din şale, care merge proptită în toiag şi care aude greu şi vede ca prin sită.

Şi cu gura-i ştirbită mormăie mai toată ziulica vorbe fără de înţeles. Şi tot ca şi în vremuri îl mustră blând pe Petru:

„Lasă vârşile lui Cernat, Petre. Tu să încaleci calul dăruit de Vodă. Ori mai ia cel arc din cui!".

Dar şargul de la Vodă şi Cernat măjerul erau morţi de mult; şi Petru, pescar încărunţit, se străduia să-i ţină vrednic locul. Uitase slovele, lăsase să se pună rugina pe sabia lăsată de Cernat şi toată ziua era cu pescarii lui la năvoade. Şi nici nu lua în seamă vorbele mamei lui care rostea mereu, cu ochii duşi:

„Lasă năvoadele, că nu-s de tine. Tu ai să domneşti. Te-am văzut în vis şi astă-noapte, pe cap cu o coroană. Dar va să mai aştepţi.

Da Petru din umeri. Vorbe fără rost! Ce s'aştepte? Era bărbat încărunţit acum. Murise de atâţia ani Ştefan! Petru nu se dusese nici mormântul să-i vadă. Domnise Bogdan. Murise apoi şi dânsul. Domnea acum Ştefăniţă, nevrednic urmaş amândurora. Ajunsese până aici zvonul nelegiuirilor lui, dar Petru jurase, şi-şi vedea cuminte de vârşii şi năvoade. Şi-i părea rău uneori că mersese la Suceava şi avea necaz că Domnica nu-l lăsase pescar neştiutor şi sărac să se însoare aici cu vre-o fată.

Şi nu ştia că Ştefan, înainte de-a muri, îl pomenise boierilor şi lui Teoctist, mitropolitul şi că pusese să-i zugrăvească şi chipul lui alături de al lui Bogdan în biserica din Dorohoi.

. . . .

De câteva zile Domnica e fără astâmpăr. Proptită'n toiag ese pe afară, îşi pune mâna straşină, cercetează zarea cu ochii ei ceţoşi şi ascultă cu luare aminte zvonuri ce-i vin par'că din văzduh. Apoi intră în casă, se duce la icoane şi mormăie cu gura ei ştirbită:

„Vin Măria-Ta. I-ai trimis. Sânt pe drum".

Şi noaptea tresare, ascultă, aprinde opaiţul şi veghează. Iar a doua zi, din zori e cu mâna straşină la ochi privind zarea. Şi a treia zi la fel. Se luase de gânduri Petru. Şi iat-o că vine spre el, luminată la chip, înălţată în trup, întinerită deodată. Şi l-a mustrat blând: „Lasă năvoadele. Pune-ţi straiul bun. Acuma sosesc. Priveşte şi tu. Iată-i pe drum!

S'au uitat cu grije şi Petru şi ceilalţi toţi pe drumul ce se pierdea în zare spre miază-noapte. Şi nu era nimeni pe drum. Ochii tineri au ostenit pândind. Dar bătrâna înălţată în trup grăia mereu: „Iată-i, iată-i! Pregăteşte-te să-i primeşti, Petre. E azi ziua cea mare. Vin Şendrea şi Boldur trimişi de Ştefan Vodă, să te cheme la Suceava. Acuma vin, Petre!".

Au râs atunci pescarii, că erau morţi de atâta vreme şi Ştefan, şi Boldur, şi Şendrea! Şi bătrâna arăta mereu cu mâna. Au crezut că şi-a eşit din minţi. Căci nu se vedea pe drum nimic. Nimic de cât un norişor alb. Pulbere răscolită de vânt. Dar par'că se apropie puţin norişorul şi au sclipit o dată în el vârfuri de suliţi. Şi bătrâna strigă la toţi înebunită:

„Deschideţi larg porţile! Pune-ţi straiul bun, Petre! Cernat, unde eşti, Cernat? Mergi şi spune să tragă la biserică clopotele, că vin boierii trimişi de Vodă Ştefan!"

Şi pe dată s'a auzit larmă în satul mic pescăresc. Au alergat bărbaţi să vadă şi să întâmpine. Femei şi fete au pus curioase ochii la zăbrele. Pe drum între suliţaşi veneau cuminţi boierii ţării să împlinească voia lui Ştefan, că Ştefăniţă murise ucis pentru fără-de-legile lui şi singurul urmaş din sângele lui Ştefan era acuma Petru.

Şi pe prispa casei cu coperiş de şovar, stau smeriţi boierii în faţa feciorului Domnicăi pescăriţa.

Petru îşi ridică mâneca straiului până sus. Se vede încă pe umăr semnul lui Ştefan. S'apleacă din genunchi boierii cărunţi. Işi scot işlicele de vidră. Dar o bătrânică sprijinită'n toiag îi dă puţin în lături şi îngenunchiată, atingând cu fruntea pământul sărută smerită poala veşmântului lui Petru, rostind:

„Şi acuma, Măria-Ta, blagosloveşte pe roaba ta smerită Domnica!".

Şi când a ridicat-o anevoios Petru, l-a privit mumă-sa cum poate numai Precista şi-a privit fiul, când a săvârşit la Cana întâia lui minune.

. . . .

Şi s'au gătit apoi de drum boierii. Trebue de zor să se întoarne. Suceava e fără de stăpân, Moldova nu ştie încă cine-i domn peste dânsa. Dar de ce întârzie atâta Petru în cămări?

A venit atunci spre dânşii, bătrânul măjer Trohin, tovarăş cu Cernat, altădată, şi închinându-se până la pământ:

„Ingăduiţi, luminaţi boieri, şi mai aşteptaţi o leacă. Mama Domnica îşi dete acum sufletul şi cată să stea lângă dânsa, măcar până i-o închide ochii, feciorul ei, slăvitul Petru Vodă!"

LUCREŢIA PETRESCU

A apărut *Ediţia II-a*

Haplea la Bucureşti

Un valum de 130 pagini, format mare, bogat ilustrat.

Preţul 60 lei

D-nii librali şi depozitari sunt rugaţi a ne întainta neîntârziat comenzile

Edit. „Adevărul" S. A. Str. Sărindar 7—11, Bucureşti.

Din jurnalul lui Thomas Howe*)

Berlin, 31 August 192...

....Când şi unde am cunoscut eu pe Emil Kittya? Nu-l cunoşteam înainte de a veni la Berlin. Aşadar nu este cu putinţă să-l cunosc de mai mult de şapte luni. Totuşi am câteodată impresia că-l văd de mult, de câţiva ani. Mai probabil este că Sellentin mi l'a prezentat odată la „Romanisches Cafe", pentrucă oridecâteori caut să-mi amintesc începutul cunoştinţei mele cu Kittya nu pot ajunge mai departe decât să mă revăd, **cunoscându-l deja,** în odaia lui din strada Gervinus, undeva prin apropierea gării Charlotenburg.

Intr'o zi de pe la începutul lui Martie am urcat scara strâmtă şi umedă până la etajul al patrulea, unde îmi spusese că locueşte. Când am intrat, Kittya lucra. Ştiam că e jurnalist şi că publică din când în când, cu destulă greutate, „esseuri" minuscule la câte un mare cotidian, „Curierul Bursei" sau altele, care îl plăteau prost, cu aproape nimic, de mântuială. Intr'o odaie în care trei oameni nu puteau sta fără să se atingă, patul ocupând două treimi din loc şi masa jumătate din cealaltă treime, Kittya „lucra". Asta înseamnă că pe pat erau rânduite în şiruri ca pentru o ciudată pasienţă teancuri dreptunghiulare de file manuscrise, de bucăţi tăiate din ziare, de pagini deslipite din reviste, adnotate cu roş, subliniate, de toate culorile. Câteva teancuri pe jos, altele pe masă. N'aveai loc să faci un pas. Fixat în părete, era un fel de scrin. Intre ferestre un sfert de pâne cu coaje zdrenţuită. Un scaun de pe care Kittya se sculase la intrarea mea. Văzându-mă că îmi arunc privirile pe masă, Kittya se grăbi să împingă peste file un volum gros — nu fără să fi avut eu timp să observ că filele erau tăiate strâmb din hârtie galbenă de împachetat şi că cerneala fusese îndoită cu apă.

Kittya îmi oferi loc pe pat; el se aşeză pe marginea ferestrei. Aveam în faţa mea un om de statura unui copil de zece ani, rachitic — pentrucă un copil de aceiaş vârstă, sănătos, l'ar fi întrecut cu câteva degete. O faţă îngustă, împovărată de un pince-nez plesnit, în dosul căruia ochii clipeau, căprii, puţin încrucişaţi. Părul era castaniu, cărunţit, — pentrucă trupul acesta de copil avea patruzeci şi cinci de ani.

Kittya avea aerul unui om care a luat ultimul dejun cu trei zile în urmă. (De atunci am aflat că Kittya nu ajunge să ia o masă caldă decât de patru sau cinci ori pe lună). Nu ştiu de ce, acest lucru îmi făcu plăcere — poate pentrucă dejunasem copios în ziua aceia. Dar îmi aduc amnite că am avut îndată după asta un fior foarte puţin plăcut — de milă, sau de scârbă, sau de teamă, sau de toate acestea împreună. Priveliştea mizeriei mă nelinişteşte câteodată, — aş vrea, poate, să spun că o suport greu la alţii, fără să cred prin asta că sunt capabil de prea multă milă (o! o! dimpotrivă...)

In ziua aceia, a primei mele vizite la el, Kittya mi-a vorbit de foarte multe lucruri, din care mai bine de jumătate, de altfel, le-am uitat. Ii ascultam glasul, mai mult decât vorbele. **Acum deabia,** mi-aduc aminte că m'am gândit toată vremea la **viaţa** lui Kittya. Nu la felul lui de a trăi (văzusem destul ca să-mi mulţumesc curiozitatea socială) ci la viaţa lui, la faptul simplu şi limpede că Kittya **exista.** Viaţa lui Kittya. Imi reamintesc că rostindu-mi aceste trei vorbe îmi veni să pufnesc în râs. De ce? Nu ştiu — dar gândul că omuleţul acesta prizărit, copilul acesta cu faţa zbârcită, căruntul acesta cu trup de copil bolnăvicios — ideia că stârpitura asta are o viaţă la care ţine, pe care o poartă de patruzeci şi cinci de ani, pe care vrea s'o mai poarte încă douăzeci sau o veşnicie — ideea asta mi se păru deodată, şi de atunci mi se pare mereu, ridiculă, nu absurdă, nici stupidă, nici fără sens, ci pur şi simplu ridiculă, bufonă, hilariantă la culme, **cea mai cumplită glumă** pe care am văzut-o vreodată — da, asta e: cea mai cumplită glumă...

Nu sânt răutăcios. Ca să urăsc trebue să fiu întâi lovit. Dar ce pot să fac dacă la mine mila şi râsul se împreunează câteodată aşa de ciudat? Nu e vina mea. M'am pomenit râzând cu hohot în momente în care trebuia să plâng, în care **ştiam** că nu pot decât să plâng, în care **chiar plângeam!** Ei nu, — râdeam. Acesta este adevărul, mi se părea că plâng dar râdeam, râdeam cu adevărat, ca în ziua aceea în care am împărţit jumătate din pâinea mea cu Kittya, în ziua aceea în care eram atât de înduioşat, atât de milos, atât de bun. (Dar ce nevoie să vorbesc despre asta?) Nu — serios — cu toată sinceritatea — din toată inima — nu este asta, **şi asta, o cumplită glumă?**

Imi dau seama că despre Kittya s'ar putea spune că este un tip (sau, însfârşit, ceeace obişnuit se numeşte astfel). „Nevindecabil boem", „biet idealist" — puah! haine vechi toate vorbele astea!... Kittya este înainte de toate un neputincios. Nu — lui nu-i miroase urât sufletul, ca lui... O! nu, departe de asta! Kittya este un personaj mai mult simpatic. N'ar lipsi mult să-mi fie drag. Pare să aibă multă prietenie pentru mine. In situaţia în care sunt nu mă poate, fără îndoială, privi cu interes. Nu are de pe urma mea foloase... Acum câteva zile mi-a dăruit cartea lui „Cabinetul cu figuri de ceară", un fel de antologie a culiselor istoriei literare din ultimii douăzeci de ani, pe care a publicat-o anul trecut. Prima ediţie s'a vândut, se pare, repede. De pe urma ei Kittya a încasat just echivalentul a zece pâini, după socotelile lui. Mă întreb de ce editorul nu se grăbeşte să-i publice a doua ediţie... Dar iată-mă într'adevăr răutăcios. Bietul Kittya! Nu — chiar dacă omuleţul ăsta ar fi îngâmfat, crud, invidios, calomniator, murdar (dar nu e!), faptul acesta ar părea pe faţa lui îngustă şi zbârcită atât de neînsemnat, atât de **lipsit de proporţii,** aşa ca şi cum toate defectele acestea nici n'ar putea să aibă loc în el, ca nişte haine care i-ar fi prea largi. (Parcă mi-aş spune asta cu regret? De ce? Ce idee absurdă!).

Şi totuşi ce ciudată plăcere să-mi spun: „Ce creatură penibilă este Kittya!" Cum îmi vorbea despre cartea lui! Ca despre un copil... Curios! Niciodată nu mi-a trecut prin minte că Kittya ar putea avea familie. Mi-ar fi mai uşor să-l cred apărut ca un homunculus îmbătrânit sau ca un golem din legenda Kabbalistă. Dealtfel nimeni nu-i cunoaşte origina. Trebue să fie slovac, după nume; vorbeşte germana cu accent. De trecutul lui mi-a vorbit întotdeauna cu incoherenţă şi entuziasm, ca despre o poveste pe care ar fi trăit-o într'o viaţă anterioară. Toate istorisirile lui au ceva nelămurit, neverosimil şi patetic în acelaş timp. Şi sânt convingătoare, prin ton mai mult decât prin subiect. Ştiu sigur că a călătorit mult. Adică a vagabondat. A fost şi închis de câteva ori pentru vagabondaj. Dar n'a călătorit din curiozitate, ci dintr'un fel de impuls mistic, un fel de manie ambulatorie. Un pelerin fără Ierusalim, fără Meccă. Şi un mistic pe care natura exterioară nu-l interesează. „Mi s'a întâmplat, îmi spuse odată, să stau cândva opt luni la Roma. Odaia mea avea două ferestre, faţă în faţă, una spre nord, alta spre sud. De teamă să n'am prea mult soare nu deschisesem niciodată oblonele ferestrei de la sud. Prin cealaltă fereastră nu vedeam decât un zid. Deabia cu o săptămână înainte de plecare, nu mai ştiu de ce, am deschis fereastra condamnată: Stătusem opt luni cu spatele spre una din cele mai frumoase privelişti ale Romei, către San-Pietro, peste grădini. Nu mi-a părut rău, ba chiar, cum lumina soarelui mă supăra, am condamnat din nou fereastra, fără s'o mai deschid vreodată." — Este un înţelept Kittya? Dar ce idee, nu? să treci prin Italia, ca Tannhäuser, cu ochii închişi!...

(Tot cred că de la o vreme am să încep să nu-l mai pot suferi pe Kittya: prea vorbesc mult despre el!...).

AL. A. PHILIPPIDE

*) Fragment din „Vocaţia lui Thomas Howe", roman care va apărea în curând

PĂRUL LUNG

SAU

PĂRUL SCURT

Se instituie o anchetă pentru a cunoaşte părerea doamnelor şi domnişoarelor asupra viitorului coafurei femenine.

Se va menţine părul tăiat, sau revine părul lung (coadă)? şi se vor arăta motivele pentru care se preferă părul lung sau părul scurt.

Doamnelor şi domnişoarelor cari iau parte cu răspunsurile lor la această anchetă, prin sorţi li se oferă gratuit un număr de 25 abonamente, pentru coafat, tuns, sau manicure.

Răspunsurile se vor adresa până la 15 Octombrie a. c. la

Frizeria BEER, Moşilor 35

Clasificări şi anecdotism în literatură şi filosofie

Fără a voi să exagerez, afirm că studierea cauzelor de producere a operelor de artă, poate fi până la un punct o îndeletnicire de oarecare interes: atât timp cât ea se menţine în marginea esteticului, căruia nu vrea să-i dea o explicare. Adică atât timp cât voieşte să fie numai o biografie, o bibliografie, o istorie socială, a producerii operelor de artă.

Cercetarea acestor cauze a tins totuş să explice însuşi esteticul. Procedând astfel, esteticienii şi criticii au greşit. Iar fapta aceasta a lor, îşi are determinanţii numai în extinderea metodelor raţionaliste, într'un domeniu unde netăgăduit, ele nu aveau ce căuta. Esteticul este pentru mine o realitate psihică asupra căruia scientismul secolului XVIII şi XIX nu-şi putea aplica investigaţiile.

Raţionalismul şi principiile sale, al contradicţiei şi raţiunii suficiente, a pătruns totuş precum ştim şi în estetică. Mintea noastră şi-a spus că frumosul ca şi opera de artă, îşi au o raţiune pentru care există şi în consecinţă era şi necesar să-o găsească. In felul acesta, noi ucideam frumosul şi opera, pentru a gândi cauzele producerii lor.

Sunt cauzele în afară de noi sau înlăuntrul nostru sufletesc? Iată întrebările stereotipe ce ni le-am pus până când, cu privire la operele de artă, am găsit cu Taine şi Brunetière, că fenomenul estetic îşi găseşte explicaţia în mediu, rasă sau moment, sau în individul creator, etc. Raţiunea suficientă a fost în felul acesta satisfăcută.

Uitasem însă că opera de artă şi frumosul, sunt realităţi ce nu puteau, şi nu pot fi demonstrate, matematic.

Amintesc însă că această preocupare de ordin secundar (tolerabilă fireşte), — a degenerat de la studiu la anecdotă şi de la anecdotă la mahalagism literar. După Taine şi Brunetière, am avut de înregistrat fanteziile ştiinţifico-literare ale lui Lombroso şi Max Nordau. Publicul s'a ocupat mult de aceste fantezii, căci prin senzaţionalul, curiosul şi seriosul (aparent) cu cari ele i se prezentau, îi era satisfăcută mai bine şi mai mult vulgaritatea.

Curiozitatea publicului de după războiu, maladivă şi feminină à outrance (vezi Julien Benda: Belphegor: essai sur l'esthetique de la societé française contemporaine), a început să fie înecată în astfel de preocupări.

Să nu ne mire deci dece tocmai astăzi se scrie atât de mult asupra existenţei sau neexistenţei lui Shakespeare, formând din problema Shakespeare — Bacon, o chestiune de predilecţie pentru intelectuali. Să nu ne mire deci nici proporţiile de polemică pe care unele ziare, noutăţi literare, voiesc să le dea unor realităţi în fond fără de nici o importanţă; de ce de pildă Josef Konrad, marele scriitor englez de origină poloneză, a scris în englezeşte şi nu în franţuzeşte? Tot astfel nu trebue să ne mire vâlva iscată acum câţiva ani cu prilejul apariţiei unui volum al domnului Jean Jacques Brousson: „Anatole France en pantouffles". Fostul secretar al nemuritorului autor al „Crimei lui Sylvestre Bonnard", a înţeles că lumea nu se ocupă de opera în sine a scriitorului, ci mai mult de viaţa lui, de femeile lui, pantofii lui, pyjamaua lui, etc. Jean Jacques Brousson ne-a înfăţişat astfel cât mai plastic caracteristica de mahalagism literar a spiritului contemporan.

Aceleaşi urmări şi la noi. Ne preocupăm prea mult de dragostele şi nebunia lui Eminescu; de bereria şi glumele ocazionale ale lui Caragiale, etc. In felul acesta, uităm că şi pe Eminescu şi pe Caragiale trebue să-i judecăm după opera lor, nu după viaţa lor. Aşi putea chiar spune, că pe noi ne interesează foarte puţin faptul că volumul de „Poezii" e scris de Eminescu, sau că piesa „Scrisoarea pierdută" e scrisă de Caragiale. Intocmai cum ne interesează foarte puţin dacă „Hamlet" a fost scris de Shakespeare, sau „Le père Goriot" de Balzac. Pe noi ne atrage numai frumosul cuprins în toate aceste opere.

Scientismul introdus în estetică, nu a dat rezultate mai bune, nici când a încercat să clasifice pe scriitori după curente, direcţii, cenacluri: clasici, romantici, impresionişti, expresionişti, cubişti, futurişti, constructivişti (literari).

Este Flaubert, romantic, clasic, realist? Zola nu este şi romantic şi naturalist? Dar Dostoiewski? Dar Eminescu?

Ca şi în filosofie şi în ştiinţă, şi aci în literatură,—clasificarea nu poate avea decât o valoare pedagogică. In nici un caz ea nu lămureşte opera de artă sau esteticul. Deaceia, zadarnică îmi pare şi întreaga discuţie ce se face asupra caracterului romantic (sau mistic) al literaturii de azi şi tendinţa criticilor de a-i eticheta pe scriitori în romantici, mistici, etc. Pentru o orientare pedagogică sau literar istorică, discuţia poate fi tolerată. Pentru considerarea însă că ar putea duce la o înţelegere a frumosului cuprins în această literatură, ea trebue înlăturată.

Pentru mine aşadar, esteticul este o realitate psihică ce nu poate fi raţional demonstrată, geometric.

Esteticul este în fiecare operă o reprezentare mărită a realităţii şi înlăuntrul căreia putem pătrunde printr'o contemplare conştientă (bewueste Einfuehlung). Putem analiza această reprezentare oprindu-ne asupra elementelor ei interioare, analiză însă ce nu o pot face de cât câţiva, — cei mulţi rămânând la simpla contemplare (Neumann: System der Aesthetik). Estetica şi critica literară trebue să se preocupe numai de această cunoaştere contemplativă. Restul, în cazul cel mai bun, nu e decât pedagogie.

* * *

In ce priveşte acum filozofia:

Mă refer la „Critica raţiunii pure" a lui Kant, şi anume la capitolul ultim al „teoriei transcedentale a metodei", — capitol care tratează despre „istoria raţiunii pure".

Kant ne arată că dacă am voi să-i studiem pe filosofi, ar fi nevoie să-i clasăm în sensualişti (Epicur) şi intelectuali (Platon), oprindu-ne la obiectul cunoştiinţei noastre raţionale; i-am putea împărţi în empirişti (Aristot-Loke) şi raţionalişti sau neologişti (Platon-Leibnitz) dacă am voi să precizăm care e origina cunoştiinţei noastre; i-am putea clasa în naturalişti pe filosofii care se conduc după simţul comun şi scientişti dogmatici (Wolf) sau sceptici (Hume), dacă am voi să precizăm *metoda* pe care aceşti filosofi o întrebuinţează spre a studia cunoştinţa noastră raţională.

Cert este că oricare ar fi caracteristica diverselor concepţii filosofice, ele cercetează, toate, funcţia şi activitatea intelectului omenesc, spre a arăta care e origina adevărurilor minţii noastre şi în consecinţă spre a preciza, în raport cu această origină, care e în acelaş timp valoarea adevărurilor pe care noi le cunoaştem: toate fac teorie a cunoştiinţei, sau critică „a raţiunii pure". Teoria cunoştiinţei este însă o problemă cu multe faţete şi dă posibilitate oricărui filosof să studieze intelectul omenesc din anume puncte de vedere, oprindu-se mai mult sau mai puţin când asupra uneia din ideile ei subsumante, când asupra altora. In felul acesta problema diversificându-se la infinit, poate lua diferite nomenclaturi, după ideia predominantă a cercetărilor. De aci şi imposibilitatea uneori de a ne descurca din noianul de sisteme şi atitudini filosofice, şi greutatea de a caracteriza precis, cu vreun nume, sistemele şi atitudinile filosofice.

Referitor la cele de mai sus, nici o carte nu mi-a părut mai stranie decât lucrarea lui Oswald Külpe: „die Philosophie der Gegenwart in Deutschland", lucrare în care filosoful german se străduește să clasifice pe filosofi după curente, atitudini, concepţii, caracteristici, etc.

Muncă zadarnică, fiindcă de pildă nici unul din marii filosofi cunoscuţi, nu pot fi clasificaţi ca făcând parte din o anume şcoală sau directivă, filosofice. Pentru noi, Aristot nu e numai un sensualist cum crede Kant, ci şi raţionalist; întocmai cum Kant nu e numai criticist, ci e şi idealist şi empirist. Tot aşa nici unul din ceilalţi mari filosofi pe care îi înregistrează istoria civilizaţiei, nu pot fi clasaţi cu certitudine, numai în una din şcolile filosofice, pe care le aminteşte Külpe. Filosofia fiecăruia e prea complexă spre a putea fi etichetată cu un singur nume, iar etichetarea cu mai multe, naşte confuzie.

Acela care explică sistemele filosofice trebue de aceia să se oprească de obicei mai puţin, sau în al doilea rând, asupra categoriilor sau clasificărilor, în care ar putea să înglobeze pe un filosof. El trebue să lămurească mai curând sistemele filosofice, fiindcă numai cunoaşterea conţinutului lor de idei e necesar să ne intereseze.

Iar cunoaşterea aceasta, o putem avea din studierea lucrărilor filosofice, independent de faptul că Hume sau Mach, Kant sau Herman Cohen, sunt făuritorii lor. Stabilesc prin urmare, odată mai mult, că nu aranjarea vreunui filosof în o anume categorie formează obiectul principal al preocupărilor omului de ştiinţă sau istoricului. Sistemul formează elementul de bază al investigaţiilor lor. Mai târziu abia, vine (cu toată relativitatea), înglobarea sistemului în vreo categorie.

De altfel socotesc că orice încercare de clasificare a vreunei lucrări filosofice, e mai mult o problemă de pedagogie, decât una de filosofie pură.

Mintea noastră confundă însă lucrările filosofice cu înşişi făuritorii lor. Deaceia se şi produce confuzia de a crede că cercetând operele filosofice şi ştiinţifice, vorbim şi de aceia cari le-au creat. Ar fi fără îndoială şi această participare a indivizilor (cunoaşterea vieţii lor) la producţia operelor filosofice şi de ştiinţă, un obiect de preocupare de un oarecare interes, (îl cred minim) pentru noi. In literatură de altfel, această perspectivă de a judeca lucrurile, nu este aproape niciodată uitată de criticii literari. In filosofie şi ştiinţă ea este lăsată însă în umbră. Ceeace preocupă pe filosofi, sunt numai ideile (privite static), şi cauzele de producere a lor în intelect (privite dinamic). Cum am văzut însă, — în literatură preocuparea criticilor asupra înşişi făuritorilor operelor de artă a dat naştere unui număr însemnat de scrieri ce au căzut uneori prin amănuntele şi anedoctismul lor, în ceiace s'ar putea numi, pejorativ: „mahalagism literar" (vezi cazul Shakespeare). In filosofie nu cunosc şi nici nu voesc să cunosc o lucrare analoagă, ce s'ar putea numi „mahalagism filosofic", — fiindcă numai opera filosofică în sine, valorează. Este o iluzie să credem că cunoaşterea vieţii unui filosof, ar contribui la cunoaşterea sau înţelegerea cuprinsului de idei din filosofia sa.

Pentru mine, aşadar, nu există filosofii Descartes, sau Kant, ci numai lucrările „Discours sur la méthode", sau „Kritik der reinen Vernunft", — sau alte lucrări ce ar putea să le egaleze pe acestea, prin conţinut. Restul, în cazul cel mai bun, nu poate fi decât pedagogie.

I. BRUCAR

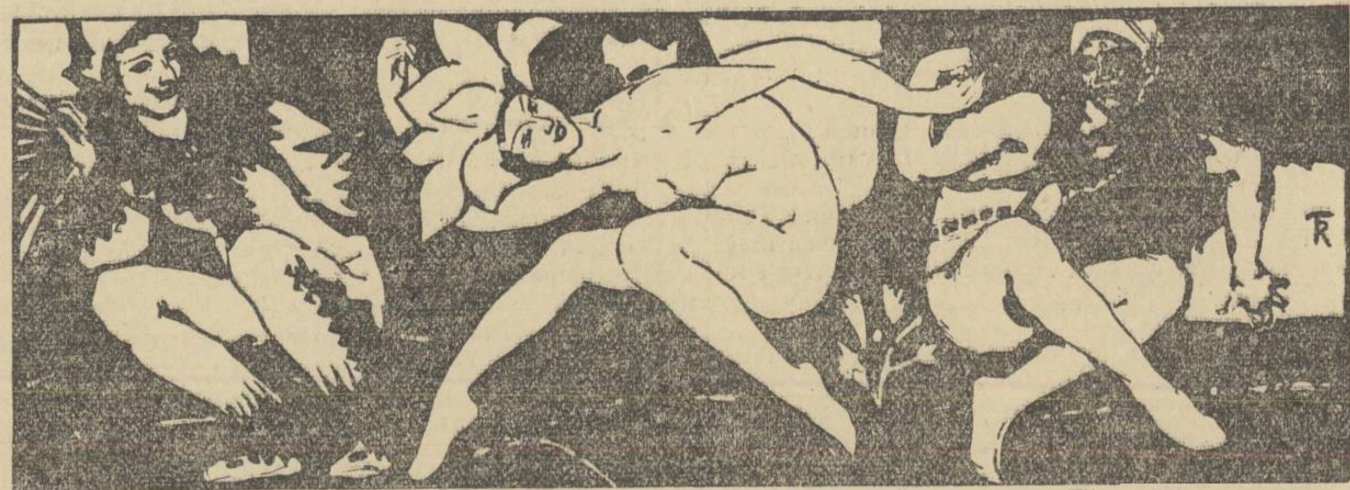
Spleen de toamnă

Când Toamna svârle din urechi cercei
Şi ftizicul monarh solar dispare, —
Arpegii sure de tristeţi cer cei
Cinci-şase corbi — bemoli de crep în zar...—

Imbracă zale aspre de rugină
Dughia, via, miriştea, conacul,
Şi sgârîie tăcerea opalină
Un greer pântecos şi brun, cu acul...

Decor ursuz. Tristeţea vegetală
Pe sticla serii pune tonuri calme...
Şi nu mai vezi pe strada siderală
Stând luna cu căpşorul între palme...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Un act de curaj

I

Nicolae Iordache s'a născut, din forţă majoră, cu şase zile mai'nainte de termen, venind dintr'o escursie la munte, în automobil. Avea credinţa că va muri tot cu şase zile mai'nainte de termen, fiindcă totul în viaţă i se'ntâmpla mai de vreme cu şase zile, cu şase ceasuri sau cu şase minute. Sau poate aşa i se părea lui! Că prea îi eşeau, toate, anapoda.

Odată doar, a purces la o ispravă, care a ieşit aşa cum trebuia. El îşi zicea însă, că dacă lucrul ăsta s'ar fi întâmplat cu şase zile, cu şase ceasuri sau cu şase minute mai târziu, ar fi ieşit altfel, adică mai bine...

...Aşadar, cunoscuse pe doamna Cleopatra Stăncioiu în anul una mie nouă sute douăzeci şi şase, Octombrie cincisprezece, orele unsprezece noaptea, după ceasornicul şefului de orchestră, la o serată dansantă. Şi trebuia s'o cunoască, după toate socotelile, la unsprezece şi şase minute în seara de douăzeci şi una Octombrie, adică exact cu şase zile şi şase minute mai târziu, într'o familie. De necaz, s'a îmbătat în noaptea aceia pentru întâiaş dată aşa cum trebuie, şi a spart trei obiecte: un contrabas, o sticlă şi-un cap, toate aparţinând orchestrei...

— Atâmpără-te!, — îl sfătui un prieten în momentul când pusese mâna pe altă sticlă, ţintind capul chelnerului. — Altfel, o să-i faci o impresie penibilă.

— Ei, şi? — răspunse el, înfuriat. — Păi asta e potriveală? Spune tu!

Potriveala, a fost, totuşi, potrivită până la un timp. Căci s'a'ntâlnit cu doamna Stăncioiu, chiar a doua zi.

— Ştii c'a fost frumos aseară?, — îl întâmpină ea, zâmbind.

— Frumos?!

— Desigur... Ai făcut puţină mişcare... Trebuia să spargi însă alt cap!

— N'am ales doamnă!, — se scuză el.

Apoi, după o pauză:

— V'aţi gândit poate la capul meu?

— Ba nu!, — râse ea. Cum o să-ţi spargi singur capul?

El o privi drept în ochi şi tuşi.

— Vrei să ne plimbăm puţin?, — şi iar zâmbi.

— Cu plăcere, doamnă!

Iar în gând: „Ce mai ochi!"

Ochii doamnei Stăncioiu, aveau toate culorile şi n'aveau niciuna. Cel puţin aşa i se părea lui Iordache, care nu vedea decât două lumini...

Porniră în susul străzii. Mai întâi, el tăcu. Apoi, tăcu din nou. A treia oară, iarăşi tăcu; şi'n cele din urmă, tuşi fără convingere.

— Poftim?, — râse ea. — Ce Dumnezeu! aseară erai mai vioiu!

— Aseară era altceva... Vedeţi, acuma că sunt treaz...

— Treaz?! Eşti într'adevăr treaz?!

El pricepu cu oarecare întârziere, şi adăugă:

— Tot beat sunt... dar nu de vin...

Şi o privi, curajos, în ochi.

— Fii cuminte!

El gândi: „Toate femeile, dar *absolut* toate, spun la fel: „fii cuminte!"

După câţiva paşi, doamna Stăncioiu, şopti:

— Şi eu te iubesc!

Nicolae Iordache e foarte sentimental, adică foarte caraghios. Deaceia, când auzi cuvântul pe care el nu-l rostise, avu senzaţia lămurită că moare de bucurie şi de fericire...

Se uită la ea şi o întrebă emoţionat, în rate:

— Nu... glumiţi... doa... doamnă?...

— Nu glumesc!... dar fii prudent... Nu uita că-s măritată.

Dacă ar fi ţinut el seama de amănuntul acesta şi dac'ar fi fost mai puţin sentimental şi mai răbdător...

— Prea te pripeşti!, — îi spuse ea în ziua următoare.

— Ştiu... Aşa m'am pripit eu întotdeauna... Că şi'n viaţă am venit cu şase zile mai de vreme.

Ea râse. Şi el tăcu, înfiorat de râsul ei şi de ochii ei ca două lumini.

— Aş vrea să ne'ntâlnim undeva... să fim numai noi... să vorbim...

Nu minţea, spunând: „să vorbim!" In momentul acela n'avea nici-un gând păgân în minte.

— Să vedem!, — răspunse ea după o pauză. — Lucrul nu e tocmai simplu. Trebue să fii prudent.

El nu'nţelese.,

— Poftim?

— Să fii cuminte!

Nicolae Iordache, nu era numai sentimental. Mai avea un defect: era nervos. Şi cuvântul ăsta: „fii cuminte", pe care-l auzise dela toate femeile, îl scotea, adesea, din ţâţâni. Acum se stăpâni însă şi oftă.

— Nu trebue să te superi!, — îl sfătui ea. — Gândeşte-te că sunt măritată.

A doua zi —n'a'ntâlnit-o. A treia zi — n'a'ntâlnit-o. A patra zi, i-a trimis o scrisoare foarte lungă. S'a întâmplat, însă, ca scrisoarea să pice în mânile soţului, şi să ajungă la destinaţie cu oarecare tărăboi. In seara acelei zile, Nicolae Iordache primi o invitaţie la duel din partea domnului Stăncioiu, iar din partea doamnei un bileţel prin care-i făcea cunoscut că e un prost — lucru pe care-l recunoştea şi el în momentul acela. — Mai departe, ea îi spunea că dac'ar fi avut răbdare numai şase zile, lucrurile ar fi eşit altfel.

— Poftim! Tot cele şase zile!

Avea impresia că nici nu contează în lume, fiindcă i-a trecut pragul cu şase zile mai'nainte de soroc. Şi aştepta cu nerăbdare să se bată în duel, nădăjduind că soţul doamnei Stăncioiu va fi un bun ţintaş. Dar tot gândindu-se la duel, uită să trimită martorii la termen, şi peste trei zile citi în gazetă un proces-verbal care-l plictisi atât de mult, încât peste o săptămână se mută la Bucureşti...

II

In anul una mie nouă sute două zeci şi nouă, aproape după trei ani, vasăzică, Nicolae Iordache se întâlni, în Bucureşti, cu doamna Cleopatra Stăncioiu.

— Ce mai faci?, — întrebă ea, simplu.

Timp de trei minute, Nicolae Iordache, care rămăsese tot sentimental, adică tot caraghios, nu fu în stare să sufle un cuvânt.

— Nu mă mai cunoşti?!

— Ba bine că nu!, — răspunse el, în sfârşit, şoptit şi bleg.

Iar în gând: „Ce ochi!"...

Ea tăcu. El tăcu. Pe urmă, el tăcu din nou, şi ea se uită 'n oglindă.

— Eşti singură?

— Da.

Pauză mai lungă.

— Cum trăieşti?, — se interesă ea

— Tot anapoda!, — răspunse el amărît. Sunt contravenient la legea vieţii, fiindcă am intrat în ea mai înainte de termen, şi totul mi se'ntâmplă pe dos...

Ea râse. El se'nfurie:

— Pentruce râzi?

— Păi dacă vorbeşti prostii... Nu vezi că tu faci toate lucrurile pe dos? Ce mai vorbeşti de „întâmplare?"

Pentru prima dată îi zicea „tu". Nicolae Iordache simţi o căldură în tot trupul şi-i veni să se'ntindă...

— Vasăzică, eşti singură!?... Şi cât stai în Bucureşti?

— Nu ştiu... Cred că vre-o săptămână.

— Vrei să ne plimbăm puţin?

— Unde?

— Oriunde... La Şosea, bunăoară.

— Nu. Hai la cimitirul Bellu.

Când au ajuns la cimitir, un mort intra înaintea lor, pe poartă. Ea propuse s'asiste la'nmormântare, dar el refuză:

— Naşterile şi'nmormântările mă plictisesc.

Adevărul era că-l impresionau. Dar pornise cu gândul să fie cinic.

S'aşezară pe-o bancă la celălalt capăt al cimitirului şi'ncepură să tacă. Lângă ei, la un mormânt proaspăt, ardea o candelă.

— Prost ai fost acum trei ani!, — zise ea pe gânduri. Câte neplăceri mi-ai pricinuit!

El îi mângâe mânile şi părul şi vru s'o sărute.

— Fii cuminte!... Acum nu te mai iubesc!

Nicolae Iordache, nu era numai sentimental şi nervos. Mai avea un defect: era ambiţios. Işi retrase deci mânile, se uită la lumina candelei, şi zise aproape brutal:

— Nici eu nu te mai iubesc!

— Atunci de ce nu te-astâmperi?, — şi-l privi oarecum mirată.

— Pentrucă... pentrucă... te iubesc!

Se'neca şi-i venea să plângă. Dar îşi luă numaidecât seama:

— Glumesc!

Iar în gând: „Hotărît lucru, am pierdut-o pentru a doua oară!"

Cercă s'o recâştige:

— De ce mă chinueşti?

— Dar nu te chinuesc deloc. Te chinueşti singur.

Uneori, Nicolae Iordache avea o judecată limpede. Recunoscu, deci, că ea are dreptate. Recunoscu însă lucrul ăsta numai în gând.

— Nu-i adevărat!, — zise el. — Tu mă chinueşti Ştii bine că te iubesc.

Şi vru s'o sărute din nou. Ea se feri.

— Iar te pripeşti!

Şi-acum avea dreptate. Dar nu se dădu învins.

— Mă pripesc?! Dar ce? vrei s'aştept o viaţă întreagă? N'ajung trei ani?

— Socoteşti greşit!, — râse ea.

Tăcură exact zece minute. El se uita la candelă; ea se uita la lespedea mormântului; el se gândea la moarte şi la o pereche de pantofi pentru care uita regulat să cumpere şireturi; ea se gândea la mortul care intrase pe poarta cimitirului înaintea lor, şi la un manechin dintr'o vitrină de pe calea Victoriei, care semăna leit cu o prietenă a ei...

— Mergem?

El întrebase. Dar i se păru că vorbise ea, şi repetă înc'odată cuvântul, afirmativ:

— Mergem!

Până în centrul oraşului n'au suflat nici-un cuvânt.

— La ce hotel ai tras?, — întrebă el când ajunseră în faţa Cercului Militar.

Ea spuse numele unui hotel din calea Victoriei. Apoi, privindu-l drept în ochi:

— La revedere!

— De ce?!, — întrebă el aproape speriat, şi se'ntristă.

— Văd că taci mereu... Mă plictiseşti...

— Iartă-mă!, — se rugă el. — Sunt un dobitoc...

Au luat masa împreună. El a convins-o să bea un pahar de vin în plus; şi ea l-a convins să nu fumeze

(Continuare în pagina 6-a)

nici-o ţigară până la o anumită oră.

— Sper că-mi dai voe să te'nsoţesc pân'acasă. Nu?

Ea încuviinţă după o pauză, dar cu oarecare restricţiuni:

— Numai până la poartă!

Observă însă că el se'ntristează, şi adăugă:

— Iţi dau voe să mă'nsoţeşti până în cameră, dar să fii cuminte!

Nicolae Iordache fumase puţin, dar băuse cam mult. Până la hotel, a fost, totuşi, „cuminte". Aci, însă, când băgă de seamă că sunt singuri, o sărută prin surprindere. Ea râse:

— Nu eşti cuminte!

O cameră de hotel, n'are decât un scaun. Şi ei erau doi. S'aşezară pe pat. Dar patul avea somieră. Şi somiera este un lucru care apropie. Nicolae Iordache simţi iarăşi nevoia să sărute.

— Fii cuminte!, — îl rugă ea... De ce te pripeşti? Lasă-mi timpul necesar ca să mă obişnuesc cu tine; să te pot iubi...

Erau orele 3 noaptea.

— Iar mă chinueşti!, — se tângui el.

— Te chinuesc!... De ce nu ai răbdare cinci-şase zile?

— Dac'aş şti de când să'ncep şi de unde, — zise el pe gânduri.

— Ce să'ncepi?!

— Totul... Nu'nţelegi că între mine şi viaţă sunt şase zile pe care nu pot să le-ajung?

— Eşti nebun!, — zise ea, râzând, şi-l sărută pe buze.

Erau orele 3.30!

Nicolae Iordache făcu unele progrese.

— Şezi pe scaun!

O ascultă. Şezu pe scaun şi oftă. Apoi, vru să se'ntoarcă iarăşi la pat, dar îşi luă seama.

— Vezi? Incepi să-mi devii din ce în ce mai simpatic.

— Merçi!, — răspunse el îmbufnat, şi se uită pe fereastră ca să nu-i vadă picioarele. Apoi se sculă, măsură camera de două ori şi s'aşeză lângă ea pe pat.

— Nu te speria!, !— zise el aproape trist. — Te'ncredinţez că am să fiu cuminte.

Ea îl mângâe, îl sărută şi-i dădu trei sfaturi: să fie răbdător, liniştit şi delicat.

Nicolae Iordache nu'nţelese nimic, deşi auzise totul.

— ...numai atunci am să te iubesc, — sfârşi ea, şi-l sărută din nou.

Erau orele 5!

— Mă duc!, — zise el, şi se sculă brusc.

— Du-te!

Simplu şi precis. Fără emoţii, fără păreri de rău. pe scaun.

Dar n'ajunse decât până la uşă, şi, ca să nu facă drumul degeaba, o'ncuie, se'ntoarse şi s'aşeză pe scaun.

— Eşti foarte ciudat.

Nicolae Iordache se'ntunecă, — şi-afară se lumina de ziuă...

— Mergi cu mine în oraş?, — întrebă ea. La 7 trebueşte să fiu la un anumit personagiu politic.

Şi'ncepu să-şi facă tualeta.

El îşi făcea socoteli: „dacă mai am răbdare câteva zile, o câştig cu siguranţă sau o pierd definitiv". Apoi se'nfurie, tot în gând: „nu, n'aştept; vreau să'nfrunt destinul!..." Asta era concluzia, pe care o gândise exact în momentul când doamna Stăncioiu îşi punea pălăria.

Erau orele 6.

— Sunt gata!

El i se uită în ochi şi zise hotărît:

— Nu merg!

— Bine. Mă duc singură.

— Te duci... mai târziu...

Şi-o prinse violent în braţe, şoptind:

— Şase zile sunt între mine şi viaţă... De astă dată, vreau să le ajung...

Ea se opuse, mai întâi din convingere, apoi din tradiţie şi'n cele din urmă zise nervoasă:

— Vai!... Eşti nebun?! Stai, că-mi şifonezi rochia...

MIRCEA DAMIAN

Cronica ştiinţifică

Aparat pentru măsurarea creşterii plantelor

Societăţii de Fizică şi Ştiinţe din Geuf i s'a prezentat de curând un aparat pentru măsurarea creşterii plantelor numit „*microcrescometru*. Acesta măreşte mişcarea de creştere între 5.000 şi 400.000 de ori, dând astfel posibilitatea să se determine variaţiile cele mai mici. Cu acest aparat s'au făcut nenumărate observaţiuni şi s'a stabilit că iuţeala de creştere este foarte variată la diferitele plante. La un grăunte de ovăz încolţit s'a observat maximum de viteză de creştere între orele 10 şi 12 la prânz şi că după patru zile creşterea se încetineşte simţitor.

O nouă linie ferată străbate munţii

In ziua de 21 Iulie a fost inaugurată linia ferată transpireneană Toulouse-Barcelona.

Noua linie continuă pe aceea care duce de la Toulouse prin Pamiers şi Foix la localitatea Aixles-Thermes. renumită prin apele ei termale. Pornind de la această staţiune, care se află la cota 701,26, linia merge urcând mereu şi atinge punctul culminant de altitudine la 1560 m. în tunelul Puymorens; de aci coboară în valea Carol până la staţia Latour de Carol de unde străbate graniţa Spaniei, deserveşte apoi staţiunile spaniole mai de seamă Puigcerda şi Ripoli, îndreptându-se spre Barcelona. Tot drumul dela toate staţiunie de pe linia Barcelona-Cartagina. viaductele se succed aproape necontenit. Două tuneluri, dintre cele unsprezece, pe care le străbate această linie, depăşesc lungimea de 1000 metri, iar cel de la Puymorens are 5335 metri. Lungimea podurilor variază între 20 şi 200 metri. Majoritatea sunt construite din granit, cele mai mici din metal. Pe tot parcursul liniei ferate peisagiile se întrec în frumuseţe şi la fiecare clipă trenul se pierde în munţi sau trece o apă sau se caţără pe o stâncă.

Dar la pitorescul drumului, care atrage un mare număr de turişti, se adaugă şi valoarea comercială a acestei linii ferate. Pe această cale Toulouse este la 319 km. de Barcelona faţă de 426 km. cât erau pe calea Narbonne-Perpignan şi Parisul şi-a micşorat astfel cu 107 km. drumul dela toate staţiunile de pe linia Barcelona-Cartagina. Această nouă cale ferată va face posibilă şi exploatarea minelor din Puymorens, unde se găsesc minereuri foarte bogate de fier.

Cronica teatrală

„RODIA DE AUR" de Adrian Maniu şi Al. O. Teodoreanu, la „Teatrul Naţional".

Incontestabil, d. Liviu Rebreanu încurajează literatura dramatică originală. „Rodia de aur" fantezia în versuri a d-lor Adrian Maniu şi Al. O. Teodoreanu a fost bogat montată într'un decor de basm.

După ce a cunoscut un desăvârşit succes pe câteva scene din provincie, „Rodia de aur" capătă astăzi, la Teatrul Naţional, o consacrare oficială care o clasează în literatura dramatică românească alături de „Fata din Dafin" şi de „Inşir'te mărgărite".

Versurile sunt armonioase şi pline de muzicalitate; fantezia cu ecouri de basm strălucitor risipită dealungul întregii lucrări iar legăturile acestei piese cu literatura populară sunt vădite, cristalizând câteodată întreaga nostalgie a unei doine într'un desăvârşit elan poetic.

D-l Adrian Maniu a dovedit încă odată puternica sa legătură cu pământul, ale cărui patimi, mistere şi jocuri a ştiut să le transcrie în vers.

Iar d-l Teodoreanu, cu fantezia şi humorul său a introdus agreabile divertismente în basmul cu Feţi Frumoşi şi Florioare care se desfăşoară cu rodnică bogăţie de culori în faţa noastră.

„Rodia de aur" e povestea dorului unei Domniţe care voia să aibă o poamă fermecată ce creştea dintr'un stejar, o singură noapte pe an, şi era furată de o pasăre măiastră.

De strajă nu îndrăznea să stea nici unul din boerii împăratului, căci teama de vrăji era mare. Şi atunci vine voinicul Tugomir, Făt-Frumos din basme. Pe el îl atrage nu răsplata cea mare a unei jumătăţi de împărăţie, ci dragostea Domniţei Florioara. Alături de el îndrăznesc să încerce isprava şi doi ţigani, îndemnaţi de o vrăjitoare.

Şi în noaptea când rodeşte poama fermecată, ţiganii adorm, iar Tugomir, veghiând, porneşte în urmărirea pasării care a furat rodia de aur.

Regele piticilor vine în ajutorul voinicului Tugomir, care omoară balaurul păzitor al palatului zânelor ce ascundeau rodia fermecată. După o seamă de isprăvi, Tugomir izbuteşte să capete poama de aur, dar ţiganii, prin vrăjile babei, i-o fură în somn şi, mândri se întorc la palatul împărătesc spre a-şi lua răsplata. Tugomir şi tovarăşul său Măscăriciu sunt puşi în lanţuri pentrucă povestind adevărul au defăimat pe vitejii ţigani.

La judecată, voinicul, văzând că Domniţa s'a îndoit de iubirea lui, îşi tăgădueşte isprava şi laudă pe ţigani.

Apoi moare, din pricina rănii pe care i-a făcut-o balaurul în lupta cea mare.

Dar iubirea învinge moartea. Regele Piticilor vine, tămădueşte rana şi sărutul Domniţei Florioara reînvie pe voinicul Tugomir. Şi întreg alaiul împărătesc sărbătoreşte nunta în lumea de basm a piticilor.

Versul melodios cuprinde şi un simbol adânc.

Dorul care ne străbate viaţa e tot atât de înşelător ca şi rodia de aur şi numai iubirea e puterea cea mare care învinge toate.

* * *

Teatrul Naţional a montat cu multă bogăţie această fantezie poetică a d-lor Adrian Maniu şi Al. O. Teodoreanu.

Regia d-lui Gusti s'a dovedit meşteşugită, plină de înţelegere şi inventivitate.

Păcat că nu toţi actorii Teatrului Naţional ştiu să spună frumos versurile.

D-na Puia Ionescu a recitat cântând în ritm de melopee. De aceia, tonul exagerat nu a plăcut.

D-l Bălţăţeanu — frumosul Tugomir — a avut câteva avânturi pline de efect. Vocea lui puternică şi plină găseşte ecou în sală.

Incontestabil, d-l Bălţăţeanu e cel mai indicat Făt-Frumos dintre actorii Teatrului Naţional.

Succesul serii a revenit însă d-lui Ion Sârbul, un mare talent al scenei noastre.

D-l Sârbu are atâta sinceritate în gest şi intonaţie, o cuprindere atât de completă a textului încât a izbutit să facă din rolul Măscăriciului o adevărată creaţie.

D-na Mierlescu a conturat cu multă fantezie rolul Regelui Piticilor. A dovedit că are suflu şi siguranţă pe scenă. Şi adesea a spus frumos versurile.

D-nii Finteşteanu, Baldovin, Duţulescu etc. au fost în notă.

Se cuvine să însemnăm îndrăzneala şi siguranţa precoce a copiilor care au jucat rolurile piticilor, având farmecul vârstei lor fragede.

„Rodia de Aur" va face la Teatrul Naţional o serie lungă. Ea va deveni o lucrare favorită a copiilor şi a tineretului care rare ori găsesc în teatru, o piesă atât de bogată în fantezie şi culoare.

Un basm trăit pe scenă e un spectacol ales şi binevenit.

IONEL JIANU

Din carnetul unui muncitor

Rurală

Luminile la geamuri s'au stins de mult. Prin aer
Plutesc năluci de zgură şi zinc posomorît.
Străjer răzleţ pesemne, un om pierdut în noapte,
Ingână 'ncet o doină să-i treacă de urît.

Infăşurate 'n umbră dorm casele sub streşini —
Movile de 'ntuneric şi vag din zări de scrum
Nemărginite câmpuri ca nişte foale vaste
Spre sat pompează rouă, răcoare şi parfum.

O linişte profundă, pe somnoroase uliţi,
Se 'ntinde ca o pastă de poţi s'o tai felii,
Doar vântu 'n plopi de-aseară înumără într'una
Ca un zaraf băncuţe de frunze argintii.

Şi-arar nocturne pasări şi lilieci de gumă
Mai tulbură în treacăt văzduhul sidefat,
Căci pe-o cărare albă un ulm — ciclop fantastic —
C'un ochiu de lună 'n frunte, agale, intră 'n sat.

CRISTIAN SARBU

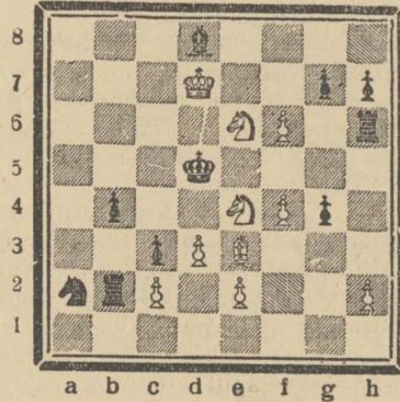
Cronica Şahului

PROBLEMA No. 250

de dr. I. N. de Yong, Auglia
(„L'Echiquier" 1929)

Negru (10 figuri)

Rd5, Tb2 şi h6, Ca2, Nd8, Pb4, c3, g4, g5 şi h7.

Alb (10 figuri)

Rd7, Cé4 şi é6, Né3, Pc2, d3, é2, f4, f6 şi h2.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PARTIDA No. 102

Jucată în recentul concurs internaţional din Carlsbad în August 1929.

Alb: Sir. S. Thdmas. **Negru: F. Marshall**

Partida pionului damei

1. d2—d4, é7—é6; 2. Cg1—f3, c7—c5; 3. c2—c4, c5×d4; 4. Cf3×d4, Cg8—f6; 5. Cb1—c3, Nf8—b4; 6. Cd4—b5, această încercare de a ataca punctele d6 şi c7 nu dă nici un rezultat. 6...., 0—0; 7. Nc1—f4, d7—d5!; 8. é2—é3, Cb8—c6; 9. a2—a3, Nb4—a5; 10. b2—b4, a7—a6; 11. Cb5—d4, Na5—c7; 12. Cd4×c6, b7×c6; 13. Nf4×c7, Dd8×c7; 14. c4×d5, c6×d5; 15. Ta1—c1, Dc7—é7;

16. Dd1—3? alb vrea să se apere de ameninţarea a5, mutarea din text e însă prematură; alb intră cu o uimitoare repreziciune într'un dezavantaj decisiv. 16..., N8—b7; 17. f2—f3, é6—é5; 18. Nf1—é2, d5—d4! 19. Cc3—a4, Cf6—d5; 20. é3×d4, é5×d4; 21. Re1—f2, Cd5—f4; 22. Né2—c4, d4—d3! alb trebue să ia pionul, pierde însă o figură. 23. Nc4×d3, Ta8—d8; o frumoasă mişcare decisivă. Nebunul alb nu are unde trage. 24. Nd3—h7+, Rg8×h7; 25. Th1—é1, Dé7—g5 şi alb abandonează.

BIBLIOGRAFIE

Cu oarecare întârziere a apărut No. 7 din „Revista de Şah", care apare la Iaşi sub direcţiunea d-lui M. Sadoveanu. Acest număr, ca şi cele din trecut, frumos imprimat pe hârtie superioară, conţine o interesantă convorbire cu dr. Alechin, campionul lumii, partide, probleme, studii făcute .d ,—2f3C snrdlu cmfwyp vbgkqjfnt histă.

Abonamentul la „Revista de Şah" e de 300 lei pe an şi 175 pe 6 luni. Cererile se vor adresa la „Revista de Şah" Iaşi, str. Zugravilor 19.

CORESPONDENTA

MOTTO: CONQUÊTE. — La nouvelle variante de ce problème a une double solution: 1. T×g1.

MOTTO: OTTO: Ihr Problem ist nebenloesig: es geht auch 1 Sf7. Sollen wir vielleicht einen weissen Bauer auf c2 setzen?

MOTTO: VENUS. — Situation impossible: Les pions blancs ont battu 4 fois et il y a 14 pièces noirs sur la table.

MOTTO: ROMULUS. — Ce problème a une double solution: 1. Cd2+.

MOTTO: SANTORIN. — Wenn der Bauer c3 unverletzlich ist, dann geht auch 1. d6—d7.

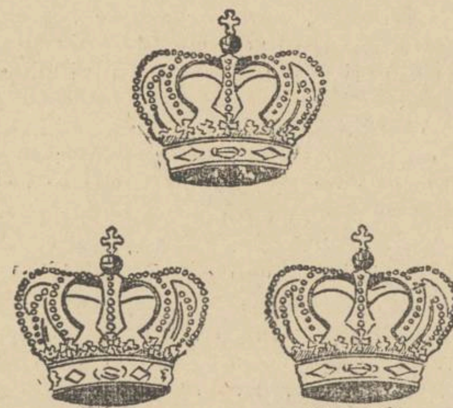
MOTTO: HALIMA. — Problema are un dual: 1. T×f4.

MOTO: HAN TĂTAR. — Soluţia e imposibilă: La 1..., d2—d1 D şi nu mai e mat în a 2-a mutare. Care e rostul pionului negru din d2?

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Citiţi azi **Realitatea** No. 36
28 pag. bogat ilustrate — 8 le

LA CONCURSURILE DE ELEGANŢA
de la Deauville şi Vichy
ciorapul de mătase pură

TREI COROANE
a obţinut medalia de aur.

In afară de admirabila înprejurime, VIENA vă mai oferă:
teatrele sale celebre Burgul şi Opera, taatrele sale de operete — Curse de cai — jocuri de golf, pe cel mai frumos loc de golf de pe continent — băi termale şi plaje—localuri de amuzament distinse, excursiuni cu automobile.
Toate sporturile de vară şi de iarnă—cel mai mare teren de patinaj din ghiaţă artificială
Toamna caldă cu un soare strălucitor şi admirabilă vreme de iarnă.
HOTELURI şi SANATORII de lux, MEDICI cu renume mondial—ARTA CONFECŢIUNILOR VIENEZE vă oferă modele parisiene originale în cel mai bogat asortiment. conmbinate cu şicul vienez, centrul MODEI BLĂNĂRIILOR:
SEMMERING: 1100 m., staţiune climaterică populară cu sporturile sale de vară şi de iarnă, 2 ore de Viena, toate hotelurile, institutele terapeutice şi pensiunile sunt deschise tot anul.
Prospecte şi informaţiuni pentru Viena şi Semmering:
Prin biurourile de voiaj şi la următoarele hoteluri Vieneze: Hotel Bristol, Grand Hotel, Imperial şi Hammerand.
Informaţiuni comerciale: Camera de Comerţ, Viena I, Export-Abtcilung.

Cărți și Reviste

BENEDETTO CROCE: *Lirismul și totalitatea artei. Trad. din italienește de H. Blazian, cu o introducere de Tudor Vianu. Biblioteca „Dimineața“*

Două articole ale lui Benedetto Croce, în care marele estet italian vorbește despre una din temele esențiale ale esteticei sale: Lirismul ca substanță a oricărei arte. Primul articol este consacrat doctrinei „intuiției pure (sau fiindcă e acelaș lucru, a expresiunii pure), doctrină ai cărei reprezentanți se găsesc în toate timpurile și care se poate spune că reapare statornic în orice discurs, în orice judecată ce se formulează în privința artei, în toată critica adevărată și în istoriografia artistică și literară“.

In acelaș articol Croce atinge și chestia personalității și impersonalității artei, afirmând că „ceiace trebue să se pretindă unui artist este să aibă o *personalitate* la tresărirea căreia sufletul ascultătorului să prindă aripi“.

Vorbind despre acordul dintre cele două caractere ale artei, *intuiția* și *lirismul*, Croce închee: *Intuiția pură e esențialmente lirism.*

In al doilea articol despre „Caracterul de totalitate al expresiunii artistice“, Croce vorbește despre necesitatea pentru o operă de artă de „a reflecta în ea universul întreg“.

Pentru aceasta nu e nevoe să ieșim din principiul intuiției pure.

„In intuiția pură, amănuntul palpită în viața întregului, iar întregul se regăsește în viața amănuntului, și orice reprezentare artistică adevărată e în acelaș timp și ea însăși și universul, — universul, în cutare formă individuală și cutare amănunt particular, asemenea universului.“

D. H. Blazian a redat gândirea subtilă și complexă a lui Croce cu o rară fidelitate și cu un simț desăvârșit al expresiei juste, într'o românească delaolaltă simplă și savantă.

Traducerea d-sale este o contribuție prețioasă la popularizarea ideilor lui Croce și la pătrunderea în doctrinele estetice ale filosofului italian. — *Ph.*

Gustave Flaubert, critic literar

Sainte-Beuve scria:

„Există două literaturi: o literatură oficială scrisă, convențională, profesată, ciceroniană, admirativă; alta, orală, la gura sobei, anecdotică, ironică, batjocuritoare, corijând și adesea anulând pe cea dintâi, murind adesea odată cu contemporanii, în totalitatea ei“.

Folosind acest fel de literartură, d. *Louis G. Bursiac* publică în *La grande Revue,* un studiu ciudat și foarte bine documentat, intitulat: *Gustave Flaubert, critic literar.*

Indrăgostit de pitoresc și de perfecția formală, Flaubert a trăit în tovărășia foarte intimă, aproape exclusivă, a scriitorilor greci și latini. El s'a format la școala lor, a fost discipolul lor, unul din cei mai buni poate, pentrucă i-a înțeles.

S'a hrănit din mierea lor; el îi respectă, căci și ei au avut cultul formei, îndrăgostiți de tot ce e frumos, desăvârșit, lucrat.

„Pe măsură ce cunosc antichitatea, scria Flaubert, mă năpădește o tristețe nemăsurată, cugetând la acea lume atât de colorată și de pură, atât de simplă, atât de variată... Pe malul golfului de Corinth, am cugetat cu melancolie la cei care și-au scăldat în valurile albastre trupurile și cosițele lor. Natura a creat pentru ei totul, anume: limba, peisajul, anatomia, soarele; până și forma munților, care par sculptați“.

Dacă grecii îl entusiasmează, în schimb latinii îl duc până la extaz. Despre versul lui Horațiu spune următoarele:

„Are mersul legănat al unor sclavi din Elada“.

La mulți din clasicii francezi, Flaubert va găsi ceiace admira la scriitorii antici, ordinea, regularitatea, precizia și năzuința după o eleganță severă. Era bine înarmat pentru a judeca opera literară. Temperamentu-i artistic și educația au făcut din el un adevărat clasic.

E încântat de Rabelais. Pe Montaigne îl socoate un admirabil amic:

„Sunt uluit, scrie Flaubert, găsind la Montaigne aanaliza amănunțită a propriilor mele simțiri. Avem aceleași gusturi, aceleași păreri, acelaș fel de a trăi, aceleași manii. Sunt oameni pe care-i admir mai mult decât pe el, dar spre el mă duc de cele mai adeseori și cu el stau de vorbă cu mai multă plăcere“.

Nu-i plac părerile lui Boileau, dar îl admiră ca scriitor. Pe La Bruyère îl gustă foarte mult:

„Ce admirabile fraze! Ce relief și ce forță! Cine mai posedă, azi, astfel de însușiri? Și aceste pagini sunt citite numai odată — când ar trebui învățate pe dinafară...“

Din pricina urei pe care o poartă tuturor dulcegăriilor sentimentale, Flaubert e nedrept și cu Lamartine și cu Musset. Pe Musset nu-l putea suferi! Lui Lamartine îi aduce învinuirea că a rămas, în dragoste, „platonic și sentimental“. A admirat mult pe Hugo, la începutul carierei literare; mai târziu are foarte mari rezerve. Ține destul de mult la Gautier, „dragul Theo“, dar îl învinuește că n'are un orizont mai larg. Insfârșit are o deosebită simpatie pentru scriitorii „tineri“: Leconte de Lisle e protejatul lui, iar lui Maupassant îi prezice că „Boule de Suif“ va rămâne.

Critică vie și în acelaș timp impulsivă și lucidă care dovedește încă odată un caracter sincer, drept, loial. Și critica lui Flaubert are cu atât mai multă savoare, cu cât autorul ei nici nu-și da seama că face critică. — *A.*

Literatura de război

„Monde“, revista lui Henri Barbusse, a întreprins o anchetă printre autorii de romane, al căror subiect e luat din viața de război. Intre răspunsurile publicate se află și acela extrem de interesant dat de Ludwig Renn, autorul lui „Krieg“ și secretar al „Asociației Scriitorilor Proletari din Germania“.

„Inainte de 1925, spune el, tot poporul era împotriva războiului. Nimeni nu se interesa de cărțile de război pentrucă nu se simția o primejdie imediată. Deatunci, atmosfera s'a schimbat: se prevede o apropiată catastrofă. Editorii și-au dat seama că tema războiului devine actuală pentru public; au căutat cărțile, pe care până atunci refuzau să le publice“.

Despre cartea sa Renn spune, schițându-și în acelaș timp întreaga sa viață.

„Cartea mea s'a născut între 1915 și 1923. Am pornit dela ideea că războiul s'a sprijinit în întregime pe umerii simplului soldat, câtă vreme ofițerii n'au fost deloc la înălțimea rolului lor. Și eu eram ofițer și mă obicinuisem cu ideea unui tip ideal de ofițer cavaleresc. Războiul mi-a arătat imediat că realitatea era foarte departe de acest ideal. Am vrut să arăt în cartea mea această contradicție și tocmai din cauza aceasta n'a avut succes: punctul meu de plecare era greșit. Am vrut să arăt deasemenea eroismul soldatului în războiul tehnic.

Fac parte dintr'o familie aristocratică. Am fost ofițer de carieră, locotenent cu o vechime de trei ani în 1914, atașat la curtea Saxoniei și prieten al Kronprinzului Saxoniei. Am simțit toată minciuna societății în care trăiam și odată ajuns la companie, am avut bucuria să-l descopăr pe soldat, pe omul simplu, pe omul din popor, despre care nu aflasem nimic până atunci.

După aceea a venit războiul. Incă din primele lupte, în August 1914 incapacitatea ofițerilor și nemaipomenita lor lipsă de umanitate îmi apărură limpede înaintea ochilor. Sosind la Anseremme, în timp ce Dinant era în flăcări, am trecut pe dinaintea unei grămezi de cadavre de civili. Unii răniți mai mișcau încă, implorând ajutor. Aceasta m'a impresionat puternic, dar militarismul ne înconjurase cu o astfel de platoșe, ne dresase așa de bine încât nu ne mai puteam gândi să reacționăm omenește. De asemenea, mai târziu, aproape de Bertancourt, am văzut împușcându-se prizonieri pentrucă unul dintre căpitanii noștri afirmase că au înjunghiat un ofițer. Răniții erau aruncați în râuri. Astfel de spectacole mi-au deschis ochii încetul cu încetul.

Apoi, „Le Feu“ al lui Barbusse, interzis pe frontul german, mi-a căzut în mână în 1917 ca și îndrăzneața revistă antimilitaristă și revoluționară „Die Aktion“ a lui Franz Pemfert. O citiam regulat în tranșee. Totuși evoluția mea nu era destul de avansată ca să-mi dea posibilitatea să pricep revoluția din Noemvrie 1919. Impotriva socialismului, îmi rămăseseră încă prejudecățile aristocrației.

După ce am servit ca ofițer în poliția de siguranță, de unde am fost exclus pentru ideile mele prea democratice, am dus o viață neliniștită, am studiat în diferite orașe, am lucrat la țară și am făcut călătorii întinse. In 1926 m'am întors la Viena ca să fac studii de istoria artelor. Aci am fost martor al unui eveniment care trebuia să grăbească evoluția mea către proletariat. In 15 Iulie 1927 am asistat la asaltul lucrătorilor asupra primăriei și la măcelul care a urmat. Am citit după aceea „Cele zece zile care au sdruncinat lumea“ a lui John Reed și această carte m'a convins că revoluția este inevitabilă. Atunci m'am recules și am intrat în partidul comunist. Scriu acum o carte nouă: „Nach Krieg“ în care-mi povestesc amintirile dela revoluție până la lovitura de stat a lui Kapp și inflațiune“.

Femeia, Bărbatul și Șarpele

Se spune, cu multă dreptate dealtfel, că literatura italiană este săracă în umoriști. Deși unul din cei mai mari romancieri italieni, poate chiar cel mai mare, Manzoni, nu e lipsit de linii caricaturale, totuși umorismul pur, așa cum îl concepe un Dickens, un Thackeray, un Twain sau un Jérôme, nu este în Italia un produs indigen, deși suntem în patria lui Boccacio și Rossini. Sunt însă încercări, spune d. Lionello Fiumi în revista „Latinité“, de a aclimatiza această plantă evident nordică, și chiar cu unele succese. Fără să vorbim de Pirandello, care cere un studiu aparte, sau de Bontempelli, care e mai mult cerebral, s'ar putea cita o echipă întreagă de tineri scriitori îndreptați spre cultivarea umorului, printre care Frattini cu „Iubita dela o mie de kilometri“, Buzzichini cu „De vorbă cu o prietenă nesuferită“, Stacchini cu „Itinerar galant în 17 națiuni“, Campanile cu „Dar oare ce este dragostea?“

Cel mai nou umorist este *Umberto Morucchio,* al cărui roman apărut de curând: „Femeia, bărbatul și șarpele“, înseamnă un debut curios și nu lipsit de îndrăsneală. Pentrucă, știți cine este femeia din romanul lui Morucchio? Strămoașa noastră Eva. Bărbatul, natural, este Adam, iar șarpele, seducătorul pe care-l știți. Morucchio pune așa dar în scenă idila Paradisului Terestru, din timpul creațiunii, până la păcatul care provoacă mânia lui Dumnezeu și izgonirea din raiu.

Asemenea material nu se poate trata decât cu seriosul și solemnitatea unui Milton, sau, din contra, caricaturizându-l. Morucchio a ales acest din urmă procedeu. El atribue personagiilor sale — printre care se numără și animalele din Paradis — sentimente, vorbire, obiceiuri de astăzi și scoate din aceste contraste efecte surprinzătoare. Pentru aceasta el desfășoară o vervă drăcească și expune observări ironice și crude asupra femeii, asupra omului, asupra amorului. — *G. B.*

Eterna discuție

Ați ghicit, dacă vă pasionează literatura: eterna discuție e discuția dintre „vechi“ și „moderni“, dintre „tradiționaliști“ și „trăsniți“. Fiecare generație a cunoscut, sub o formă oarecare, această discuție. Horațiu și Virgil au fost acuzați de „modernism“ de admiratorii lui Ennius; Ronsard de discipolii lui Marot; Malherbe și Boileau de ultimii admiratori ai lui Ronsard...

Profesorul *Emile Boucier* a scris o carte, intitulată „Inițiere în literatura de azi“, în care se face demarcarea dintre literatura dinainte de război, și cea de azi.

André Chaumeix, în *Revue des deux Mondes,* recenzând cartea, are prilejul să caracterizeze metodele literare socotite „noi“ și întrebuințate dela 1918 încoace. Ce e o operă „modernă“, se întreabă el. O lucrare care, în primul rând, uluește și surprinde. Plecând dela acest principiu, unii scriitori au întrebuințat o metodă foarte veche: au făcut contrariul de tot ce se făcuse până la ei...

Literatura dela 1914 acorda un rol predominant inteligenței. Toate scrierile își propuneau să demonstreze, să descrie, să explice fenomenele individuale sau colective, să le descompună în elemente raționale. Totul era limpede, totul era logic. Chiar înțelesul tainic al unei lucrări, se putea formula în chip perfect inteligibil. Modernismul înseamnă a renunța la inteligibil, a protesta împotriva rațiunii tiranice.

Azi literatura de avantgardă e un fel de revoltă, o eliberare a energiilor inferioare domesticite, o emancipare a libertății imaginative. Prin reacție, ea nu ține seamă de inteligență; astfel că a încerca să înțelegi, în sensul științific sau practic al cuvântului, arta modernă, înseamnă a da greș; precum ar fi eronat să cauți să recunoști în descripții, imaginea fotografică a peisagiilor sau modelelor.

Ce atitudine are această literatură în fața universului pe care inteligența trebue să-l ordoneze, să-l disciplineze, să-l lumineze?

A-l descrie este nefolositor, pentrucă e prea mic și prea incoherent. A-l explica e ceva zadarnic, pentrucă sistemele științifice sunt provizorii. A-l iubi, e cu neputință, pentrucă societatea provoacă numai decepții, revoltă și desgust. Singura misiune valabilă e cercetarea misterului... Literatura va fi deci o reproducere a viselor pe care creerul individual le va elabora în fața realității confuze; ea va substitui inconștientul, rațiunii și instinctul, sentimentului. Dar rațiunea veghează: ea a și început să-și recucerească drepturile eterne și eminamente omenești. — *A.*

Arta și muzica la Moscova

In țara Sovietelor — spune gazeta *„Epoca“* din Varșovia — arta și muzica sunt, ca toate celelalte manifestări intelectuale, sub directa supravegehre a guvernului, care vrea să le facă accesibile masselor. In primii ani ai revoluției teatrul era cu totul gratuit; astăzi se plătește, dar cu mari reduceri pentru lucrători și asociațiunile profesionale. Spectatori nu lipsesc. Moscova singură numără peste treizeci de teatre. In afară de repertoriul clasic: Molière, Schiller, Shakespeare, Ostrowski, se joacă mai mult piese moderne. Din punct de vedere al decorurilor, teatrul cel mai revoluționar este acel numit Meyerhold, care joacă fără cortină și aproape fără alte accesorii.

S'au montat și opere noi, ca „Stienka“ de Tiwdin, „Decabriștii“ de Tolotarev, un balet revoluționar de Glier, etc. Operele vechi ca „Boris Godunov“, „Faust“ sau „Esmeralda“ sunt prezentate și interpretate într'un fel nou.

In ceeace privește muzica, s'a avut în vedere o idee „originală“, de a creia o orchestră simfonică fără conducător. Sovietele pretind că această orchestră fără conducere este perfectă și dă o deosebită satisfacție auditorului. — *G. B.*

„Acțiune și Reacțiune“

Au apărut „Acțiune și reacțiune“, caete semestriale de sinteză națională în cadrul secolului XX-lea, scrise de patru tineri preocupați de problemele culturii românești de astăzi, d-nii P. Comarnescu, I. Jianu, C. Noica și M. Polihroniade.

Atitudinea ideologică a acestor caete se precizează îndestul chiar dela primul număr: dorința unei existențe unitare, care să cuprindă atât realitatea pământească precum și cea sufletească, acordând astfel, printr'un stil de viață culturală neo-clasic, diversele tendințe ale acestei vieți culturale, care pe deoparte cere conformitate cu tradiția, dar și apropiere de realitatea prezentului.

Astfel, din cele patru studii („Ideile veacului și spiritualitatea“ de P. Comarnescu; „Criza naționalismului“ de M. Polihroniade; „Intre misticism și religie“ de I. Jianu și „Problematica echilibrului spiritual“ de C. Noica) cât și din cel de polemică se vădește adevărul unităților posibile și al celor imposibile. Dacă se arată posibil și imperios pentru viața românească complinirea tradiției cu atributele valoroase ale prezentului, sau înțelegerea culturii cu civilizația, se dovedește, pe de altă parte, categorica osebire dintre spiritual și temporal, care nu pot fi împăcate, decât în compromis.

In general, caetele acestea se dovedesc fecundate de interesante și largi idei de cultură. —*b.*

AUR

Minunata povestire a Generalului Johan August Suter de Blaise Cendrars

No. 97—98 130 pagini — 12 LEI în BIBLIOTECA „DIMINEAȚA“.

D-nii librari și depozitari sunt rugați a comunica fără întârziere numărul de volume de cari au nevoe.

Hispanismul lui Blasco Ibanez

Ultimii ani ai vieții, autorul romanului *Locuri blestemate* și a celuilalt roman, mai cunoscut la noi, *Sub floarea de portocal,* i-a petrecut în Franța, în surghiun politic, democratismul lui ne'mpăcându-se cu actualul regim din Spania. Sub învelișul lui de cosmopolitism literar, Blasco Ibanez era un spaniol autentic, prin mentalitate și temperament. Transplantarea romancierului în Franța n'a însemnat câtuși de puțin o dezrădăcinare, în înțelesul lui Barrès.

Acum un veac a închis ochii la Bordeaux un alt artist. Și Goya — căci de el e vorba — nu era mai puțin spaniol, spaniol până 'n măduva oaselor. Și totuși în timpul vieței a fost suspectat și acuzat de „franțuzism“ și el și încă vre-o câțiva din contemporanii lui.

Toți acești artiști se reînnoiau, luând contact cu ideile și cultura franceză, fără a renunța însă la temperamentul lor național, la caracterele rasei lor și la simțirile solului natal.

In zilele noastre avem, de-asemenea, pilda muzicantului Albenitz, care a trăit la Paris unde a compus celebra suită *Iberia,* adică muzica cea mai esențial și mai tipic spaniolă.

Tot astfel s'a petrecut și cu Blasco Ibanez. In surghiunul lui voit, hispanismul, pururi viu, se fortifică și desvoltă, urmând o curbă ascendentă până la ultima filă literară.

* * *

In romanele dintâi — cele mai bune după opinia noastră — Blasco Ibanez e vădit regionalist, îndrăgostit de culoare locală, evocator de tipuri și moravuri ale locului unde a văzut lumina zilei. Valencia trăește în cărțile de-atunci, cu marinarii din *Floare de Mai* cu țăranii din *Locuri blestemate,* acei oameni ciudați, jumătate pescari, jumătate plugari, ocupându-se și cu vânatul din zmârcurile descrise în *Trestii.*

Mai târziu viziunea lui se lărgește. Incearcă să redea psihologia colectivă, își propune, în felul lui Zola, să condenseze, într'o serie de volume, viața spaniolă în întregime.

Și avem astfel evocarea orașelor vechi, Castillia, Toledo, unde par a se perpetua instituții de o putere seculară, armata și preoțimea și pe care autorul le prinde și le fixează în romanul *Catedrala;* bogăția neașteptată ivită din adâncul minelor, cu luptele crâncene, luxul din orașul modern Bilha — în romanul *Intrus;* peisagiul andaluz surâzător, unde fierbe mustul amețitor — în romanul *La Bodega.*

Dar de-asupra acestei realități, Blasco Ibanez are și viziunea unui trecut măreț. Vremea când „soarele nu apunea în imperiul spaniol“, autorul o evocă nu ca un istoric, ci ca un romancier plin de imaginație și frenezie.

Germenul acestei noui exaltări spaniole, apare limpede în cartea *Un romancier în jurul lumii.* Pretutindeni, pe toate continentele, în toate mările, orgoliul lui național renaște în amintiri calde.

In America sau în Asia, pe valurile Atlanticului sau Pacificului, el descoperă pretutindeni urmele vechilor navigatori și conchistadori spanioli. Coasta Floridei, cu orașul Sf. Augustin, unul din cele mai vechi orașe din Statele-Unite, îi amintește expediția lui Ponce de Leon în căutarea Fântânei de întinerire și mai târziu campania lui Menendès de Avilès.

Panama îi amintește ostenelile și eroismul lui Nunez de Balboa, descoperind, întâiul imensitatea Pacificului și într'o mână sabia în cealaltă stindardul, punând stăpânire, în numele regilor de Castillia, pe această „mare necunoscută“.

Ajungând la Honolulu, își amintește că insulele Hawai, înaintea lui Cook, au fost descoperite cu un secol jumătate în urmă, de marinarii lui Alvaro de Saavedra.

Filippinele îi amintesc de Elcano, întâiul care a făcut înconjurul lumii, de Legazpi și mai cu seamă de legendara Dona Izabel Barreto care după moartea soțului a continuat drumul acestuia în mările Nouei-Zelande și meritând titlul de unică Amirală pe care-l cunoaște istoria.

* * *

Dar marea obsesie a lui Blasco Ibanez e Columb, sau mai curând navigatorii spanioli care l-au întovărășit în călătoria-i periculoasă — călătorie absolut spaniolă. Această obsesie îl urmărește în China, cu prilejul comorilor legendare ale marelui Han și ale acelor palate descrise de Marco Polo și care aprind imaginația și provoacă descoperirea Americei. Această epopee alcătuește subiectul operei lui postume *In căutarea comorilor marelui Han,* care a apărut nu de mult. Și intenționat sunt scoase în evidență figurile caracteristice ale fraților Pinzon și Juan de la Casa, și nu figura lui Cristof Columb, de origină genovez.

Predilecția lui Blasco Ibanez pentru marile figuri din trecutul spaniol se vede din evocarea acelui antipapă Luna, ne'nduplecatul aragonez, viteaz la postul lui în sânul schizmei bisericești, trăind în splendoarea unei curți pontificale și apoi la Avignon, stingher, părăsit și tot atât de îndârjit. Romancierul a descris apoi familia Borgia, de origină spaniolă, floare exuberantă și otrăvită, crescând la umbra catedralei papale din Roma.

* * *

Cât despre Columb, rezervele autorului sunt explicabile. A fost o vreme când șovinismul spaniol a încercat să despoaie pe marele navigator de orice glorie, acuzându-l că n'a urmărit, prin descoperirea Americei, decât dobândirea aurului. Acești naționaliști susțineau că lui Columb i-au lipsit și îndrăzneala și știința, iar calculele lui geografice au fost o eroare; dacă întreprinderea lui a reușit, faptul se datorește presimțirii pe care o aveau spaniolii de existența probabilă a unor țări necunoscute pe drumul Indiilor, ceiace explică gestul reginei Isabela Catolica, depunându-și bijuteriile spre a susține cheltuelile expediției, sfaturile și protecția călugărilor de la Rabida, ajutorul armatorilor și al marinarilor spanioli care l-au întovărășit.

Părerea aceasta o adoptă și Blasco Ibanez, ea reprezentând în tot cazul un curent de opinie publică. Azi, problema a luat altă înfățișare: e vorba să se facă dovada că Columb e de origină spaniolă — deși marele navigator a afirmat însuși, în testament, că s'a născut la Geneva. — *A.*

Cetiți azi

LECTURA No. 241

FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE

DULCI-AMARE

— Humoristice și tragi-comice —
de
A CEHOV

Lei 5 Scrierea completă la chioșcari și librari

INSEMNĂRI

In loc de Poşta Redacţiei

m fost întotdeauna împotriva rubricii care, în diverse reviste, poartă titlul de Poşta Redacţiei. O găsesc inutilă, puţin interesantă pentru marea majoritate a cetitorilor, şi — mai ales — fără profit pentru nimeni. Nu câştigă nici acei cărora li se răspunde, nici cei care cetesc răspunsurile.

Poşta Redacţiei serveşte deobicei pentru a refuza manuscrise şi a da sfaturi. Refuzul manuscriselor se înţelege dela sine prin nepublicarea lor (toate revistele au grija să anunţe că manuscrisele nepublicate nu se înapoiază şi e ştiut că primesc răspuns numai autorii cărora urmează să li se publice ceva). In ce priveşte sfaturile... A da sfaturi este, în general, o acţiune riscată şi prost răsplătită. In literatură mai mult decât oriunde aiurea. Aici sfaturile nu slujesc la nimic.

A căuta să convingi pe un individ lipsit de talent că n'are talent este o acţiune iluzorie, o utopie, şi o pierdere de vreme.

A da sfaturi înseamnă a-ţi face duşmani.

Asta, pretutindeni, şi în literatură mai mult decât oriunde. Nu dai sfaturi, eşti cel mult acuzat de insensibilitate sau de lipsă de pătrundere. Dai sfaturi, eşti imediat acuzat de invidie, de răutate, de gelozie, de egoism. Sfaturile, dealtminteri, sunt create ca să nu fie urmate. Iar în literatură, mai ales, sunt deplasate şi chiar ridicole, fiind perfect inutile.

Iată de ce o Poştă a Redacţiei în înţelesul obişnuit este, într'o revistă, o rubrică parazitară. Credem, însă, că o altă rubrică poate fi folositoare şi anume rubrica pe care o inaugurăm acum. O rubrică amuzantă, înainte de toate. Rubrica în care vom consemna perlele coşului redacţiei, adică, după modesta noastră părere, tot ce este mai stupid, mai ridicul şi mai „enorm" cum spunea Flaubert, în mormanele de hârtie manuscrisă care, zilnic, se adună în redacţia revistei noastre. Pentrucă este într'adevăr neînchipuit de mare furia scrisului. Oameni din toate categoriile sociale, din toate profesiile, de toate vârstele, scriu, vor să publice, îşi apără în scrisori patetice „opera", scriu şi trimit din nou, mereu, cu tenacitate şi perseverenţă. Ne trec prin faţa ochilor militari, dela sergenţi-instructori până la căpitani, profesori de liceu, impiegaţi la C. F. R., funcţionari de bancă, învăţători, avocaţi, medici, agricultori, ţărani şi târgoveţi, mahalagii şi salonarzi, meseriaşi şi licenţiaţi, — toţi cuprinşi de aceiaş boală a scrisului. Pe toţi coşul redacţiei îi înghite, amestecându-i şi înfrăţindu-i, imagine veritabilă a unei societăţi comuniste fără deosebire de clasă şi de rang.

Şi toţi au o încredere în ei, nemărginită. Intr'adevăr minunat lucru, această încredere în sine.

„Onorată Redacţiune, scrie unul, vă trimit alăturată scrisorii poezia cutare. Incredinţat fiind că veţi dispune publicarea ei în „Adevărul literar", vă mulţumesc anticipat".

Altul închee o rugăminte la fel, cu vorbele:

„Convins de satisfacţia rugăminţii, vă mulţumesc anticipat".

Aproape toate scrisorile sunt scrise în acelaş ton. Dar spuneam că rubrica de faţă va fi amuzantă. Să ne ţinem făgăduiala dată şi să oferim o scrisoare întreagă. (Ortografia este a originalului).

Domnule Director,

Indrăznesc să vă supăr cu această scrisoare, sunt unul din admiratori şi iubitori ziarului Dv. „Adevărul Literar" care este un râu cultural navigabil peste tot pământul ţării noastre. Sunt unul care mă ocup cu literatura şi am aplicaţie să port şi condeiul.

Vă rog dacă binevoiţi să-mi publicaţi şi mi-e una din scrierile mele care deşi nu sunt nişte perle ale literaturei noastre totuş o să le vede-ţi.

Cred că a-ţi citit ceva din scrierile mele în Universul literar. Dar la noi e un mare curent asupra ziarului Dv. şi a-şi dori să am şi eu onoarea să fiu printre colaboratori marelui ziar literar al Dv.

Rog răspundeţi

Cu o deosebită stimă

Alecu G. Tomescu Băteşti Prahova

Este o bucată de antologie humoristică. I-ar sta bine în „Momentele" lui Caragiale. Ortografie, stil, ton, totul e reuşit. O singură observaţie, numai: semnatarul scrisorii de mai sus afirmă că a publicat în „Universul literar". Minte? Nu minte? Nu prea ştim ce să credem. Cu asemenea stil şi cu asemenea ortografie dacă cumva spune drept, atunci... Nu putem decât să regretăm — pentru „Universul literar".

Pe altădată, citaţiile din coşul redacţiei...

Wanda Landowska şi Leon Tolstoi

Ziarul **Nacion** din Buenos-Aires reproduce, după d. José André, o întâmplare din viaţa pianistei Wanda Landowska, care a fost în acelaş timp una din cele mai delicioase femei. Se afla în Rusia unde din 1905 până'n 1913 se ducea în fiecare an, şi pentru Wanda Landowska aceste călătorii, adesea incomode erau ca un fel de apostolat. Ea străbătea imensa Rusie, ducându-se de la Petersburg la Moscova şi de aci la frontierele Asiei, la Baku, la Astrahan, unde clavecinul ei era purtat de o cămilă. Populaţiile acelor regiuni luau cunoştinţă de un instrument necunoscut şi de existenţa unei muzici miraculoase. Wanda Landowska evoca două secole de artă şi cele mai bune pagini muzicale scrise pentru clavecin.

Contesa Tolstoi a fost de faţă, la Moscova, la unul din aceste concerte. Entuziasmată a spus artistei că Tolstoi, care nu pleca niciodată de la Iasnaia-Poliana, dorea mult s'o vadă.

— Nimic mai uşor, răspunse domnişoara Landowska, voiu lua clavecinul cu mine şi voiu cânta la Iasnaia-Paliana.

Era iarna; călătoria, aspră şi grea. Domnişoara Landowska plecă într'o sanie, urmată de altă sanie, cu clavecinul. Pe drum au fost întâmpinaţi de o vijelie şi vizitiii, din pricina zăpezii, pierdură drumul şi rămaseră câteva ore în drum. Dar caii, cu instinctul lor sigur, nimeriră calea ce duce la Iasnaia-Poliana şi ajunseră cu bine.

Wanda Landowska rămase câtăva vreme la marele scriitor. Ea a povestit mai târziu lui José André orele lungi petrecute atunci alături de moşneagul genial. Sunt amintirile, a declarat ea, cele mai frumoase din bogata-i viaţă artistică.

Din zori de zi Leon Tolstoi se punea la lucru, în deplină singurătate. Lucra până la amiaz. Apoi se lua masa. Masă mare, lume multă. Vegetarienii se grupau în jurul lui Tolstoi; celălalt grup se bucura de bucate copioase. După amiază se făcea muzică, prelungindu-se uneori până noaptea târziu. Tolstoi era el însuşi un bun muzicant; cânta admirabil la pian. Ii plăcea foarte mult muzica veche, din care prefera pe Mozart şi Haydn. Dintre romantici prefera pe Chopin. Wanda Landowska i-a făcut cunoscut repertoriul veacului 17 şi 18 şi Couperin a atras atenţia lui Tolstoi. Era captivat mai cu seamă de paginile descriptive şi de tot ceiace ar fi putut place poporului. Era un ascultător extraordinar de sensibil: uneori plângea de emoţie şi bucurie. Intr'o zi, în ajunul Crăciunului, neştiind cum să-şi exprime recunoştinţa faţă de pianistă, a deschis bufetul, a scos o pară enormă şi cu amândouă mâinile a întins'o artistei, fără a putea rosti un cuvânt. „Puţine daruri mi-au făcut atâta plăcere!" adăogă domnişoara Landowska.

După această întâie vizită, Iasnaia-Poliana a mai primit de câteva ori pe Wanda Landowska, căci pianista ori de câte ori venea în Rusia, nu uita familia Tolstoi, unde era primită ca o rudă. Leon Tolstoi datoreşte pianistei ultimele bucurii ale vieţii lui.— **A.**

O dramă cu M. Jokaci

D-l Jules Szini, romancier şi povestitor ungur, a scris de curând o dramă intitulată „Jokai", numele celebrului scriitor ungur din secolul al nouăsprezecelea şi principal personaj al piesei.

In această dramă istorică, şi încă cu valoare politică, autorul a voit să reprezinte o întreagă fază de evoluţie a Ungariei în timpurile moderne. Apare, mai ales, de aci revoluţia dela 1848 cu faimosul „compromis" care puse Ungaria pe picior de egalitate cu Austria, făcând-o mare putere. Figura arhiducelui Rudolf, al cărui sfârşit romantic şi misterios l-a făcut un personaj legendar şi care a fost un mare prieten al Ungurilor, asigură popularitatea acestei opere. — *G. B.*

Turcii n'au teatru

Este într'adevăr de necrezut că poporul turc, a cărui viaţă bogată a depăşit în lux şi evenimente, multe din popoarele europene, n'a cunoscut teatrul. Toate explicaţiile care se dau acestei ignoranţe sunt palide şi ignoranţa apare şi mai întunecată. S'a amintit viaţa diferită a turcilor de a celorlalte popoare şi izolarea lor. Turcii au venit totuşi de timpuriu în atingere cu cetăţile italiene, cu Veneţia în deosebi care a cunoscut o eflorescenţă dramatică deosebită. S'a amintit că femeile n'aveau voe să apară cu faţa desvelită în public şi cu atât mai puţin pe scenă... Dar femeia s'a urcat relativ de curând pe scenă şi multă vreme — să ne gândim îndeosebi la teatrul antic — rolurile femeieşti le jucau bărbaţii.

O antipatie organică a turcilor pentru spectacol ar putea da oarecare lămuriri asupra absenţei teatrului turc. Şi în acest caz rămâne de lămurit origina acestei „antipatii", pe care o găsim şi la alte popoare orientale.

Adevărul e însă altul. Simţimântul teatral e strâns legat de orice manifestaţie a vieţei sociale. Existenţa uniformei militare, a uniformei preoteşti, a costumelor de ceremonie, dovedesc existenţa teatrului în viaţă.

Turcii care, odată cu marea revoluţie de azi în moravuri, încep să-şi creeze şi un teatru naţional şi un repertoriu propriu, au avut şi până aci o viaţă teatrală, manifestată însă aiurea decât pe scenă: la biserică, la palat, în cazărmi.

Teatrul naţional turc, foarte vechi, există sub forma unui Vasilache numit **Caraghioz,** care apare în dosul unei perdele luminate şi umbra lui se ia la harţă cu un alt personagiu de lemn, un tip de boer afectat, opus simţului robust şi trivialităţii naturale a Caraghiozului. Se înţelege că acest teatru, spre deosebire de al păpuşilor de la noi şi de aiurea, e făcut mai mult pentru bărbaţi decât pentru femei şi copii.

In nici un caz însă, el nu poate constitui un punct de pornire pentru o viaţă dramatică intensă în care să regăsim câteva din caracterele adânc omeneşti şi câteva din tragicele conflicte ale vieţii şi temperamentului turc. Tradiţionaliştii turci — şi cu aceste cuvinte vom încheia — care ar încerca o astfel de experienţă, ar fi şi ei (ca să întrebuinţăm limbagiul lor) nişte caraghioşi.

Mormântul privighetorii

Domnul **Alexandru Philadelpheus,** directorul muzeului din Olimpia (Grecia) şi Preşedintele Societăţii Dramelor Antice „Euripide", — sosind la Paris cu o ramură de laur culeasă de pe ţărmii fluviului Ilissos, a căutat multă vreme prin cimitirul Père-Lachaise s'o depue pe mormântul poetului **Jean Moréas,** de origină greacă. Preşedintele Societăţii Dramelor Antice a umblat cu buchetul de laur în mână prin tot cimitirul fără să găsească locul de odihnă al poetului greco-francez, şi fără să aibe curajul să-l depue pe vre-un mormânt necunoscut, nedemn de atâta cinste şi de ostenelile unei călătorii de pe ţărmii fluviului Ilissos până la ţărmii veselei Luteţii.

Intreprinzător, d. Alexandru Philadelpheus nu s'a lăsat abătut din solemna-i menire şi cu ajutorul şefului de biurou de la cancelaria cimitirului, a aflat în sfârşit mormântul poetului **Stanţelor** care se află într'o stare jalnică: acoperit de burueni şi cu piatra ştearsă de ploi şi doborâtă de vânturi. A depus laurii şi a plecat amărât.

Ziarele franceze au primit tânguirea în scris a d-lui Philadelpheus, care nu înţelege cum e cu putinţă ca unul din cei mai mari poeţi ai Franţei, un şef de şcoală poetică, să fie uitat în asemenea hal. Suntem siguri că se vor lua măsuri şi poetul cel mai pur, de inspiraţie greco-franceză, se va odihni sub flori proaspete.

Francezii au însă şi ei scuzele lor — pe care, din politeţă, nu le-au mai declarat d-lui Philadelpheus. In primul rând, cine mai are timp să se ocupe de morminte, fie oricât de ilustre?... Sunt alte probleme arzătoare la ordinea zilei: planul Young şi evacuarea Renaniei, fără să mai punem la socoteală mobila cea nouă a doamnei artiste Cecile Sorel. Şi în definitiv, cine se mai interesează azi de mormântul divin al lui Homer, pe mormântul căruia d. Philadelpheus nu va putea pune niciodată o ramură de laur: de pe urma fermecătorului rob n'au rămas decât poveştile Iliadei şi Odiseei, şi omenirea se declară mulţumită.

De pe urma lui Moréas au rămas câteva strofe impecabile — şi, mai norocos decât Homer, mormântul lui a fost regăsit!... Fecioarele pariziene vor depune, de-aci înainte, în fiecare dimineaţă, unul din trandafirii primiţi în dar de la amanţii lor.

Omul cavernelor

O idee năstruşnică a avut Pietro Mascagni, dirijând în grotele de la Postumia, două concerte simfonice, cu pagini din Verdi, Wagner, Mendelsohn şi Mascagni. Publicul a fost numeros; ziarul, dacă nu exagerează, afirmă că ascultătorii, italieni şi străini, erau în număr de peste două mii şi grota a răsunat de aplauzele furtunos entusiasmate.

E, desigur, o biruinţă a omului **cavernelor,** să cânte din alămuri unde altădată a dârdâit de frig.

Grota ar fi fost mai potrivită, credem, pentru un cinematograf sau un restaurant.

Muzica n'are nevoie de colaborarea ideilor lăturalnice, precum partitura, când e scrisă, nu se simte influenţată de numărul de la ghetele purtate în ziua aceia de d. compozitor.

Maestrul Mascagni putea oferi un concert simfonic în sala Consiliului de Miniştri, sau în podul cu rufe al unei locuinţe înalte sau la un nod de căi ferate; toate aceste împrejurări poetice nu adăogau nimic nici la valoarea muzicii în sine, nici la dibăcia orchestranţilor, nici la priceperea dirijorului. Căci pornind pe această cale, a îmbinărilor de împrejurări năstruşnice în vederea muzicii, s'ar putea să ne pomenim că d. Mascagni anunţă că la viitoarele concerte în grote, orchestranţii vor fi complect raşi sau toţi prevăzuţi cu barbă neagră iar la intrare nu vor fi admise decât doamnele cu ochelari şi domnii cu baston. — **F. A.**

Mărunte

— In cursul lunii Octombrie, va apărea, în editura „Ramuri", volumul „EU SAU FRATE-MEU?!... datorit colaboratorului nostru, d. *Mircea Damian.*

* * *

D. *C. Z. Buzdugan* a prezentat ministerului de instrucţie publică o frumoasă traducere în versuri a „*Divinei Comedii*" a lui Dante.

D. Costăchescu, ministrul instrucţiei publice, a reţinut lucrarea recomandând-o spre publicare „Cassei Şcoalelor".

Nr. 116 şi 117 din „Biblioteca Dimineaţa"

Cuprind nuvele şi povestiri de doi fruntaşi ai literaturii ruse

Nr. 116 Potirul Vieţii

Povestiri de **Ivan Bunin,** într'o minunată traducere a d-lui **Al. Iacobescu,** înfăţişează cu măestrie un colţ de viaţă de provincie, pretutindeni aceiaşi, cu frumuseţile şi nimicniciile ei, cu inutilul zbucium al făpturilor lui Dumnezeu.

Bunin e alături de Merejkovski şi Kuprin, unul dintre marii scriitori ruşi.

Preţul 8 lei

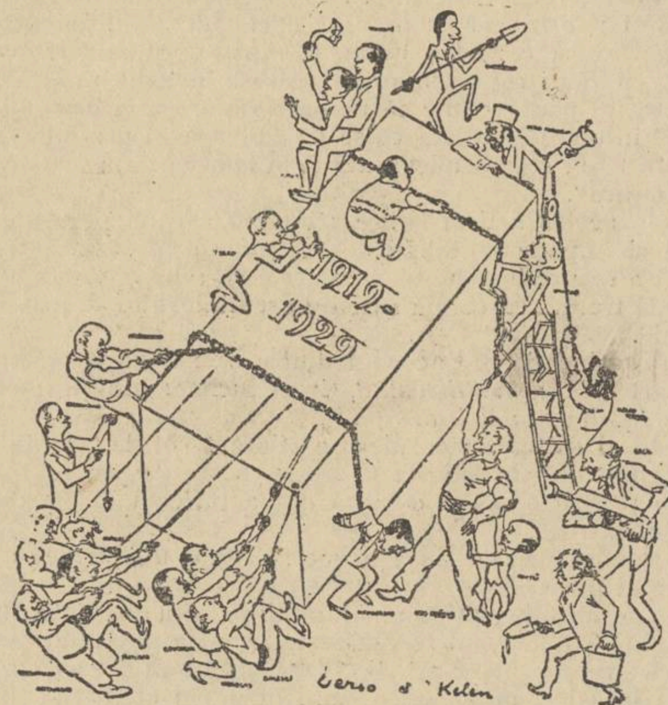
Nr. 117 Nuvele

de A. Cehov, superior redate de traducătoare, d-na Sofia Dobrogeanu-Gherea, cuprinde sclipitoare aspecte sufleteşti, momente pline de humor şi de tragic, o adevărată comedie umană.

„Opera de artă", „Procurorul sub strajă", „Conductorul" şi alte nuvele, desprinse din puternica operă a lui Cehov, se găsesc în acest volum.

Preţul 8 lei

Banchetul oferit de Presă membrilor Societăţii Naţiunilor

Asociaţia internaţională a gazetarilor acreditaţi pe lângă Societatea Naţiunilor a dat la Geneva un banchet cu ocazia celei de a zecea Adunări. Reproducem mai sus spiritualul desen al d-lor Kelen şi Derso, care împodobea menu-ul şi în care se pot recunoaşte principalii oameni politici care au luat parte la desbateri.

Greşală

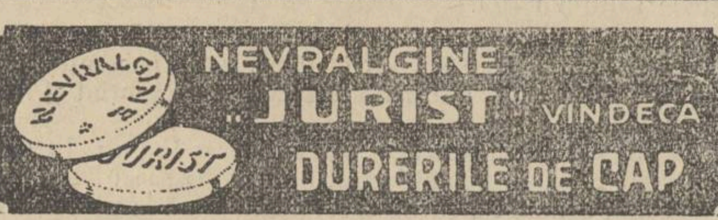
— Aţi avut dreptate, domnule, când mi-aţi spus că salada miroase a spirt denaturat. Am găsit chiar acum sticla de oţet...

Intrebare

— E cea mai frumoasă brichetă pe care o am în magazin.

— Imi place. Dar, aş vrea să ştiu... câtă benzină consumă la suta de ţigări?...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 460

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 29 Sept. 1929

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897, CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Considerații confortabile

Maurice Dekobra este astăzi scriitorul cel mai cetit din Europa. Edițiile romanelor lui au atins cifre fabuloase și opera lui a fost tradusă în toate limbile europene.

Asta, în ciuda tuturor protestărilor unei anumite prese literare, care strâmbă din nas, ignorându-l sistematic oridecâteori apare un nou roman al acestui autor.

A disprețui romanele lui Dekobra a ajuns acum o datorie pentru orice om de gust. Este un snobism special, adică disprețul justificat pentru anumite procedee literare ale lui Dekobra a ajuns să fie exagerat și amplificat (și, deci, denaturat) până la snobism. Acest fapt este destul de ciudat, și merită atenție. Snobismul literaturii bune este, desigur, cel mai scuzabil, dar în acelaș timp este ridicul ca orice snobism. In astfel de cazuri calitatea celui care admiră înseamnă mult. După cum înseamnă mult și calitatea celui care disprețuește. Acum treizeci de ani acelaș snobism al bunei literaturi fusese deslănțuit în jurul lui Georges Ohnet. Anatole France dăduse semnalul, într'un articol celebru. Calitatea celui care anatemiza pe Ohnet era indiscutabilă. Pentru Ohnet, dealtfel, lovitura a fost mortală. Gloria lui a scăzut în aceiaș măsură în care a crescut renumele lui France. Și edițiile amândurora au scăzut și crescut în aceeaș proporție. France l'a biruit pe Ohnet nu numai prin calitatea lui de mare scriitor ci chiar cu arme egale armelor lui Ohnet: numărul mare de ediții. Tirajul a fost învins de tiraj. Cu Maurice Dekobra lucrările par să stea altfel. Și din mai multe puncte de vedere.

Mai întâi, comparația între Maurice Dekobra și Georges Ohnet nu poate avea loc. Ar fi o paralelă inutilă. Dacă în favoarea publicului ocupă un loc egal, totuș nu sunt din aceiaș familie. Dekobra este superior lui Ohnet, și ca inteligență (mai ales), și ca sforărie a procedeelor (pentrucă Dekobra este un maestru al sforilor literare, incontestabil), și superior, în deosebi, prin *veritabile* calități artistice. „Cazul" Dekobra nu trebue discutat așa.

Un scriitor trebue judecat după intențiile lui și după realizări. Dacă intenția lui este de acord cu realizarea, ceiace criticul trebue să aibă în vedere și să judece este realizarea. A face scriitorului proces de intenții este un procedeu destul de absurd, în orice caz un procedeu care în critica literară e deplasat. Ceiace interesează este acordul dintre intenție și realizare, dintre scriitor și operă. Dacă acest acord există, aprecierile calitative nu se mai pot exercita decât asupra operei. A reproșa unui scriitor trist că nu e vesel, unui humorist că nu e serios, unui fantezist că nu e realist, unui ateu că nu-i credincios, și așa mai departe, este o atitudine critică foarte suspectă. Sau este critică dogmatică — ceiace este tot așa de suspect. (Brunetière și Massis au ilustrat din belșug acest dogmatism în critica literară — și, ilustrându-l, l-au demascat suficient).

Cred că lui Maurice Dekobra i se face proces de intenții. Ceiace în Dekobra displace oamenilor de gust, oamenilor „subțiri" și subtili, amatorilor de senzații artistice rare și ciudate, veritabili oameni de gust sau snobi de literatură bună, este tocmai intenția lui. Intenție care este, totuș, atât de simplă, de evidentă. Dekobra nu vrea decât să distreze, să amuze. Și să distreze cu anumite mijloace și în anumite ocazii (de ce nu, la urma urmei, și un anumit public?) A realizat acest lucru? Atâta ne interesează. Dacă cu mijloace ieftine și mediocre, cu intenții modeste și pretenții normale a ajuns să câștige (și să acapareze) un public mult mai vast, un debușeu mult mai întins decât i s'ar fi cuvenit — a-l acuza din pricina aceasta este o rarisimă absurditate. Absurditate de care, totuș, dau dovadă atât veritabilii oameni de gust care îl disprețuesc cât și snobii de literatură bună.

Dekobra ar fi putut pretinde să realizeze în romanele lui cine știe ce situații excepționale, tipuri complexe de oameni, lupte sufletești adânci, analize minuțioase; ar fi putut pretinde să creeze o lume balzaciană să exprime adevăruri nouă încă neexprimate, să concureze pe un Goethe sau pe Shakespeare, să-l întreacă în putere de viață pe Balzac sau pe Dostoievski. Ar fi putut pretinde să creeze literatură înaltă, așa cum o vor oamenii de gust și snobii de literatură bună. Dar nimic în literatura lui nu arată că ar fi dorit numaidecât acest lucru. A vrut să distreze și a distrat. Intenția lui a fost de acord cu realizarea.

Răspândirea literaturii lui Dekobra contrazice multe prejudecăți. Una din ele este că critica favorabilă sau nefavorabilă are vreo influență oarecare în „lansarea" unei opere și în popularizarea unui scriitor. Dekobra n'a fost lansat de nici-un critic mare, nu i s'a hărăzit un titlu de mare scriitor. Critica consacrată îl disprețuește și îl trece cu vederea. Nici-o academie nu l-a premiat, și n'a fost decorat pentru merite literare. Există în schimb milioane de oameni care l-au cetit. Acesta e faptul, limpede și definitiv.

Explicarea succesului lui este, dealtfel, foarte simplă. Distrează. E amuzant. Are un humor real (acesta este singurul lui merit veritabil). Pe urmă, stofa romanelor lui este țesută (cu meșteșug) din fire culese din literatura „bună". Este un merit de a fi știut să colecționeze clișee de bună calitate. E drept că i-au servit ca să îmbrace un fond sărac, să acopere cu decoruri somptuoase un vid sufletesc real. A cucerit marele public prin prezentarea unei lumi pe care, tocmai, marele public n'o cunoaște. Romanele lui se petrec într'un mediu de oameni bogați, în confort, farniente și timp disponibil. Este tocmai ceeace marelui public cetitor îi lipsește și ceeace face deobicei visul marei majorități a oamenilor, dacă nu cumva a tuturor oamenilor. Lumea aceasta confortabilă, somptuoasă, bogată, inaccesibilă celor mulți, Dekobra o prezintă așa cum cei mulți și-o reprezintă deobiceiu. Viziunea lui Dekobra despre această lume este exact aceea a micului burghez nevoiaș și necăjit care îl cetește. Viziunea midinetei care visează la colierele eroinei din „La madone des Sleepings", a micului funcționar care tânjește după aventurile galante ale cutărui erou din „Mon coeur au ralenti". Dekobra satisface o nevoie de vis banal și mediocru, foarte omenesc și foarte răspândit. Pentrucă este, chiar astăzi în acest așa zis secol materialist și astăzi poate mai mult ca oricând, o enormă nevoie de vis în omenire. Cea mai bună dovadă sunt milioanele de exemplare care în fiecare an duc în cele mai îndepărtate colțuri ale lumei literatura ireală și amuzantă, bijuterile falșe și sclipitoare ale lui Dekobra.

O literatură de comis-voiajor, de parvenit și de băiat de prăvălie. Simți parvenitismul în insistența cu care sunt descrise mobilele scumpe sau argintăria cu marca de origine și cu prețul, ca într'un catalog de mare magazin. Dekobra nu pierde niciodată ocazia să indice numărul și calitatea ciorapilor de mătase a eroinelor lui sau mărimea și numărul de carate a diamantului pe care îl poartă la inel. Acest snobism de parvenit e aspectul cel mai frapant în Dekobra. Este un aspect care, dealtfel, apare des și în Oscar Wilde (fără ca comparația să se poată împinge mai departe: Oscar Wilde era un *speriat* de propriul lui geniu, de fastul aristocrației engleze, în care era primit de propriul lui succes — dar era un mare artist). Că acest parvenitism este detestabil, e sigur. Că este, totuș, un mijloc (și un mijloc *etern)* de a câștiga simpatia marelui public cetitor, este iarăș foarte sigur.

Acestea sunt adevăruri împotriva cărora oamenii de gust se revoltă în zădar. Dealtfel, acești oameni de gust sunt destul de puțini. Snobii bunului gust sunt însă mulți. Sunt „les précieux ridicules" ai literaturei bune, recrutați, deobicei, printre oamenii „culți". A avea gust face parte din bunele maniere. Este o distincție după care aleargă multă lume. Și aleargă mulți din cei care gustă sincer literatura lui Dekobra. Numai că le vine greu să afirme că le place. Snobismul bunului gust și al bunei literaturi este o sigură dovadă de semi-doctism, de cultură înghițită pe nemestecate și nedigerată. Cei care practică acest snobism condamnă de obicei totul sau de loc. „Gustă" integral sau disprețuesc integral. Nici o nuanță. Nici o concesie. Sunt cei care nu acordă lui Dekobra *nici o calitate*. Sunt „mai catolicii decât Papa" ai bunei literaturi.

A nu acorda nici o calitate literaturii lui Dekobra este o greșală. A ceti numai pe Dekobra este o lipsă. Dar a condamna în bloc pe Dekobra, este și asta o lipsă de discernământ.

Parveniții există pretutindeni. In cultură ca și aiurea. Parveniții culturii sunt cei mai odioși, pentru că activitatea lor se exercită în domeniul spiritului și îmbracă forme dezinteresate și imateriale. Știu să se adăpostească în dosul unei platoșe sacre: cultura. Dar manifestările lor de viață sunt aceleași cu ale tuturor parveniților: pretențioși cu exagerare și susceptibili la culme, teama de a nu părea destul de cultivați, destul de fini, destul de copți în cultură, destul de „ajunși", îi trădează și îi demască. Ii recunoști repede și — vai — îi întâlnești des. Deobicei sunt snobii literaturii bune.

Marele public care cetește și gustă pe Dekobra, și nu se sfiește să spună că-l gustă, e mult mai simpatic. Cinstea cu care, naiv, își manifestă bucuria e preferabilă ipocriziei semi-docte și pseudo-culte, care nu ascunde în dosul ei decât mediocritate intelectuală și platitudine sufletească.

AL. A. PHILIPPIDE

Rugăciunea unui creştin

Video meliora proboque, deteriora sequor
Ovidiu. Metamorfoze. VII 20

Să-mi fie viața fără ură
Și de mânie desbrăcată ;
In patimi chiar să am măsură :
Rogu-te, Tată.

De nici o clipă zuliară
Să nu am inima pătată ;
Să urc spre tine dreaptă seară:
Rogu-te, Tată.

Iar de-mi voi apăsa semenii
Cu-asupritoare judecată,
Să ard în flacăra Gheenii :
Rogu-te, Tată.

Să simt că orice suferință
Din voia ta îmi este dată
Și s'o îndur cu umilință :
Rogu-te, Tată.

Să fiu ne-atins de bănuiala
Că nu's făptura ta curată
Și să nu știu ce-i îndoiala :
Rogu-te, Tată.

Dă-mi pânea zilnică cinstită
Și cu sudoare câștigată
Și nu mă duce în ispită :
Rogu-te, Tată.

Iar când voi trece peste punte
Din Totdeauna 'n Niciodată,
Să-mi steie mâna ta pe frunte :
Rogu-te, Tată.

MIHAI CODREANU

De vorbă cu d. Gala Galaction

Cine e Simforoza.—N. D. Cocea, Tudor Arghezi, Const. Graur, G. Ibrăileanu, — Genurile literare preferate.— Păreri asupra criticei. — Poezia modernă. — Scriitori creștini apuseni. — Confesiune.

Am avut totdeauna predilecție pentru misticism și am disprețuit realitatea atunci când mi s'a înfățișat în toată goliciunea ei brutală. Misticismul e perdeaua trandafirie prin țesutul căreia zărim atâta cât ne place să zărim. Iată de ce am fost impresionat în mod deosebit (păstrând neatins și azi parfumul oriental al smirnei și al poeziei biblice) când am citit, acum zece ani, paginile minunate de extaz sufletesc, publicate sub titlul „Scrisori către Simforoza" ale părintelui Gala Galaction.

Puterea lor sugestivă îmi evoca epoca lui Goethe, când tineretul german, își făcuse un ideal din Charlotta lui Werther.

Simforoza mă urmărea ca o umbră, se impusese atenției mele, simțeam că e numele unei femei, dar nu știam dacă era o femee reală sau imaginară. Misterul acesta turburător m'a preocupat ani de-a rândul în chip obsedant.

Părintele Galaction aprinsese în sufletul meu tânăr flacăra unui ideal nou care, prins în ritmul stilului său auriu și înviorător ca razele soarelui, mă captivase de mult.

Gala Galaction

Am urmărit pe autorul „Scrisorilor către Simforoza" în evoluția lui literară și am avut neîncetat teama ca Simforoza să nu dispară din inspirațiile sale de mai târziu. Și n'a dispărut...

Sincer călăuzit de acelaș ideal, părintele Galaction păstrează până și în partea cea mai prozaică a operei sale, în Descrierile de călătorie, aceiași ținută de prosternare în fața a tot ce e frumos, a tot ce e isvor cristalin de poezie.

Chip impunător de sfânt. Sutana îl îmbracă firesc întocmai ca și brazii muntele, iar vorba îi e ca și portul: blândă, cu adieri de zefir, ademenitoare, pornită din adâncă simțire. Așa îi e și scrisul și stilul.

Simforoza răsare la fiecare pas în opera impresionantă a cucernicului și talentatului scriitor. Și de aceia când i-am pus întâia întrebare asupra Simforozei, am făcut-o cu setea copilului nesățios de-a afla adevărul.

Ce clipă norocoasă, prin urmare, când, întâlnindu-l în gara Ploești, m'am apropiat și i-am cerut un interview! Imi sprijineam curajul pe amintirea că în 1915, în aceiași gară, la rândul său, părintele Galaction ceruse un interview criticului Dobrogeanu Gherea, — interview publicat atunci în revista „Cronica".

Și ce prietenos mi-a zâmbit blândul autor al „Bisericuții din răzoare", cu ce ochi asigurători că gestul meu nu era o îndrăzneală, că entuziasmul meu sincer și-a primit recunoașterea.

Scriitorul venea din Moldova. Trenul cu care trebuia să plece avea să sosească mai târziu. Am calculat timpul: un ceas de convorbire, de neprihănită confesiune, smulsă prin întrebări indiscrete, era deajuns pentru mine.

Era firesc să-mi încep interview-ul cu acele Scrisori *care-mi stârniseră, atâta timp, neastâmpăr în suflet. Și am mers de-adreptul la țintă, punând întrebarea:*

Cine e Simforoza?

— Simforoza care a pus în mirare și a intrigat pe mulți dintre cititorii mei este o plăsmuire de consolație literară și de confidență, născută, acum un sfert de veac, în ceasul înalt al unei liturghii, pe care o ascultam în catedrala din Cernăuți.

Scrisorile către Simforoza poartă'n ele sâmburele constant al unor preocupări creștine și apologetice. Personajul Simforozei a crescut din lecturile mele evanghelice, din *Crinii Galileei* și din *Roua Hermonului*. Așa dar, ființa Simforozei este imaginară. E adevărat că uneori această creațiune a închipuirii mele, mi s'a părut că coincide cu câteva persoane reale și pământești, întâlnite în calea mea, dar coincidența a fost trecătoare și Simforoza a rămas lună în creștere și în descreștere, pe cerul idealității mele.

Aceste scrisori, adunate laolaltă, ar forma un volum de vre-o patru sute de pagini. Este probabil că scrisorile către Simforoza nu se vor opri la acest volum și că vor continua, într'un al doilea volum, pe măsura impresionabilității mele creștine, pe măsura frumuseților de toamnă și de primăvară pe care le voiu trăi, pe măsura neastâmpărului literar și poetic care trăește în orice om cu imaginație, fie el, din punct de vedere al pietății, însuși fericitul Augustin...

Poate că mai târziu, când această sărmană făptură pământească, din fața d-tale, va fi sorbită de supremul mister, și nu vor mai rămânea, în fața urmașilor, decât gândurile, imaginile, uscatele petale ale trandafirilor și crinilor, desfoiați de mâna poetului, poate că atunci un cercetător sau altul, răsfoind, notând și coordonând... va stabili mai exact decât mine cum au crescut, au strălucit și au apus, în iconostasul meu intim, icoanele și chipurile, rând pe rând, purtate de Idealul vecinic neîmpăcat și intangibil...

Curiozitatea mea era pe deplin satisfăcută. Distinsul scriitor se antrenase pe făgașul amintirilor. Câteva siluete literare se desemnează pe pânza unor ani îndepărtați. Cu multă duioșie în glasul său cucernic și cuceritor îmi destăinuește impresiile din anii când a cunoscut pe d-nii N. D. Cocea, Tudor Arghezi, Const. Graur și G. Ibrăileanu.

Siluete literare.—N. D. Cocea

— Cu N. D. Cocea m'am întâlnit întâia oară în internatul liceului Sft. Sava, în anul 1892. Era un copil sburdalnic, puțin sârguincios la învățătură și inadaptabil mediului vulgar al internatului. Era plin de dorul celor de acasă și părea că a venit între noi, direct dela jocul cu păpuși. Era față de noi, colegii lui, pare-că, mai mic nu cu un an, ci cu zece ani. N'a putut să rămână între noi și a părăsit internatul. Ceva mai târziu a plecat și din București, împreună cu toată familia.

L-am regăsit după cinci ani, adică în toamna anului 1897, în clasa a șaptea a liceului Sft. Sava, la ora de filosofie a scumpului nostru dascăl de pe atunci N. N. Săveanu. Cocea era acum un tânăr romantic cu părul stufos și creț, cu cuceriri din ce în ce mai multe și cu un începător prestigiu de talent literar. Era tocmai anul când Cocea debutase în literatură sub enigmaticul pseudonim *Nelly*.

Am legat în acest an cu N. D. Cocea o prietenie trainică și entuziastă. Eram convinși, reciproc, de... destoiniciile noastre literare.

Socotesc că Cocea a avut un rol determinant în viața mea și în manifestarea mea literară. El este cel ce mi-a dat brânci în coloanele revistei „*Viața Socială*" din care aveam să ies un scriitor militant. Numele meu literar a fost răspândit în lumea noastră cititoare de revista „Viața Socială". Deși am rămas totdeauna intim prieten cu N. D. Cocea (cu care astăzi sunt și rudă prin alianță) totuși mi-a fost cu neputință să mă țin de acest temperament splendid și mobil, în toate manifestările, în toate îndrăznelile și în toate quasi-catastrofele prin care a trecut...

Mi-e greu să caracterizez din fugă activitatea și complexa personalitate a strălucitului meu prieten. Pot însă să afirm, față cu cel puțin zece mii de martori — cititori admiratori ai lui N. D. Cocea —că acest scriitor este unul dintre cei mai scăpărători, mai inteligenți și mai fonciar latin, din toată pleiada contemporanilor noștri deținători de condei.

Tudor Arghezi

In revista „Viața Socială" au debutat sau și-au primenit debutul amicii mei Tudor Arghezi, V. Demetrius, N. Davidescu și alții, ca să nu mai vorbesc de înaintașii notorii ca D. Drăghicescu, S. Labin, Const. Graur și alții.

Te interesează personalitatea lui Tudor Arghezi așa cum pot să ți-o dau eu prin fluiditățile acestei ore de interview? Nu este deloc ușor să schițezi această figură în care totul trăește în puternic relief și în adâncimi de peșteră și de catedrală.

Tudor Arghezi este fără îndoială o apariție quasi-unică în rândurile noastre ale celor porniți să cucerim rodia de aur, acum treizeci-patruzeci de ani. S'au încercat mulți și se vor încerca mulți să asedieze acest burg literar, care este enigma lui Tudor Arghezi, precum s'a mai întâmplat și aiurea, în preajma altor enigme din istoria marilor literaturi străine. Eu unul sunt prea aproape de Arghezi și prea intim legat lui sufletește ca să încerc asemenea lucruri fastidioase, ca o încadrare literară. Dacă vrei, îți voi spune o mică întâmplare de-acum treizeci și trei de ani.

Era într'o seară pela ora zece. Mă întâlnesc cu Arghezi pe o stradă singuratică, sub lumina unui felinar cu gaz aerian. Suntem foarte bucuroși și unul și altul de această întâlnire. Dar nici el, nici eu nu aveam nici un leu în buzunar, ca să subliniem bucuria noastră cu două halbe ciocnite frățește. Atunci, Arghezi îmi spune mângâetor: — să-ți citesc o poezie pe care am scris-o azi de dimineață.

Iși scoate pălăria din cap, ridică, dintr'o parte, cureaua circulară interioară și scoate la iveală, pare-că, un băț de chibrit, în fapt, o foiță de hârtie fin răsucită și făcută ca un bețișor. Desrăsucește bețișorul care redevine foaie de hârtie și-mi citește, la lumina felinarului, vreo patru-cinci strofe mai frumoase decât tot

(Continuare în pag. II-a)

ceiace scrisese până aci, frumoase ca misterul nopţii şi ca mătăniile siderale care spânzurau de brâul lui Dumnezeu, în acea noapte de toamnă.

Peste trei zile, urmărit mereu de farmecul splendidei poezii citite, îl întâlnesc din nou pe Arghezi şi-l rog să-mi citească încă odată poezia. Arghezi scoate cu melancolie pălăria din cap şi-mi arată că-i dispăruse cureaua dinăuntru. Cu o seară mai înainte, avusese, într'o cârciumă de la barieră, o crâncenă altercaţie cu nişte impertinenţi şi pe lângă jertfele mai grele ale celor ce-l atacaseră, lăsase şi Arghezi, jertfă, cureaua din pălărie şi poezia de sub curea...

Am, în rafturile mele de corespondenţă veche, numeroase pietre şi pietricele (scrisori de la Arghezi) şi numeroase amintiri lăsate mie de extraordinarul meu prieten. Dar din acest material, eu unul, nu voiu închega niciodată mozaicul dificil, care să asemuiască silueta şi proporţiile lui Arghezi. Las grija aceasta curiozităţii şi dibăciei urmaşilor noştri, istorici ai literaturii româneşti.

Const. Graur

— Const. Graur este pentru mine un vechiu camarad de idei generoase şi de frecvente întâlniri prin toate redacţiile ziarelor umanitare. Deşi ne cunoaştem de foarte multă vreme şi cu toate că suntem buni prieteni, totuşi între noi a rămas şi perzistă, ca între călugării Jansenişti din distrusa mănăstire Port-Royal, nu ştiu ce ceremoniozitate, la persoana a doua singulară, foarte agreabilă şi măgulitoare.

Nici odată n'aş putea vorbi cu amicul Const. Graur altceva decât lucruri care pot fi tratate în saloane şi în academii. Este cum s'ar zice o prietenie academică, dar care nu exclude destăinuirile şi verificările, la ceasuri grele sau solemne.

In ce priveşte personalitatea de ziarist clar şi cu autoritate a lui Const. Graur, sunt şi eu unul dintre cititorii lui cei mai devotaţi. Un articol de Const. Graur, chiar când nu mi-e garantat de un pseudonim cunoscut, pentru mine unul dă pe faţă pe autorul adevărat. Factura lui Const. Graur este deosebit de corectă, logica lui e totdeauna biruitoare; iar evidenţa şi dreptatea cauzei susţinute şi lumina specială pe care o poartă în frunte ideia din articol, smulg totdeauna admirativa aprobare a cititorului.

G. Ibrăileanu

— Mă întrebi despre Ibrăileanu? Mă pui la grea încercare. Este un bun prieten de care astăzi, spre părerea mea de rău, mă despart treburile mele, catedra mea dela Chişinău, colaborarea mea la periodicele bucureştene şi mai cu seamă recluziunea voită, la care s'a osândit pe sine amicul meu Ibrăileanu!

Acest cap atât de bine ordonat şi de inteligent, acest suflet delicat şi blând, acest critic clar văzător, a trecut prin anii debutului meu literar, ca un farmec de lună plină şi ca o scrisoare de admiraţie din partea cuiva care ţi-e drag.

Mă gândesc adeseori cu adevărată nostalgie la unele seri de primăvară şi de vară, de prin anii 1912—1913, petrecute la Iaşi şi la Mănăstirea Neamţului, în tovărăşia amicilor dela „Viaţa Românească", în primul loc în tovărăşia lui G. Ibrăileanu.

S'au dus toţi şi s'au dus toate pe o cale ne'nturnată.
Şi s'a dus Ibrăileanu *cel isteţ ca un proverb.*

...S'a dus Ibrăileanu din fragedele mele amintiri de-acum şaptesprezece ani, dar doresc ca Ibrăileanu cel real şi pământesc să trăiască mult, cât Matusalem, cu barba lui Matusalem, dar fără psihologia sumbră, prepuelnică şi claustrată pe care o dă pe faţă în aceste ultime zile.

Aşi dori ca soarele bunei dispoziţii să răsară din nou, peste claia de argint din capul şi din barba lui Ibrăileanu şi să ne completeze, în competenta sa operă critică, lacunele pe care le constatăm.

Ar fi păcat ca Ibrăileanu, mintea cea mai lucidă şi mai nobil critică, din generaţia noastră, să lase incomplect tabloul literaturii contemporane româneşti.

Genuri literare preferate

— Ce gen literar prefer? Prefer epistola şi romanul. Epistola pentrucă este un gen familiar şi foarte comod, romanul fiindcă poţi să faci din el un bazar oriental.

Am scris foarte multe epistole, o parte publicate, o foarte mare parte nepublicate. Cele nepublicate vor vedea lumina zilei când eu voiu privi existenţa de subt un alt soare de cât cel pământesc. Cât despre roman, mă ispiteşte foarte mult, acum când am împlinit cincizeci de ani. Isprăvesc, în toamna aceasta, romanul „*Roxana*", aşteptat de luni de zile de editorul Ciornei. Il rog să mai aştepte. Incă o lună două de aşteptare însemnează consolidarea avantagioasă a romanului „Roxana".

După „Roxana" voiu mai scrie alte câteva romane pe cari le am notate şi schiţate în carnetele mele.

Păreri asupra criticei

— Critica la noi a putut, până în prezent, să dea directive şi să imprime anumite curente prin autoritatea şi talentul literar al răposaţilor Maiorescu şi Gherea.

Aş fi dorit să-l văd pe Ibrăileanu perseverând în atitudinea sa de real îndrumător al scriitorilor mai tineri. Şi aş fi dorit ca alţi critici, cari mai sunt, să se fi născut în zodia obiectivităţii şi a talentului...

Poezia modernă

— Sunt un înapoiat în privinţa poeziei noastre moderne. N'am trecut până acum dincolo de Tudor Arghezi şi de Adrian Maniu. Am rămas la poeţii citiţi de mine acum treizeci de ani. Dacă m'ai constrânge să-ţi recitez ceva din poeţii români, azi în viaţă, n'aş putea să-ţi reproduc decât câteva strofe din Tudor Arghezi, din Demetrius, Codreanu, Topârceanu, Matei Caragiale...

E drept că poeţii, cei tineri, de azi, nu iau în serios ignoranţa mea şi-mi fac un credit larg de încredere şi de prietenie. Ispitit de atâta bună voinţă din parte-le, am început să cunosc pe Philippide, Ilarie Voronca, şi alţii...

Cu toate curiozităţile şi extravaganţele date pe faţă de nouii făuritori ai versului românesc, eu am faţă de noua poezie, atitudinea domnului Bergeret din Anatole France faţă de deconcertantele producţii ale elevului său Le Roux: „mă tem să nu fiu insultător faţă de frumuseţea necunoscută"...

Scriitori creştini apuseni

— In ce priveşte literaturile franceză, germană, ori engleză contemporană, urmăresc pe cât mi-e cu putinţă, din colţul meu pripădit de treburi şi de nevoi, pe nouii autori creştini şi toată mişcarea mistică. accentuată în deosebi după război: romancieri şi critici, poeţi şi pamfletari, toţi aceşti nepoţi ai lui Leon Bloy, ai lui Huysmanns, ai lui Paul Verlaine şi ai lui Maeterlinck. Mă interesează dintr'un punct de vedere de intimă confraternitate creştină.

Confesiune

— Dacă mă întrebi, ca odinioară trimişii Sinedriului din Ierusalim, pe Ion Botezătorul: „Ce spui tu despre tine însu-ţi"?, eu îţi voiu răspunde ca şi Ion Botezătorul: Eu sunt vocea celui ce strigă în pustie: „Pregătiţi calea Domnului. Drepte faceţi cărările Lui"!

Când am apărut acum aproape douăzeci de ani, cu nota mea mistică creştină eram un adevărat inovator. Suflul literar creştin pierise din literatura românească, odată cu Eliade Rădulescu.

Astăzi sunt bucuros să constat că zelatorii literari creştini sunt din ce în ce mai mulţi ca să se împlinească cuvântul Scripturei: „Deşertul se va acoperi cu flori"...

. . . .

Da, cu flori, cu florile de simţire pe care misticul şi puternicul autor al „Roxanei" ştie să le împrăştie din belşug, înviorând pustiul din inimile întunecate de decepţie, cu lumina albă a crinilor şi cu parfumul trandafirilor din Edenul pe care, cu talentul lui neîntrecut, ţi-l deschide la fiecare pas ca pe un psalm coborît din bolţile tăriei, din infinituri necunoscute şi nebănuite încă.

Da, cu flori, pe care numai părintele Galaction ştie să le samene cum trebue şi să le facă să răsară pe lângă isvoare cu apă limpede, dealungul potecilor fericite din împărăţia Simforozei.

L. LEONEANU

Cetiţi azi
LECTURA No. 242
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
?
de
SEAMARK
Lei 5 Scrierea completă la chioşcari şi librari

Caleidoscop intelectual

Modă şi mască

S'a confundat de-atâtea ori moda şi talentul încât o bună parte din critici sunt gata să alcătuiască un sistem de estetică întemeiat pe variaţia gustului şi nestatornicia modelor. Judecaţi din acest punct de vedere, unii artişti luptă din răsputeri să nu fie „întrecuţi" — şi nu sunt puţini acei care cred că adoptând ultima modă artistică, îşi ocrotesc talentul. E plină de înţeles purtarea unui scriitor german, anume *Ferdinand Bruckner* care scrie în fiecare an câte o comedie, fără ca cineva să fi putut da vreodată ochii cu acest Ferdinand Bruckner. Comediile lui, totdeauna reprezentate, au succes. Nu se ştie dacă Ferdinand Bruckner e un pseudonim sau e adevăratul nume al unui individ, complect desinteresat de beneficiile lăturalnice, de vanităţile şi gloriile actului său de creaţie. Nici editorul, adică admirabilul personagiu care transformă inspiraţia în bancnotă şi monetă de aur, n'a văzut vreodată la faţă pe Ferdinand Bruckner.

Ţinând seama de toate deosebirile de talent şi timp, misteriosul scriitor german aminteşte de acel lord englez care, spre a nu se compromite la Curte printr'o activitate literară de calitate genială şi poate spre a-şi înşela durerea de a nu fi putut fi rege, îşi iscălea dramele şi tragediile cu numele de Wiliam Shakespeare, care era şi al unui obscur actor de pe vremea lui.

Această mască de întunerec sub care-şi ascund anumiţi scriitori fiinţa, e impunătoare, şi în acelaş timp o dezminţire a valorii modelor şi persoanelor de modă literară, când sufletul mascatului posedă germenii creaţiei artistice.

Altfel, ne întânim cu fenomenul ilustrat de alt scriitor german, *Hermann Hesse*, care, spre a-şi ascunde vechile insuccese literare, şi-a schimbat numele — scriind un roman de succes. Un ziarist a descoperit, tot în literatura germană contemporană, un scriitor greu de identificat, pentru că fiecare carte nouă şi-o iscălea cu alt nume.

Idei molipsitoare

N'a fost cazul lui *Frank Wedekind*, dramaturgul german de care am mai pomenit în cronicele noastre, care n'a avut nevoe să-şi schimbe nici numele, nici talentul. Piesele lui, create din necesitatea exprimării unei viziuni originale a lumii, din simţul pentru tragismul sexual, care e caracteristica societăţii contemporane comprimate, au depăşit moda sau — ca să spunem gândul tot — au îmbrăţişat o „modă" de cel puţin un veac, a veacului nostru.

Trista întâmplare a Mariei Orska, celebra artistă germană, care după câteva pierderi de sensibilitate în ceţurile voluptoase ale morfinei şi cocainei, a intrat pentru totdeauna în basmul sinistru al nebuniei, readuce în discuţie opera lui Wedekind, ale cărei eroine Maria Orska le interpreta cu talent remarcabil.

Idei molipsitoare — s'a spus. Acei care se apropie cu prea mult entusiasm de Wedekind să fie siguri că'n spatele lor pe nesimţite se deschid porţile mute ale demenţei, pe unde bat zefirele ameţitoare. Maria Orska, actriţa care şi-a preumblat nudul prin castelul perversiunilor dela Wetterstein, a rămas cu alcoolul şi praful alb, şi după ieşirea din scenă. Wedekind, otrăvitorul de suflete, îşi alege victimele din fiinţele cele mai alese, atrase de fantasmagoriile lui uluitoare...

Această părere transpusă de nenumăraţi ziarişti în articole morale şi mediocre, nu e nouă: ea se află, în stil pompos, în actele judiciare care au urmărit la sfârşitul veacului trecut reprezentanţiile pândite de cenzură ale pieselor lui Wedekind. Nu s'a pomenit ignoranţă mai sumbră şi nepricepere mai sinistră a operei unui mare creator.

Wedekind n'a fost niciodată, în niciuna din operele lui, oricât de îndrăzneţe, un imoralist neştiutor de nebunia pe care o poartă cu sine sau un conrupător şi un propagandist al destrăbălărilor şi al simţirilor nebune. El a fost, mai curând, un aspru observator al vieţii, din care şi-a scos eroii, şi pentru luminarea adevărului său, era *obligat* să aleagă personagiile cele mai puternic caracterizate. Wedekind, dimpotrivă, şi-a dăunat caracterului său artistic printr'o vădită apucătură didactică, în unele din dramele lui, care, altfel, ar fi fost lucrări de valoare shakespeariană — cum e cazul cu întâia lui mare lucrare „Deşteptarea primăverii" în care e vorba de educaţia genezică a nouilor generaţii. Escrocii, proxeneţii, fetele perverse şi femeile amorale nu sunt personagiile favorite ale lui Wedekind decât în măsura în care scot în evidenţă tendinţele eterne ale firii omeneşti, „fără de cunoaşterea căreia, nu vom putea niciodată — spune el în prefaţa unei piese — să creăm o nouă evanghelie a eticei, necesară vremei noastre". O analiză amănunţită a personagiilor lui Wedekind, din punctul de vedere al înfiripării şi desvoltării caracterului lor, ar dovedi că toate diformaţiile, sociale şi sufleteşti, ale eroilor, oricât de monstruoase, purced dela absurdităţi de educaţie, de rânduire socială, de fariseism didactic şi uneori dela cele mai nobile simţiri, umilite sau înnăbuşite de moravurile contemporane.

Maria Orska nu este o victimă a lui Wedekind ci — asemenea candidei Lulu, această Madonă înd[illegible]ată, ne'nţeleasă şi blestemată — o victimă a aceloraşi împrejurări şi poate a propriei ei delicateţi.

Fraţii dramaturgi

Dar dacă lipsa lui Franck Wedekind din cultura noastră şi în genere din toate celelalte culturi este într'un fel explicabilă, nu înţelegem de ce lipseşte la noi teatrul spaniol, din care am prezentat doar o piesă de Lope de Vega... Spaniolii sunt nişte regionalişti îndârjiţi alături de care patriotismul regional din România e o glumă. Fiecare provincie spaniolă, Catalonia, Castilia, Sevila şi chiar Madridul, singur, îşi au dramele lor specifice. Dela spanioli n'am luat, pentru îmbogăţirea experienţei noastre dramatice, decât o încercare de lupte cu tauri — dar fără vărsare de sânge! — la „Arenele romane", când toreadorii au oferit în arenă teribililor adversari bucăţele de zahăr, iar taurii, liniştiţi, au dat din coadă; şi în ultimul timp o romanţă „Adio, muciacios", cântată la toate restaurantele şi în toate staţiunile climaterice, de câte două şi uneori de câte trei ori pe zi.

Trăesc în Spania fraţii *Alvarez Quintero*, Serafim şi Ioachim, autori a numeroase comedii, unele de o valoare deosebită şi caracteristice pentru temperamentul iberic şi moravurile timpului. Care din cele 7 teatre din Bucureşti se'ncumetă să ne ofere un fragment din grădinile Spaniei?

Europa se mută în America

Deşi ne-am interzis să descoperim America, socotind că prezintă mai mult interes pentru revistele economice şi cronicarii financiari, suntem siliţi, din când în când să ne ocupăm de continentul izolat de două oceane. Dacă Europa e acuzată că se americanizează, nu e mai puţin adevărat că, dela descoperirea ei de către Columb, America n'are decât un ideal: să se europenizeze. Izbuteşte. S'a populat cu europeni şi a întrebuinţat toate descoperirile technice ale savanţilor şi pârliţilor ingineri rămaşi în această anexă a Asiei. Şi pentru că nu izbuteşte totdeauna — e greu să imiţi un Raffael de Sanzio şi să dai naştere unui Shakespeare — a cumpărat oridecâte ori a putut tablourile, bijuteriile şi sculpturile de artă din Europa.

Admiraţia americanilor pentru Europa, căreia îi împrumută bani cu dobândă cămătărească, e atât de mare, încât în păraginile Americei de Nord au socotit necesar, ca să le tihnească dureroasa colonizare, să ridice oraşe cu nume europeneşti: Noul-Orleans şi provincii cu nume scumpe: Noua-Engliteră şi aşa mai departe.

Se găsesc în Europa colonade greceşti, a căror linie de o divină eleganţă, n'a putut fi găsită în linia nici unei alte arhitecturi: cele mai de seamă bănci şi mai toate instituţiile publice din America au adoptat colonadele dorice şi linia Parthenonului din Atena. Au de gând să clădească şi catedrale: catedrala dela Reims, din Paris, din Nürnberg, în copie.

Orăşelul Barbizon din Franţa, care a adăpostit o celebră şcoală picturală şi din care făceau parte un *Corot* şi un *Millet*, cu toată admiraţia provocată americanilor, nu putea fi cumpărat sau imitat... Clubul Barbizon din New-York a găsit însă mijlocul să mute măcar numele Barbizonului pe stânca americană: au început să construiască un edificiu de 40 de etaje, alături de Parcul Central şi care va costa în total 12 milioane de dolari, cuprinzând galerii de artă, cu numele marilor pictori ai şcoalei dela Barbizon, săli de concert, ateliere de artă, săli de radio şi radio-cinematografie, în afară de 2000 de camere de locuit, pentru musafiri iluştri.

Aşa că indignarea europenilor împotriva americanilor bancheri trebue să'nceteze; nu va trece multă vreme şi o preumblare prin America, pentru un european, va fi doar o preumblare printr'o Europă bogată şi unificată.

F. ADERCA

Domnul Ţiparu

Ieri d-l Ţiparu m'a salutat într'un chip neobicinuit de respectuos. Il văd că trece drumul cu mâna întinsă. — Ce luaţi? Vă duceţi negreşit, la masă... Nici nu i-am putut răspunde că nu *iau* niciodată nimic, atât eram de mirat. Mă gândeam; omul ăsta vrea să-mi ceară ceva; ce mi-ar putea cere el? Căutam, şi mă trezii pe un scaun la berăria din faţă, unde mă duse de braţ d-l Ţiparu.

— Două, zise el atunci, cu un gest discret, către chelner.

— Eu de obiceiu, zic în sfârşit, nu iau nimic...

— O mastică nu poate să vă facă rău...

Aştept acum ce are să urmeze. D-l Ţiparu se uită la mine lung, curios. Zâmbeşte cu un fel de entuziasm şi par'că ar şti despre mine ceva, care simt că mă intimidează... D-l Ţiparu se uita *în* mine. Se uita în mine cu faţa lui întreagă, cu obrajii-i cărnoşi, cu bărbia îndulcită de o guşă incipientă, dată proaspăt pe curea, la bărbier. Mustaţa îi sta pe conştiinţa mea. Mă simţii foarte stângaciu şi-mi venea să dau din mâini. Gulerul mă strângea de înghiţitoare. Imi îndreptam umerii, îmi scuturam mâneca de un praf inexistent, mă ţinea pălăria.

— 20 de bani pentru Dumneata. Chelnerul zice: mersi.

— Ce vreme frumoasă, încerc eu cu greutate, şi nu mai pot zice nimic...

D. Ţiparu mă analiza mereu. Când îşi ridica sprânceana ca un cozoroc, spre ochii mei, îndată o şi trăgea înapoi şi zâmbea cu un zâmbet complex.

— La Ploieşti n'a mai plouat de 35 de zile, întrerup eu... Am văzut pe Gogu, ştii că s'a făcut mare!...

D-l Ţiparu se dă atunci puţin pe spate. Mişcarea trebuia să aibă o semnificare, şi poate îmi aminteam că atunci când întorci scoarţa unei cărţi, o poţi începe. Era adevărat.

— Nu ştii ce bine ai privit-o!... Imi venea să te sărut... zise d-l Ţiparu.

Ah! mă uşurez. Mă gândesc ce-am făcut. Mă gândesc la una din minunile pe care eşti dispus să crezi că le-ai făcut, fără să te fi mişcat cel puţin. Nimic nu-ţi poate face plăcere mai mare decât să te ştii autorul unei isprăvi neefectuate. Poate din pricina vanităţii că eşti în stare, nefăcând nimic, să faci foarte mult, nu ca alţii...

Imi aduc repede aminte de o povestire morală ce publicasem într'o revistă bisericească. Desigur e vorba de ea. Cu d-l Ţiparu n'am relaţii intelectuale şi d-l Ţiparu habar n'are de asemenea mofturi. Ce-are aface; Complimentele încântă totdeauna pe un om cu o pată de cerneală la deget.

— Un moft! Domnule, un moft... Eşti prea indulgent... Am scris-o într'o jumătate de ceas, zic eu cu un accent de minciună evidentă...

— Ce tot spui!... Eu n'am cuvinte să-ţi mulţumesc... Iţi spui că ai potrivit-o... Nu te credeam atât de *fin*. Ca să zică „fin" d. Ţiparu se rosteşte ca şi cum ar zice friptură. Sunt silit să-i primesc complimentul, n'am ce face, cu o plăcere ce adaugă masticei un parfum, la care fabricantul nu se gândise. Văzând că d. Ţiparu e prea scurt:

— Ce anume ţi s'a părut aşa de fin, cum zici? îl întrebai. Trebue să fie un loc, care ţi-a plăcut mai mult decât restul. Poate vrei să faci aluzie la... partea cu harul necondiţionat. Nu prea mi s'a părut reuşită. Aş fi voit să dau sensaţia...

— N'ai idee, cum ai nimerit-o de bine! Imi venea să te sărut...

— Poate că nu te înşeli, zisei, conştient în sfârşit de meritele mele. Eu am despre om un ideal deosebit, Nene Ţiparule — spun eu, apropiindu-mă sufleteşte... Băete: două mastici!

— A! nu! Iţi jur că nu... Te-am poftit eu... Plătesc eu tot...

— Căci înţelegi, caracteristica omului e cu desăvârşire de...

— Ai văzut ce mutră a făcut?... N'oi mai uita-o niciodată... A tăcut lemn...

Aici d. Ţiparu râde cu hohot. Mă uit la el. Stau...

— L-ai pocnit cum nu mă aşteptam... Şiretu-le! Dă-mi voie să-ţi spun că eşti dat dracului... Mă ierţi, eşti preot... Dar îţi sunt recunoscător... Mi-ai uşurat inima...

Examinez mintal încă odată povestirea publicată, uitându-mă cu ochiul zbârcit, în pahar. De unde trage concluzia asta Ţiparu? Mă mai uit la el. Nu poţi şti toate înţelesurile unei bucăţi pe care o scrii, şi adevărata lucrare literară trebue să aibă cât mai multe, gândesc eu. Şi-mi trece pe dinainte opinia măreaţă a unui critic despre o altă povestire morală a mea „Racii". Acela se pricepea incomparabil mai bine decât d. Ţiparu în ale scrisului şi făcuse un articol critic, ca să demonstreze „împuternicirea ce asupra lui însuşi o ia scriitorul acesta, cu un temperament atât de vehement simbolic, când ne vorbeşte despre cugetarea omului asupra sistemului indicativ ce face durerea omenirii, înălţătoare". Nu era nici un sistem indicativ în istorioara mea şi nici-o durere înălţătoare, e adevărat, ci numai nişte raci. Dar desigur că mă şi înşelam. Trebuie să fi fost. Era. Cititorii culţi le-au găsit. Că unii admirau mai mult sistemul indicativ şi alţii preferau durerea înălţătoare, nu e nimic: asta dovedeşte că erau amândouă acolo. De asta sunt astăzi convins. Aşa că primii interpretarea d-lui Ţiparu cu mulţumire.

— Din pricina asta, începe iarăşi, era să mă bat cu el... A zis că eu te-am învăţat...

— Cu cine d-le Ţiparu? zic eu deodată.

— Te mai faci că nu ştii?...

— Iţi jur...

Imi aruncă o căutătură piezişă.

— Cu Costică!

Costică... Costică...? Costică Ţiparu, fratele lui... Nu pricep. Mă înholb.

— Va să zică ai uitat!... Ia adu-ţi aminte... Nu ştii Sâmbătă, când ai venit la noi...

— Ba da!

— Ei ce-ai spus?

— Nu ştiu...

— N'ai spus că Costică are venin?...

— Eu?... N'am spus.

— Cum n'ai spus? Nu ştii că m'ai bătut pe stomac şi m'ai felicitat că-mi merge bine?...

— E adevărat...

— Ei! ce-ai spus pe urmă de Costică?... Ai spus că e slab de al dracului ce e... Şi că are *bilă* multă...

— Am spus aşa: „D-ta nu te temi de grăsime. D-ta eşti un temperament bilos".

— Păi, ce spui eu?

— O, domnule Ţiparu, am vrut să zic altceva!...

— N'o mai întoarce... Nu-ţi închipui cum s'a potrivit... Imi venea să te sărut... Eu înţelesesem ceva... dar nu de tot, ştii că eu nu mă prea *ocup*... Dar era la noi nepotu-meu, studentul în medicină... El ne-a dat explicaţia... Să fi văzut pe Costică!... Ai avut noroc că plecaseşi; de nu, cine ştie ce se întâmpla... Fii însă pe pace. Eu am spus: Costică! să nu cumva să te atingi de Părintele că e vai de tine... O să mă cunoşti...

— Băete: două mastici!

T. ARGHEZI

Gabriel Eckhard

O seară plăcută

Domnul stă la masa de scris şi face socoteli.

— Vino aici şi aşează-te lângă mine.

Doamna ia un scaun şi se aşează cu lucrul de mână în apropierea lămpii de pe birou.

Pauză.

Amândoi lucrează de zor.

El : Puişor !

Ea : Da, dragă.

El : N'ai vre-un liqueur ?

Doamna se ridică, aleargă în cealaltă odaie, aduce sticla de liqueur şi un păhărel, le pune înaintea lui şi se aşează din nou.

Două minute pauză.

El : Puişor !

Ea : Da, dragă.

El: N'ai cumva nişte biscuiţi?

Doamna se ridică, aleargă în camera de alături aduce cutia cu biscuiţi, o pune înaintea lui şi se aşează din nou.

Două minute pauză.

El : Puişor.

Ea : Da, dragă.

El : Nu ştii, cumva, unde e „Curierul judiciar" No. 25 din anul 1919 ?

Doamna se ridică, aleargă din nou în camera de alături şi, înfierbântată de căutare, aduce după câteva minute numărul cerut; i-l pune dinainte şi se aşează iar.

Două minute pauză.

El : Puişor.

Ea : Da, dragă.

El: Mi-am adus minte că n'am citit încă gazeta de astăseară. Vezi, te rog, unde e.

Doamna se ridică, fuge afară din odaie, coboară treptele scării, în grădiniţă, găseşte gazeta între zăbrelele portiţii, o ia, aleargă într'un suflet sus, o pune dinaintea lui şi se aşează iar.

Ea: Da, dragă.

El: Puişor!

Două minute pauză.

El : Ştii ce ?, ai putea să-mi ungi şi tu odată cismele de vânătoare cu puţin uleiu.

Ea : Da ; mâine. Pentru ziua de azi am alergat destul.

El : Nu pricep ce mai înseamnă şi asta. Te-am rugat doar atât de politicos pentru o nimica toată. Bine, atunci mi le fac eu singur. E într'adevăr îngrozitor: de câte ori îmi pun în gând să petrec cu tine o seară liniştită şi plăcută, îmi strici tot cheful cu indispoziţia ta cu adevărat patologică.

Dimineaţă, în vie

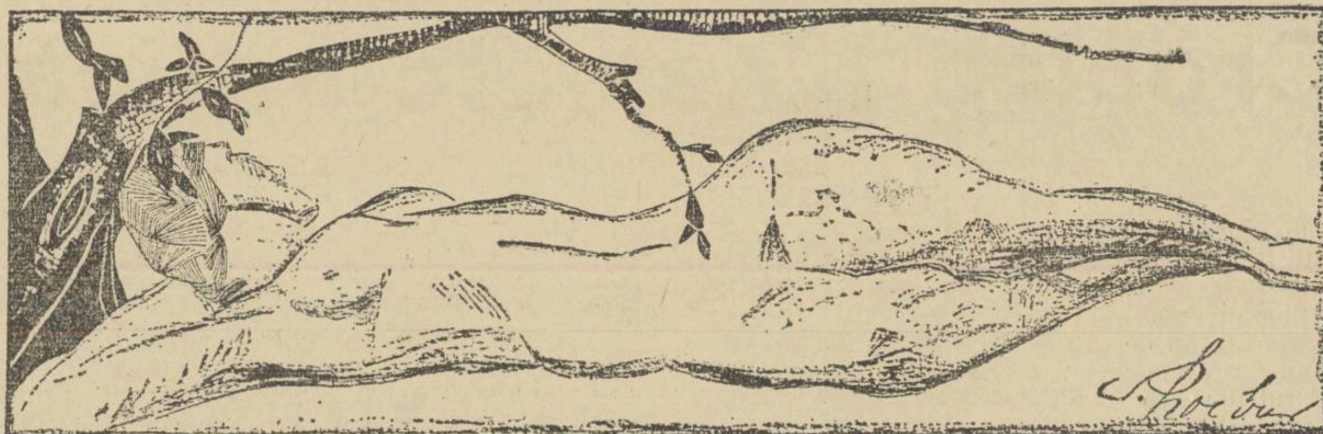
Sticloase zări. Şi luna — cocoloş
De pâine albă — moare 'ncet în vie,
Când goarna ruginită de cocoş
In mirişti matinale munci învie.

Din curtea boerească, un hulub
Străpunge firmamentul de poplină,
Iar soarele incandescent e cub
Cu laturi largi şi unghiuri de lumină.

Pădurea, via, câmpul, cu nesaţiu
Iau băi de raze ultra violete ;
Şi face blondul rege pe'ndelete
Savant, acuma, geometrie 'n spaţiu...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Citiţi azi **Realitatea** No. 40
Număr special consacrat
„SATULUI ROMANESC"
32 pag. bogat ilustrate — 8 lei

Profesorul Condrea

S'a scurs aproape un sfert de veac de când l-am avut pe domnul Condrea, profesor de latină în clasa a patra de liceu. Cu toate astea, nu l-am uitat nici până astăzi. Poate din pricina unei întâmplări ciudate petrecute între noi doi şi care mi-a frământat multă vreme mintea de copil.

Condrea era un om înalt, vânjos, bine legat. Totdeauna se îmbrăca elegant. Nu-l vedeai cu acelaş costum mai mult de o săptămână. Avea părul lins, strălucitor, iar într'un ochi ţinea un monoclu cu şnur, care ne impresiona deosebit. De obicei, în recreaţia dinaintea orei lui, toţi colegii mei, înfriguraţi, cu brîncile pe pupitre, răsfoiau pripit manualele, repetând pe de rost declinări, conjugări şi reguli gramaticale.

— Ssst! Vine! — se stârnea, deodată, un sursur, care înfiora clasa. Domnul Condrea răsărea pe uşa larg deschisă, luminos ca un zeu, cu catalogul subsuoară. Noi toţi svâcneam deodată în sus, ca nişte arcuri desprinse din strânsoare. Un semn discret cu mâna ne aşeza jos, mecanic. Pe urmă, începea lecţia. Nu era rău D-l Condrea. Nu bătea nici nu se răstea la noi. Ba, uneori, ne svârlea câte o glumă. Clasa izbucnea în râs silit, îngheţat, ca să fie pe placul lui.

Atunci de ce D-l Condrea ne inspira atâta frică, încât în ora lui auzeai musca sbârnîind? Tonel, care orăcăia ca broasca, ori Mereanu care miorlăia de te prăpădeai de râs, amuţeau ca o marmoră. De ce, până şi cei mai îndărătnici dintre colegii mei se trudeau să înveţe pe de rost declinările şi conjugările latineşti?

Nu ştiu. Era o taină grea a cărei chee numai D-l Condrea o cunoştea.

Dintre toţi, numai pe mine avea pică. Nu-i făcusem nimic. Nu mă prinsese cu lecţia neînvăţată. Nici nu trăsesem vreodată „la fit"? Simţeam, cu toate astea, că mă ura. O ură potolită, stăpânită, care vorbea numai prin ochi. Invăţam la el de mă stingeam. Noaptea visam textele latineşti. Şi astăzi dacă mă întreabă cineva, ştiu cum face verbul *sum* la imperativul viitor. Nu mai vorbesc de prepoziţiile cu acuzativul, care îmi sună mereu în urechi. Cu toată truda însă, n'aveam mai mult de cinci.

Colegii simţiseră, se vede treaba, că între mine şi Condrea se petrecea ceva. Unii dintre ei mă întrebau:

— Ce are, mă, cu tine?

— Parcă eu ştiu? răspundeam, ridicând din umeri.

* * *

Era cam pe la mijlocul anului, prin bimestrul al doilea parcă. La liceul nostru, începuseră examenele particulare. Aspectul sălilor se schimbase puţin. Vedeai pe culoare oameni în vârstă, băeţi şi fete, amestecaţi laolaltă, toţi îmbrăcaţi civil. Noi, elevii regulaţi, îi cam dispreţuiam şi ne uitam de sus la ei.

Intr'o după amiază mă tot învârteam prin curtea liceului, fără nici o treabă. Imi veni în minte să dau o raită la biblioteca clasei noastre, instalată într'un vestiar. Uşile dela bibliotecă şi clasa VII erau alăturate. Din nebăgare de seamă deschisei uşa dela clasă. Şi rămăsei ţintuit locului, cu răsuflarea tăiată, cu ochii holbaţi de uimire:

O elevă cam vârstnică era în braţele lui Condrea. Se sărutau nestingheriţi de nimeni, în clasa deşartă. Când auziră uşa deschizându-se, se traseră înapoi, spăimântaţi: domnişoara, cu gesturi pripite, îşi potrivi părul răvăşit şi se rezemă de banca întâia, unde zăcea un caeţel dimpreună cu tocul şi cerneala de scris. Condrea aprins la faţă şi stângaci, mă săgetă, pierdut, cu ochii lui bulbucaţi, fără să poată scoate un cuvânt măcar. Pe urmă, se clătină puţin şi căută un sprijin cu mâna.

— Ce vrei? — mă întrebă apoi cu voce gâtuită.

Nu răspunsei nimic. Cum am plecat, cum am închis uşa la loc, nu-mi aduc aminte. Am alergat într'un suflet acasă, de parcă mă gonea cineva din spate. Am intrat întins în odaia mea şi m'am aşezat la măsuţa de scris, cu capul îngropat în mâni. Cum îmi băteau tâmplele! Simţeam ameţeli. Iar trupul mi-era încins de o dogoare nesuferită.

— Ce ai tu, Sabin? — mă întrebă mama, apropiindu-se îngrijată de mine.

— Nimic. Nu mă simt bine, — răspunsei aproape îmbufnat. N'am mai cinat. Nu mi-era foame. M'am culcat repede, năpădit de presimţiri rele. Toată noaptea n'am închis ochii. M'am perpelit în pat, învârtindu-mă când pe o parte, când pe alta. Chipul profesorului de latină şi al elevei, îmi apăreau necontenit în minte, ca o obsesie. Mă pomeneam, spunându-mi:

— Cum, domnul Condrea? Domnul Condrea să...?

Nu îndrăzneam să complectez fraza. Nu-mi dam seama ce mă oprea. Cine ar izbuti să aştearnă pe hârtie ceiace s'a petrecut în mine atunci? Parcă simţeam o sfâşiere dureroasă în suflet, o înăbuşire grea. Alteori, încercam lămurit o mulţumire tainică, învăluitoare.

In zori, adormii, însfârşit. Somnul îmi făcu bine. Dimineaţa, parcă eram altul. Mi-adusei aminte de întâmplarea care mă sbuciumase atâta şi-mi spusei zâmbind cu dispreţ amar:

— Eh, domnul Condrea!

Ca şi cum profesorul meu de latină ar fi fost un om de nimic, care nu merită să mă ocup de el.

Il aveam chiar în ziua aceia, în ora treia.

Gândii superior:

— Cum o să dea ochii cu *mine?*

M'apucai în pripă să-mi prepar lecţia. In zadar. Cum traduceam un cuvânt, îmi apărea chipul speriat şi caraghios al D-lui Condrea, aşa cum îl surprinsesem în clipa de pomină. Plecai totuşi la şcoală. Puţin îmi păsa dacă ştiam sau nu lecţia.

In fine, veni ora lui. Tremuram de neastâmpăr:

— Ce mutră va face zărindu-mă?

Băeţii se pripăşiră zoriţi în bănci şi s'apucară să citească pe apucate, ca de obicei.

— Ce proşti sunt! Le e frică! socotii în mine, râzând de ei.

Mă plimbam nepăsător prin faţa clasei. Şi unde pui că era sfârşitul trimestrului, şi n'aveam notă. Şi eu care nu învăţasem o boabă, tocmai eu!

Domnul Condrea intră. Nu ne aruncă nici o privire. Nici nu făcu gestul ca să ne aşezăm la loc. Asta nu se mai întâmplase. Il observai: era palid, şi avea un tic nervos.

Spuse:

— Cei neascultaţi să ese la lecţie.

Vreo patru inşi se strecurară printre bănci şi ajunseră în faţa tablei, galbeni ca ceara. Ieşii şi eu ţanţoş, cu fruntea sus şi cu pasul sigur şi mă aşezai întâiul în serie.

— Nu mai e niciunul?, întrebă Condrea.

Tăcere.

— Ce avem azi?

— Cineva dintre noi, arătă titlul bucăţii.

— Bine. Citeşte... dumneata, — mi se adresă fără să ridice ochii din catalog.

— Domnule profesor, eu n'am învăţat lecţia de azi. Am fost bolnav! răspunsei eu cu curaj.

Un a! de uimire se stârni în toată clasa. Nimeni până la mine nu îndrăznise să iasă cu lecţia neînvăţată. Toţi aşteptau cu groază ce va face d-l Condrea. El mormăi un „bine" şi adăogă roşu de mânie:

— Să vii altădată să te ascult. Poftim la loc!

Clasa întreagă îşi năpusti privirile uimite asupra mea, cătând parcă o desluşire. Eu, păşind ca un erou, le zâmbii tuturor cu înţeles tainic. Şi-mi luai apoi, liniştit, locul în bancă.

* * *

In recreaţie, toată clasa tăbărî pe mine, biciuită de curiozitate.

— Cum mă? Ce a păţit Condrea de te-a iertat?

— V'aţi găsit ceva rude sau ai dat vreun acatist la biserică?

— Parcă te persecuta pân'acum?

— Sst! făcui eu cu importanţă, punând un deget la gură. Am să vă spun o taină mare... Gura!

— Ce e? Ce e? se înghesuiau colegii făcând roată în jurul meu.

Le povestii întâmplarea, cu destule înflorituri!

Toţi rămaseră cu gura căscată.

— El, mă, el? Ha-ha-ha!

— Ei, e om, săracu'... Ce să facă....?

— Era barem frumoasă duduia cu pricina?

— Aş!, — făcui eu, minţind. — Urâtă foc... Avea un nas!...

— Ha-ha-ha! Sfânta Vineri! izbucniră în hohote colegii mei şi se răspândiră prin bănci.

* * *

Din ziua aceia, profesorul Condrea murise pentru noi. Incetul cu încetul clasa se scutură de lanţuri. Ca şi'n ora de caligrafie, Mereanu începu să miorlăe ca pisicile, iar Tonel să orăcăie ca broaştele.

Când era liniştea mai mare, auzeam deodată un „aaah" prelung, urmat îndată de „ţoc! ţoc!" plin de înţeles. Condrea tresărea fiert de mânie. Apoi, scrâşnia neputincios din dinţi:

— Tăcere!...

Nimeni nu-l mai asculta.

Toate sforţările lui de a ne stăpâni, dădură greş.

Colegii mei îşi făceau de cap în oră, nu mai erau atenţi şi pedeasupra nu mai învăţau o boabă.

In anul următor, nu-l mai găsirăm. Profesorul Condrea fusese mutat, după cererea sa, la alt liceu.

MIHAIL DRUMEŞ

Cronica ştiinţifică

Oxigenul nu este un element

Din cercetările făcute asupra absorbţiei luminii în atmosferă ar rezulta că oxigenul nu este un element, cum se credea până acum. El apare ca fiind format din doi izotopi, adică elemente de aceiaşi natură dar cu greutăţi atomice diferite. Unul dintre aceştia şi anume cel care formează partea cea mai mare, are greutatea atomică 16, corespunzătoare celei care se atribuia şi până acum oxigenului. Partea cealaltă, în cantitate extrem de mică corespunde greutăţii atomice de 18.

Un telescop uriaş

De curând s'a instalat în Lembang (Iava) un mare observator astronomic pentru cercetarea părţii australe a bolţii cereşti, puţin cunoscută până acum. Acest observator a fost înzestrat cu un ecuatorial imens, format dintr'un telescop dublu cu lentile Zeiss, la care se remarcă câteva inovaţiuni foarte interesante.

Pentru a asigura un paralelism perfect între cele două obiective — unul pentru observaţiuni vizuale şi altul pentru înregistrări fotografice — ambele lentile au fost montate într'un singur tub cilindric care are diametrul de 1.70 m. Obiectivele au fiecare diametrul de 600 mm. şi greutatea de 300 kgr. Intreg telescopul atinge formidabila greutate de 14.000 kgr.

Atât pentru o precisă observare vizuală cât şi pentru fotografiere toată această massă trebue să aibă o mişcare de rotaţie. Aceasta se realizează automatic printr'o mişcare de orlogerie electrică sincronă cu mişcarea diurnă a stelelor; Un motor de 1/8 H. P. este suficient pentru a asigura această rotaţie.

Cronica cinematografică

Bebe Daniels

Intr'un cinema de cartier s'a reprezentat de curând minunatul film al lui Bebe Daniels: „O aventură la Paris".

Imi plac cinematografele de cartier. Imi plac domnii din staluri, plini de entuziasm şi lipsiţi de guler. Imi plac doamnele care, odată cu stingerea luminilor, îşi extrag piciorul din ghiată, amestecând plăcerea spectacolului cu un sentiment de răcoare şi de libertate. Imi place băiatul care circulă cu rahat şi zice mersi la plată. Dar mai cu seamă îmi place buna credinţă enormă cu care acest public îşi împlineşte rolul său de public. Atenţia încordată e contagioasă. Nicăeri ca în aceste localuri nu găsim o mai prielnică ambianţă pentru iluzie, pentru acea uitare a convenţiilor care stă la baza artei.

Dar să revenim la Bebe Daniels.

Numele acestei artiste trebue pus alături de al lui Douglas Fairbanks. Cu mijloace uneori diferite, ei fac parte din aceeaşi familie spirituală, şi rolul lor în istoria desvoltării cinematografului este aproximativ identic Ceeace aceşti doi artişti realizează prin ajutorul ecranului, este descrierea bucuriei de a trăi, sentimentul de veselie, de „allegresă" al fiinţei plină de viaţă şi conştientă de această bogăţie.

Filmele lui Douglas au toate, în centrul lor, o catastrofă, sau un accident, însfârşit un eveniment foarte important care periclitează dela început până la sfârşit situaţia eroului. Şi toată desfăşurarea filmului consistă în învingerea neîncetată a acestor adversităţi, victorie datorită nu unei strategii geniale şi nici unui noroc pus cu mâna, ci imensei veselii, nesfârşitei seninătăţi şi încrederi pe care eroul o are în Viaţă.

Filmul lui Bebe Daniels „O aventură la Paris" are aceeaş structură.

Şi aci găsim o catastrofă ca punct de plecare: o americană tinerică şi destul de drăguţă, cam toantă, voluntară şi sentimentală, se găseşte deodată în mijlocul Parisului fără nici un ban şi fără nici cea mai mică bănuială asupra felului cum trebue întrebuinţată eficace limba franceză. La acestea se mai adaogă încă o nenorocire: pe vapor întâlnise un băiat de care se îndrăgostise şi cu care se quasi-logodise.

Dar să trecem cuvântul *specialistului*, vreau să zic autorului anonim al rezumatului din program:

„Pe vapor, ei se jucară de-a gajurile. Din cauza unui gaj, ea îl sărută pe Bob. Din acest contact, el căpătă simpatie pentru ea..."

La Paris, un prim ghinion: adresa hotelului, unde trebuia ea să doarmă şi Bob s'o găsească, era falşă. In timp ce, aşezată la o masă de bistro, se gândea la nenorocirea ei, un apaş îi şterse poşeta, în timp ce un altul, în sens invers, specula momentul când fata se va repezi în direcţia colegului lui pentru ca la rându-i să fugă cu valiza în direcţia exact contrară, lăsând-o fără lucruri, fără putinţa de a se decide în ce parte să caute, şi, în sfârşit, fără Bob.

Atunci, ia cu asalt un loc de vânzătoare la o mare casă de confecţiuni. Pe când o miliardară americană întreabă unde este vânzătoarea specială engleză care i s'a făgăduit; pe când patronii se pregătesc să bolborosească scuze, — ea înaintează, bombând torsul şi declarâd calm şi spre mulţumirea generală:

— Here I am.

Trimisă cu rochiile la Biarritz, căpătă la gară, din greşală, un bilet pentru Saint-Po, bilet care aparţinea unei contese. Protestările ei nu sunt crezute. Personalul hotelului socoate chiar delicat din parte-i să nu turbure acest incognito, ba chiar să roage pe absolut toţi clienţii hotelului să facă la fel...

Cu rochiile destinate americancei miliardare, Bebe Daniels dă gata toată populaţia masculină a hotelului, spre marea prosperitate a casei de confecţiuni care primeşte peste o sută de noi comande.

Dar... soseşte contele, adică... soţul ei. Apoi soseşte contesa, adică soţia soţului ei. Intre Bebe şi conte au loc scene de un comic absolut enorm. Când apoi apare şi contesa, un fel de femee fatală, îmbrăcată colant în tafta neagră, cu ochi diabolici şi siluetă de stilograf ; când această contesă, furioasă şi geloasă, o caută pe Bebe cu un browning prin tot hotelul, avem o serie de situaţii humoristice care se pot compara cu toate „trouvailles" ale lui Harold Lloyd sau Charlot. Şi toate aceste peripeţii burlesci se angrenează unele într'altele atât de armonios, încât avem impresia unui poem muzical unde frazele curg nesilite şi unde, din desfăşurarea lor, se compune o unitate artistică originală şi savuroasă.

La un moment dat, în toiul luptelor şi al primejdiilor de tot soiul: primejdia fizică de a fi omorîtă; primejdia morală de a i se demasca excrocheria, — apare Bob. Când o vede intrând şi ieşind afolată prin şi din tot soiul de camere ocupate de tot soiul de bărbaţi străini, se supără foc, şi reia relaţiile cu fosta lui logodnică.

Atunci începe un nou „tournant" al epopeei. Bébé îşi spune: „trebue să-i explic lui Bob". Fugărită pe culoare, prin odăi, pe după mobile, o obsedează această idee: „trebue să-i explic lui Bob".

In mijlocul luptei, se refugiază la infirmeria hotelului, subt un cearceaf, pe o masă de operaţie. Luată drept pacientă, este cât pe aci să fie cloroformată. Dealtfel ea se lasă de bună voie. „Orice mai bine decât să fiu împuşcată". Dar medicul observă eroarea, şi Bebe Daniels scapă de operaţie, nu însă şi de o beţie de cloroform care începe o altă serie de efecte comice.

Intre timp, Bob, din ce în ce mai decepţionat, îşi ia valizele, vechea logodnică, şi pleacă.

In faţa acestei catastrofe, Bebe Daniels: mai întâi se degrizează, al doilea se duce, ea, la contesă, îi ia revolverul din mână, bărbatul de mână, obligându-i pe amândoi să meargă la Bob să-i explice adevărul, că de nu: trage.

In drum, întâlneşte pe patronii casei de mode care o acablează de săruturi recunoscătoare pentru admirabila idee de a se fi dat drept contesa în chestie, procurând casei atâtea comenzi. Bebe Daniels îi remorchează şi pe ei, bineînţeles tot pentru ca să-i explice lui Bob adevărul...

In curtea hotelului tocmai se găsea un magnific poştalion cu şase cai, vehicul cu care acel hotel foarte şic înlocuise banalul autocar; Bebe se sue pe capră, îşi încarcă cele 4 argumente vieţuitoare pe băncile din spate, şi porneşte în galop în căutarea lui Bob care plecase cu automobilul. Bun înţeles, caii se ambalează, trăsura se răstoarnă si cei doi tineri se împacă.

Dar importantă este această cursă vijelioasă de şase cai pentru că rezumă în mod culminant întreaga idee a filmului. Iată de ce.

Tânăra americancă este copleşită de ghinioane. Ameninţată în toate chipurile, se sbate ca un înnecat. Când însă nenorocirea ajunge la limită, departe de a sucomba, dimpotrivă, îşi schimbă complect atitudinea. Nu se mai apără. Atacă. Chiar „explicaţiile" pentru Bob nu mai sunt pentru ea o scuzare. Aceste explicaţii, ea porneşte cu şase cai la galop să i le bage lui Bob pe gât. Şi atunci avem, într'unul din acele minunate „primeplanuri", cum ştiu să le facă bunele cinematografe americane, avem o fotografie într'adevăr extraordinară: avem fotografia vântului, a vântului de victorie care suflă părul eroinei, coamele cailor, care înmlădie şi contorsionează în două trupul tinerei fete şi trupul trăsurii cu şase roţi. Avem o fotografie a duhului victoriei pornit pe drumurile lumii; avem un tablou de un simbolism rar; este tabloul tinereţii triumfătoare şi ofensive, al allegresei, al bucuriei de a trăi, al veseliei conştiente şi nebiruite.

La lumina acestui spectacol, toate comicăriile anterioare se închiagă, cristalizează subit clădind un monument de o arhitectură perfectă, cu proporţii şi gradaţii meşteşugite.

Este povestea vieţii care la început se apără de noroc, şi mai la urmă se supără pe noroc, îl vânează, şi-l înfrânge. Vânătoare dusă cu o enormă încredere în sine şi cu un neîncetat şi copilăresc zâmbet pe buze.

Filmul acesta al lui Bebe Daniels, reprezentat la Bucureşti prima oară acum mai bine de un an, este una din marile bucăţi ale artei mute. Samănă, ca idee centrală şi ca bună calitate, cu oricare din filmele lui Douglas Fairbanks (de altfel această afinitate între el şi Bebe Daniels ni-a fost probată experimental prin filmul „Crăiasa Codrilor" care este absolut identic cu Zoro, sau Don X, sau Piratul Negru. Bebe joacă în băiat, şi face aceleaşi spirituale acrobaţii ca şi Fairbanks. Filmul e excelent. Dar „O aventură la Paris" e superior şi într'adevăr personal).

D. I. SUCHIANU

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Maria Ventura s'a inaugurat cu o izbândă, vestind vremuri nouă pentru scena românească.

Pentru întâia dată am văzut un spectacol unitar compus până în cele mai mici amănunte, având un ritm ce se precizează în clipele de intensă emoţie, aducând viziuni de o desăvârşită plasticitate şi creind acea atmosferă care dă viaţă scenei.

S'a dovedit astfel cât de însemnată e contribuţia unui regisor la realizarea unui spectacol de artă. Gesturile urmau cuvintelor, erau ritmice şi pline de sens, măsurate şi făcând parte din acea simfonie mută care exprima emoţia concentrată cu răsunet de ecou în sufletul spectatorilor. Jocurile artiştilor se îmbinau atât de desăvârşit încât nu se poate spune că un actor a fost mai bine decât altul pentrucă fiecare, asemeni unui executant dintr'o orchestră îşi îndeplinea cu sârguinţă rolul, integrându-se în ansamblu.

Succesul cel mare al primului spectacol oferit de Teatrul Maria Ventura revine astfel d-lui Victor Ion Popa.

Ce să lăudăm mai degrabă?

Cea dintâi scenă, compusă în basorelief, lapidară şi emoţionantă prin evocarea semnelor în melopeie tristă şi gravă?

Sau scena aşteptării în noaptea când împăratul trebuia să fie ucis, în care pe un cer albastru închis se profilează cele trei umbre ale marilor preoţi şi a Domniţei ?

Sau, însfârşit, admirabila omogenitate a figuranţilor, care în gest şi vorbă, au împlinit atât de bine cerinţele încât au format un ansamblu cum rar se poate vedea?

„Lupii de aramă" sunt un preţios exemplar de literatură înaltă, înfiorată de avântul poeziei şi grea de cuprins afectiv.

Credinţa naivă dar viguroasă a vechilor Daci e plastic evocată în scene de bogată inspiraţie.

* * *

D. Adrian Maniu s'a dovedit încă odată poetul pământului şi al trecutului românesc.

Povestea „Lupilor de aramă" e aceea a ultimelor frământări ale poporului dac.

E ciocnirea dintre puterea braţelor vânjoase dar goale şi forţa brutală a maşinilor, e lupta dintre slujitorii cerului şi stăpânitorii pământului.

Romanii pătrund cu armate puternice pe pământul dac. Zădarnice sunt chemările înălţate către cer. Semnele se întorc împotriva acelora cari şi-au slujit întotdeauna cu credinţă şi vitejie Zeul.

Domniţa Dacilor, fata Regelui, ademeneşte pe căpetenia oştirilor romane şi robindu-l, nădăjdueşte să obţină pacea pentru răscumpărarea lui. Dar Romanul pune mai presus de viaţă izbânda patriei sale.

Căpetenia oştilor duşmane, pentru care Domniţa nutreşte totuş o dragoste sălbatecă, e ucisă de arcul ei.

Totul e pierdut. Retraşi în munţi, Dacii ştiu să moară. Regele bea otrava care avea să-l prefacă în lup de aramă, pentru a-şi răzbuna poporul. Domniţa e ucisă de săgeţile vrăjmaşe.

* * *

Poemul d-lui Adrian Maniu are clipe de înaltă poezie. Să amintim doar povestea crainicului care arată cum Dacii, în timpul luptei cu vrăjmaşii, văzând că Soarele, Zeul lor cel bun, stă să moară mâncat de un vârcolac, întind arcurile spre cer pentru a ucide pe balaur, desgolindu-şi piepturile în care se înfig săgeţile romane.

Şi astfel, pentru a scăpa cerul, Dacii işi pierd pământul.

Bogat în simboluri, plin de semnificaţie, poemul d-lui Maniu se înscrie la loc de cinste în literatura dramatică românească.

* * *

Interpretarea a fost egal de minunată.

D-nele Maria Ventura, Maria Mohor, Fulda, Cottescu, d-nii Vracca, Pop Marţian, Tudor Călin, Rovinţescu, Matei şi-au unit eforturile cu ceilalţi sub bagheta magică a regizorului.

Spectacol de înaltă artă, care deschide orizonturi nouă pentru teatrul românesc.

* * *

In sfârşit, Paul Raynal e reprezentat şi la noi. Şi nu prin opera sa cea mai bună, ci printr'o lucrare de tinereţe, ce conţine însă în germene calităţile marelui scriitor francez.

Teatrul lui Paul Raynal e comprimat.

Dialogul ţâşneşte viu, cu o extraordinară putere, din suflete.

Personagiile sunt forţe în acţiune.

Ciocnirea lor e inevitabilă. Şi de aci rezultă tot dramatismul.

Puterea personagiilor lui Raynal constă în frământarea din fundul sufletului, care le dă avânt în gest şi vorbă. Sunt toţi nişte neliniştiţi, nişte oameni care se luptă cu ei înşişi.

Paul Raynal e un neo-clasic.

Teatrul său are o formă rigidă, comprimată şi un număr restrâns de persoane. Simplicitatea se impune cu forţa ei sever mânuită.

„Stăpânul inimii sale" e ciocnirea dintre două sentimente profund omeneşti: prietenia şi dragostea. Henri e un om care a fost întotdeauna stăpân pe sine. Un naiv, care, pentrucă n'a iubit niciodată, crede că poate să reziste chemării sufletului. Are un prieten, pe Simon. Şi acesta iubeşte pe Aline. Iată stâlpii dramei. Fluidul dragostei va trece la toţi trei. Aline va iubi pe Henri şi va fi respinsă. Simon va urmări zădarnic cu dragostea lui pe Aline. Hora pasiunilor e înlănţuită. Pentru ca dragostea să triumfe, legând pătimaş două suflete, al treilea trebue să dispară.

— Simt că moartea se apropie, — spune grav Henri, când sunt toţi trei împreună.

Aline împărtăşeşte aceiaşi teamă.

Numai Simon, victima, nu are nici un presentiment.

— Sunt fericit, — spune el.

Şi totuşi moartea care intrase în încăperea aceia, îl va alege pe el.

Simon se sinucide, pentru ca iubirea să-şi poată impune legea între cei doi rămaşi în viaţă.

Piesa lui Paul Raynal e de o fineţe psihologică desăvârşită. Sentimentul se naşte sub ochii noştri, creşte ca o flacără pe care nimeni nu o bagă de seamă şi apoi, de-odată, ţâşneşte cuprinzând întreaga existenţă a celor trei prieteni. Stâlpii rămân. Bolta se surpă, pentrucă e inutilă şi pentrucă dragostea poate fi adăpostită de cerul liber. Copilul care a aruncat scânteia piere în flăcări. Ceilalţi, care l-au privit şi l-au ajutat în jocul fatal rămân să se încălzească la razele lui.

Interpretarea a fost inegală.

D-şoara Maria Ventura a creat cu multe resurse un rol minunat. Gestul, intonaţia, patima desfăşurată şi pustiul lăsat în suflet de neizbândă, toate au fost armonic şi impresionant compuse.

D-şoara Maria Ventura ne-a dovedit încă odată că e o mare artistă, ce ştie să întindă coarda pasiunilor omeneşti, pe scenă.

D-nul G. Vraca a interpretat cu multă înţelegere rolul lui Henri.

D-nul Corneliu Danielescu a fost tânăr, impetuos, cu naivitate şi graţie. Rolul însă l-a covârşit. N'a avut timpul să-şi compună personagiul, să-l trăiască cu adevărat.

D-na Nora Peyov a avut o apariţie fugară.

„Stăpânul inimii sale" s'a jucat în frumoasa traducere a d-lui D. I. Suchianu.

IONEL JIANU

Cronica muzicală

— „Filarmonica": Concert de gală de muzică românească —

In cinstea celui de al treilea congres al criticei dramatice şi muzicale, „Filarmonica" a organizat un concert de gală cu un program de muzică românească.

E bine să precizăm dela început că s'ar fi putut renunţa la unele bucăţi şi programul ar fi putut fi completat printr'o compoziţie de Victor Gheorghiu, de pildă, sau mai ales printr'una din lucrările lui Castaldi.

In deosebi, însă, maestrul Alf. Castaldi a fost cu totul dat uitării. Poate că ni s'ar opune argumentul originei sale streine. Castaldi este şi rămâne însă pentru noi un compozitor român, oricare i-ar fi obârşia. Este român, precum Houston Stewart Chamberlain, Artur Nikisch sau Valeriu Marcu sunt germani, contesa de Noailles, Panait Istrati şi J. Kessel — francezi, Joseph Conrad — englez. Este român : pentrucă peste trei decenii a fost dascălul mai multor generaţii de muzicanţi români ; pentrucă alături de Kiriac, Popovici-Bayreuth, G. Dinicu, C. Dimitrescu a fost şi este încă o ilustraţiune a primei noastre şcoale de muzică; pentrucă a scris *La arme;* pentrucă printre noi a compus minunatele lucrări cu care s'ar făli orice popor : „L'eroe senza gloria", Marsyas, „Tarantela", „Thalata", ş. a.

Şi, în sfârşit, ne-a jignit faptul că în articolul introductiv al programului, „*Les musiciens roumains et leur musique*, menit să informeze pe oaspeţii streini asupra mişcării noastre muzicale, lipseau numele unor Alf. Castaldi, care nu mai are nevoe de a fi recomandat publicului nostru, Victor Gheorghiu, autorul lui „Aleodor", al „Cornului", al „Viziunilor dramatice" şi Ionel Perlea, nu mai puţin talentat compozitor. Omisiune regretabilă şi am dori să credem neintenţionată.

D. Alfred Alessandrescu a reuşit să dea în poemul său simfonic „ Acteon" un interesant corespondent muzical al sarcofagului găsit la vila Borghese şi păstrat la Louvre, care reproduce în basoreliefuri minunate, episoadele mai însemnate din legenda fiului lui Aristeu. In bilanţul activităţii de compozitor al d-lui A. Alessandrescu, „Acteon" va figura desigur ca o lucrare meritorie, de valoare istorică numai, fiindcă scrisă de abea la vârsta majoratului, când măsura şi simţul proporţiilor sunt aproape totdeauna înfrânte de avânt şi de îndrăsneală. Recunoaştem în acest poem maniera debutantului care a încercat şi a reuşit să-şi concentreze până la limita de saturaţie, până la refuz, toate cunoştinţele ce acumulase, prin studiu temeinic şi serios, în domeniul tehnicei orhestraţiei şi a contrapunctului. Intr'adevăr, inspiraţia melodică este covârşită de tehnicitate şi de complicaţiuni instrumentale. De aci, abuzul de alămuri, abundenţa timbrelor variate acţionând simultan, excesul de fortissimi, din prima parte a poemului, mai ales.

Am regretat că nu s'a executat în întregime *Serenada* d-lui M. Andricu, pe care am remarcat-o cu vădit interes, încă la prima ei audiţie. Primele două părţi omise de data aceasta *allegro* şi *scherzo*, ar fi potenţat efectul execuţiei celorlalte. Melodie uşoară, de-o inspiraţie delicată, susţinută de o orchestraţie meşteşugită, dar agreabilă. Nu ne-a mulţumit complet însă execuţia finalului, în care alămurile astupau flautele, în vreme ce frazarea acestora ne părea prea şcolărească, în dauna căldurii şi a coloritului reclamate de partitură.

„Dansul divinităţilor infernale" al d-lui Marcel Mihalovici ne-a indispus prin nepriceperea cu care a fost construită bucata. Lipsa de spirit arhitectonic se remarcă vădit. Curba reprezentativă a lucrării d-lui M. Mihalovici ar fi o asimptotă: descinde din Parnas, spre a cădea continuu; este cu totul lipsită de linie ascendentă. Bine începută, acţiunea muzicală scade progresiv după primele douăzeci-treizeci de măsuri, pentru a nu putea lua măcar un aspect sinusoid, dacă ne e permis întrebuinţarea termenilor geometrici. Maniera cu care a compus dansul plutonic şi proserpinian îl clasifică desigur printre elevii disidenţi ai lui Vincent d'Indy, după cum indică programul audiţiunii. Şi ar fi păcat dacă cunoştinţele sale temeinice şi calităţile sale de bun orchestrator ar bătători căi protivnice învăţămintelor dobândite la „Schola Cantorum".

Câtă simplitate, sinceritate şi putere de exteriorizare sunt însă conţinute în „Marşul ovreesc" al d-lui Mihail Jora, bogat orchestrat, plin de nobile sonorităţi! Autorul „Scenelor moldoveneşti" şi al „Poemului indian" este desigur unul din cei mai inspiraţi compozitori români, care, graţie probităţii mijloacelor sale de realizare, este menit a îmbogăţi cu lucrări valoroase patrimoniul nostru muzical.

Hotărît că „Rapsodia română" de Stan Golestan îşi merită denumirea numai întrucât utilizează „Sârba popilor" ca motiv introductiv, menit să revină de câteva ori în cursul execuţiei. Altfel, nu conţine nimic românesc într'însa. Ne-a amintit însă mult de „Şeherezada lui Rimsky-Korsakoff, iar inspiraţia melodică şi prelucrarea polifonică a aşa zisei rapsodii române nu sunt streine de reminiscenţe din muzica rusă. Tenorul Mircea Lazăr i-a susţinut onorabil partea vocală.

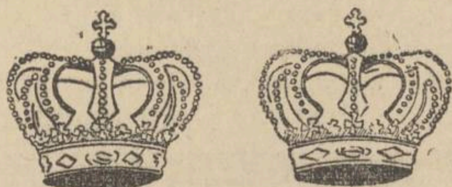
D. George Georgescu a dirijat cu desăvârşită autoritate, cu multă sobrietate şi cu adâncă înţelegere compoziţiile compatrioţilor săi, asigurând o execuţie mai mult decât reuşită programului. In acelaş timp, prezenţa sa la pupitrul „Filarmonicei" a dat cronicarilor streini ocaziunea de a aprecia un bun dirijor român, care şi-a câştigat în ultimii ani un meritat prestigiu în afară de graniţele ţării.

Revelaţia serei a fost însă execuţia celor două fragmente orchestrale din opera „Dela Matei cetire" dirijate de autor, la care d. I. Nonna Otescu lucrează de câţiva ani. Fină ţesătură, plină de graţie, factură amplă, armonie fermecătoare. Nu ştiam cui să dăm mai multă atenţiune: liniei melodice sau mijloacelor de realizare, care păreau a se întrece într'o nobilă emulaţie. Chiar când melodia este de inspiraţie populară, factura compoziţiei şi efectele fonice păstrează urma unei rafinate cerebralităţi.

Audiţiunea a fost încheiată prin execuţia *Primei rapsodii române* a maestrului George Enescu, minunat mănunchiu de melodii lăutăreşti simfonizate, pe care a dirijat-o, cu toată însufleţirea, însuşi autorul.

RADU N. CIOCULESCU

LA CONCURSURILE DE ELEGANŢA
de la Deauville şi Vichy
ciorapul de mătase pură

TREI COROANE
a obţinut medalia de aur.

NOU! A apărut: NOU!

„VIAŢA LUI EMINESCU"

Edit'a II-a
de G. Galaction

Un volum de 100 de pagini 8. - lei

Editura „ADEVERUL", S. A.

Iane Carabăţ

VII

Sâmbătă sau Duminică, în săptămâna aceea, când Iane Carabăţ jurase pe cei cinci lei ai mei, a căzut ziua Sfântului Nicolae, 6 Decembrie 1918.

In ziua aceea de Sfântu Nicolae, hoţii noştri iar au venit la cârciuma lui Iane, cu planul de a face scandal cu orice preţ şi a-i pune capul.

Au cerut pe datorie.

Grecul le-a dat.

Au cerut lăutari să le cânte numai lor. Şi lăutarii le-au cântat numai lor.

Văzând că nu pot cu nici un preţ să supere pe grec, au făcut iar planul să ia vioara şi cobza lăutarilor şi să fugă cu ele şi cu ei, dar nu la cârciuma Mitii în Costeşti, ci acasă la Nae al Radului!... Şi că dacă grecul o veni acolo, apoi acolo să-l omoare...

O rudă a unuia din ei, Ştefan al Beghii, veni şi spuse grecului că cineva din Tomşani vrea să vânză o vacă. Şi grecul a plecat cu el s'o vază şi s'o tocmească.

In timpul lipsei grecului, băieţii au luat instrumentele lăutarilor şi au venit cu ele şi cu lăutarii de-a împreuna, acasă în Costeşti la Nae al Radului.

Se aprinseseră lămpile şi se întunecase bine când s'a întors grecul din sat.

— De ce au tăcut lăutarii? a întrebat el.

Paraschiva i-a spus ocărând:

— Uite Iane, uite, Mihai al Pigoiului şi Nae al Radului, dezertorul ăla şi cu ăilalţi, au furat iar viorile ţiganilor şi au plecat iar la cârciumă în Costeşti...

— Aa! a început grecul să răcnească. Asta e batjocură!.. Asta trebue scăldată în sânge!..

A scos cuţitul dela spate, cel cu lama lungă şi subţire, l-a ascuţit şi-a dat toată lumea afară din cârciumă.

— Haidi, Paraschivule!..

A încuiat cârciuma pe dinafară şi a plecat la Costeşti urmat de nevastă-sa.

La cârciuma Mitii n'a găsit însă pe nimeni.

A plecat la Mihai al Pigoiului acasă, să-l găsească, căci i se spusese, că el fusese cel care luase şi fugise cu vioara.

Ştefan al Beghii, fiindcă îi era nepot de soră, a alergat cât a putut la Mihai şi l-a găsit acasă desbrăcându-se:

— Mihai, fire-ai al dracului! Ce-aţi făcut? Vine grecu turbat, cu spume la gură, ca mistreţul sălbatic!.. Unde e vioara şi cobza, că te taie?..

— Sunt la Nae, unde sunt şi ceilalţi!

— Fugi, du-te dracului, să nu te găsească!..

O duduială însă şi uşile isbite de perete, lăsă să intre Iane Carabăţ!

— Mihai! — strigă el — unde e vioara şi cobza?

— Să fiu al dracului, domnule Iane, Nae le-a luat şi la el sunt!..

Grecul se repezi afară.

In timpul acesta, Paraschiva lui se dusese singură în bătătura lui Nae şi îi zisese:

— Dezertorule, pentru ce-ai luat vioara şi cobza ţiganilor?

— Şi tu ce vrei, cioară?... îi zise Nae. Ii făcuse un vânt şi-o dăduse jos.

Paraschiva, de neamul ei era cam corcitură, dar se socotea şi rudă cu Nae, fiindcă fratele ei, Traian, luase o verişoară de-ale lui.

Sculată de jos, din brânciul făcut, ea porni spre poartă plângând.

Se întâlni cu Iane:

— Ce-i Paraschivule?!

— Uite Iane, dezertorul m'a bătut!..

— Aa! Aa! — începu să răcnească grecul — Nevasta mea! Nevasta mea! bătută!?

Se repezi în bătătura lui Radu, şi din bătătură, urcă prispa să intre în casă.

Tovarăşii lui Nae, cu ciomegele în mâni, stau ascunşi pe după colţul casei dinspre apus, gata să năvălească.

Radu, tatăl lui Nae, îi ieşi în uşa tinzii.

— Domnule Iane, stai, ce-a greşit băiatul meu, plătesc tot!..

— Nene Radule, la o parte!.. răcni el.

Nae ieşi dintr'o odae, şi se repezi să ia o casma, ce se afla în tindă. Pe jumătate din leafa ei era fundul unui sac plin cu boabe de porumb.

— Nae! Uită-te la mine!.. strigă grecul.

— Ce vrei, caţaonule? Şi smulse casmaua.

Tovarăşii lui veneau să dea în grec pe la spate.

Grecul, c'o smucitură, asvârli pe Radu în urmă, care căzu jos pe spate după prispă, şi cu o lovitură de cuţit, străpunse spatele lui Nae, până aproape să iasă vârful de partea cealaltă a pieptului. Cu a doua lovitură, îi tăie beregăţile până în oasele şirii!... Sângele ţâşni pe pereţi şi în grinzile casei! Casmaua şi Nae, căzură mototol în tindă.

Se întoarse îndărăt cu cuţitul roşu de sânge.

Radu se sculase de jos şi fără să-şi ia seama, îi aţinu calea. In jurul lui erau toţi cu ciomegele ridicate. O lovitură de cuţit dată prin minteanul de dimie nouă, îi străpunse braţul, şi-l asvârli şi pe Radu iar jos în bătătură.

Cei cu ciomegele, care credeau c'o să facă mare ispravă cu ele, o rupseră la fugă şi săreau gardurile neţinuţi, apucând toţi în toate părţile.

O linişte de moarte.

Nici nevasta lui Radu, nici copiii ceilalţi, fraţii lui Nae, nu spuneau vre-un cuvânt.

Grecul o rupse de fugă să taie pe Mihai.

La acesta însă uşile erau date de perete şi în casă nu găsi pe nimeni.

Plecă fuga în partea dinspre răsărit a satului, acasă la Vică, să-l găsească şi pe acesta şi să-l tae! El doar îşi ştia hoţii pe unde sunt şi vrea să-i isprăvească.

— Vică! strigă el năvălind pe uşe cu cuţitul în mână.

Mama lui Vică îi ieşi înainte.

— Nu e acasă Vică, domnule Iane, ce ai cu el?

— Este! şi el se repezi, îl căuta în amândouă odăile şi pe sub pat; se sui prin pod, dar nu-l găsi...

Se dădu jos.

Fără să mai spuie nici un cuvânt, plecă de-a dreptul spre Bucuroaia trecând prin gârlă cu totul.

La vişinii lui Ionică Stan Zlate, îl pândea Vică de mult, ca să-l omoare c'o furcă de fier. Credea că o să treacă spre Costeşti, pe când el trecuse mai înainte de a se aşeza Vică la pândă.

Grecul, din întâmplare, după ce trecuse Răstoaca prin apă de-a dreptul, ca să iasă la şosea, văzu o mogâldeaţă neagră la rădăcina unui vişin.

— Care eşti ăla, mă? strigă grecul.

— Eu sunt, domnule Iane! şi Vică, căci el era mogâldeaţa cea neagră, aduse să dea cu furca de fier în capul grecului, să-l mântue. Grecul, însă, se repezi drept spre el. Furca veni în jos vâjâind, dar îl isbi peste umăr cu coada, şi fiind trecută cu cracii ei de fier prea mult în urmă şi de umărul grecului, coada se rupse şi furca îi căzu în spate cu coada ruptă în două.

Vică, văzându-se rămas doar cu un ciompei de coadă, o rupse la fugă cât putu spre cotul gârlei.

Grecul însă îl urmări.

Când sări de pe mal drept în gârlă, grecul îl şi isbi cu cuţitul şi simţi că pârâie şi hainele şi carnea în vârful cuţitului lui. Vică căzu în gârlă şi rămase nemişcat în apă.

Grecul ascultă puţin şi socotind că l-a ucis şi pe acesta, nu se mai scobori să-l lovească şi a doua oară, îl lăsă acolo şi plecă la cârciumă.

La cârciumă deschise uşa şi se aşeză pe un scaun s'aştepte pe Paraschiva.

In Costeşti, începură să se audă jelete şi strigăte: „Săriţi, săriţi, că l-a omorît!..

Paraschiva sosi tremurând.

— Ce-ai făcut, Iane? Nae e mort!...

— Ştiu!..

— Acuşi ocna, Iane!..

— Nu Paraschivule!... Rămâi cu copiii!... Eu fug!...

Luă de sub saltea o cârpă în care avea înfăşuraţi mulţi bani de hârtie, sărută pe Paraschiva şi pe cei doi copii ce-l priveau sperioşi şi pieri în întunericul nopţii.

La vre-o jumătate de ceas sosi şi jandarmul Osăceanu cu o mulţime de oameni.

Năvăliră în cârciumă.

— In numele legii eşti prins, Iane Carabăţ!..

Alţii ocoliseră hanul pe afară.

Jandarmul ţinând puşca întinsă căută cu ochii să vază pe Iane Carabăţ!

— Unde e criminalul, femeie?

— A fugit, domnule şef!

— Unde?

— Nu ştiu.

Atunci prinseră toţi curaj şi începură să-l caute pe sub paturi, prin pivniţă şi prin pod, dar nu-l găsiră.

Unul din oameni îşi dădu cu socoteala, că trebue să fie dus la Rada lui Zaharescu din Tomşani.

Trei oameni veniţi de pe front, fură trimişi acolo să-l prindă dacă-l găsesc, iar el, jandarmul, hotărî să ocolească cu oamenii satul, şi să-l prindă, dacă cumva o fi ascuns prin sat.

Cei trei oameni plecară în Tomşani.

In curtea văduvei n'avură curaj să intre. Strigară şi întrebară dela poartă:

— Ţaţă Radă, ţaţă Radă, n'ai vre-un om străin în casă?

Iane Carabăţ eşi pe prispă şi le spuse:

— Ce vreţi voi, aţi venit după mine?.. Duceţi-vă înainte, că vin şi eu!..

Oamenii îi spuseră:

— Avem ordin să te luăm cu noi!..

— Veniţi de mă luaţi, dacă vi s'a urît pe aici!..

Oamenii se sfătuiră: acesta poate să ne înjunghie cu cuţitul pe câte trei.. să plec eu să vestesc jandarmul şi voi doi să rămâneţi de pază!..

— Dacă poate el să taie trei aşa de lesne, cum n'o să tae doi şi mai lesne? zise altul.

Şi porniră câte trei să spuie jandarmului, că Iane Carabăţ e la Rada lui Zaharescu!

Când veni jandarmul iar cu tot satul să-l prinză, Iane pierise şi de aci.

Cum aproape toată noaptea oamenii umblaseră pe drum, de colo până colo, auziră despre ziuă şi gemetele lui Vică, care abia se urcase pe mal, lângă apă, nu pe malul cel înalt de tot, şi-l aduseră şi pe el pe mâni în casa lui Ioniţă Chiru. Aci cu scamă de curea şi cu alte leacuri băbeşti i-au oprit sângele din rana de cuţit şi l-au legat şi ei. Fusese lovit în şoldul piciorului.

Peste aproape un an, Curtea cu juri din Dâmboviţa, întemeiată pe alte mărturii, care de care mai mincinoase, a condamnat în lipsă pe Iane Carabăţ la douăzeci de ani muncă silnică! pentru uciderea lui Nae şi rănirea lui Radu şi a lui Vică.

Nae al Radului, cel care-mi stricase porumbul cu caii, care-mi furase porumbul din luncă şi tăiase şi cocenii, a murit cu beregăţile tăiate, tot aşa cum tăiase şi el cocenii mei din luncă! Iane Carabăţ, prin cei cinci lei luaţi cu jurământ dela mine, fiindcă sfidase credinţa şi puterea jurământului, şi-a prăpădit toată agoniseala, şi-a ridicat tot dreptul de a mai sta în ţară şi sub ameninţrea a douăzeci de ani muncă silnică, rătăceşte — se spune — tocmai prin Siria.

— Sfârşit —

I. C. VISSARION

ULTIMUL PAS IN CHESIUNEA ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢII
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD

Când arta nu-i la locul ei...

Domnişoara Marieta de Combes inspecta bufetul. In adevăr, era foarte reuşită combinaţia aceia de lalele portocalii în fumul delicat al capilarelor plăpânde. Ea potrivi câteva flori prea pitite, înlătură dintr'o bombonieră un batonaş răsucit de zahăr cu mintă, împinse mai îndărăt un cozonac pântecos a cărui obezitate aurie strica efectul şi, după o ultimă aruncătură de ochi, părăsi încăperea, ca să treacă în sala de dans.

Aici, — nici cel mai mic colţişor pentru flirt. Scaunele rânduite de jur-împrejurul sălii pustii se uitau cu un aer tâmp la parchetul luciu ca faţa unui lac, pregătit pentru cele mai întortochiate tango-uri şi cele mai ameţitoare one-stepp-uri. Intr'un colţ, pianul surâdea, cu mândrie, din toate clapele lui albe.

— Foarte bine! îşi zise iar domnişoara Marieta; făcu o uşoară piruetă şi se repezi spre eşire. Dar, când să treacă pe dinaintea oglinzii mari dela intrare, o fetiţă graţioasă, subţirică în norul de stofă lucitoare, cu ochi mari sub buclele părului întunecat şi mătăsos, o opri din treacăt şi gura proaspătă îi şopti într'un surâs: — „Tare eşti frumuşică în seara asta, Marieto!" Domnişoara trebue să fi avut ochi de artist, — nu se înşela: fata era cu deosebire seducătoare în seara aceia. Apropierea balului, bucuria dansului, toate erau întru câtva de vină... dar eu, care ştiu mai multe decât d-voastră în privinţa asta, o să vă spun adevărata cauză. Un băiat frumos, a cărui figură clasică avusese darul să-i placă în chip deosebit artistei Marieta, era printre invitaţi. Şi, vezi, pe lângă frumuseţea lui clasică, i-se atribuia şi oarecare spirit. Vor putea deci să stea de vorbă, mai ales că nici ea (cel puţin aşa i s'a părut) nu'i displăcuse de loc, — şi pentru asta căpuşorul fetei se cam aprinsese, gândul ei îşi luase vânt şi alerga prin câmpiile întinse ale închipuirii care, după cum se ştie, sunt fără margini, mai ales pentru tineret.

Totuşi, în cazul de faţă, imaginaţia era sprijinită pe fapte reale. Adonisul îi ceruse de două ori la şir — şi cu stăruinţă — cotilionul; apoi, la curse, nu s'a depărtat un pas de lângă ea, ceiace i-a atras din partea prietenilor ei priviri pline de înţeles; în sfârşit, la garden-party-ul de alaltăeri, o lungă plimbare singuratică le îngăduise să vorbească mai „serios". Nu era prost de loc Adonisul — şi era plin de gust: de pildă, nu-i plăceau decât femeile brune; pe lângă asta, a declarat (privindu-i mai ales ochii) că rochia ei era cea mai drăguţă din toate. Şi pe urmă au dansat amândoi, dela cea dintâi până la ultima trăsătură de arcuş a ţiganului, un dublu boston care s'a isprăvit cu un: Oh, deja! — care dovedea tot pe atâta înflăcărare, câtă rezistenţă la oboseală.

La întoarcere, părinţii fetei i-au făcut zâmbind câteva aluzii care, traduse, însemnau cam aşa: — Ştii, fetiţo, e un băiat convenabil; dacă-ţi place, noi n'o să fim de fier!"

Domnişoara Marieta avea încă un dar dela D-zeu, un talent real la desen: cu un creion sprinten şi sigur ştia să prindă mai ales asemănarea omului. O mulţime de hârţoage, împrăştiate în toate părţile, purtau, leite cu originalul, profiluri, chipuri văzute din faţă sau pe trei sferturi, ale întregii societăţi cu care venea în atingere. Era greu s'o faci să lucreze serios, deşi câteva uleiuri, pasteluri şi acuarele, încadrate cu dragoste de mama ei, erau acolo, ca o dovadă de netăgăduit a unui talent real.

Ca orice artist, care are în el întotdeauna o doză de boem, Marieta prefera să împodobească cu desenele ei cărţile, caetele, mesele, paturile şi păreţii — după inspiraţia momentului. Şi în timpul din urmă, chipul lui Adonis se ivea mai cu deosebire peste tot. Il privise bine: nu puteai să te înşeli de loc în privinţa identităţii.

O odăiţă cam retrasă din apartamentul lor, destinată îndeosebi... meditaţiei, suferise un accident din cauza unei sobe care scosese fum. Aşteptând ca această nenorocire să fie remediată, păreţii complect înegriţi atrăgeau de preferinţă expansiunile artistice ale Marietei. Cu orice cui, ea desena acolo, alb pe negru lucruri heteroclite, de aspectul cel mai fantastic. Păreţii deveniseră fresce extravagante: erau acolo cavalcade, pisici privind aeroplane, siluete tinere, capete de moşnegi ramoliţi, de babe împletind, cu un neg pe nas, nuduri, stafii şi, în mijlocul tuturor, un profil clasic, studiat cu grije, foarte asemănător...

— Primejdios, talentul ăsta, îi zicea mamă-sa. Stăpâneşte'ţi cuiul, să nu'ţi facă vr'o poznă..."

Dar tatăl, indulgent, se prăpădea de râs:

— Nostimă, nebuna asta de Marieta! Are o dispoziţie!"

* * *

Balul începuse. Părechile se legănau, alunecau, treceau şi se întorceau iar.

— Ce însufleţire, draga mea! exclamă o prietenă, salutând pe stăpâna casei.

Această frază, care se spune întotdeauna, chiar atunci când trei părechi melancolice se învârtesc singure în sala copleşită de plictiseală de data asta corespundea realităţii. Era o însufleţire nebună, tineretul se amuza şi, în mijlocul vârtejului, Marieta, cu ochii scânteetori, cu obrajii îmbujoraţi, se vedea purtată pe sus de un dansator frumos şi oacheş.

Era începutul lui Mai, căldura începuse: de aceia bufetul era asaltat. O vreme, a fost un freamăt ca de stup în jurul şampaniei şi a îngheţatei; apoi, un tunet de acorduri vesti un contradans. Lumea părăsi bufetul, — numai câteva părechi răzleţe rămaseră ici şi colo, pe la mese. Marieta ţinea tovărăşie lui Adonis, care nu mai isprăvea de mâncat îngheţată. Ce de îngheţată mâncase! Ţinuse să guste din toate, din cea albă, din cea verde, din cea trandafirie, din cea roşie, — înghiţise o gamă întreagă de culori şi mereu cea din urmă i-se părea cea mai bună. Asta nu'l împiedeca să vorbească vesel în acelaş timp, mâncându-şi din ochi fermecătoarea tovarăşe. Iar fata se gândea, ce straşnic stomac trebue să aibă el, ca să poată suporta o adevărată banchiză...

— Iată a treia chemare la contradans, zise Marieta. Trebue să mă duc. Imi faci vis-à-vis cu domnişoara Z."

Şi sbură, uşoară, la braţul dansatorului care o căuta.

Toţi se aşezară la locurile lor, muzica începuse, — dar Marieta şi cavalerul ei n'aveau vis-à-vis... Ce se făcuse oare Adonisul?... In sfârşit, neputând fi descoperit până în ultimul moment, un alt dansator îi luă locul. Dansul se isprăvi cu o sarabandă veselă prin toată casa.

Marieta, care'şi agăţase rochia, se desprinse din farandolă ca să dea fuga până în odaia ei... Trecând prin faţa unui culoar acoperit pe jumătate cu o draperie, ea se pomeni nas în nas cu adoratorul.

Era foarte palid. Ii aruncă o privire de mânie rece, se înclină ironic şi — dispăru pe scări...

Marieta rămase împietrită. Intâi se gândi:

— Nu-i de mirare: îngheţata...

Dar îndată simţi că o înăbuşe alt gând, care-i trecu ca o săgeată prin minte, tălmăcind privirea a tânărului şi salutul lui ironic:

— Doamne! Şi-o fi văzut portretul acolo!..."

Adonisul, ofensat adânc — dovadă vădită a lipsei lui de spirit, — nu se mai arătă. Marieta, care-l iubea mai mult cu ochii decât cu inima, se consolă repede. Tatăl fetei găsi foarte hazlie această întâmplare. Mama suspină:

— Să sperăm că după experienţa asta, Marieta n'o să mai împodobească cu bazaconiile ei cărţile mele, caetele, mobilele... Şi mai ales — trebue să punem să se repare şi să se şteargă, cât mai repede, păreţii templului meditaţiei...

NADEJA ŞTIRBEY

(Traducere din franţuzeşte de G. Topîrceanu).

ANTON PAVLOVICI CEHOV

In vremea din urmă, critica a ajuns la convingerea că Anton Cehov e, pentru cititorul european, cel mai reprezentativ scriitor rus contemporan, mai mult chiar decât Tolstoi. Cu un zâmbet dulceag, dar cu o ironie amară, genialul Cehov, în scurtele lui nuvele şi schiţe, — ca şi genialul nostru Caragiale în „Momente", — ne dă icoane sufleteşti din lumea burgheză şi funcţionărească. Dacă Turgheniev zugrăveşte pe proprietarul de moşie, Dostoiewski pe orăşanul marilor centre, Tolstoi pe aristocratul şi pe ţăranul idealizat, „humoristul" Cehov ne descrie aproape exclusiv numai existenţa sură a micului locuitor cufundat în mlaştina banalităţii zilnice a provinciei sure, arătându-ne că tragedia acestei neînsemnate făpturi ne poate sgudui tot atât cât şi destinele eroilor shakespearieni.

Cehov, născut în 1860, a murit la 1904, în vârstă de patruzeci şi patru de ani şi în plină înflorire a talentului.

A început a scrie după 1885 în diferite gazete şi reviste, ca „Oskolki", „Petersburgskaia Gazeta" „Novoe Vremea", „Severnîi Vestnik", etc.

Dintre lucrările lui citàm **Mujicii, Viaţa mea, Sala 6-a, Trei surori, Livadă cu vişini, Unchiul Ionel, Pescăruşul, O istorie banală,** etc.

Criticul rus Merejkovski, — spune dr. Aureliu Weiss într'un articol, — observă că marele scriitor Anton Cehov şi-a tras toată seva inspiraţiei sale exclusiv din pământul rus... Umorul şi satira lui Gogol, arta fină a compoziţiei lui Turgheniev, respectul suferinţii, ridicat la înălţimea unei dogme de Dostoiewsky, libertatea de gândire personală a lui Tolstoi, imperialismul lui Gonciarov, preocuparea de probleme sociale a lui Cernişevski şi toate celelalte caractere specifice sufletului rus manifestat în literatură, cu excepţia misticismului, sunt contopite într'o compoziţie, proprie şi distinctă prin noutatea însuşirilor, în opera lui Anton Pavlovici Cehov.

Această contopire a unor calităţi multiple, face din lucrările lui expresia sufletului rus contemporan, plin de humor şi milă faţă de mizeriile existenţei, dar şi de optimism în viitorul omenirii.

Cehov n'a putut scăpa de observaţia că orizontul inspiraţiei sale este strâmt şi lipsit de varietatea figurilor. Caracterul unitar al inspiraţiei din isvorul vieţii dela ţară, sau al orăşelelor de provincie, nu-i putea îngădui, fireşte, să inventeze figuri cu o viaţă sufletească prea complexă. Existenţa simplă se datoreşte caracterului, încă gregar, al societăţii ruse descrise de Cehov, unde cultura n'a pătruns suficient, spre a determina diferenţierea largă a personalităţilor. In sânul posibilităţilor îngăduite de realitatea vieţii, Cehov a pus însă toată varietatea şi toată puterea de evocare, pe care naturaleţa şi simplitatea rafinată a compunerii sale, le-a putut face să apară uneori cu un caracter de primitivitism. Din această lume măruntă şi neînsemnată a putut eşi **Mantaua** lui Gogol, care a influenţat, în urmă, covârşitor literatura rusă, şi din micile aparenţe ale analizei, s'a putut revărsa influenţa puternică pe care o exercită şi astăzi Cehov asupra spiritului intelectualilor ruşi. Această mare înrâurire a adus astăzi o înţelegere mai deplină a operei lui Cehov, căci tocmai prestigiul ei arată că, înapoia fabulei, trebuie să se caute spiritul ei ascuns, nu numai aparenţele reduse şi înşelătoare.

In manifestarea bogată şi variată a temperamentului său, i-a lipsit lui Cehov acea forţă iniţială, care să lărgească limitele nuvelei până la proporţiile unui roman.

Să nu uităm însă că moartea a surprins pe Cehov în plină desvoltare...

Sub titlul **„Dulci-amare"** publicaţiunea de traduceri de literatură aleasă **„LECTURA"** ne aduce pe săptămâna aceasta un ciclu de magistrale nuvele ale maestrului.

Şcoala în ţara sovietelor

Costea Reabţev are 15 ani. E elev în grupa a II-a în anul şcolar 1923—24 şi îşi scrie jurnalul *). Sigur de discreţia filelor, le destăinueşte în voie toate evenimentele, toate preocupările din viaţa lui de şcolar şi de comunist, tot sbuciumul intelectual şi sufletesc al unui adolescent pus în faţa unor situaţiuni nouă. El ne dă astfel prilejul să urmărim o şcoală sovietică sub toate raporturile.

Pedagogia modernă recomandă contribuţia elevilor la propria lor disciplinare. Şcoala sovietică face un pas înainte : pe lângă autodisciplină practică şi autoadministrarea. In şcoala mixtă la care urmează Costea Reabţev, elevii nu sunt împărţiţi pe clase, ci pe grupe conduse de către un comitet de elevi, organul cel mai înalt de autoadministraţie. Acest comitet ales de către grupă rezolvă orice chestiune privitoare la membrii ei, supraveghează disciplina acestora şi face — la nevoie — legătura între grupă şi profesori. Paralel cu aceste comitete lucrează conferinţa profesorilor, supraveghind activitatea lor. Dar nici-o hotărîre a acestei conferinţe nu poate fi impusă elevilor, ci numai propusă în sovietul şcolar compus din toţi şcolarii şi toţi profesorii.

Totuşi, elevii nu sunt mulţumiţi. Ar dori mai multă independenţă. Spiritul revoluţionar şi dispreţul pentru toate obiceiurile care amintesc mentalitatea de dinaintea revoluţiei se iveşte mereu în jurnalul lui Costea Reabţev. Obligaţia de a saluta pe profesori şi ridicatul în picioare la intrarea lui în sală pare o înjosire pentru şcolarul bolşevic. „E o prejudecată burgheză, pe care nu vrem s'o respectăm“, spune un elev. Şi mai cu seamă dreptul profesorului de a face morală elevului oricând îi place nu intră în concepţiile lui Costea Reabţev despre şcoala modernă. „Toate acestea se potriveau în şcoala veche. Acolo profesorii puteau să zeflemisească pe elevi cît le plăcea... Dar tinerii de atunci nu aveau idee de timpurile în care trăim. Noi am fost siliţi să îndurăm foamea, frigul, întreaga distrugere a administraţiei, ba uneori să ne şi hrănim familiile. Doar nu sunt încă nici trei ani de când a trecut războiul“.

Din opera lui Ogniev, reiese că metoda de predare în şcoala eroului său constă în aplicarea planului lui Dalton, un sistem în care — după părerea lui Costea Reabţev — „profesorul nu lucrează nimic şi şcolarul trebue să-şi descopere totul singur“. Lecţii în clasă nu se mai fac : elevii au de scris câte o temă pe lună la fiecare materie — o pot lucra acasă sau la şcoală. Cine a terminat-o se duce în laborator spre a fi examinat. In loc de clase sunt acum laboratoare ; în fiecare din acestea se află în permanenţă un profesor de specialitate.

Un profesor îi explică însă lui Costea Reabţev rostul sistemului lui Dalton : Profesorii au astăzi altă concepţie despre rolul şcoalei, decât în timpurile de odinioară. Inainte scopul şcoalei era să îmbuibe capul elevului cât putea mai mult cu tot felul de lucruri, dar cum părăsea şcoala totul sbura din capul său. Cu alte cuvinte atunci se urmărea „să se umple un butoi gol“. Astăzi însă elevul e considerat ca „o grămadă de jăratec peste care trebue numai să faci vânt ca să ardă mai departe“. Planul lui Dalton a fost introdus pentru ca elevii să lucreze cu propriile lor facultăţi pe cât e posibil.

Dar elevii simt greutatea sforţărilor de a lucra singuri şi pun la cale o revoltă împotriva planului lui Dalton şi imită în mic ceeace au văzut şi au trăit în marea revoluţie rusească.

Costea Reabţev povesteşte : „Fapt este că noi hotărîsem încă de alaltăeri să o încheiem cu Dalton. Eri, mai toată ziua ne-am pregătit pentru aceasta. Astăzi, când au sosit la şcoală, elevii au văzut pe toţi pereţii pancarte şi afişe simple : „Jos cu Dalton ! Să se ducă dracului burjuiul Dalton“! Bine înţeles că toţi eram foarte veseli. Indată ne-am dus la pian şi am studiat noul cântec.

Când au sosit Şcrabii (profesorii) au fost primiţi cu acest cântec. Ei au intrat în laboratoarele lor ca şi cum n'ar fi observat nimic ; dar nici-un elev nu s'a dus să fie examinat pe luna Decembrie, deşi unii erau pregătiţi. Toţi au alergat în curte. Acolo era pregătită dinainte o păpuşe de paie cu o pălărie ruptă ; de gâtul ei atârna o pancartă : „Acesta este lordul Dalton“. Am înălţat-o în mijlocul curţii ca să poată fi văzută dela ferestre. După aceia am dansat în jurul ei cântând „la Carmagnolle“ şi i-am dat foc. Paznicul şcoalei a venit în goană, dar când a văzut că nu-i nici-o primejdie s'a bucurat împreună cu noi. Păpuşa a ars cu lumină, cu scântei şi cu sfârâituri.

Cântând, am pornit-o spre şcoală, unde ne aşteptau toţi Şcrabii, şi Sinaida — directoarea institutului — ne-a întrebat dacă dorim să ţinem o adunare generală sau preferăm să ne ducem acasă. Noi voiam o adunare. Atunci s'a sunat clopotul pentru adunarea generală.

După lungi desbateri elevii s'au lăsat convinşi că trebue să continue încercarea cu planul lui Dalton.

Dar şcoala la care urmează Kostia Reabţev nu are numai rolul de a pregăti elevii pentru o carieră ştiinţifică; ea urmăreşte mai ales să pregătească pe viitorul cetăţean al republicii sovietice. Studiile sociale ocupă un loc de frunte în preocupările elevilor, şi auto-administrarea oferă un nimerit prilej pentru aplicarea cunoştinţelor dobândite. Elevii scot chiar un ziar „Şcolarul roşu“, în care problemele filosofice alternează cu cele sociale. Pentru ca colaborarea să fie generală, ziarul pune câte o chestiune de filosofie sau de sociologie şi publică apoi toate răspunsurile primite. In afară de acest ziar reglementar, se ivesc pe zidurile şcoalei foi anonime, de cele mai multe ori cu caracter de pamflet, în care se ridiculizează fie elevii, fie profesorii, fie evenimentele din şcoală. Nimeni nu are dreptul să protesteze, căci libertatea cuvântului şi a scrisului constitue în această şcoală unul din principiile de conducere.

Modul în care Nikolai Ogniev a ştiut să se adapteze vârstei eroului său şi sinceritatea tonului în care ne este înfăţişat jurnalul, fac ca povestea lui Kostia Reabţev să fie urmărită cu interes şi cu plăcere.

Asupra valorii operei lui Ogniev vom reveni când ne vom ocupa şi de continuarea jurnalului care cuprinde viaţa lui Kostia Reabţev în universitate.

J. B.

*) *Nikolai* Ogniev, Das Tagebuch des Schülers Kostia Riabzev. (In depozit la librăria „*Hasefer*“).

In afară de admirabila împrejurime, VIENA vă mai oferă:
teatrele sale celebre Burgul şi Opera, teatrele sale de operete — Curse de cai — jocuri de golf, pe cel mai frumos loc de golf de pe continent — băi termale şi plaje—localuri de amuzament distinse, excursiuni cu automobile.
Toate sporturile de vară şi de iarnă—cel mai mare teren de patinaj din ghiaţă artificială
Toamna caldă cu un soare strălucitor şi admirabilă vreme de iarnă.
HOTELURI şi SANATORII de lux, MEDICI cu renume mondial—ARTA CONFECŢIUNILOR VIENEZE vă oferă modele parisiene originale în cel mai bogat asortiment. conmbinate cu şicul vienez, centrul MODEI BLĂNĂRIILOR:
SEMMERING: 1100 m., staţiune climaterică populară cu sporturile sale de vară şi de iarnă, 2 ore de Viena, toate hotelurile, institutele terapeutice şi pensiunile sunt deschise tot anul.
Prospecte şi informaţiuni pentru Viena şi Semmering:
Prin biurourile de voiaj şi la următoarele hoteluri Vieneze: Hotel Bristol, Grand Hotel, Imperial şi Hammerand.
Informaţiuni comerciale: Camera deComerţ, Viena I, Export-Abteilung.

Cronica Şahului

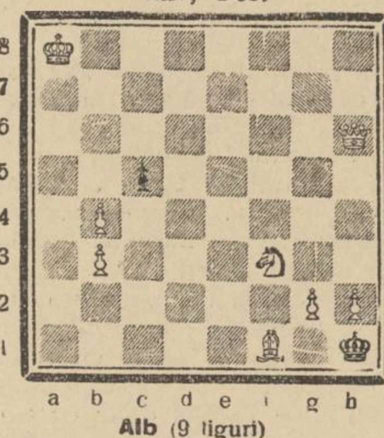
PROBLEMA No. 251

de **G. Ernst,** Berlin.

(„*Wiener Schachzeitung* 1929)

Negru (2 figuri)

Rh1, Pc5.

Alb (9 figuri)

Ra8, Dh6, Cf3, Nf1 şi g1, Pb3, b4, g2 şi h2

Alb joacă şi face mat îm 3 mutări.

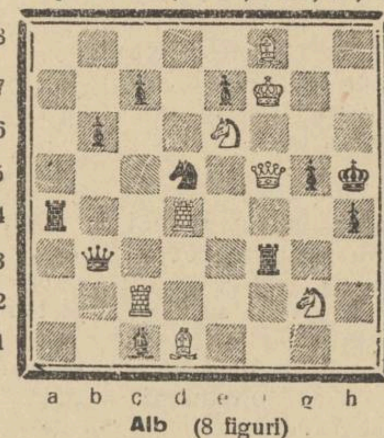
PROBLEMA No. 252

de **R. Gevers,** Anvers.

(„*L'Echiquier*“ 1929)

Negru: (11 figuri)

Rh5, Db3, Ta4 şi f3, Cd5, Nc1, Pb6, c7, e7, g5 şi h4.

Alb (8 figuri)

Rf7, Df5, Tc2 şi d4, Ce6 şi g2, Nd1 şi f8.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 103

In concursul de şah pentru campionatul lumii, care a început la Wiesbaden între A. Alechim şi E. D. Bogoljubov, primul acâştigat 4 partide, al doilea 2 partide şi 2 au fost remise. Dăm mai jos cea mai bună dintre partidele jucate până acum.

Alb: E. D. Bogoljubov **Negru: A. Alechin**

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, Nf8—b4; In toate partidele jucate până acum Alechin s'a apărat în acest fel. 4. Dd1—b3!, după experienţele făcute în concursul dela Carlsbad, această mutare pare a fi cea mai bună. 4..., Dd8—é7; 5. a2—a3, Nb4×c3; 6. Db3×c3, b7—b6; 7. f2—f3!, o mişcare nouă introdusă de Saemisch, în scop de a îngrădi dela început acţiunea nebunului negru de pe câmpul b7 şi de aşi forma un centru puternic prin é4. 7..., d7—d5; 8. c4×d5!, Cf6×d5; la é6×d5, ar fi urmat Nf4 cu o bună situaţie pentru alb. 9. Dc3—c2!! acest sacrificiu de pion e foarte bine calculat. Alb obţine iniţiativa şi pătrunde cu dama în câmpul adversarului. Mult mai slabă ar fi fost mutarea Dd2, la care Alechin ar fi răspuns foarte tare prin f5! 9..., Dé7—h4+; 10. g2—g3, Dh4×d4; 11. é2—é4 Cd5—é7; la Cé3, ar fi urmat Dd3; Cg2+, Rd1! şi calul negru ar fi fost pierdut. 12. Nc1—f4! mai tare ca luarea imediată a pionului din c7. 12..., Nc8—d7; dacă negru ar fi apărat pionul cu c5, alb ar fi obţinut o situaţie de câştig prin Td1, Df6; é5, Dg6; Nd3 urmat de Né4 etc. 13. Ta1—d1, Dd4—a4; 14. Dc2× c7, Da4—c6; 15. Cg1—é2, Dc6×c7; 16. Nf4×c7, Cb8—a6; 17. Nc7—d6, Nd7—b5; 18. Cé2—c3, Nb5×f1; 19. Th1×f1, Cé7—c8; 20. Nd6—f4, Ré8—é7; 21. Tf1—f2, Th8—d8; 22. Td1×d8, Ré7×d8; 23. Tf2—é2+, Ré8—d8; 24. Cc3—b5, f7—f6; 25. b2—b4, Cc8—é7; 26. Ré1—d1, Cé7—g6; 27. Nf4—c7! cea mai bună mutare, căci dacă nebunul ar fi părăsit diagonala f4—b8, intrarea în acţiune a calului negru prin mutarea lui la é5 ar fi fost neplăcută pentru alb. 27..., é6—é5; 28. Rd1—c2, Cg6—f8; 29. Nc7—d6, Cf8—é6; 30. f3—f4, é5×f4; 31. g3×f4, Ta8—c8+; 32. Rc2—b3, Tc8—a8; 33. h2—h4! după ce Bogoljubov a reuşit să facă pat aripa damei adversare, operează acuma pe aripa regelui, spre a înăbuşi în germene orice încercare de eliberare a negrului. 33..., Ré8—f7; 34. f4—f5, Cc6—d8; 35. Nd6—f4, Rf7—é7; 36. Td2—g2, g7—g6; 37. Tg2—c2! mult mai tare ca luarea unui pion prin f×g, h×g; T×g6, căci negru ar fi urmat cu Cé6 şi ar fi obţinut oarecare contra-şanse. 37..., g6×f5; 38. é4×f5, Cd8—f7; 39. Tc2—é2+, Ré7—d7; la Rf8, ar fi urmat Té6, Rg7; Té7 şi negru are deasemenea o poziţie pierdută. 40. Té2—e6, Ta8—g8; 41. Té6×f6, Rd7—é7; 42. Tf6—é6+, Ré7—d7; 43. Nf4—d6!, cu toate că Bogoljubov are o partidă câştigată, e de admirat totuşi preciziunea cu care sileşte pe adversar să depue armele după câteva mutări. 43..., Cf7×d6; 44. Té6×d6+, Rd7—é8; 45. Cb5×a7, Tg8—g3+; 46. Rb3—a4, Tg3—g7; 47. Ca7—c6, Ca6—c7; 48. f5—f6! şi negru abandonează, căci nu poate împiedeca pierderea unei piese: la Td7, urmează f7+ şi pierde turnul (căci la T×f7 e mat prin Td8), iar la Tg8, Td8+ urmat de Td7+ şi pierde calul.

ŞTIRI

Concursul internaţional de şah din Budapesta s'a terminat în ziua de 17 Septembrie cu următorul rezultat:

Premiul I (1500 pengoe) J. R. Capablanca cu 10 jum. puncte; premiul II (1200 pengoe) A. Rubinstein cu 9 jum. puncte; premiul III (900 pengoe) Dr. S. Tartakover cu 8 puncte.

Urmează apoi: Thomas şi Vaida cu câte 7 jum. puncte, Steiner cu 7, Colle şi Havasi cu câte 6 jum., Przepiorka cu 6, Monticelli şi Canal cu câte 5 jum., van den Bosch cu 4 jum., Brinckmann cu 4 şi Prokesch cu 2 jum. puncte

Curiozităţi

Prezicerile

Suntem abia la sfârşitul lunii Septembrie, iar prezicătorii profesionali ai destinelor lumii au şi reuşit să confecţioneze „horoscopurile“ lor pe 1930. Mai întâi, astrologii s'au grăbit să arate milioanelor de oameni ce îi aşteaptă în anul viitor. Cu ajutorul hărţii cerului, astrologii prevăd pentru 1930 o mulţime de grozăvii şi de catastrofe sinistre. Pentru Germania şi Austria, o astfel de hartă reprezenta situaţia cerului în momentul când au fost proclamate republici.

Aşa dar, Ludwig Hoffmann prezice că raporturile economice şi financiare vor îmbrăca la anul o formă cu totul nefavorabilă; învingătorii din războiul mondial vor suferi mult din cauza lipsei de lucru; valuta Franţei şi Angliei va scădea, iar piaţa internaţională va trece prin mari zguduiri.

Un alt astrolog, Karl Feucht, prezice ca şi Hoffmann, însă stărue asupra catastrofelor economice din Europa Centrală, a falimentelor, etc., prevăzând o paralizare generală a vieţii economice şi sărăcirea continuă a claselor de mijloc.

Hoffmann arată că Europa va fi dominată în anul 1930 de influenţa planetei Saturn şi va suferi, deci, cutremure, uragane şi mari catastrofe de cale ferată.

Absolut la fel sunt prezicerile celorlalţi „clar-văzători“. De pildă, Grün mai prevede recolte proaste, surpări de munţi, accidente numeroase, explozii, dezordini de masse, iarnă grea, epidemii. Grün mai crede că eclipsa de soare din 21 Octombrie va avea urmări foarte grave.

Pe de altă parte, astrologii mai prezic şi un mare progres ştiinţific, noui invenţiuni şi descoperiri.

Numai spre sfârşitul anului viitor se aşteaptă o uşoară ameliorare a grelei situaţii generale.

După cum se ştie, şi pentru anul în curs, astrologii au prezis anul trecut multe lucruri care, într'adevăr, s'au realizat în parte. Dar au rămas şi preziceri complet eronate.

Inseamnă aceasta că trebue să mai credem pe astrologi în viitor, sau să nu-i mai credem?

600 credincioşi leşinaţi

In oraşul Liverpool peste 250.000 oameni au asistat în parcul Singwall la serviciul divin, cu ocazia împlinirii unui centenar dela emanciparea bisericii catolice engleze.

Parcul fiind tixit de lume, majoritatea credincioşilor n'au putut să cadă în genunchi în clipele în care ar fi trebuit s'o facă.

Din cauza celor 250.000 oameni, deşi festivitatea avea loc sub cerul liber căldura a devenit insuportabilă. Peste 600 de persoane au leşinat.

Charlot la leproşi

Vaporul american „Grand“ a adus din New-York pe insula Culion din Filipine, un film de 25.000 metri lungime, cadoul fabricanţilor americani de filme pentru colonia de leproşi de pe acea insulă.

Aci sunt 6000 de leproşi, din care nici unul nu va putea părăsi colonia. Deşi ştiinţa lucrează cu supremă energie la găsirea unui leac împotriva leprei, iar la Paris s'au şi înregistrat câteva succese pur clinice în combaterea acestei groaznice boli, totuşi numărul celor complet vindecaţi nu ajunge încă nici la unul la sută.

Insula Culion e izolată de restul lumii. Foarte rar, un vapor aduce ziare, cărţi şi cadouri din partea Americei filantropice.

Leproşii par a se fi împăcat cu soarta lor şi nu mai au dorinţa reîntoarcerii.

Şi-au organizat un mic teatru, în care joacă leproşii — amatori de artă dramatică, foşti actori, etc. Odată pe săptămână apare aci şi o gazetă, scrisă şi tipărită de foşti gazetari şi tipografi.

Cu mare bucurie a aflat colonia că vaporul „Grand“ a adus filme nouă. Un astfel de eveniment zguduie de obicei toată suflarea de pe insulă. Cei 25.000 metri au rulat chiar în aceiaşi seară, apoi câteva zile şi nopţi în şir, neîncetat.

„Cadoul“ se compune din câteva filme, şi cel mai mare succes îl are partea în care figurează Charlie Chaplin. Acest comedian face întotdeauna pe leproşi să uite de starea lor; şi de unde ei nu râdeau niciodată, s'a putut observa, de data aceasta, un râs general şi puternic în micul teatru din Culion.

Aceste rezultate fiind cunoscute în America, societăţile filantropice au hotărît să trimită leproşilor dela Culion cât mai multe filme comice.

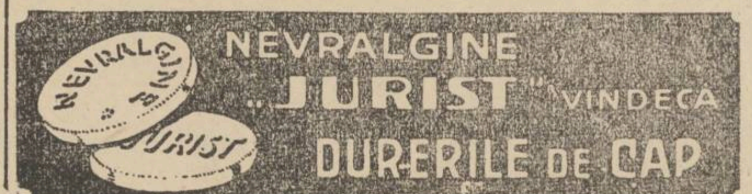
Loteria şi reclama Ligii Naţiunilor

La congresul mondial de reclamă dela Berlin, englezul Burton a propus organizarea reclamei pe o scară mondială, în scop de propagare a ideilor Ligii Naţiunilor şi a păcii generale.

După calculul său, o astfel de reclamă publicată în ziare, zilnic, ca o rubrică în mărime de o coloană, iar în reviste pe câte o pagină — va costa 1.935.000 lire sterline, sau peste 1.500.000.000 lei, pe an. „Această sumă e un fleac“, — a declarat Burton: — „findcă un crucişător modern costă de două ori mai scump, iar o zi de războiu european a costat de zece ori mai mult!“

Ziarul berlinez „Achtuhrabendblatt“ găseşte, însă, că nu se poate cere nimănui un sacrificiu cât de mic dacă nu i se dă în schimb o şansă oarecare de câştig sau de plăcere. Deci, ziarul acesta propune ca în loc de propagarea prin reclamă a ideilor păcii generale, să fie organizată o grandioasă loterie cu câştiguri de milioane. Biletele acestei loterii — crede ziarul — se vor dovedi mai puternice decât pactul Kellogg, vor fi răspândite în întreaga lume şi vor aduce Ligii Naţiunilor un mare venit.

Ziarul oferă cu mărinimie proectul acesta umanităţii, iar autorul care iscăleşte *R. R.* declară cu modestie că va candida la... premiul Nobel pentru pace.

Cărţi şi Reviste

JEAN ROSTAND: Les atomes héréditaire

A apărut, în ultimul număr din „Nouvelle Revue Française" un lung studiu filozofic al lui Jean Rostand intitulat „Les atomes héréditaires", unde ni se descrie, cu multă adâncime, cu spirit şi informaţie, fenomenul misterios întru toate al naşterii vietăţilor.

Jean Rostand este cel mai reuşit dintre fiii lui Edmond Rostand. Este autorul unei cărţi, care a plăcut foarte mult acum câţiva ani când a apărut, o carte de maxime profunde şi amare, scrise cu acel pesimism lucid caracteristic Francezilor.

Esseul despre care voiu vorbi astăzi a făcut şi el sensaţie, şi în chip pe deplin meritat — după cum cetitorul va vedea el însuşi cu ocazia citaţiilor pe care le voiu face mai la vale.

* * *

De veacuri biologiştii au avut intuiţia că ceiace determină la fiinţă cutare sau cutare caracter: părul negru, talia enormă, nasul cârn, etc., sunt anumite corpuscule microscopice aflate în celulele sexuale din care individul s'a reprodus. Aceste corpuscule, numite, după autori, gemule la Darwin, pangene la De Vries, micelii la Nägeli, biofori la Weismann, etc., etc., se numesc astăzi în mod generic: **factori,** au dimensiunile câtorva milionimi de milimetru, sunt în număr de mai multe mii, şi nu stau la întâmplare, ci organizaţi milităreşte în coloane, în lanţuri. Aceste lanţuri se numesc **chromosomi** (fiindcă se pot uşor colora la miscroscop) şi — lucru curios, se găsesc în număr limitat şi constant la fiecare animal. Aşa de pildă omul are 48. Niciodată mai mult, niciodată mai puţin (adică aproape niciodată, căci sunt şi rare excepţiuni). Musca oţetului, animalul pe care s'au făcut cele mai multe, mai delicate şi mai surprinzătoare experienţe, are numai 8 cromosomi. Când zicem 48 sau 8, asta înseamnă că celula reproductivă, fie cea masculă (spermatozoidul) fie cea femelă (ovulul) are fiecare câte 24 de cromosomi (respectiv: 4 la muscă).

Iată un fapt destul de curios:

Aşa dar un bărbat sau o femee, care ar dispune de exact 48 de cromosomi, nu va putea transmite, prin celulele sale sexuale, decât jumătate, adică numai 24 de cromosomi. „Un tată — spune Rostand — nu va fi în întregime tatăl copilului său, ci numai un semitată. Copilul nu se realizează, cum voia Hegel prin **fuziunea vie a cuplului;** el nu va reprezenta decât jumătate din acesta. Nu este unul făcut din doi, ci doi făcuţi din patru. Copilul este o operă la care fiecare din autori n'a furnisat decât o jumătate din resursele sale. Nu numai că părintele va trebui să adaoge substanţei sale proprii o substanţă a altuia, dar va trebui să se mulţumească a nu transmite decât jumătate din substanţa sa. Fiii noştri, oricât de tare ne-ar semăna, nu-s niciodată decât nişte semi-fii. Imortalitatea prin descendenţă, în care Renan, la bătrâneţe, vedea singura imortalitate de oarecare importanţă, nu-i, în ochii biologistului, decât o jumătate de nemurire.

„Acest Eu fizic şi moral pe care îl datorim ansamblului tuturor factorilor ereditari, ne este interzis să-l transmitem. **Individul se distruge prin generaţie tot astfel cum se distruge prin moarte".**

S'ar putea crede că, dacă lăsăm copiilor noştri numai o jumătate din substanţa ereditară, ei, la rândul lor, vor transmite numai un sfert, şi aşa mai departe. Dar lucrurile nu se petrec de loc cu o astfel de matematică rigoare. Desigur că transmitem, fără greş, copiilor noştri o jumătate din noi-înşine. Dar atunci când, la rândul lor, ei procreiază trecând unor nouă fiinţe jumătate din substanţa lor ereditară, este imposibil de spus cât, în această jumătate, este scoasă dela noi, şi cât dela partenera noastră sau dela aceia a copiilor noştri. Această proporţie variază dela tot la zero. Dincolo de descendenţii noştri imediaţi, nu putem să mai ştim ce vom deveni. Riscăm ca urmaşii noştri să se lepede complet de noi. Nu mai putem fi siguri nici măcar de un minimum de permanenţă".

Dar aci — spune Rostand — „se pune o chestiune de o gravă consecinţă: celulele reproductrice, de vreme ce nu cuprind decât jumătate din numărul cronosomilor părintelui, nu poartă decât jumătate din patrimoniul său ereditar. Dar dacă vreodată ar deveni posibil ca un individ să formeze celule reproductive **nereduse,** celule care să poarte încă toţi cei 48 de cromosomi, celule care să-l conţină pe el în întregime, însfârşit celule exact asemănătoare oului din care el-însuşi s'a născut — e lesne de văzut că individul astfel creat ar fi exact identic cu procreatorul. Această transmisiune integrală a patrimoniului ereditar nu este imposibilă. Ea a putut fi realizată la anumite speţe, de pildă la purice. Femela puricelui, în timpul sezonului sexual, formează ouă cu dublu asortiment cromosomic, dând, fără fecundaţie, naştere la mici pureci absolut identici cu mama lor, toţi asemănători între ei, toţi gemeni".

„Ne putem închipui ce consecinţi ar avea pentru speţa noastră un astfel de mod de generaţie. „In ziua aceia — spune biologistul englez Jennings, omenirea va deveni stăpână pe destinul ei". Şi Rostand adaogă:

„Pe când astăzi suntem siliţi a aştepta dela dărniciile hazardului formarea frumoaselor combinaţii factoriale; pe când astăzi fiecare fiinţă e unică şi că tiparul, odată cu naşterea ei, se sfarmă pentru totdeauna, — în schimb atunci am fi în măsură să conservăm, să facem să dureze individualităţile superioare, tot astfel cum păstrăm rassele avantajoase de plante şi pomi. Moartea ar deveni neputincioasă. Am fixa combinaţiile cele bune. Pe cele rele, le-am lăsa pradă neantului. Am trage, din oamenii mari atâtea exemplare câte am dori. Am fabrica geniul în serie. Ar deveni onoarea supremă şi cel mai mult râvnită, aceea de a fi judecat vrednic de a fi admis în fondul permanent al rassei. Valoarea omenească ar conferi, fără nici-un sens metaforic, dreptul la nemurire.

„Ce sentimente noui ar inspira atunci procreatorului lor nişte descendenţi în care acesta s'ar supravieţui integral? Aceşti fii totali în care ne-am revedea întreaga noastră tinereţe, în timp ce ei, la rândule, ar vedea în noi, anticipat, cum le va fi maturitatea şi bătrâneţea, aceşti fii totali ne vor fi ei oare mai scumpi decât semi-fiii cu care suntem siliţi să ne mulţumim astăzi? Ne va plăcea să ne regăsim aşa de fidel într'înşii? Nu vom fi oare geloşi de aceşti alter-ego care posedă un viitor pe care noi deja l-am pierdut? Iar ei, la rându-le, nu vor fi enervaţi de a fi nişte simple fotografii?"

Pe când aşa, sub regimul actual, cât neprevăzut în opera creaţiunii! S'a făcut matematic socoteala că numărul de combinaţii cromosomice posibil pentru viitor nou născut este egal cu 2 înmulţit cu el însuşi de atâtea ori câte cupluri cromosomice sunt, în speţă, la om, de 24 de ori, ceea ce dă, pentru unul singur din părinţi, cifra de 16 milioane. Adică, din fiecare părinte pot ieşi 16 milioane de fii deosebiţi. Dacă ţinem seama acum şi de colaborarea celuilalt părinte trebue să ridicăm cifra de 16 milioane la patrat, ceeace ar da frumosul total de 250.000.000.000.000, adică un sfert de catralion! Individul care suntem fiecare nu suntem decât a 250-a trilioana parte din indivizii care am fi putut tot atât de bine să fim. După cum vedem — scrie Rostand — „oricât de numeroasă ar fi progenitura unora, ea nu e niciodată foarte aproape de a epuiza potenţialităţile interparentale".

Regretăm că lipsa de spaţiu nu ne îngădue să mai amintim şi altele din ameţitoarele probleme ridicate de Rostand şi comentate cu fineţea şi spiritul de care cetitorul s'a putut convinge din cele câteva citate făcute de noi. Dar vom mai reveni poate altădată.

D. I. S.

Pentru comemorarea lui St. O. Iosif

O nouă revistă literară apare la Braşov şi se intitulează *„Ritmuri"*. Conducătorii ei, d-nii Ion Focşeneanu şi Ion Al. Bran-Lemeny, închină o bună parte din numărul 1 al revistei amintirii poetului Ştefan O. Iosif. D. Ion Minulescu scrie următoarele rânduri de caracterizare a personalităţii omeneşti a poetului:

„Iosif a fost un timid, un pudic, un concav. Era o vioară magică pe care nu putea cânta decât el singur — o vioară mută pentru toată lumea şi sonoră numai pentru delectarea lui proprie. Existenţa lui umană, nu se manifesta decât prin rezonanţe discrete, pe care nu le puteau percepe decât urechile cu auzul extrem de fin. Strângea în el, tot ceeace alţii căutau să resfire cu prisosinţă în jurul lor şi ca un strein uluit de peisajul straniu al lumii în care-i fusese dat să trăiască, se strecura singuratic chiar printre puţinii lui prieteni, ca o simplă imagine grafică a unei persoane absente. Era un manechin cu resort, care pentru oamenii normali, se mişca, vorbea şi cugeta la fel cu ei, dar de care se deosebea profund, ori de câte ori manechinul trebuia să părăsească vitrina propriului său suflet, pentru a coborî în vâltoarea omenirii reale. Era singurul om din câţi am cunoscut, care n'a căutat să facă niciodată în jurul lui nici umbră, nici lumină, nici linişte, nici sgomot... Alături de el, pe stradă, în cafenea sau la sediul Societăţii Scriitorilor români, aveai impresia că iei contact mai mult cu amintirea lui decât cu omul însuşi. Vorbea puţin, vorbea rar, vorbea încet, vorbea ca omul în somn, vorbea ca pentru el însuş, şi frazele lui păreau anume construite ca să nu mai poată fi complectate cu frazele altora. Nu-l puteai nici contrazice, nici corecta, nici amplifica. Fraza lui era un cântec de pasăre, alături de care, ca orice timbru de voce omenească distonează.

Şi totuş, acest cântec de pasăre unică, a cunoscut cele mai grozave sughiţuri omeneşti. Nu voi pomeni însă nici unul din ele, fiindcă Dumnezeu a făcut şi păsări, care nu ştiu de ce, la un moment dat, se strangulează cu propriul lor cântec.

La „Muzeul Aman" unde a avut loc prima audiţie a cântecului său eroic „La arme!..." în prezenţa lui Castaldi, autorul melodiei, a lui Ilarie Chendi, Liviu Tempea şi a pictorului Jean Steriadi, Iosif părea că se ascultă singur pentru ultima oară. Manechinul uman îşi trăia epilogul existenţei lui absente de vitrină.

Şi câteva zile mai târziu, în timp ce mulţimea însufleţită de versurile lui manifesta zgomotos pe străzile Bucureştilor *„să cucerim ce-avem de cucerit"*, St. O. Iosif îşi încheia timida existenţă umană, manifestându-şi la rândul lui, pentru prima oară tot aşa de sgomotos, intrarea lui triumfală în nemurire!..."

Revista din care extragem cele de mai sus mai publică o poezie: *„Pantofi"*, de Gh. Bacovia, în care poetul se recunoaşte mai ales în strofa finală:

> Pantofi de aur, expuşi în vitrină
> Veţi sta sub dantele, în nopţi de baluri,
> Şi'n ale valsului leneşe valuri
> Veţi râde prin săli, — potop de lumină.
>
> Pe trist catafalc, cu trista regină
> Veţi sta în piciorul de gheaţă, şi sfânt,
> Şi'n trecerea vremii veţi arde'n mormânt,
> Pantofi de aur, expuşi în vitrină...

Suntem încă în atmosfera bacoviană, minus imaginile crude de altădată. — *B.*

Adam Mickiewicz, Barrès şi Péguy

Parisul a ridicat de curând o statue lui Adam Mickiewicz, a cărui efigie va fi de acum înainte mai cunoscută, în Franţa, decât opera lui. Compatrioţii ilustrului polonez deplâng această necunoaştere a marelui lor poet naţional în ţara care-i oferi ospitalitate. In *„Pologne Littéraire"*, d. Charles Singevin, face un scurt dar substanţial studiu asupra lui Mickiewitz şi caută să-i situeze locul în literatura secolului al nouăsprezecelea. El opune mai întâi pe acest romantic lui Victor Hugo şi Goethe, dar găseşte marelui exilat influenţe şi afinităţi mai puţin depărtate.

„Şi mă gândesc, scrie d. Singevin, la acest copil al provinciei lui, la fiul titanic al Ardennei: Arthur Rimbaud. Apropierea poate surprinde. Comparaţi însă „L'Improvisation" şi „Le Bateau ivre". E acelaş suflet: Omul în faţa naturei şi a lui Dumnezeu. Maurice Barrès nu a fost nici el străin de aceste influenţe: De altfel sunt înclinat a crede că numai faptului că a întâlnit pe un Mickiewicz se poate atribui neutralizarea acelui egotism de care făcea paradă Barrès în primele lui scrieri. Şi el a cunoscut această alternativă, această alegere a lui Hercules, care constitue subiectul din „Wizja". Şi „2 novembre en Lorraine", acest act conştient de comuniune cu morţii, are mai mult decât o analogie cu partea întâi din „Strămoşii". Importanţa riturilor ancestrale, de exemplu, e aceeaş".

Dar acest exemplu rar de apropiere în eroism şi spirit de sacrificiu, d. Singevin îl găseşte mai ales în Péguy: o bună parte din opera lui rezumă concepţiile sociale ale lui Mickiewicz. — *G. B.*

Se bate moneda divizionară de

5 şi 20 LEI ?

E o problemă care va fi rezolvată în curând, dar fapt cert este, că

2 LEI

reprezintă pentru fiecare, un mic capital, care poate fi valorificat zilnic, păstrând :

Biletele de tramvay
Biletele de cinematograf
Biletele de teatru
Biletele de intrare la orice serbare
Chitanţele oficiale
Numerele de înregistrare la orice autoritate
Recipisele poştale
Avizele de plată
Facturile
Notele comerciale şi în genere, tot ce reprezintă contravaloarea unei sume achitate.

Amănunte publică zilnic în ultima pagină ziarul „Dimineaţa".

Congresul criticei

N'ar fi cu totul lipsită de interes, astăzi, o recapitulare a felului cum s'a desfăşurat congresul de critică dramatică şi muzicală, ce a avut loc de curând la Bucureşti.

Primul congres s'a ţinut la Paris, în 1926 din iniţiativa d-lui Paul Ginisty; al doilea la Salzburg în 1927, când toţi congresiştii s'au bucurat mult de vecinătatea festivalurilor teatrale prezidate de Reinchardt şi a celor muzicale conduse de Schalk. La primul congres s'a pus principiul asocierii criticilor dramatici şi muzicali, între ei, pe ţări, în aşa numitele asociaţii naţionale şi profesionale. La al doilea congres, s'a definit criticul dramatic şi muzical. Insfârşit, la ultimul congres, ţinut la Bucureşti, s'a făcut un pas serios înainte. S'au stabilit două puncte esenţiale: întâi, lărgirea cadrelor asociaţiunilor naţionale prin adăogirea criticei literare la cea dramatică şi muzicală şi, în al doilea rând, prin întemeerea unui instrument internaţional subt denumirea de „Confederaţia internaţională a criticei", având de scop salvgardarea drepturilor morale şi materiale ale criticilor de pretutindeni. S'a ales şi un birou care să funcţioneze la Paris şi să se ocupe cu interimatul lucrărilor în curs, elaborând în acelaş timp un statut pentru organizarea definitivă a acestei confederaţii internaţionale, ce va lua formă definitivă în viitorul congres.

Dacă, în rezumat, cam atâta se poate spune despre congres, în schimb, se pot povesti lucruri mult mai interesante, despre congresişti. Ceiace era important de văzut la noi, pentru un adevărat om de teatru, priceput să desprindă dintr'un spectacol valorile reale, era actorul. Noi ştiam lucrul acesta. Drama românească era greu de arătat, chiar în cele mai isbutite exemplare, din cauza greutăţilor de limbă. Montarea — decorurile deci şi costumele — oricâtă fantezie ar avea ai noştri — şi o au — e greu totuşi să depăşească un anumit stil, un anumit ritm al epocii — ce stă deasupra tuturor stilurilor — şi care e tot atât de bine cunoscut în Occident ca şi la noi. Rămânea deci, pentru ei, să descopere actorul român. Şi cel dintâi care a făcut operaţia aceasta cu o preciziune şi admirabilă claritate a fost doctorul Bernhard Diebold, criticul cu renume mondial dela „Frankfurter Zeitung".

Astăzi, Diebold reprezintă cea mai mare autoritate critică în Germania. Urmând generaţiei de după Kerr, Diebold reprezintă cu tărie un punct de vedere căruia foarte slab şi în discuţii pe care le vrea tot mai rare i se opune Ihering, un teoretician remarcabil, dar mai puţin adânc. Lucrarea sa capitală e un volum de cinci sute de pagini, întitulat „Anarhia în Dramă" în care se face pentru prima dată sinteza dramei moderne germane, ale cărei isvoare se găsesc în Strindberg şi Wedekind. Preciziunea aceasta în definirea isvoarelor este punctul de glorie al lui Diebold. Tot el a lansat, s'ar putea spune, pe Georg Kaiser, incontestabila glorie a dramei germane moderne.

Diebold asista la Teatrul Naţional la primul act din „Inşiră-te mărgărite..." Fără să aibă nevoie de nicio indicaţie, îmi comunica, în linii mari, fireşte, cam ce se întâmpla pe scenă. Deodată, îmi şopteşte emoţionat:

— Iată, dragul meu, un mare, un foarte mare actor. E de stil mai vechiu, fireşte, dar e incontestabil cineva.

Actorul de care vorbea era marele nostru Iancu Petrescu. Din câteva replici, criticul nu se înşelase.

Puţin mai târziu, îmi spune iarăş:

— Pe actorul acesta aş vrea să-l văd în Shakespeare, în comedii mai ales...

De data aceasta preciziunea era aproape miraculoasă. Era vorba de Bulfinski, care, în zmeul din „Inşiră-te mărgărite" avea foarte puţin loc, actoriceşte vorbind, să dovedească meritele sale mari din comedia shakespeariană şi totuş Diebold le-a ghicit.

Ceiace ne propusesem, ceiace am dorit s'a înfăptuit. Ochiul ager al străinului a văzut materialul cel bun şi mai ales cu totul nou pentru el.

Intr'un discurs ţinut la un banchet, tot Diebold a ridicat la rangul de simbol un instrument care îl înebunise cu ocazia diferitelor „Ciocârlii" auzite la recepţii, şi anume *naiul.* Pretindea criticul german că naiul acesta, un rar instrument dionisiac, reprezintă încă partea de natură, de spontaneitate neprefăcută ce se mai găseşte la noi, dispărută din manifestările alambicate şi prea îndelung preparate ale artei apusene.

Dacă pe un critic german, cum e Diebold, l-a interesat partea tehnică a spectacolului, pe un critic francez, pe domnul Gabriel Boissy, l-a interesat partea socială a teatrului nostru.

L-am văzut pe d. Boissy admirând necondiţionat numerosul public ce umplea până la ultimul loc sala teatrului Naţional, ascultând, amuzându-se şi aplaudând la piesa lui Bernard Shaw: „Om şi Supraom". D. Boissy, la fiecare frază a interpreţilor, nu înceta să remarce „imensa sete de informaţie, gustul dialecticei, şi spiritul subtil" al unei săli întregi care avea răbdarea să-l asculte pe Shaw — lucru ce nu s'ar întâmpla niciodată la Paris.

Domnul Boissy, deşi e legat indisolubil de naţionalismul şi raţionalismul francez, este un spirit cu totul de elită, de o înaltă şi perfectă obiectivitate intelectuală. Adăogaţi şi o fineţe, o mlădiere de spirit caracteristic franceză şi veţi avea un judecător preţuit, cu un cuvânt de mare greutate. Astfel mi-a mărturisit că spectacolul teatrului „Maria Ventura" cu piesa lui Reynal: „Stăpânul inimii sale" este mult superior spectacolului francez dela Odeon.

Fireşte, congresul ne-a adus fel de fel de feţe. Remarcabilă întru toate şi aceia a d-lui Etienne Rey, care l-a deplâns aşa cum se cuvenea pe fostul său colaborator Robert de Flers şi care mi-a spus ritos în faţa lui Bernard Shaw că: „azi, în Franţa nu se mai scrie teatru cu patimi mari, ca în Shakespeare; că azi în Franţa nu se mai fac teorii; dialectica a dispărut şi din teatru şi din cauza prea marei civilizaţii şi că în definitiv, teatrul se scrie cu o lacrimă şi cu un zâmbet".

Dar Fernand Gregh stătea la pândă şi a reamintit, şi pe drept cuvânt, că dacă n'ar fi fost decât recentele desbateri asupra poeziei pure şi tot s'ar dovedi că Franţa nu e încă încremenită în şerbete şi în sublim.

Poetul Gregh e un spirit cercetător; atmosferele le lasă în seama intuiţiei sale ascuţite. Cu mintea vrea să deslege alte probleme. E de altfel şi unul dintre oamenii cei mai informaţi ai literelor franceze.

Mai norocoşi de materialul ce li s'a oferit în primul rând pentru ei, au fost criticii muzicali. O figură rară e fără îndoială doctorul Richard Specht, muzicograful binecunoscut dela Viena. Izolat, singuratec — der Cosima Wagner. — cum îl poreclise atât de bine Diebold, din cauza marei sale asemănări cu văduva lui Wagner, — s'a desfăşurat, acesta e cuvântul, într'un fel cu totul neaşteptat în câteva cuvântări. E un inspirat romantic cu o frază grea, aleasă şi muzicală. După Concertul dela Ateneu, doctorul Specht era gânditor, şi când i-am cerut impresiile, mi-a spus cuvinte bune pentru toţi compozitorii români dar a adăugat: „vorbesc de cei tineri, fireşte. Ei bine, dintre ei, m'a interesat în cel mai înalt grad Jora. E atâta nesiguranţă, contrazicere, şovăială în el (nu din punct de vedere muzical) ci ca concepţie de viaţă, încât m'a pasionat.

Dunton-Green, mondenul european şi critic muzical englez, s'a arătat mai atras de sonorităţile lui Mihalovici. Amândoi însă încununau una, singură şi sigură glorie, pe aceia a lui George Enescu.

Pitoresc n'a lipsit congresului. Gongoric şi totuş cald şi colorat a fost fără îndoială, în toate dimensiunile sale delegatul Portugaliei dl. Antonio Ferro. Figura sa de stil că în România se lipesc mărcile poştale cu sărutări — marca regelui Mihai — a făcut ocolul congresului, şi congresiştilor.

Micul rus, Wladimir Pozner, a fost un preţios arabesc intelectual. Tăcut, rare ori comunicând o impresie, îl găsiai totuş gata oricând să se plângă de lipsa de curiozitate a Francezilor pentru literaturile străine şi în special pentru cea rusă.

Astfel, am aflat, am controlat şi m'am convins că azi foarte puţină lume ştie în Franţa cine a fost Gogol.

Modest, timid şi mai ales absent, obosit şi de o lungă călătorie de reîntoarcere din America, Fortunat Strowsky reprezenta în congres critica literară şi Sorbona în plinul ei. Pe peronul gării, la plecare, ne-a spus atât: „Mă voiu întoarce sigur în România să ţin cursuri la Universitate şi conferinţe libere. Prea mi-a plăcut!".

Şi dintre toate discursurile care s'au ţinut, a fost unul singur şi corect şi demn şi cu strălucire plăsmuit pe linia clasică de vorbire, ridicat în cinstea femeilor române. Acela al d-lui Neumann, criticul din Hamburg, din delegaţia germană.

Retorică strălucită, schimb de impresii, proecte pentru viitor, cunoştinţe nouă, iniţieri, iată ce a fost cel de al III-lea foarte reuşit Congres al criticei internaţionale.

ION MARIN SADOVEANU

INSEMNĂRI

In loc de Poşta Redacţiei

In clipa în care suntem gata să jefuim coşul redacţiei şi să-i culegem monstruozităţile, potrivit unei vechi hotărîri şi unei vechi făgădueli, ne oprim... O clipă de şovăire, care se prelungeşte. Scrupule ciudate ne împiedecă să dăm la iveală invenţiile ridicule şi absurde, care umplu susnumitul coş, oricât de amuzante ar putea fi ele. Am avea, mărturisim, oarecare mustrări de conştiinţă, publicându-le. Ne-am servi de ridicolul şi stupiditatea unor anonimi. Le-am răpi acestor oameni (mulţi dintre ei, desigur, foarte de treabă) o iluzie care, poate, le îndulceşte existenţa: iluzia că sunt scriitori, şi încă scriitori al căror talent este nerecunoscut şi năpăstuit. Ce mai mare glorie decât asta, şi cât de dulce în amărăciunea ei! Ştim că dacă i-am ridiculiza în această rubrică, ei n'ar simţi ridicolul; dacă i-am batjocori, s'ar crede nedreptăţiţi; dacă le-am da sfaturi, nu le-ar urma. Şi, pe urmă, răsbunarea asta împotriva unor anonimi, nu este interesantă. Le-am da prea mare atenţie. Şi, poate, în loc să-i descurajăm, i-am încuraja... Atâtea pricini pentru care şovăirea noastră se prelungeşte, ne face să amânăm execuţia la care eram hotărîţi şi exemplul-sperietoare pe care voiam să-l dăm...

Şi mai este ceva.

Mărinimia noastră (sau, dacă vreţi, simpla noastră ezitare) are şi alte pricini. Pricini mai concrete. Intr'adevăr, este nevoie oare să apelăm la coşul redacţiei pentru ca să ne furnizeze materialul acestei rubrici, unde eram hotărâţi să oferim, pe alese, perlele stupidităţilor literare pe care ni le trimit zilnic diverşi anonimi, apucaţi de furia scrisului? N'ar fi mai bine să hărăzim această rubrică stupidităţilor literare consacrate? N'am avea oare material destul, şi de prima calitate, în scrierile apărute, în scriitorii ajunşi, lăudaţi, consacraţi şi celebri?

Flaubert, mare colecţionar în această materie, a încercat odată aşa ceva pentru romanul său „Bouvard et Pécuchet". După afirmaţiile lui n'a fost nici un scriitor în care să nu fi isbutit să găsească o enormitate. Şi era vorba de Hugo, de Balzac, de Chateaubriand... Să ne închipuim că literatura română ar fi mai prejos? Nu. Ar fi un patriotism prost înţeles. Un şovinism stupid. Credem chiar că, dimpotrivă, ar trebui să ne simţim prea onoraţi dacă în X sau Y, în cutare sau cutare mare literat român actual am găsi măcar tot atâtea enormităţi ca în Hugo şi Balzac şi Proust. Ar fi o ruşine să găsim mai puţine. Nădejdea noastră modestă este chiar că vom găsi mai multe. Oarecare constatări la faţa locului (adică cetind literatură română) ne obligă chiar să fim convinşi că în autorii noştri, consacraţi sau nu, dar cunoscuţi în orice caz, am putea găsi un material bogat şi variat pentru a umplea rubrica enormităţilor literare.

Şovăirea noastră este scuzată?

Publicul (la care ne gândim mereu) n'ar fi oare mai mulţumit dacă i-am oferi câteva stupidităţi celebre, în locul bietelor stupidităţi anonime care se adună în coşul redacţiei? Un plebiscit printre lectori cred că ne-ar da dreptate.

E şi în interesul nostru şi al publicului să înjghebăm o rubrică pasionantă.

Rubrica enormităţilor literare celebre, rubrica cacialmalelor literare descoperite şi denunţate, ar mai avea, poate, şi alt rost.

Ar fi un mod de critică într'adevăr folositoare. Şi o veritabilă corecţiune. O critică pe văzul şi pe înţelesul tuturor. Autopsie publică. Cum spune Gide undeva: Nu s'ar propune nimic, nu s'ar dispune nimic: s'ar expune. Să vină fiecare şi să constate. Fără comentarii şi fără apel.

Iar ceilalţi anonimi, să-i lăsăm să doarmă înainte în coşul redacţiei...

A. L.

Filosoful Moses Mendelsohn

Moses Mendelsohn s'a născut la 6 Septembrie 1729, la Dessau, în Germania, din părinţi săraci, cărturari sinagogali. Cocoşat şi pipernicit. Inteligenţă vie şi sensibilitate de poet, la vârsta de 12 ani Mendelsohn scrie versuri în ebraică, iar câţiva ani mai târziu pleacă la

Moses Mendelsohn

Berlin să ia contact cu civilizaţia europeană. Graţie muncii şi capacităţii sale, devine asociatul unui mare fabricant de mătăsuri. Viaţa îi e asigurată. Mendelsohn se poate deda învăţăturii şi activităţii literare şi filosofice. Casa lui devine locul de întâlnire al intelectualităţii germane. Jacobi îl vizitează, iar marele Lessing îi e cel mai bun prieten. E contemporanul lui Kant. E raţionalist. A sprijinit pe Evreul lituanian Solomon Maimon, unul din cei mai buni comentatori ai lui Kant, primindu-l în casa lui. Aceasta până când viaţa dusă de Maimon scandalizează întreg Berlinul. Mendelsohn însuşi a fost în corespondenţă cu Kant, deşi acesta a supus unei critici severe, în a doua ediţie a „Criticei raţiunii pure", dovezile mendelsoniene din „Phaedon" asupra imortalităţii sufletului. Dawid Baumgardt, docent la universitatea din Berlin ne spune azi că în 1785, când a apărut „Morgenstunden", carte în care Mendelsohn încearcă să dovedească existenţa lui Dumnezeu, — Mendelsohn văzuse, de altfel, cu resemnare, că metafizica sa raţionalistă a fost întrecută de noua mişcare filosofică determinată de Kant.

Mendelsohn era prea impregnat sufleteşte de nevoia de a deslega problemele de filosofie religioasă şi de umanitarism în legătură cu judaismul şi cu emanciparea Evreilor, pentru a se mai putea încadra mersului progresiv al vremii. De aceia, Mendelsohn contează mai mult prin atitudinea ce a avut faţă de Evrei, căutând să-i ridice la cunoaşterea culturii occidentale. In această privinţă, el a fost un Evreu liberal, şi cu toate că a fost acuzat, de Evreii ortodocşi că are tendinţe reformiste şi asimiliste, el a respectat în tot timpul vieţii, atât cultul cât şi ritul, evreeşti. Cartea lui, „Jerusalem", este o dovadă. Dar în acelaş timp ea este şi o predică pentru respectarea de către creştini a tuturor riturilor religioase, fiecare din ele fiind egal de îndreptăţite pentru practicanţii acestora. Influenţa lui Mendelsohn a fost aci hotărîtoare. Judaismul şi civilizaţia trebue să i-o tecunoască şi azi, când Germanii şi Evreii sărbătoresc 200 de ani dela naşterea lui, aşa cum i-au recunoscut-o, dealtminteri, cei mai mulţi şi în timpul vieţii. Din acest punct de vedere, Moses Mendelsohn nu avea de ce să nu fie, în cele din urmă, satisfăcut.

Cu toate acestea, viaţa lui fericită în aspectele ei exterioare, nu a fost lipsită de tragism. Depăşirea lui de mişcarea filosofică uriaşă kantiană, n'a trecut fără să tulbure sufletul lui Mendelsohn. Mai mult, în viaţa lui s'a mai întâmplat ceva neaşteptat, care l-a sdruncinat sufleteşte atât de mult încât unii susţin că aceasta a fost şi preludiul morţii lui. Anume, după moartea lui Lessing, Jacobi a publicat cartea : „Uber die Lehre des Spinoza in Briefen an den Herrn Moses Mendelsohn", în care încearcă să arate că Lessing departe de a împărtăşi ideile deiste ale lui Mendelsohn, era dimpotrivă un panteist, adică un adept convins al lui Spinoza. Mendelsohn nu s'a putut împăca cu aceasta. A fost un antispinozist, mai mult chiar decât ar fi putut să fie, în aparenţă, Lessing. Spinozismul lui Lessing, al bunului său prieten, l-a amărît până la moarte.

Dar de aci rezultă tocmai tragismul vieţii lui Mendelsohn, fiindcă el nu s'a putut situa nici alături de Spinoza, nici alături de Kant. Şi când eşti filosof, dar nu poţi fi, singur, un Kant sau un Spinoza, — trebue să fi alături sau de unul sau de celălalt. Alături de dogmatism (Spinoza), sau de criticism (Kant). A treia posibilitate, raţional vorbind, este exclusă.

De aceia, istoria filosofiei aproape că nici nu-l cunoaşte pe Moses Mendelsohn. Firul ei minunat nu înnoadă şi numele lui. — *I. Br.*

Jan Rainis

A murit Rainis (Ian Plekşan), cel mai mare poet al poporului leton, mare cugetător original al naţiunii sale, luptător social în poezie şi în viaţă, impregnat de iubire pentru concetăţenii lui şi pentru întreaga omenire în suferinţă.

In Germania, Rusia şi Anglia, unde literatura lui a ajuns în traduceri bune, a fost de mult socotit vrednic să ocupe un loc propriu în Panteonul mondial.

Rainis aparţine pleiadei de literaţi însufleţiţi de tristeţea universală. Poate fi comparat cu Heinrich Heine, luptător şi acesta pentru idealurile omenirii. Amândoi au avut aceiaşi soartă, au petrecut mulţi ani în exil, departe de patrie, deplângând suferinţele poporului lor, în străinătate. Nu e o simplă întâmplare, aşadar, că Rainis a tradus pe Heine în limba letonă.

Căutător al dreptăţii sociale, Rainis iubea în acelaş timp pe individ. Luptându-se cu înverşunare pentru liberarea naţională şi socială a poporului leton, el respecta, aproape adora, marea cultură rusească. Aparţinea partidului social-democrat şi era port-drapelul literar al acestui partid.

In ajunul morţii, Rainis şi-a serbat a 64-a aniversare a naşterii. A murit de anghină pectorală.

Viaţa lui intimă a fost un duios roman. Cea mai mare poetă a Letoniei — Aspazia — îi devenise soţie, după ce el nu-i fusese decât prieten devotat, dar platonic, în vremea când era măritată cu un alt bărbat, cu care se căsătorise în prima ei tinereţe.

In 1920 Rainis se întoarse din Elveţia la Riga şi fu primit şi ovaţionat de zeci de mii de cetăţeni ai noului stat naţional independent Letonia, abia scăpat atunci de supremaţia bolşevică.

A fost un ministru foarte energic şi muncitor. Simţindu-se obosit, a părăsit viaţa politică....

Ca traducător, Rainis a dat Letonilor pe Heine, Goethe, Puşkin, Lermontov, etc.; ca dramaturg a lăsat 14 piese teatrale, unele de mare valoare ; „Iosif", „Focul şi moartea", „Ghirt Wilk" şi „Semi-idealiştii" sunt cunoscute şi jucate în teatrele ruseşti, scandinave, germane şi engleze. Ca poet, a publicat volumele : „Răsunete albastre", „Inceputul şi sfârşitul", „Semănătoarea Vântului", etc., aproape necunoscute în afară de Letonia. Apoi zeci de volume: nuvele, romane şi schiţe...

Asupra literaturii lui Rainis vom reveni. — *N.*

Gobineau şi gobinismul

Gobineau nu e atât de citit, cât se vorbeşte de el. Se cunosc ideile lui, sau cel puţin semnificaţia lor. E mai puţin cunoscută opera lui, în întregime. Un tânăr diplomat spunea de Gobineau, pe la sfârşitul vieţii acestuia, într'un salon din Roma: „O conversaţie cu contele de Gobineau, e obositoare: te sileşte prea mult să cugeţi". Şi am putea adăoga azi: să cugeţi fără folos pentru cugetare. Gobineau, al acestei ideologii, îndepărtează pe cititor, în detrimentul unui alt Gobineau, mai mlădios, mai mobil, mai strălucitor, Gobineau călătorul şi povestitorul. Opera filosofului Gobineau, face impresia unei sarcini moarte.

Nu trebue să punem pe Gobineau de-asupra adevăratului său merit. Când a avut de gând să candideze la Academia Franceză, Merimée, care îi era prieten, l-a sfătuit să renunţe, obiectând că i se va spune să candideze la Academia de Inscripţii. Dar prin spiritul lui avid, prin vivacitatea şi extrema lui sensibilitate, Gobineau era înzestrat admirabil cel puţin pentru acest gen literar: notele de călătorie. Capod'opera lui e volumul care cuprinde descrierea Persiei, *Trei ani în Asia,* o carte de sensaţii, anecdote şi observaţii, mai mult de farmec decât de cugetare. Cu cât Gobineau cugetă mai puţin, cu atât place mai mult. Cele mai bune cărţi ale lui, în afară de cele de călătorie, sunt culegerile de nuvele: *Cephalonia, Naxie şi Terra-Nova, Nuvele asiatice.* In forma-i limitată şi scurtă, nuvela îngădue ceiace romanul refuză: o emoţie vie, un gând înflăcărat, care n'ar putea rămânea în aceiaşi vivacitate, în alte proporţii literare. E o notaţie. Şi astfel convine acelora care sunt destul de înzestraţi pentru însufleţirea unor eroi sau a unui colţ de natură, dar care totuşi nu poartă în ei o lume de personagii. Era cazul lui Gobineau. Şi prin nuvelele şi notele lui de călătorie, poate fi aşezat cu cinste în rândul scriitorilor veacului al 19-lea.

* * *

Dar Gobineau a scris şi alte lucrări, printre care *Spiritul asupra inegalităţii raselor omeneşti.* D. Robert Dreyfus a scris un studiu intitulat „Viaţa şi profeţiile contelui de Gobineau". Gobineau profet? Să spunem, mai curând, un iluminat, un spirit ciudat. Sistemele paradoxale pot fi curioase şi amuzante când nu ies din domeniul speculaţiilor imaginare dar devin exasperante când se amestecă în istorie unde denaturează pentru interesul cauzei, faptele. Opera unui Taine n'a scăpat nici ea de un astfel de pericol şi spiritul de sistemă i-a învechit o bună parte. Când e vorba de un autor, ca Gobineau, care reface istoria după capriciile închipuirii, plecând de la ideile cele mai seducătoare, ajungem la teoriile cele mai periculoase.

Se cunoaşte ideia fundamentală a *gobinismului:* superioritatea unor anumite rase şi îndeosebi a rasei ariane, cu condiţia de a-şi păstra puritatea iniţială. Această puritate nu există, după Gobineau, decât la rasa germanică. Latinii, din potrivă, nu reprezintă decât un amestec oribil, o corcitură a corciturilor, produsă de basinul mediteranian. Cât de mult jigneşte această teorie realitatea istorică, e de-ajuns, spre a ne convinge, să luăm un singur exemplu şi să comparăm pe barbarul saxon dela începutul erei noastre cu minunata civilizaţie galoromană din aceiaşi vreme. Dar Gobineau prefera pe saxon şi în genere pe omul de Nord. „Eu sunt urmaşul lui Odin" spunea el şi era o mistificare. Şi acest gentilom, a cărui familie se trăgea din Guyenne s'a străduit viaţa toată să-şi fabrice, în Normandia, o ascendenţă care să-i îngădue să descindă dintr'un pirat norvegian.

Ideile lui Gobineau, care n'au fost luate în serios toate în Franţa, au fost adoptate cu entusiasm în Germania. Wagner şi apoi Nietzsche s'au alimentat cu prisosinţă. In felul acesta, Gobineau joacă un rol mare în istoria ideilor în Europa şi în special în evoluţia sistemelor din veacul trecut. — *A.*

Pasiunea unui mare pozitivist

Cazul pasional al lui Auguste Comte, întemeietorul pozitivismului, şi al Clotildei de Vaux, a îngăduit publicistului Maurice Wolf să scrie un studiu definitiv, plin de documente noui asupra iubirii mistice care a legat pe marele filosof al materiei de tânăra femee, inspiratoarea celei de-a doua părţi a operei lui.

Mulţumită informaţiilor date de Charles de Rouvre şi de ultimii descendenţi ai Clotildei de Vaux, Maurice Wolf ne oferă o povestire interesantă, metodică şi mereu emoţionantă a relaţiilor „dragului prieten" cu aceea pe care Auguste Comte o adora cu „respect şi devotament" şi pe care a socotit-o până la urmă soţia lui spirituală. Cartea se numeşte „Romanul Clotildei de Vaux şi al lui Auguste Comte". După mult zbucium a ajuns marele pozitivist la acel grad de ascensiune intelectuală şi morală şi la începutul cunoştinţei lui cu Clotilda, Auguste Comte a avut de luptat din greu cu o „dârză animalitate".

Sacrificiul a fost cu atât mai frumos cu cât la un moment dat Clotilda ne mai ascunzând filosofului că singurul ei vis fusese să aibe copii, l'a întrebat dacă ar primi în acest caz responsabilităţile ce decurg dintr'o viaţă de familie. Nu e greu de ghicit răspunsul lui Comte!... Dar Clotilda, după o matură chibzuinţă, s'a grăbit să afirme că „nu se simţia în stare să depăşească limitele prieteniei".

Pentru a lămuri atitudinea, pe care unii ar putea-o numi ciudată, a Clotildei de Vaux, autorul aminteşte că nefericita femee, când a cunoscut pe Auguste Comte, nu mai avea sănătatea întreagă. Corespondenţa lor — îşi scriau uneori şi câte două scrisori pe zi — datează din Mai 1845 până'n Martie 1846, deci mai puţin de un an!...

Implinind dorinţa supremă a Clotildei de Vaux şi a lui Auguste Comte, Maurice Wolff, publică alături de scrisorile celor doi „soţi", *Wilhelmina,* romanul neisprăvit scris de Clotilda, în care resimţindu-se de influenţa doctrinei lui Jean-Jacques Rousseau, desvoltă câteva idei proprii şi scriitoarei George Sand.

Spre a înfăptui dorinţa lui Auguste Comte, urmaşii Clotildei au dezgropat de curând osemintele ei şi le-au depus alături de ale marelui filosof, care scrisese odată femeii iubite: „Oricare ar fi soarta noastră, cred că numai moartea va rupe legătura noastră sufletească şi-ţi ofer consolarea acestei idei în locul tuturor acelora pe care ţi le-am alungat..." — *A.*

Discreţie

— Doctore, aseară ai fost cu soţia d-tale la teatru?

— Desigur! Dar nu-i nevoie să i-o spui.

Enervare inutilă

DOMNIŞOARA: Arestaţi-l! a vrut să mă sărute!

POLIŢISTUL: Nu vă enervaţi degeaba, domnişoară; sunteţi destul de frumoasă ca să găsiţi numaidecât un altul!

(Passing Show)

Bona cea nouă

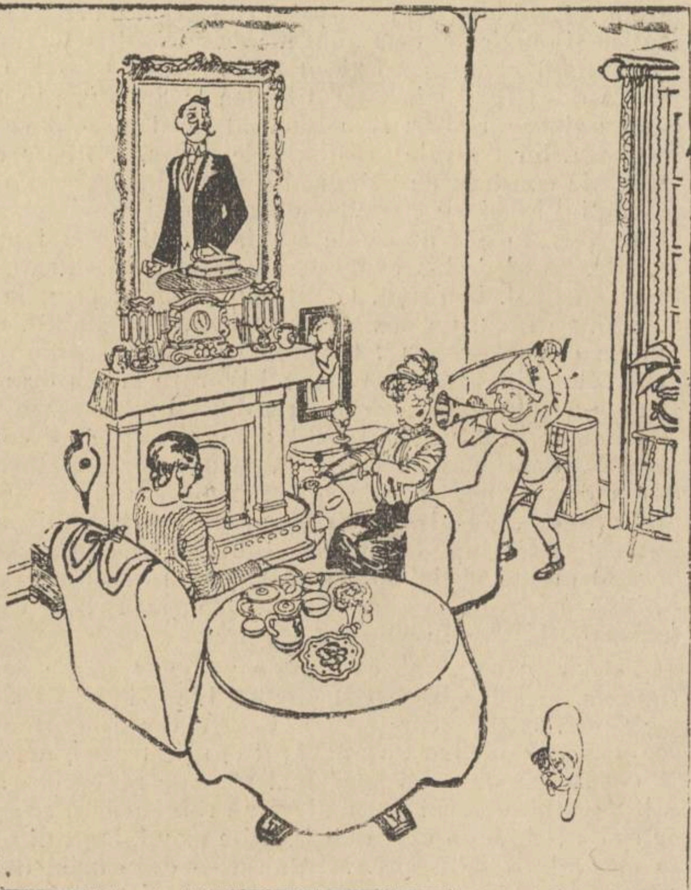

— Treisprezece copii? O! îmi pare rău, dar locul acesta nu-mi convine!

— De ce? Eşti superstiţioasă?

(Humorist)

Mamă îngăduitoare

— Dragă prietenă, cel mai bun lucru e să-ţi închipui că nici nu există!...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11